

Limburgs Universitair Centrum
SEIN

Université Catholique de Louvain
SPRI

**Onderzoek in opdracht van de Federale
Politie**

Recherche réalisée à l'initiative de la Police
Fédérale

*Geweld in het meervoud. Een
kwalitatieve en kwantitatieve benadering
van de betekenissen rond geweldvormen
in België*

Violences au pluriel. Une approche qualitative
et quantitative des significations et des formes
de violence en Belgique

I De literatuuranalyse
II Het kwalitatief onderzoek
III Het kwantitatief onderzoek

I L'analyse de la littérature
II La recherche qualitative
III La recherche quantitative

Uitgevoerd in Vlaanderen en Brussel door
Onderzoekers:
Anneleen Vandenberg
Lucas Verhaegen
Ariane Colémont
Ingrid Hens
Wetenschappelijke begeleiding:
Rosemie Bruynooghe

Recherche réalisée en Wallonie par
Chercheur:
Bernard Hacourt

Direction scientifique:
Ada Garcia

2003

Unité de science
politique et
de
relations
internationales

**Betekenenissen rond geweld:
een kwalitatieve
benadering**

INHOUDSTAFEL

Deel 2 : Betekenissen rond geweld: een kwalitatieve benadering.....	8
2.1 Methodologie van het kwalitatief onderzoek.....	9
2.1.1 Tekst van de oproep en van de bestelling.....	9
2.1.2 Precisering van de onderzoeksvragen vanuit het literatuuronderzoek en vanuit de opmerkingen van de begeleidingscommissie	11
2.1.3 Methodologie van de gegevensverzameling in het kwalitatief onderzoeksgedeelte	12
2.1.3.1 De samenstelling van de onderzoeksgroep.....	12
2.1.3.1.1 strategieën voor de bepaling van de onderzoeksgroep.....	12
2.1.3.1.2 De realisering van de onderzoeksgroep.....	13
2.1.3.2 De cognitieve interviews	15
2.1.3.2.1 De achtergronden van waaruit de cognitieve interviews ontwikkeld werden	15
2.1.3.2.2 De ontwikkeling van het onderzoeksmateriaal.....	17
2.1.4 Methodologie van de gegevensverwerking	18
2.1.5 de foto's.....	19
2.1.6 De vignettes	23
2.1.7 concepten afkomstig uit de veiligheidsmonitor met specificerende vragen	23
2.2 Benamingen voor geweld, geweldervaringen en gevoelens bij geweld	27
2.2.1 Benamingen voor geweld	27
2.2.1.1 Definities van geweld	28
2.2.1.1.1 Omvattende definities van geweld	28
2.2.1.2 Benamingen van geweld	38
2.2.1.3 Betekenissen van foto's en vignettes.....	60
2.2.2 Ervaringen met geweld.....	76
2.2.2.1 Psychisch geweld	76
2.2.2.2 Fysiek geweld	80
2.2.2.3 Seksueel geweld.....	82
2.2.2.4 Diefstal en diefstal met geweld	84
2.2.3 Gevoelens bij geweld, gevolgen van geweld	87
2.2.3.1 Onmiddellijke emotionele reacties op ervaringen met geweld.....	87
2.2.3.2 De gevolgen van geweld.....	97
2.3 Opvattingen over geweld: de ernst, de legitimiteit, de kenmerken van slachtoffers en van daders. Resultaten uit een kwalitatief onderzoek.	102
2.3.1 Redeneringen over de ernst van het geweld.....	103

2.3.1.1	het ontkennen op grond van twijfel: ik ben niet helemaal zeker, dus er is geen geweld	105
2.3.1.2	Het minimaliseren van het geweld: het is niet zo erg, dus er is geen geweld	108
2.3.2	Redeneringen over de legitimiteit van het geweld.....	120
2.3.2.1	Normaliseren van geweld	121
2.3.2.2	Beïnvloeding of opvoeding.....	123
2.3.2.3	Sociale functies van geweld	124
2.3.2.4	Zelfverdediging	127
2.3.2.5	Participantenverklaringen voor het gebruik van geweld	128
2.3.3	Redeneringen over de risicofactoren voor dader- en slachtofferschap.	134
2.3.3.1	De risicofactoren voor het geweld vanuit het wetenschappelijk onderzoek	135
2.3.3.1.1	Risicofactoren voor het gebruik van geweld	135
2.3.3.1.2	Risicofactoren voor het slachtoffer worden van geweld	136
2.3.3.1.3	Risicofactoren voor de ernst van het geweld en de ernst van de gevolgen	136
2.3.3.1.4	Risicofactoren voor de duur van gewelddadige partnerrelaties....	137
2.3.3.2	De risicofactoren in de uitspraken van het kwalitatief onderzoek: kenmerken van geweldplegers.....	138
2.3.3.3	Kenmerken die toegeschreven worden aan de slachtoffers van geweld.	147
2.4	interventies bij geweld: uitspraken over de hulpverlening en over de politie-interventie	155
2.4.1	Niet-ingrijpen, zelf ingrijpen en interventies vanuit het sociaal netwerk...	156
2.4.1.1	Niet ingrijpen.....	156
2.4.1.2	Zelf ingrijpen.....	157
2.4.1.3	Interventies vanuit het sociaal netwerk	162
2.4.2	Professionele hulp zoeken in de gezondheidszorg en de welzijnszorg	166
2.4.2.1	Algemene hulpverlenende instanties.....	167
2.4.2.2	Specifieke vormen van hulp bij geweldproblemen.....	170
2.4.2.2.1	hulpverlening aan kinderen en jongeren.....	170
2.4.2.2.2	Opvang van mishandelde vrouwen.....	171
2.4.2.2.3	Slachtofferhulp	173
2.4.2.2.4	Daderhulp en dadersanctionering	174
2.4.3	Politonele en justitiële interventie bij geweld: opvattingen en gedrag in de bevolking	180

2.4.3.1	Motieven van mensen om naar de politie te gaan.....	182
2.4.3.1.1	Aangifte is noodzakelijk	182
2.4.3.1.2	Verwachtingen ten aanzien van de politie	182
2.4.3.1.3	Omdat er dan iets kan aan gebeuren.....	183
2.4.3.1.4	Uit principe.....	183
2.4.3.1.5	kenmerken van de geweldsituatie	184
2.4.3.1.6	Tevredenheid met politie -interventie	186
2.4.3.2	Motieven van mensen om niet naar de politie te gaan.....	189
2.4.3.2.1	Niet aangeven uit angst voor represailles	190
2.4.3.2.2	Angst om niet ernstig genomen te worden.....	191
2.4.3.2.3	Politie doet er niks aan of kan er niks aan doen.....	192
2.4.3.2.4	uit schaamte.....	192
2.4.3.2.5	Te weinig info voor politie	193
2.4.3.2.6	Omwille van eerdere ervaringen van de politie	193
2.4.3.2.7	Omwille van de taal	194
2.4.3.2.8	Anomie, zinloosheid	194
2.4.3.2.9	Het feit is niet ernstig genoeg – tolerantie voor geweld	195
2.4.3.2.10	Omwille van de band met de dader.....	195
2.4.3.2.11	Politie heeft er geen oplossing voor	196
2.4.3.2.12	sociale druk	196
2.4.3.2.13	Onduidelijke verantwoordelijkheid	196
2.4.3.3	Andere commentaren en suggesties.....	197
2.4.3.4	Contact met de politie en sociaal stigma	204
2.4.3.5	Justitie	204
2.4.4	Politionele en justitiële interventie bij geweld: Informatie en opvattingen van mensen werkend bij de politie of bij justitie.	206
2.4.4.1	Opvattingen over de eigen taak bij de politie	207
2.4.4.2	Welke frustraties leven er bij de politie?	212
2.4.4.3	Opvattingen over waarom en wanneer mensen naar de politie moeten gaan en wat mensen tegenhoudt.....	214
2.4.4.4	Ondervinden en gebruiken van geweld door de politie	218
2.4.4.5	Taak van justitie (parket).....	220
2.4.4.5.1	Taak van justitie in de omgang met daders en gemelde feiten....	220
2.4.4.5.2	Veiligheidsraden.....	221
2.4.4.5.3	Slachtofferonthaal, geweld tegen slachtoffers en ervaren problemen hiermee	221
2.4.4.5.4	Wat wordt in overweging genomen om een zaak te seponeren?..	224

2.4.5	Uitspraken over de relatie tussen professionele hulpverleners	228
2.4.5.1	relatie politie hulpverlening	228
2.4.5.2	Relatie politie - justitie	232
2.4.5.3	Relatie hulpverlening - justitie	233
2.5	Literatuuropgave.....	234
?	Encyclopédie et dictionnaires	255
PROFIL DES INTERVIEWS.....		258
(26 interviews).....		258

DEEL 2 : BETEKENISSEN ROND GEWELD: EEN KWALITATIEVE BENADERING

Van bij de onderzoeksoproep bleek de Federale Polite geïnteresseerd in de verschillende betekenissen die het begrip ‘geweld’ in de bevolking zou kunnen hebben en in de invloed van deze verschillen op de productie van onderzoeksgegevens over geweld. Daarom werd gevraagd naar de verwezelijking van een voldoende aantal cognitieve interviews met de bedoeling de representaties en de wijzen van de verwoording inzake feiten en beleving van ‘geweld’ beter te vatten.

In het kwalitatief onderzoeksgedeelte heeft het onderzoeksteam de uitdaging opgenomen om te verduidelijken wat mensen geweld noemen en wat niet. In overeenstemming met de bestelling en met de resultaten van de literatuuranalyses heeft het onderzoeksteam de volgende gemeenschappelijke methodologische uitgangspunten vastgesteld omtrent de onderzoeksvragen, het gebruik van onderzoeksmateriaal, de samenstelling van de onderzoekspopulatie.

Omtrent de onderzoeksvragen was de afspraak om drie bewegingen in het achterhalen van betekenissen van geweld te maken: vanuit meer concrete fenomenen te zien welke abstracte begrippen mensen daarop van toepassing achten; vanuit meer abstracte begrippen zien welke concrete ervaringen en voorstellingen mensen daarmee associëren; door na te gaan wat mensen gepaste reacties vinden bij ervaringen en bij begrippen, ten einde na te gaan welk verschil het uitmaakt voor de interventie of mensen iets al dan niet als geweld benoemen.

Omtrent het gebruik van onderzoeksmateriaal sprak het onderzoeksteam af om de onderzoekssubjecten te confronteren met concrete foto’s en vignettes en naar benoemingen te vragen vooraleer de onderzoekers zelf het begrip ‘geweld’ zouden gebruiken.

Omtrent de onderzoekspopulatie werd afgesproken om een diversificatie na te streven: zowel geweldplegers als slachtoffers, hulpverleners, etnische afkomst, leeftijdscategorieën. De verdeling over de landsgedeelten werd afgesproken: 25 interviews in Wallonië, 75 voor Vlaanderen en Brussel samen.

Behalve de methodologische afspraken hebben de beide onderzoeksteams in dit gedeelte parallel gewerkt voor de verzameling en de analyse van de gegevens. Op die manier

konden eventuele verschillende culturele gevoeligheden in het noorden en het zuiden van het land volledig tot hun recht komen. Na de analyse werd echter opnieuw overlegd om tot gemeenschappelijke conclusies te komen die richtingaangevend zouden kunnen zijn voor het kwantitatief gedeelte van het onderzoek.

2.1 METHODOLOGIE VAN HET KWALITATIEF ONDERZOEK

2.1.1 TEKST VAN DE OPROEP EN VAN DE BESTELLING

In de oproep van de Federale Politie om een onderzoek te verrichten in het verlengde van het Veiligheidsmonitor-onderzoek werd gevraagd naar:

De verwezenlijking van een voldoende aantal cognitieve interviews met de bedoeling de representaties en de wijzen van verwoording inzake feiten en beleving van “geweld” beter te vatten

Het onderzoeksvoorstel van het LUC dat in de bestelling van de Federale Politie werd opgenomen, luidde:

Fase 2 : Cognitieve interviews

In een tweede fase van het onderzoek nemen we uitgebreide cognitieve interviews af van een gediversifieerde groep personen. Het gaat hierbij vooreerst om personen die op het professionele vlak vaak met geweld en ervaring van geweld in aanraking komen: mensen van slachtofferhulp, politieagenten en professionelen uit de justitiële sector, het welzijnswerk, de gezondheidszorg. Daarnaast komt ook de gewone burger aan het woord. Bovendien laten we ook specifiek daders en slachtoffers van geweld aan het woord. Deze mensen kunnen we bereiken via de hulpverlening aan daders en slachtoffers of via politiegegevens. Het is ook belangrijk om mensen uit de omgeving van daders en slachtoffers aan het woord te laten.

Met het oog op de uitvoering van de enquête bij personen van buitenlandse afkomst, willen we ook een aantal cognitieve interviews afnemen bij allochtonen. Als interviewers denken we aan het inschakelen van culturele bemiddelaars mits vergoeding. Zij zijn als geen ander in staat de anderstalige noties om te zetten in het Nederlands.

Het afnemen van cognitieve interviews bij

- *personen van verschillend geslacht*
- *personen binnen verschillende leeftijdscategorieën*
- *personen van verschillende culturele afkomst*
- *personen in de beide landsdelen*

- *zowel daders als slachtoffers*
- *personen met verschillende opleiding*

moet ons in staat stellen om de verschillende variaties te ontdekken binnen de benamingen en houdingen tegenover geweld.

Om minstens één respondent in elke subgroep te garanderen stellen wij voor om 75 à 100 cognitieve interviews af te nemen.

Het is onze bedoeling om door middel van de cognitieve interviews zo goed mogelijk de verschillende denkbeelden die in onze samenleving heersen rond geweldfenomenen te achterhalen. In het geheel van de kwalitatieve onderzoeksparadigma's behoort dit voorstel volgens GUBA & LINCOLN (1994) tot het constructivisme. Dezelfde auteurs hebben in een eerdere publicatie (1989) al kenmerken van constructies en 'misconstructies' afgebakend.

Omdat we de wijzen van verwoording inzake feiten en beleving van geweld wensen te achterhalen, is het belangrijk om de respondenten te laten bepalen wat geweld is zonder hen de benoemingen voor te leggen. Daarom gebruiken we de techniek van de gespreksaanzet aan de hand van foto's. De foto's zullen voorbeelden tonen van situaties waarin vormen van geweld aanwezig zijn zoals zij in de literatuur voorkomen. Er zullen ook situaties aan bod komen die verband houden met de politie en aangifte van gewelddelicten. We vragen aan de respondenten te vertellen wat zij zien. We letten vooral op welke woorden zij gebruiken. We vragen wat zij van het getoonde vinden, of zij een dergelijke situatie meegemaakt hebben (hetzij in hun eigen leven, hetzij in hun praktijk), enz. Naar het verzamelen van gegevens stelt het onderzoek dus voor om kwalitatieve interviews te gebruiken (Kvale 1996) met gebruik van beeldtechnieken (image-based techniques in a cognitive interview, Wakefield en Underwager, 1998).

Naar het analyseren van gegevens stelt het onderzoek voor om 'domain analysis' (Spradley, 1979) te gebruiken, omdat daardoor een taxonomie van begrippen en hun semantische relaties gemaakt kan worden. Het einddoel van dit kwalitatief onderzoek is dan ook te komen tot een systeem van meer en minder abstracte of concrete benamingen voor vormen van geweld. Daaruit zullen we een aantal kerncategorieën afleiden die bruikbaar zijn voor het opstellen van de vragenlijst.

2.1.2 PRECISERING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN VANUIT HET LITERATUURONDERZOEK EN VANUIT DE OPMERKINGEN VAN DE BEGELEIDINGSCOMMISSIE

De conclusies van het literatuuronderzoek zijn deels relevant voor het kwalitatief onderzoeksgedeelte en deels voor het kwantitatief onderzoeksgedeelte. Het volgende deel van de conclusies geeft een precisering van de onderzoeksvraag uit de bestelling en uit het voorstel:

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat er in de samenleving inzake geweld een dubbele beweging is: enerzijds is er toenemende erkenning dat geweld één van de belangrijke sociale problemen wordt en anderzijds is er ook een toename van het geweld. Beide tendensen zijn van belang voor het verder verloop van het onderzoek, zij het dat de probleemerkenning rechtstreeksere implicaties heeft voor het kwalitatief onderzoeksgedeelte en de toename van het geweld een rechtstreekser verband houdt met het kwantitatief onderzoek.

De toenemende erkenning dat geweld voor veel mensen in de bevolking een probleem is, heeft geleid tot een toename van het wetenschappelijk onderzoek over de slachtoffers van geweld en ook tot een toename in de diversiteit van het onderzoek. Het onderzoek naar de slachtoffers van geweld kan benoemd worden als ‘crime victim surveys’, wanneer het gaat om strafbare feiten als uitgangspunt, en als ‘violence victim surveys’, wanneer negatieve ervaringen van mensen als uitgangspunt genomen worden. Alhoewel beide benaderingen hun eigen voor- en nadelen hebben, blijft bij beide de vraag overeind naar de betekenissen rond geweldfenomenen met als componenten: ten eerste, de ervaringen van mensen met (mogelijks) gewelddadige handelingen, ten tweede, de begrippen die ze op die ervaringen van toepassing achten (al of niet met categorieën die bij strafbare feiten gebruikt worden), ten derde, de reactie die ze van anderen (in hun eigen netwerk, van politie en hulpverleners) verwachten.

Het kwalitatief onderzoek dat op deze literatuurstudie zal volgen, dient dan ook de volgende vragen te beantwoorden:

- Welke begrippen gebruiken mensen om welke ervaringen te benoemen? Het uitgangspunt is hier het meer concrete: de eigen ervaring, een afbeelding, een verhaal waarop gevraagd wordt meer abstracte begrippen toe te passen.
- Als mensen begrippen horen, aan welke voorstellingen denken ze dan? Het uitgangspunt is hier het meer abstracte: begrippen waarbij mensen gevraagd wordt wat ze zich erbij voorstellen.

- Wat vinden mensen de (gepaste) reactie bij de vermelde ervaringen – begrippen. Is er een verband tussen ervaringen, het gebruik van het begrip geweld en de reactie van aangifte te gaan doen bij de politie of politionele of andere professionele hulp in te roepen? Indien sommige groepen minder aangifte doen, is dat dan omdat ze vinden dat wat hen overkomt geen geweld is ('t is niet erg genoeg), omdat ze zelf ook geweld gebruiken, omdat ze zichzelf (mede) beschuldigen van hetgeen hen overkomt (een vaak voorkomende slachtofferreactie) of omdat ze geen vertrouwen hebben in de politie?
- De bijeenkomst van de begeleidingscommissie voor het onderzoek op 15 maart 2002 onderstreepte vooral de noodzaak om de bruikbaarheid van het onderzoek in het oog te houden. Hierbij werd vooral gedacht aan de derde onderzoeksvraag: wat zijn redenen voor mensen om al of niet naar de politie te stappen als er zich een geweldprobleem voordoet? De begeleidingscommissie was bezorgd dat de bereidheid van mensen om aangifte te doen bij de politie aan het afnemen zou zijn.

2.1.3 METHODOLOGIE VAN DE GEGEVENSVERZAMELING IN HET KWALITATIEF ONDERZOEKSGEDEELTE

2.1.3.1 De samenstelling van de onderzoeksgroep

2.1.3.1.1 strategieën voor de bepaling van de onderzoeksgroep

Omdat het onderzoek een ruime waaier aan betekenissen wil achterhalen, dient de samenstelling van de onderzoeksgroep veel diversiteit te bevatten. In het onderzoeksvoorstel werd er al op gewezen dat verschillen in sekse, leeftijd en etniciteit belangrijke bevolkingskenmerken kunnen zijn die gepaard gaan met andere opvattingen over geweld. Ook de positie die men inneemt ten aanzien van geweld zou een belangrijke rol kunnen spelen, waardoor daders en slachtoffers zeker in de onderzoeksgroep aanwezig dienen te zijn. In onze samenleving hebben professionelen en leken ook vaak andere meningen en dat zou ook wel ten aanzien van geweld het geval kunnen zijn. Daarenboven is het waarschijnlijk dat de opvattingen van de professionelen meer overeenkomsten zullen vertonen met de opvattingen die op een bepaald ogenblik als wetenschappelijke kennis aanvaard zijn. Dat is het **analytische matrixdenken**: de kenmerken vormen categorieën die in een matrix duidelijk gemaakt kunnen worden. Als kenmerken hebben we weerhouden

- sekse : mannen, vrouwen
- leeftijd : 15 tot 24 jaar, 25 tot 34 jaar, 35 tot 50 jaar

- afkomst : autochtoon, allochtoon
- beroepsactiviteit : wel of niet beroepsactief
- woonplaats : Antwerpen, Brussel, andere
- positie in het geweldfenomeen: slachtoffer, dader, hulpverlening, algemene bevolking

Deze analytische werkwijze kan echter tot versplintering leiden indien er geen synthetische werkwijze aan wordt toegevoegd. De meer synthetische werkwijze probeert om themagericht te werken en een inhoudelijke samenhang te realiseren. Dit kan men doen door clusters af te bakenen, waarbinnen men respondenten wil selecteren. Voor dit onderzoek komen twee soorten van clusters in aanmerking: een clustering van geweldvormen en/of een clustering van risicogroepen.

- Aan geweldvormen weerhielden we: gezinsgeweld tegen vrouwen, gezinsgeweld tegen kinderen, geweld tegen eigendommen en geweld gericht tegen de (materiële) integriteit van de woonbuurt
- Aan risicogroepen weerhielden we: jongeren, allochtonen, vrouwen

Zowel voor de analytische benadering als voor de clusterbenadering is er een strategie nodig om met de potentiële respondenten in contact te komen.

- Voor het contact met slachtoffers, daders, hulpverleners legden we contacten met de justitiële sector en de welzijnssector/geestelijke gezondheidszorg (jeugdbescherming, daderhulp, alternatieve straffen, vluchthuizen, Pandora, PTS-therapeuten/cliënten)
- Voor het contact met (allochtone)jongeren legden we contacten met (concentratie)scholen, jeugdhuizen, jeugdwerking
- Voor het contact met vrouwen : vrouwenhuizen en –organisaties

2.1.3.1.2 De realisering van de onderzoeksgroep

De onderzoeksgroep is een *ad hoc* onderzoeksgroep, bekomen via professionele kanalen en via netwerking. De onderzoeksgroep kan beschreven worden als zeer divers en hier volgen de verdelingen per kenmerk. Als eenheid voor deze verdeling is gekozen voor de interviews en niet de geïnterviewden. Voor de meeste interviews is dit wel gelijklopend, behalve voor enkele groepsinterviews bij jongeren en enkele interviews die bij twee respondenten zijn afgenomen.

TABEL 1: VERDELING VAN DE RESPONDENTEN NAAR GESLACHT

Geslacht	Aantal	Percentage
Man	34	44.2
Vrouw	40	51.9
Man en vrouw	3	3.9

TABEL 2: VERDELING VAN DE RESPONDENTEN NAAR AFKOMST

Afkomst	Aantal	Percentage
Belg	65	84.4
Allochtoon	12	15.6

TABEL 3: VERDELING VAN DE RESPONDENTEN NAAR LEEFTIJD

Leeftijd	Aantal	Percentage
15 – 24 jaar	12	15.5
25 – 34 jaar	20	26.0
25–34 en 35–55 jaar	1	1.3
35 – 55 jaar	44	57.1

TABEL 4: VERDELING VAN DE RESPONDENTEN NAAR BEROEPSACTIVITEIT

Beroepsactief	Aantal	Percentage
Ja	55	71.4
Nee	20	26
Onbekend	2	2.6

TABEL 5: VERDELING VAN DE RESPONDENTEN NAAR HUN POSITIE TEN AANZIEN VAN GEWELD

Positie t.a.v. geweld	Aantal	Percentage
Geen geweld	11	14.3
Slachtoffer	23	29.9
Dader	9	11.7
Hulpverlener	27	35.1
Politie/Justitie	7	9.1

TABEL 6: GEOGRAFISCHE VERDELING VAN DE RESPONDENTEN

Plaats	Aantal	Percentage
Antwerpen	12	15.6
Brussel	16	20.8
Rest van Vlaanderen	41	53.2
Woonplaats onbekend	8	10.4

2.1.3.2 De cognitieve interviews

2.1.3.2.1 De achtergronden van waaruit de cognitieve interviews ontwikkeld werden

In de literatuur vinden we drie aanzetten tot de ontwikkeling van de technieken die samengevat worden onder de term ‘cognitieve interviews’: de politionele en klinische praktijk, de marketing, het kwalitatief onderzoek in de menswetenschappen. Het cognitief interview werd ontwikkeld in 1986 door FISHER & GEISELMAN op basis van de psychologische kennis over de werking van het geheugen. Het is de bedoeling van het cognitief interview om in de politionele en klinische praktijk door gerichte technieken een beter gebruik te maken van het geheugen van getuigen voor wat ze meegemaakt hebben. Zij gaven aanvankelijk de volgende principes voor betere geheugenprestaties:

- verplaats de getuige mentaal opnieuw in de context van het gebeurde;
- Rapporteer elk detail, ook als het onbenullig lijkt of niet ter zake;

- Rapporteer het gebeuren in verschillende volgordes in de tijd (van voor naar achter en van achter naar voor)
- Rapporteer het gebeuren vanuit verschillende standpunten en gezichtshoeken;

Later werden 13 basisvaardigheden voor het voeren van een cognitief interview geïdentificeerd, waarbij enkele specifiek zijn voor het cognitief interview, maar waarvan de meeste algemene communicatievaardigheden zijn die een goed contact met de geïnterviewde moeten waarborgen.

Specifieke vaardigheden:

- gedetailleerde beschrijvingen vragen
- sterke concentratie aanmoedigen
- het gebruik van beelden aanmoedigen
- de oorspronkelijke context opnieuw oproepen
- de volgorde van het cognitief interview aanhouden

Algemene vaardigheden:

- contact maken
- actief luisteren
- spontane reacties aanmoedigen
- open vragen stellen
- een stilte laten na een antwoord
- antwoorden niet onderbreken
- het standpunt van de geïnterviewde innemen
- vragen aanpassen aan de gesprekspartner

CALL (1992) geeft een handig overzicht van de manier waarop politiemensen het cognitief interview kunnen gebruiken wanneer ze een verklaring afnemen van coöperatieve ooggetuigen (de techniek is niet geschikt voor het verhoor van verdachten of van onwillige getuigen). Hij vindt het belangrijk om twee invalshoeken te gebruiken om het geheugen van mensen goed te laten werken: de concrete voorstelling die ze van iets hebben (het visueel beeld) en de abstracte categorieën waarin mensen hun ervaringen plaatsen (begrippencodes). Ook in dit kwalitatief onderzoek werden beide invalshoeken gebruikt: afbeeldingen en begrippen en eveneens in dezelfde volgorde: eerst de afbeeldingen en vervolgens de begrippen (zie 3.2.2)

In de sector van het grootschalig survey-onderzoek worden cognitieve interviews vooral gebruikt in de fase van de voorbereiding van de vragenlijst. In grootschalige survey's moeten

de vragen immers gestandaardiseerd zijn en voor iedereen eenduidig. De ASA (American Statistical Association) raadt aan om bij de voorbereiding van de vragenlijst twee soorten van pretesten te gebruiken: een inhoudelijke manier (prefield techniques), waarin vooral de betekenis van de vragen aan de orde is en een operationele manier (field techniques), waarin vooral het gebruik van de vragenlijst tijdens het veldwerk wordt getest. Bij de inhoudelijke toetsen worden de focusgroepen en de cognitieve interviews gesitueerd. Volgens de ASA is het cognitief interview een manier om de gedachtenprocessen van een respondent te laten verwoorden, zodat de onderzoekers weet krijgen van wat er in het hoofd van een respondent omgaat wanneer een vraag wordt gesteld. Van deze werkwijze hebben we in het kwalitatief onderzoek vooral de vraagstelling naar de voorstellingen van de respondenten bij de abstracte categorieën overgenomen.

Een derde inspiratiebron was het kwalitatief onderzoek in de sociale wetenschappen. Daar wordt vooral aandacht besteed aan de communicatievaardigheden om verbondenheid tussen de onderzoeker en onderzochte te creëren, zodanig dat er bij de onderzochte een bereidheid ontstaat om aan het onderzoek mee te werken. Het onderzoeksteam hecht veel belang aan een goede relatie met de respondenten en probeert hun medewerking aan het onderzoek een positieve beleving te laten zijn, door veel aandacht te besteden aan de respondenten, door rekening te houden met de gevoelens van de respondent en zich aan te passen aan zijn/haar tempo.

2.1.3.2.2 De ontwikkeling van het onderzoeksmateriaal

Het onderzoeksmateriaal bestaat uit drie onderdelen:

- Het aanbod van visueel materiaal
- Het aanbod van vignettes
- Het aanbod van concepten, afkomstig uit de veiligheidsmonitor en vragen naar ervaringen en naar percepties van geweld, van slachtoffers, daders, hulpverlening, aangifte bij de politie
- ***Het aanbod van visueel materiaal***

Het visueel materiaal werd gebruikt om beschrijvingen te genereren in de woordenschat die mensen zelf gebruiken. Bij de introductie van het onderzoek werd de term 'geweld' niet gebruikt, tenzij bij hulpverleners en politiemensen. Bij het visueel materiaal werd gekozen voor foto's boven tekeningen om het realisme te bevorderen. De foto's zijn afkomstig van de volgende websites.

De foto's geven de volgende (mogelijke) geweldsituaties weer: buurtverloedering, straatgeweld, seksueel geweld tegen een jonge vrouw, de gevolgen van fysiek geweld tegen een volwassen vrouw, fysiek geweld tegen een kind. Van elke foto werden een paar exemplaren op dezelfde wijze uitgeprint en geplastificeerd, zodat de respondenten dezelfde foto's te zien kregen met dezelfde scherptegraad en contrasten. Een exemplaar van het gebruikte fotomateriaal wordt aan dit rapport toegevoegd.

- ***Het aanbod van vignettes***

Er werden vignettes gemaakt die op een zeer korte wijze een verhaal weergeven waarin mensen een vorm van geweld zouden kunnen herkennen. In de beschrijvingen komt het woord geweld niet voor. Aan de respondenten wordt gevraagd een naam te geven voor hetgeen er gebeurt in de vignettes. Er waren verhalen met de volgende inhoud:

- diefstal op straat
- ongewenst seksueel gedrag in het openbaar vervoer
- fysieke aanpak van disciplineren in de ouder-kind relatie
- identiteitscontrole door de politie

De volledige verhalen worden aan dit rapport toegevoegd. Ze werden in een groot lettertype en geplastificeerd aan de respondenten aangeboden, zonder verbale of niet-verbale beïnvloeding door de onderzoekers.

- ***Het aanbod van concepten afkomstig uit de veiligheidsmonitor met specificerende vragen***

Om na te gaan hoe mensen reageren op de termen gebruikt in de veiligheidsmonitor werden de volgende begrippen geselecteerd: geweld, diefstal, bedreiging, ongewenst seksueel gedrag. Van deze begrippen werd gevraagd naar ervaringen van mensen en – bij gebrek aan ervaring – naar hun voorstellingen over deze begrippen. In feite was er in de onderzochte populatie zoveel ervaring met geweld, dat we heel weinig voorstellingen bevroeg hebben. Zowel voor de ervaringen als de voorstellingen was er een richtinggevend vragenschema, dat aan dit rapport wordt toegevoegd.

2.1.4 METHODOLOGIE VAN DE GEGEVENSVERWERKING

Van elk gerealiseerd interview werd een transcriptie gemaakt die als document werd ingevoerd in het kwalitatief software programma N-Vivo, de meer recente versie van Nudist.

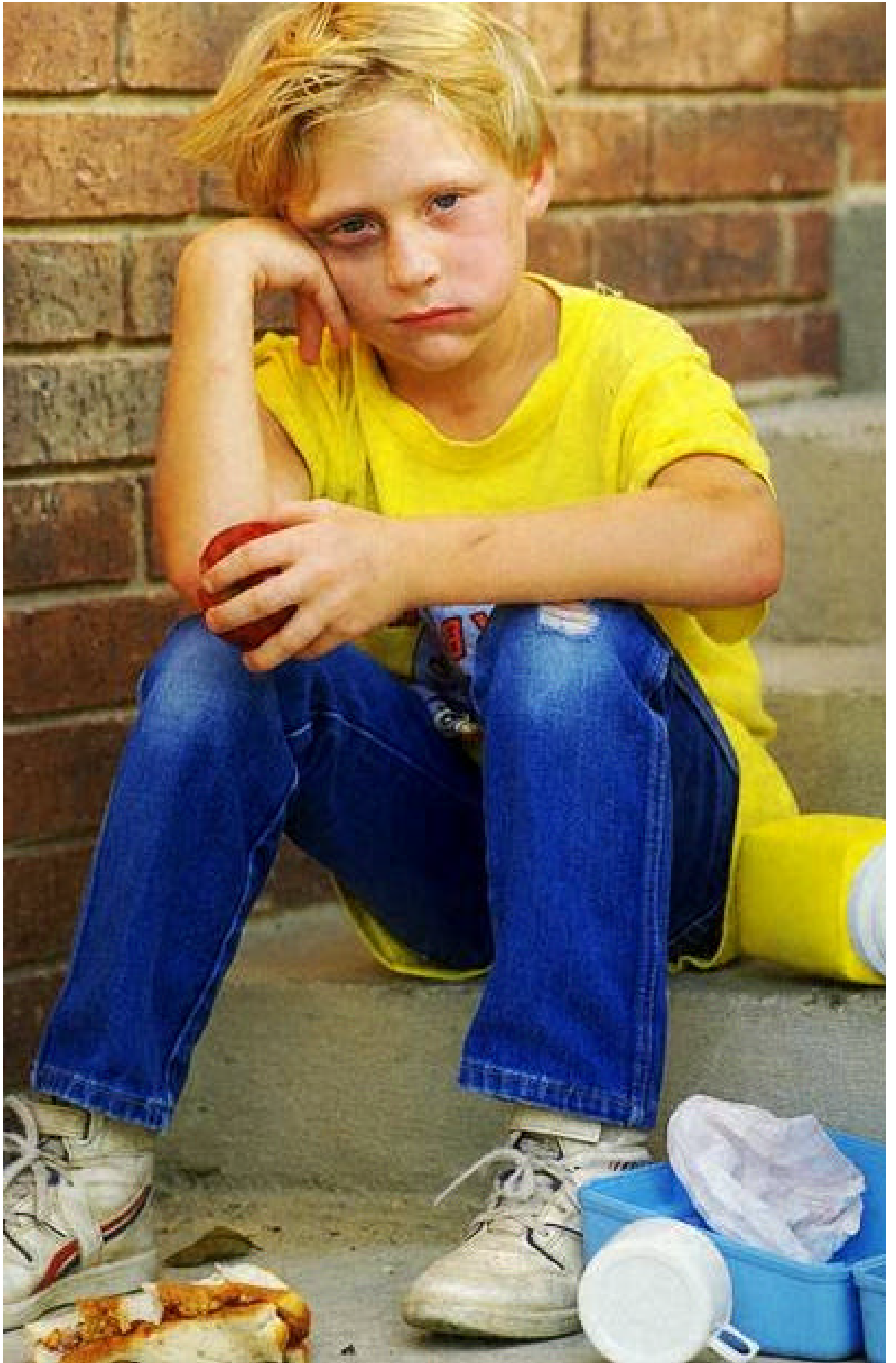
Aan elk interview werden de kenmerken van de respondent gekoppeld, waardoor ook specifieke deelverwerkingen mogelijk worden. In eerste instantie werd gezocht naar de resultaten die richtinggevend zouden kunnen zijn voor het kwantitatieve onderzoek, nl. gegevens over het taalgebruik bij geweld, gegevens over het al of niet melden/aangifte doen bij de politie, gegevens over mogelijke doelgroepen en te bevragen vormen van geweld.

Het rapport bevat drie grote delen. In het eerste deel groeperen we alle uitspraken van mensen die betrekking hebben op benamingen, ervaringen en gevoelens bij geweld. In het derde deel groeperen we alle uitspraken over interventies bij geweld, zowel uitspraken over de hulpverlening als over politie-ingrijpen en het al of niet melden/aangifte doen. Waar we niet expliciet naar op zoek waren maar waar we in grote mate mee geconfronteerd werden, dat waren redeneringen die mensen probeerden te maken rond geweld. Deze redeneringen hadden te maken met de bepaling van de ernst en de legitimiteit van het geweld. Verder waren er ook veel redeneringen rond daders en slachtoffers. We hebben al deze redeneringen gegroepeerd in een middendeel: redeneringen over ernst en legitimiteit van geweld; kenmerken van slachtoffers en daders.

2.1.5 DE FOTO'S

2.1.6 DE VIGNETTES

- Een persoon met een tas aan de hand loopt over straat, iemand neemt de tas van de persoon vast en loopt er mee weg.
- Een persoon staat in de bus, iemand komt vlak achter de persoon staan, drukt zich tegen de rug van de persoon aan en schuift heen en weer.
- Een ouder roept een kind om aan tafel te komen. Het kind komt niet, ook niet na herhaald aandringen van de ouder. De ouder grijpt het kind bij een oor en trekt het mee, zeggend: daar heb je ze voor, om te luisteren.
- Een persoon loopt over straat. Naast de persoon stopt een politiewagen. De persoon moet zijn/haar identiteitsbewijs afgeven.

2.1.7 CONCEPTEN AFKOMSTIG UIT DE VEILIGHEIDSMONITOR MET SPECIFICERENDE VRAGEN

Introductie

Ik ben [...] en ik werk aan het Limburgs Universitair Centrum. Ik maak deel uit van een team dat aan wetenschappelijk onderzoek doet.

Het is de bedoeling dat ik u een aantal vragen ga stellen. Over de inhoud ga ik nu niet uitweiden, want dat zou uw antwoorden kunnen beïnvloeden en dat is zeker niet de bedoeling. Ik zal u wel na afloop van ons gesprek alles vertellen wat u over het onderzoek wilt weten.

Wat uw antwoorden betreft, wil ik u eerst en vooral op het hart drukken dat alles wat u zegt volledig anoniem is. Dat wil zeggen dat ik nergens uw naam vermeld en dat uw antwoorden zo verwerkt worden dat ze niet naar u persoonlijk kunnen teruggekoppeld worden.

Verder wil ik u nog vragen dat u gewoon voor uzelf spreekt, en antwoordt wat er in u opkomt. Er zijn dus geen goede of slechte antwoorden. Het gaat ons immers om uw mening en om uw kijk op de zaak. Het is ook belangrijk dat u mij zoveel mogelijk vertelt. Het is niet erg als u niet onmiddellijk kunt antwoorden, of als u het niet direct geformuleerd krijgt zoals u wil, of als u eventueel tegenstrijdige dingen zou vertellen. Als iets mij niet duidelijk is, dan zal ik het u wel vragen.

Heeft u nog vragen? Is alles duidelijk voor u?

Luik 1 Prentjes + instructies

Luik 2 Vignettes + instructies

Ik heb hier enkele aanduidingen van dingen die kunnen gebeuren. Ik zou u willen vragen welke naam u daaraan zou geven en of u vindt dat er iets aan gedaan zou moeten worden en door wie?

Na elk antwoord vragen: wat zou het nog kunnen zijn volgens u?

Indien de geïnterviewde zegt: het hangt ervan af, vragen: waar hangt het van af en daarna: hoe zou u het dan noemen?

Luik 3

Heeft u ooit [geweld - diefstal - bedreiging - ongewenst seksueel gedrag] meegemaakt?
{indien antwoord = neen, ga dan naar volgende luik van vragen}

Wanneer heeft u dit meegemaakt?
{indien meerdere keren meegemaakt: wanneer was de laatste keer?}

Wat is er toen precies gebeurd?

Wie deed dit met u?

Wat deed u toen?

Waar is het gebeurd?

Wat wou die persoon bereiken met wat hij deed?

Welke gevoelens had u bij wat er gebeurde?

Hoe heeft u gereageerd op wat u overkomen is?

+ welk effect had uw reactie?

Bent u naar de politie gegaan om wat er gebeurd is?

Heeft u klacht neergelegd?

Heeft u aangifte gedaan?

Waarom bent u (niet) naar de politie gegaan?

Indien ja: wat vond u van de reactie van de politie?

Indien neen: hoe denkt u dat de reactie van de politie zou zijn ?

Hoe is het [geweld - diefstal - bedreiging - ongewenst seksueel gedrag] gestopt?

Vindt u dat wat u meegemaakt hebt geweld is?

Wat maakt dat u dit als geweld beschouwt?

Hoe zou u het dan wel noemen?

Luik 4

Wij zouden ook graag te weten komen wat de mensen zoal denken over [geweld]. Daarom zal ik ook aan u vragen hoe u zich [geweld] voorstelt. Er zijn dus geen goede of slechte antwoorden, u mag gewoon vertellen hoe u het ziet.

Als ik het woord [geweld - diefstal - bedreiging - ongewenst seksueel gedrag] zeg, waaraan denkt u dan?

Wat gebeurt er dan precies?

Wie zou er zoiets doen?

Wie wordt er van zoiets slachtoffer?

Waar zou zoiets gebeuren?

Op welk moment zou er zoiets gebeuren?

Wat zou zo'n dader met zoiets willen bereiken?

Hoe zou de persoon die dit meemaakt zich voelen?

Hoe kan iemand die dit meemaakt het beste reageren volgens u?

Vindt u dat iemand die zoiets meemaakt het beste naar de politie kan gaan?

Waarom wel / niet?

Hoe kan [geweld - diefstal - bedreiging - ongewenst seksueel gedrag] stoppen?

Vindt u dat zoiets geweld is? Wat maakt dat u dit als geweld beschouwt?

Hoe zou u het dan wel noemen?

2.2 BENAMINGEN VOOR GEWELD, GEWELDERVARINGEN EN GEVOELENS BIJ GEWELD

2.2.1 BENAMINGEN VOOR GEWELD

“Ik denk dat geweld inherent is aan de mens, we kunnen proberen het te beperken en in banen te leiden. “(een slachtoffer uit Antwerpen)

Wat volgt zijn de betekenissen die geweld heeft voor de geïnterviewden in het kader van het kwalitatief onderzoek. Men dient er terdege rekening mee te houden dat het hier steeds gaat om persoonlijke, subjectieve invullingen van het begrip geweld. De betekenissen die hier opgesomd en besproken worden claimen dus niet om logisch, consistent, volledig, exclusief of wetenschappelijk te zijn. Het zijn ‘common sense’ definities van wat geweld is en wat niet.

Mensen hebben zo hun eigen manier en stijl om duidelijk te maken wat voor hen geweld is. Om toch enige systematiek aan te brengen in deze lange lijst van betekenissen zullen wij beginnen met die omschrijvingen die trachten om geweld in zijn totaliteit te definiëren. Het gaat hier dus om antwoorden op de vraag “wat is geweld?” De antwoorden werden gegroepeerd naar onderlinge gelijkenis onder hoofdingen die zo getrouw mogelijk aan de oorspronkelijke teksten proberen te blijven. Maar uiteraard zijn er ook andere indelingen mogelijk, deze indeling claimt geenszins de enige of de beste te zijn.

Het is niet gemakkelijk om geweld te definiëren. Men denke slechts aan het gebrek aan consensus dat hierover in de wetenschappelijke wereld bestaat. De respondenten hebben elk op hun eigen manier geprobeerd om een betekenisvolle definitie van geweld te geven aan de interviewers. De verschillende stijlen die zij hanteerden fungeren hier als hulpmiddel om de collectie van definities enigszins geordend weer te geven. Sommigen probeerden via sleutelwoorden allesomvattende definities te geven van wat geweld is. Anderen geven opsommingen, voorbeelden van wat zij geweld vinden. Nog anderen zeggen juist wat ze geen geweld vinden, of wat ze bijna geweld vinden, wat twijfelgevallen zijn. Tenslotte vonden we ook een aantal deeldefinities, omschrijvingen van bepaalde vormen of aspecten van geweld. Deze stijlen van omschrijven die de respondenten hanteren worden in dit onderdeel in eerste instantie hoofdingen waaronder vervolgens gelijkaardige definities gegroepeerd worden.

De bewoordingen die de respondenten gebruiken om aan te geven wat voor hen geweld is, roepen soms even veel vragen als antwoorden op. Als iemand bijvoorbeeld zegt dat geweld voor hem agressief gedrag betekent, kan men zich afvragen wat dat agressief gedrag dan wel inhoudt. Op de betekenis van woorden die met geweld in verband gebracht worden zal echter in een later onderdeel van dit rapport ingegaan worden. Eerst spitsen we onze aandacht toe op de definities van geweld als dusdanig. Daarna gaan we in op verschillende namen voor verschillende vormen van geweld en tenslotte staan we stil bij de verschillende betekenissen die toegekend werden aan de foto's en vignettes. Bij elke uitspraak wordt behalve het bestandsnummer van het interview de sekse van de gesprekspartners vermeld en in voorkomend geval allochtoon voor vreemde ethnische afkomst, jong indien minder dan 25 jaar, Brussel of Antwerpen indien woonachtig in de grootstad, hulpverlening, politie indien werkzaam in de sector, slachtoffer of dader.

2.2.1.1 Definities van geweld

2.2.1.1.1 Omvattende definities van geweld

Mensen gebruiken verschillende strategieën om geweld te definiëren en af te bakenen van wat geen geweld is. Er zijn mensen die proberen om een onderliggende dimensie te beschrijven: de omvattende definities van geweld. Andere mensen proberen verschillende soorten van geweld te benoemen: de opsommende definities. Sommige mensen concentreren zich op een bepaald type van geweld: deeldefinities. Terwijl er ook mensen zijn die net proberen duidelijk te maken wat geen geweld is.

Geweld als pijn

Een aantal respondenten omschrijven geweld als het toebrengen van pijn. Dit werd kort en krachtig uitgedrukt door een jonge respondente van Marokkaanse origine:

La violence, c'est faire très mal à quelqu'un. (int.7, vrouw, allochtoon, Brussel)

Andere omschrijvingen voegen hieraan specificaties toe. Zo blijkt iemand wat haar overkwam als geweld te benoemen omdat het ging om het opzettelijk en gericht toebrengen van pijn.

Het is geweld voor mij omdat ik een paar keer een blauw oog ben geslagen, omdat ze met vijf waren, omdat ze schuurpapier op hun vuisten hadden en zo heel mijn gezicht openschaafden (int. 38, vrouw, slachtoffer).

Nog bijkomende specificaties die worden gegeven omtrent geweld als pijn: de pijn kan lichamelijk zijn, maar ook psychisch. In elk geval is het iets wat de ene mens de andere aandoet.

Geweld als angst

In een andere definitie staat angst centraal als criterium om te kunnen spreken van geweld.

Het is geweld omdat het een beangstigend gevoel geeft, je bent geen vrije mens meer, het beperkt je leven, je gedrag op dat moment.. (int. 40, vrouw, Antwerpen)

De samenhang tussen angst en de beperking van handelingsvrijheid treffen we ook aan in andere interviews. Angst wordt als omschrijving van geweld ook genoemd in samenhang met pijn, zoals blijkt uit dit citaat:

Geweld is voor mij: angst, pijn, fysieke pijn, psychische pijn. Maar ik denk ergens dat pijn nog niet ... Fysieke pijn kan je vergeten, dat gaat weg na een tijd. Angst dat gaat je verlammen in je doen, ik denk dat dat het ergste is. (int. 30, vrouw, hulpverlening)

Geweld als litteken

In de lijn van de voorgaande omschrijving wordt geweld ook gedefinieerd als iets dat het gedrag of het latere leven sterk beïnvloedt. Ook hier wordt er verwezen naar angst of een benauwd gevoel dat aan de basis ligt van de gedragsbeperking. Deze respondente maakt de vergelijking met een litteken:

Ja, het is geweld (heel overtuigd) omdat dat je persoonlijk helemaal bepaalt, je een heel benauwd gevoel geeft, je gedrag wordt er door beïnvloed. Het zijn littekens die blijven. Het is als iemand die expliciet met een mes in u heeft gestoken en dat blijft heel uw leven. (int. 40, vrouw, Antwerpen)

Een iets ruimere variant van deze omschrijving vinden we in volgend citaat:

Ja, het is geweld, omdat ze je geweld aandoen. Van het moment dat je er lichamelijke of psychische gevolgen aan overhoudt kan je spreken van geweld. (int. 41, vrouw, slachtoffer)

Geweld als ongewenst fysiek contact

Deze omschrijving van geweld sluit de reeds eerder genoemde psychische aspecten of vormen van geweld uit. Zij wijst geweld aan als een concreet en zichtbaar gegeven en is daarom waarschijnlijk vrij gangbaar.

Geweld is als iemand begint te slaan, als het lichamelijk is. Als er aanrakingen komen die de andere persoon niet wil. (int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Geweld als wat te ver gaat

In tegenstelling tot de vorige hoofding kunnen de geweldomschrijvingen die hier volgen als 'maximalistisch' gekwalificeerd worden. Geweld heeft hier als betekenis: alle gebeurtenissen die de grens van het aanvaardbare of het wenselijke overschrijden. Deze grens is de grens van het slachtoffer, van de persoon die de gebeurtenissen ondergaat, tegen de eigen wil in.

Het slachtoffer bepaalt of het ongewenst is. Je moet aan de dader kenbaar maken dat het ongewenst is. Vaak is het heel moeilijk om dat te zeggen, maar je moet het wel uiten. Je moet zelf je grens bepalen. (int. 48, vrouw, politie)

Geweld is voor mij alles wat je overkomt en waar jij je niet goed door voelt. Vb gewoon het feit dat je als vrouw verplicht bent om elke week naar het café te gaan omdat je man dat wil. Als je beslissingen neemt voor iemand anders, dat is geen respect hebben. Als je niet meer iemand anders zijn mening vraagt. Alles waar je zelf van vindt dat het te ver gaat.(int. 31, vrouw, hulpverlening)

Deze definitie van geweld laat dus ook meer dan de voorgaande definities ruimte voor individuele verschillen, afhankelijk van de appreciatie van de persoon in kwestie.

Soms zijn er dingen die wij als normaal aanvoelen, en die een vrouw toch geweld vindt.(int. 31, vrouw, hulpverlening)

Ook omtrent de aard van het geweld omvat deze definitie veel meer vormen dan louter het fysieke, zoals dit citaat illustreert:

Alles waar je je niet goed bij voelt en waar men over je grens gaat, psychisch, natuurlijk ook alles op fysiek en seksueel vlak. Alle schuldgevoelens die vrouwen worden aangepraat. Het is veel ruimer dan de tastbare dingen, ook psychische dingen, die kunnen je zelfbeeld tot niks positiefs meer reduceren. (int. 31,vrouw, hulpverlening)

Voor een lid van de federale politie valt de definitie van geweld samen met een gerechtvaardigde reden om naar de politie te stappen. Dit is echter zeker niet voor alle respondenten het geval!

Geweld is alles wat je ondergaat en niet wilt ondergaan, en dat je als vrije burger in onze Westerse maatschappij ondergaat buiten uw wil. Alles wat niet door de beugel kan, waar het gezond verstand van zegt 'daar moet ik mee naar de politie gaan'.(int. 62, man, politie)

Geweld als agressie

In de interviews ontmoeten we ook een definitie van geweld als agressie. De manier waarop het begrip agressie dan precies dient verstaan te worden, staat daarbij nog open voor discussie – hierop wordt verder ingegaan later in het rapport. In het volgende citaat ligt – toeval of niet? – een verwijzing naar de oorspronkelijke etymologische betekenis van agressie nl. naar iets of iemand toe gaan.

La violence c'est être agressif vis à vis de quelqu'un. Il y en a qui ne supportent pas qu'on les regarde dans les yeux, ou qui viennent vers toi pour la moindre petite chose. (int. 19, man, allochtoon)

Waar de voorgaande definities vooral steunden op een beoordeling door het slachtoffer om van geweld te kunnen spreken, legt deze definitie meer de nadruk op de rol van de dader: als de dader agressief is, is er sprake van geweld, los van wat het slachtoffer daarvan vindt. Ook in de volgende groep van definities is dit zo.

Geweld als het gebruik van macht

Een aantal respondenten omschrijft geweld als de uitoefening van macht door een partij over een andere partij.

Geweld is een onevenwichtige relatie tussen twee personen, een macht van de ene over de andere gebruiken. Het kan alle vormen aannemen. Soms subtiel in taalgebruik, vernederingen, psychisch geweld, het kan gaan van heel subtiel tot bedreiging. (int. 28, vrouw, hulpverlening)

Geweld is voor mij iets onmenselijk, als er geweld op TV is, kan ik er niet naar kijken. Domineren, dat iemand af moet zien door iemand anders, nee. Ook iets vernederend, ik hoor thuis dikwijls commentaar, ik zeg dikwijls tegen de kinderen 'de ene mens heeft toch geen reden om de baas te spelen over de andere'. Thuis zijn ze alletwee baas. (int. 29, vrouw, hulpverlening)

Definities met meerdere criteria

Tot dusver draaiden de definities van geweld voornamelijk rond een enkel criterium. In wat hier volgt is er sprake van meerdere criteria vooraleer men kan spreken van geweld. Soms

geeft een respondent meerdere criteria of meerdere definities in een poging om volledig te zijn en geen geweldvormen over het hoofd te zien.

Deze respondente zei naar aanleiding van de vignette over het kind dat aan het oor getrokken wordt:

Het is wel geweld als: (bij wijze van spreken) het oor eraf getrokken wordt, als het kindje pijn heeft, of als het keer op keer gebeurt. (int. 27, vrouw, slachtoffer)

In deze omschrijving vinden we drie criteria terug die elk op zich voldoende zijn om van geweld te kunnen spreken, namelijk: de intensiteit (of de ernst) van de handeling, de aanwezigheid van pijn, en frequentie van de handeling.

Een complexere definitie met meer criteria is de volgende:

Geweld is wat we nu zonet besproken hebben. Het zijn meningsverschillen. Het is een noodoplossing. Geweld is als er gevochten wordt, als je er iets aan overhoudt, lichamelijk of geestelijk. Ik denk ook aan oorlog.

Dezelfde respondent zegt even later:

Als je je goed in je vel voelt, gebruik je geen geweld. Er is ook geweld als er teveel macht is, vb. bij een oorlog. (int. 51, man, jong, slachtoffer)

Opsommingen van wat geweld is

De allesomvattende definities hierboven proberen geweld met enkele sleutelbegrippen te omschrijven. Er zijn ook respondenten die een minder conceptuele stijl hebben en geweld eerder definiëren aan de hand van opsommingen. Ze noemen alles – of alles waaraan ze op het moment denken - op wat ze geweld vinden. Dit type van definities komt hier aan bod. Sommige geïnterviewden streven volledigheid na. Anderen vinden dat onbegonnen werk en geven voorbeelden die de verscheidenheid aan vormen van geweld moeten illustreren. Er waren ook mensen die moeilijk uit hun woorden geraakten en bleven zoeken naar het goede woord (dat ze meestal niet vonden).

De volgende citaten spreken voor zich en behoeven geen commentaar. Zij dekken in grote lijnen het hele gamma aan voorbeelden van geweld die opgesomd werden.

La violence c'est du vol, c'est le viol, les enfants battus... Il y a beaucoup d' autres manières, aussi des vitres cassées et des choses comme ça...

...Hurler, c'est de la violence aussi. (int. 7, vrouw, allochtoon, Brussel)

La violence c'est des bagarres, des disputes avec des mouvements et des mauvaises choses qui sont dites, des coups... La violence prend lieu quand c'est provoquée par une agression. Par exemple, il y a un vol quelque part et on intervient, c'est là que la violence se produit. Ou par exemple une femme qui marche dans la rue et qui est embêté par un homme. (int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Het kan alle vormen aannemen. Soms subtiel in taalgebruik, vernederingen, psychisch geweld, het kan gaan van heel subtiel tot bedreiging. Fysiek geweld is duidelijk voor de omgeving, psychisch geweld is dikwijls goed verstoep zodat de buitenwereld het niet ziet. Geen respect hebben voor elkaar vind ik al geweld. Seksueel geweld, ongewenste intimiteiten hoort er ook bij. Structureel geweld, hier minder, maar in ontwikkelingslanden bvb Afghanistan, waar vrouwen door de structuur minder geplaagd zijn dan de mannen. Dat kan ook op het werk, door de structuur. Politiek geweld is er ook, en economisch: dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. (int. 28, vrouw, hulpverlening)

Geweld is voor mij... Er zijn zoveel vormen van geweld: opzettelijk iemand pijn doen, verwonden is voor mij al geweld. Onder kinderen, dat kan je ook al voor een stuk onder geweld plaatsen. Als vijf personen je aanvallen en je met een nylonkous proberen te wurgen... Er is zoveel geweld, misbruik van kinderen op een ... ja, manier waarop het kind gefolterd wordt, partnergeweld, tegenwoordig in het verkeer,... (int. 38, vrouw, slachtoffer)

Voor mij is geweld oorlog, ruzie, harde woorden, rake klappen, triestige mensen, gefrustreerde mensen, egoïsten, pijn, tranen ... Je kan er allerlei woorden rond bouwen. Er heeft heel veel mee te maken, je kan eindeloos blijven opnoemen. (int. 41, vrouw, slachtoffer)

Bij geweld denk ik aan geweld op, nee eerder rond het voetbalplein. Geweld kan nergens, maar je gaat naar het voetbal om voetbal te zien. Maar dan zijn er een paar amokmakers die de boel in gang trekken en als het dan bezig is, dan zijn ze zelf wel weg. Als je TV kijkt zie je elke dag wel geweld, oorlog is ook geweld, kijk maar naar Sharon nu. Je kan dat niet goedkeuren, geweld, maar het zal altijd wel blijven, op TV, op straat, je ziet het elke dag. Vorige week heb ik het hier op straat nog gezien. (int. 42, man, slachtoffer)

Geweld is slaan, vechten, bedreigen. Is lichamelijk of verbaal, bvb. met een revolver voor u staan. Dat is nog erger dan een mep geven. (int. 50, vrouw, slachtoffer)

Uit deze citaten blijkt dat een aantal geïnterviewden het duidelijk 'te veel om op te noemen' vinden wat geweld is. Anderzijds lijken vooral hulpverleners ook opsommingen te geven van soorten geweld die volledigheid nastreven, zoals de indeling in fysiek, psychisch, seksueel, structureel, politiek en economisch geweld.

Deeldefinities

Onder deze hoofding werden een aantal definities van aspecten van geweld bijeengebracht. Het gaat hierbij niet onmiddellijk over antwoorden op de vraag 'wat is geweld?' maar eerder

over uitspraken die spontaan of zijdelings tijdens het interview gedaan werden. Vaak gaat het om ervaringen die geïnterviewden vertellen en waar zij op een gegeven moment van vermelden dat zij dit als geweld definiëren.

Diefstal met inbraak

Volgende citaten zijn alledrie afkomstig van personen die slachtoffer werden van inbraken.

Ik vind het geweld, want ze komen maar binnen in je huis. Het is geen fysiek geweld, maar je ziet er na ervan af. Het is vandalisme, ze breken je boel gewoon af. Wij draaien op voor alle onkosten. (int. 41, vrouw, slachtoffer)

Ik vond het wel jammer, maar uiteindelijk toch ook weer niet zo erg. Ik kon het allemaal wel relativeren, ondanks de financiële schade. Emotioneel woog het niet zo zwaar door. Ik vond dit wel geweld, de daders zijn ook zeer gewelddadig te werk gegaan, ze hebben veel kapotgemaakt. (int. 26, vrouw, Antwerpen)

Is dit geweld? Nee op zich, ja, geweld onder wat hoort dat thuis, ja diefstal, geen lichamelijk geweld, maar als je iets vernielt is dat ook geweld. (int. 42, man, slachtoffer)

Alledrie kwalificeren deze geïnterviewden wat hen overkwam als geweld, zij het met een verschillende stelligheid. We merken op dat de materiële en ook de financiële schade in alle gevallen een belangrijk element vormt in de definitie. Voor de laatste persoon is dit zelfs de doorslaggevende reden om het gebeurde als geweld te benoemen, en niet de diefstal op zich. Voor de eerste persoon is het binnendringen in de privé-sfeer het doorslaggevende element.

Andere deeldefinities

Toen die man in mijn gezicht gespuwd had ben ik naar huis gegaan. Ik ben toen naar mijn baas gestapt en heb gezegd: 'en NU ga ik naar huis!'. En dat werd wel toegestaan, dat was wel OK. Ik heb dat een paar keer zo gedaan. Voor mij is dat geweld. (int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik vind beledigingen ook een vorm van geweld. (int. 26, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Wat geen geweld is

Af en toe gaven respondenten ook te kennen wat zij niet onder de noemer geweld categoriseren. Dit is uiteraard ook van belang als wij betekenissen van geweld willen inventariseren: zeggen wat het niet is, is ook afbakenen wat het wel kan zijn.

Diefstal

Voor een aantal mensen valt diefstal buiten de definitie van geweld. Dit blijkt onder andere uit deze citaten. Over een handtassendief zegt deze hulpverlener:

Natuurlijk kan er ook geweld gebeuren, je weet niet of die een revolver of zo heeft.(int. 28, vrouw, hulpverlening)

Hier blijkt dat er pas van geweld gesproken wordt als de dief een wapen heeft dat hij eventueel kan gebruiken. De diefstal op zich wordt niet als geweld beschouwd.

Ook dit slachtoffer uit Antwerpen beschouwt de diefstal van haar autoradio niet als geweld, en wel omdat ze de actie niet beschouwde als tegen haar persoon gericht en evenmin als bedreigend:

Er was niets meer te pakken, de radio was meer waard dan de auto. Ik vind het geen geweld, want het is niet persoonlijk. Ik voelde het niet als bedreigend, ik dacht dat zijn onnozel kwajongens ik zag hen niet echt als misdadigers, spijtig dat het gebeurd is. Dat zijn mensen die geen respect hebben voor andermans dingen. (int. 40, vrouw, Antwerpen)

Dan is er ook nog dit citaat, waaruit blijkt dat diefstal niet als geweld beschouwd wordt omdat het 'slechts' gaat om bezittingen (en niet om wat wellicht zou kunnen omschreven worden als een aantasting of bedreiging van de lichamelijke integriteit) :

Hoe zou de persoon die dit meemaakt zich voelen?

Slecht, maar op andere manier dan bij "geweld" want hier gaat het maar om bezittingen. (int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Akelig maar geen geweld

Sommigen beperken hun definitie van geweld tot concrete handelingen.

Wat is niet geweld? Als iemand je achtervolgt, het is geen geweld, maar dat vind ik toch akelig, superonveilig. Dat heb je gewoon al van buurten, in goede buurten gebeurt misschien even veel, maar de look van een buurt geeft een onveilig gevoel. Iemand die met een wapen loopt, die hoeft er daarom niks mee te doen, geeft toch een onveilig gevoel. (int. 40, vrouw, Antwerpen)

Het gaat hier om dezelfde respondent die de diefstal van haar autoradio geen geweld vond. Zij zegt trouwens ook:

Bij geweld denk ik aan verkrachtingen, fysiek geweld, slaag zonder reden ook psychisch geweld. Vb. diefstal is geen geweld, tenzij als er in die diefstal dan afgemot wordt.

Hieruit kan geconcludeerd worden:

dat de opvatting bestaat dat geweld uitsluitend fysieke acties of het dreigen met fysieke acties omvat (al vermeldt de respondent van interview 40 ook psychisch geweld)

dat de opvatting bestaat dat diefstal op zich geen vorm van geweld is.

Niet helemaal geweld

Soms twijfelen respondenten om iets als geweld te definiëren, of vinden ze dat het geen geweld is maar wel iets dat daarbij in de buurt komt.

Diefstal

Verschillende respondenten gaven zo te kennen dat ze diefstal niet (helemaal) als geweld zien. Zo zei iemand over een diefstal in haar woning:

Het is geen geweld, want er is niets vernield, maar die man moet wel gestraft. (int. 50, vrouw, slachtoffer)

Deze respondent ziet diefstal als een soort van voorstadium naar echt geweld toe:

Diefstal is het begin van geweld. Later kan een dief ook terrorist worden. Niet helemaal, maar toch: het kan van klein naar groot evolueren. (int. 23, vrouw, allochtoon)

In de volgende optiek is diefstal geen geweld op zich, maar kan het geweld uitlokken. Het verschil lijkt vooral te liggen in het effectief gebruik van fysiek geweld.

Le vol peut engendrer la violence. C'est presque de la violence, si la victime résiste c'est de la violence. (int. 19, man, allochtoon)

Definities van daders

Daders blijken al eens geneigd te zijn om de door hen gepleegde feiten te minimaliseren of te verzachten.

Is dit geweld? Ik vind dat niet het juiste woord, het is nogal een sterke term. Het was wel een inbreuk op de lichamelijke integriteit, of de seksuele integriteit ... Ook in het geval van mijn nichtje was dat zo, maar dan zwakker. Al bij al had ik toch een moreel overwicht tegenover haar door het verschil in leeftijd. (int. 17, man, dader en slachtoffer)

Pesten dat is geen geweld. Pesten dat is dikwijls om te spelen. (int.1, 9 jonge mannen, allochtonen)

Andere situaties die grenzen aan geweld

In de visie van deze respondent is reclame die traditionele rollenpatronen propageert geen geweld op zich, maar wel iets wat een ongunstig effect heeft naar geweld toe.

Het is veel ruimer dan de tastbare dingen, ook psychische dingen kunnen je zelfbeeld tot niks positiefs meer reduceren. Doen vrouwen slinken, heb ik heel duidelijk gezien naar de vrouwen hier. Ik kan het ruimer trekken, vb naar de reclame, buitenwereld, waar de rollenpatronen bevestigd worden. Dat is misschien geen geweld, maar daar kan ook veel veranderen. (int. 31, vrouw, hulpverlening)

Een gelijkaardige beschouwing, maar dan omtrent buurtverloedering, vinden we bij deze respondenten:

Het is geen geweld, maar het werkt wel onveiligheidsgevoelens in de hand als een buurt verloedert. Idem met hondepoep. (int. 48, vrouw, politie)

In het volgende citaat wordt bedreiging als een randgeval beschouwd. Alweer lijkt het effectief gebruik van fysiek geweld (op het gezicht kloppen, slaan) het doorslaggevende kenmerk te zijn om te kunnen spreken van geweld.

Het kan geweld zijn, niet altijd; in sommige gevallen zal dat wel zo zijn en kan dat tot geweld overgaan. Bvb. het kan in een gewoon café gebeuren dat er een discussie is en dat er een bedreiging volgt, en dat dat gevolgd wordt door op het gezicht te kloppen, of dat de bedreiging wordt gevolgd door een uitdaging van 'ge durft niet te slaan' of 'probeer maar eens' en dat dat overgaat in geweld. (int. 42, man, slachtoffer)

We kunnen hieruit afleiden dat voor sommige mensen geweld alleen fysieke acties omvat zoals slaan of lichamelijke pijn toebrengen. Voor anderen is geweld een veel ruimer begrip dan het louter fysieke. Zij spreken ook van psychische, seksuele, verbale, structurele en andere vormen van geweld.

Over diefstal als op zichzelf staand feit lopen de meningen eveneens uit elkaar: voor de ene is het wel geweld, voor de andere niet – al dan niet onder bepaalde voorwaarden in beide gevallen.

2.2.1.2 Benamingen van geweld

In dit deel worden de benamingen die mensen geven aan geweld nader bekeken. Het vorige deel ging over definities, antwoorden op de vraag ‘wat is geweld?’ waarop mensen naar best vermogen probeerden te antwoorden. Hier gaat het daarentegen niet zozeer om overwogen of beredeneerde omschrijvingen. Het gaat hier om de woorden die mensen gewoonlijk gebruiken om te spreken over vormen van geweld. Deze benamingen uit het dagelijkse leven geven een andere inkleuring, een andere invalshoek om naar geweld te kijken. De meeste van deze benamingen werden geselecteerd uit concrete verhalen van respondenten over geweldfeiten die zij zelf hebben meegemaakt, waarvan ze zich een mentale voorstelling maken of waarvan ze getuige waren. Deze bewoordingen sluiten wellicht dichter aan bij de dagelijkse realiteit waarin geweld plaatsgrijpt dan de definities uit het vorige deel.

In de interviews werden mensen gevraagd naar hun ervaringen of mentale voorstellingen omtrent vier onderwerpen: fysiek geweld, bedreigingen, ongewenst seksueel gedrag en diefstal. De bewoordingen die respondenten gebruikten zullen weergegeven worden per onderwerp in de hierna volgende tekst. Daarna zal nog stilgestaan worden bij andere termen die door de respondenten gerelateerd werden aan het begrip geweld.

Fysiek geweld

Gevraagd naar hun voorstellingen van en ervaringen met fysiek geweld gebruikten de geïnterviewden een zeer brede waaier aan termen en omschrijvingen. Om hierin enige mate van ordening aan te brengen die de leesbaarheid ook zal verhogen, werd er gekozen voor een indeling naar soorten van fysiek geweld. Een eerste onderverdeling noemen we ‘geweld zonder gebruik van wapens of objecten’.

Geweld zonder gebruik van wapens of objecten

Slaan wordt vaak genoemd als vorm van fysiek geweld. Hier volgt een greep uit de termen die gebruikt worden om de handeling ‘slaan’ mee aan te duiden: meppen, kloppen, mot geven, een tik geven, kletsen, op de vuist gaan, een veeg geven, aflossen, aftuigen, toetakelen, een peer verkopen, een boks geven, een klap geven, ineens slaan, een hand die uitschiet...

Deze woorden dragen een verschillende intensiteit en betekeniskleur in zich, die onmogelijk in detail kan geanalyseerd worden binnen het bestek van dit project.

Kinderen, vrouwen, oude mensen worden geslagen. Er zijn ook mensen die gebruik maken van hun autoriteit (profitent de leur autorité) om mensen te slaan, bvb politiemensen, cipiers in gevangenissen. Ik hoor soms dat jongeren in de gevangenis geslagen worden. Op manifestaties ook... (int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Zo kende ik er ook een die als buitenwipper begon te werken. Die heeft eens iemand in het ziekenhuis geslagen. (int. 8, man, hulpverlening, Brussel)

Ge kunt veel beter uw eigen zaken regelen, als ge een veeg krijgt gewoon terugvegen. (int.1 , 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik heb ooit tegen mijn man gezegd 'als je ooit op me klopt, dan hoop ik dat je me doodklopt, want als ik het huis uitga dan zorg ik ervoor dat je geen nagel meer hebt om je gat te krabben'. OK, het kan wel eens een uitschieter zijn, maar je blijft niet slaan. (int. 48, vrouw, politie)

Ik ben ook met harde hand grootgebracht. Bij ons waren we met vrij veel kinderen, en als ze het niet meer aankonden, schoof hun hand wel eens uit. (int. 63,man, politie)

Trekken, duwen, vastgrijpen

Toen ik uiteindelijk sloot is hij achter mij aan gekomen. Eerst alleen, dan nog met twee van zijn vrienden erbij. Ik was ook met een vriend, en onderweg naar huis werd het een getrek en geduw, zo... Mijn maat heeft een klap gehad. We zijn bij mij binnen gegaan, maar ze zijn een uur later nog eens teruggekomen. Toen zijn we met vijf buiten gegaan. Dan werd het opnieuw trekken en duwen...(...) Hij heeft me niet geslagen, wel bij mijn haar vastgepakt. (int. 5, man, Brussel)

De linkse is de crimineel: hij houdt de andere man in een greep. Dat is fysiek geweld. (int. 27, vrouw, slachtoffer)

Vrouwen onderling hebben ook dat ze mekaar vastpakken, maar we kunnen dat toch goed in de hand houden. (int. 13,vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Schoppen

Toen liet hij zijn rug zien, die stond vol met enorme blauwe plekken en gestold bloed, en hij had ook een hersenschudding bleek later, zo hard hadden ze hem geschopt en geslagen. (int. 23, vrouw, allochtoon)

Uit het type letsel hebben ze kunnen opmaken dat ze mijn kaak verbrijzeld hebben door tegen mijn hoofd te schoppen, want normaal door de val of door de slag zou ik eerder schaafwonden gehad hebben of een enkele breuk en geen verbrijzeling van mijn kaak. (int. 51, man, jong, slachtoffer)

Andere vormen

- **Handtastelijkheden**

Een respondente vermeldt handtastelijkheden als antwoord op de vraag of zij fysiek geweld ervaren heeft:

Er was een massa volk. Er waren in die massa mensen die het ritme van de voetgangers verstoorden. In de groep die van de andere kant kwam zaten vieze venten. Deze waren handtastelijk en kwamen onder mijn jas. (int. 27, vrouw, slachtoffer)

- **Buitensluiten**

Zij sloot mij soms buiten. Ik verstopte toen overal reservesleutels om toch nog binnen te kunnen. (int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

- **Kopstoot**

Maar ik merkte toen dat het geen echte vechter was, een echte vechter die je met twee handen bij het haar vastpakt, die geeft je dan een kopstoot van jewelste. (int. 5, man, Brussel)

- **Botten breken**

Echt fysiek geweld: we zien wel eens een blauw oog, of op de hand gaan staan, of arm gebroken, of sigarettenpeuken, bah! (int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

- **Combinaties**

Ik liep onder een tunnel en iemand sprong op mij en begon te slaan, bij mijn haar te trekken en heeft mij met mijn hoofd tegen de grond geduwd. Hij sloeg mij met mijn hoofd verscheidene keren tegen de grond. Ik heb me uiteindelijk kunnen omdraaien en heb hem geschopt. (int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Geweld met behulp van objecten

Slaan met objecten

Ik heb ooit zoveel slaag gehad dat ik de dag erna zelfs niet meer kon gaan. Zij had toen met een borstelsteel op mij geslagen terwijl ik in een ingemaakte kast lag. Ik kon gewoon niet meer weg. Mijn heup lag toen helemaal open. (int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik kom af op mijn brommer en ik zie iets op me af vliegen (een knuppel, een vuist of een elleboog hoewel die laatste 2 niet zo waarschijnlijk want met mijn snelheid...) en ik werd wakker op spoedgevallen. (int. 51, man, jong, slachtoffer)

We liepen verder en een van hen reed met zijn brommer voorbij en sloeg met zijn helm tegen mijn hoofd, gewoon omdat we niet wilden vechten. (int. 53, man, jong, slachtoffer)

Gooien met objecten

Dezelfde persoon kon heel goed stenen gooien, hij gooide eens een steen tegen mijn hoofd, het bloedde erg. (int. 2, allochtoon, slachtoffer)

Hij kwam dan binnen bij haar, uitte bedreigingen en scheldtirades, gooide er met allerlei spullen. (int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Aanrijding en beroving

Het verhaal van deze respondent werd door hemzelf als fysiek geweld gekwalificeerd, maar hij noemde het ook een overval.

Ze waren me gevolgd met hun auto, maar dat had ik niet gehoord, en toen reden ze tegen mijn been [moest voor verzorging in ziekenhuis worden opgenomen]. Ik viel op de grond, en ik kon niet rechtkomen, want ik had teveel pijn aan mijn been. Ze stapten uit de auto en duwden me met mijn buik tegen de grond, namen mijn portefeuille uit mijn achterzak, haalden het geld eruit en hebben die dan weer naar mijn hoofd gesmeten. (int. 53, man, jong, slachtoffer)

Gebruik of vertoon van wapens

Ik had mij er aan verwacht, ik had traangas op zak. Op een gegeven moment was ik aan het overwegen nu ja, als je van overwegen kunt spreken op zo'n moment om het te gebruiken, maar ik heb het niet gedaan, dat is erover vond ik. (int. 5, man, Brussel)

Ze kwamen rond me staan, zodat ik niet weg kon. Ze vroegen mijn geld, en ik lachte, in de zin van: 'ik ga jullie nu niets geven'. Toen trokken ze een mes. (int. 51, man, jong, slachtoffer)

Mijn vriendin was eens op een fuif, waar gevochten en geschoten werd. De politie stond erbij en keek ernaar. Ze hadden schrik. (int. 51, man, jong, slachtoffer)

Nog een verhaal van twee vechtersbazen, een Marokkaan en een Turk: de een schiet de andere meerdere kogels in zijn lijf. Hij wordt naar het ziekenhuis gebracht en overleeft het. De politie pluist zijn dossier uit, en haalt hem uit het ziekenhuis en de gevangenis in, waar hij in een ziekenboek zou geplaatst worden die achteraf niet bleek te bestaan. Wanneer de dader vrijkomt zit hij nog in de gevangenis...(int. 10, man, hulpverlening)

Geweld tussen groepen

We hebben toen een escalatie kunnen vermijden door samen, de mensen van de preventiedienst en van het jeugdhuis, tussen te komen, te praten en de gemoederen te bedaren. Het was net op tijd: de broers waren al gehaald en de messen waren al getrokken, misschien was de volgende stap het bovenhalen van revolvers. (int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Die Polen bestormen dan met zijn allen dat café en slaan het kort en klein. Waarschijnlijk waren ze in de zak gezet met een drugsdeal, weet ik veel... En

ongelooflijk, nog geen half uurtje later staan die Marokkaanse gasten daar met twee of drie keer zo veel volk als die Polen!! (int. 20, man, Antwerpen)

“Vroeger gingen we elke dag vechten. In de wijk. Het begon dikwijls met een ruzie of zo. Of met pesten, om te spelen. Dan kwamen de anderen af met meer volk. En wij gingen ook volk halen. Wij hebben eens gevochten met stokken met nagels er doorheen geslagen. Ik heb daar een jongen mee geraakt. Het was niet erg, hij had een schram onder zijn oog.”(int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Bedreiging

Algemene omschrijvingen

Enkele citaten

Nog niet meegemaakt. Bedreigen is iemand bang maken (faire peur). Het is verbaal geweld. Kan op alle plaatsen en tijdstippen gebeuren. Mensen die bedreigen zijn gewelddadige mensen, bvb zo iemand die zegt ‘moei je er niet mee’ tegen iemand die tracht tussen te komen bij een ruzie. (in. 19, man, allochtoon)

Een bedreiging is een soort van vice-versa: als jij dat niet doet of geeft, dan doe of geef ik dit niet. Het is een soort van wraak omdat iemand niet doet wat je wil. Seksuele agressie binnen een relatie kan daar een voorbeeld van zijn. Dreigen kan gebeuren binnen een relatie, tussen vrienden, op het werk, tussen politici. Ook seksuele agressie uit wraak bestaat. Er zijn vrouwen die dan toegeven om hun plaats te kunnen behouden. (int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Bedreigingen zijn geweld! Je kunt zo iemands geest kapot maken. (int. 23, vrouw, allochtoon)

Afpersing gebeurt ook wel. Maar niet zo veel, denk ik. Oudere gasten laten kleinere gasten betalen, of ze moeten iets stelen voor de groteren. Anders krijgen ze slaag. Het zijn altijd kleinere gasten die afgeperst worden. (int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Een bedreiging heb ik nog niet meegemaakt. Ik zou er helemaal alleen voor moeten zijn en iemand die op u afkomt, die u klemt, of op een andere manier bedreigt voor geld, om iets te hebben, om te verkrachten, om je te slaan. 's Nachts in een straat alleen en als er iemand achter je loopt, ik moet me heel alleen voelen vooraleer ik iets als bedreiging ervaar. Ik zie bedreiging als iets fysiek: benaderen, vastpakken en dwingen tot iets, als iemand achter je aan volgt dan voelt dat benauwd. Iedereen kan dat doen, soms in groep, zo mannekes, voor wie het extra leuk is om je de stuipen op het lijf te jagen. Maar daarom doen ze je niks. (int. 40, vrouw, Antwerpen)

Ja, het is geweld, als je je bedreigd voelt door een andere persoon dan is dat geweld. Als je bedreigd wordt door bvb opkomend water, dat is geen geweld, dat is gewoon de natuur. (int. 41, vrouw, slachtoffer)

Bedreiging is voor mij schrik dat iemand je onder ... Bedreiging is ergens schrik krijgen, het kan ook een soort dwang zijn, het is te zien wat en hoe. Aan kinderen denken, dat kan ook een soort bedreiging zijn, voor je kinderen zal je alles doen. (int. 42, man, slachtoffer)

Bedreiging is dreigen met geweld. Is een aankondiging van geweld. Kan mondeling, schriftelijk of fysiek zijn (in de lichaamstaal vb. boos kijken). Je kondigt iets aan. Je hebt 2 soorten: voorwaardelijk (vb. geeft uw geld of...) of zonder voorwaarden. Gezinsgeweld bijvoorbeeld is weinig aangekondigd. Zijn hele grote lafaards die

zoiets doen. Ze willen er vanaf zijn, zonder direct actie te hoeven ondernemen. Is reeds geweld. Zijn geweldplegers. Is psychisch geweld.(int. 48, vrouw, politie)

Bedreiging kan fysiek, door woorden, stalking, afpersing. Als het so zich ongemakkelijk voelt in een bepaalde situatie. Kan een partner zijn of dreigen in de zin van 'ik zal u het leven zuur maken'. Er zijn heel veel vormen en heel veel gradaties van bedreiging. Bij stalking, een vrouw die gevolgd werd door iemand die alles van haar nagaat, is het bedreigende: waar zal het eindigen, het gevoel dat het erger wordt. (int. 62, man, politie)

Bedreiging zie ik vb. Bij GSM-stalking. Ik kan daar als maatschappelijk werker weinig aan doen. Ik denk bij bedreiging wel aan een heel onveilige situatie, vb. Als het so door het lint gaat en zelf dader wordt. Ik stel me wapens voor, maar ook woorden die gezegd worden en aan slachtoffers die in een hoek geduwd worden en er zelf niet veel aan kunnen doen. (Int. 49, vrouw, politie)

Interpretatie

Bovenstaande citaten geven uiteenlopende omschrijvingen voor het begrip bedreiging, een beeld dat wellicht ook overeenkomt met de verschillende denkwijzen hierover in de maatschappij. Opvallend is dat de meeste respondenten bedreiging categoriseren als geweld, zij het soms als verbaal geweld, soms als psychisch geweld en soms als geweld tout court. Toch bestaat ook de opvatting dat bedreiging geen geweld is, cfr. het citaat uit interview 42 dat op pagina 34 reeds weergegeven werd, waarin bedreiging slechts als geweld beschouwd wordt voor zover er daadwerkelijk fysiek geweld aan te pas komt.

Wat betreft de eigenlijke betekenis die het begrip bedreiging heeft voor de respondenten, vallen er grofweg twee grote tendenzen te onderscheiden. De eerste tendens wordt goed verwoord in het citaat uit interview 18, waar sprake is van een 'vice-versa' situatie. De bedreiging heeft hier de betekenis van druk die uitgeoefend wordt om een doel te bereiken, om iets te bekomen van iemand. Het middel dat door de bedreiger gebruikt wordt om het doel te bereiken kan verschillen, maar is in elk geval iets dat voor de bedreigde (een vooruitzicht van) pijn, angst, nadeel of onbehagen met zich meebrengt. Zoals in het betreffende citaat gezegd wordt lijkt het op wraak, met dit verschil dat bij bedreiging het middel slechts als mogelijkheid kenbaar gemaakt wordt zonder dat het noodzakelijk in werkelijkheid gerealiseerd zal worden. Die realisatie hangt immers af van het al dan niet tegemoetkomen door de bedreigde aan wat de bedreiger van hem/haar wil bekomen – de voorwaarde waarover sprake in het citaat uit interview 48.

De tweede tendens in de betekenisgeving aan het begrip bedreiging laat deze voorwaardelijkheid achterwege. In dit geval weet of vreest de bedreigde dat de onaangename situatie te gebeuren staat. Hier is ook geen sprake van een middel-doel relatie. Deze betekenis van bedreiging wordt goed geïllustreerd door het citaat uit interview 40.

Een ander punt van verschil in betekenisgeving omtrent bedreiging ligt in de vraag of bedreiging noodzakelijkerwijs dient uit te gaan van een persoon. Kan bedreiging ook uitgaan van een ding, een gebeurtenis of een situatie?

Mondelinge bedreigingen

Algemeen

Bedreigingen komen frequent voor in het verkeer of met GSM's, SMS'jes versturen met bedreigingen. Gebeurt om elkaar het leven zuur te maken. Op scholen heb je dat ook vrij frequent in het kader van mobbing. (int. 63, man, politie)

Bedreiging met geweldpleging

Toen ik een jaar of veertien was ben ik wel eens bedreigd. Ik had toen ruzie met iemand, die wou wraak nemen op mij. Die zei tegen mij: "als je alleen bent dan zal ik je in elkaar slaan". (int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Een tweetal jaren geleden ben ik verschillende keren bedreigd door mijn echtgenoot. Dat kwam door de echtscheiding. Hij dreigde om iets te bereiken: ik moest naar hem luisteren, anders "zouden we met de hele familie in de krant komen". Dat was net in de periode dat er zo een gezinsdrama gebeurd was. (int. 26, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Bedreigingen horen we hier veel. Bijna altijd zeggen vrouwen van 'hij dreigt me neer te schieten'. Maar wij hebben dat al 300 keer gehoord en het percentage van de dreigers dat iets doet is heel klein. Maar je weet nooit of er ene zijn dreigement nu gaat uitvoeren. (int. 31, vrouw, hulpverlening)

Schelden en beledigen

Ik heb een paar telefoons gehad van ex-bewoonsters en dan hoor je op de achtergrond die mannen bulderen van 'die trut heeft daar niks mee te maken, zwijg'. Dan word je bedreigd via de telefoon. Het vluchthuis is bedreigend voor hen. (int. 28, vrouw, hulpverlening)

Meestal ga ik op stap met Belgische meisjes en als je dan een groepje Marokkaanse jongens tegenkomt, beginnen ze te schelden als ik niet met hen meega. Ze noemen me dan 'slet' of zeggen 'voel je je te goed, waarom ga je om met die Belgen, voel je je thuis bij hen'? (int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Bedreiging met laster

Zij was toen weggegaan van haar man, maar hij bleef haar opzoeken en achtervolgen. Ze probeerde weg te blijven uit zijn buurt, en was dan heel bang om ergens door hem gezien te worden. Dat deed zijn bedreigingen oplaaien, als hij haar weer eens gezien had of iets gehoord had van of over haar. (...) Hij dreigde dat als zij zou gaan of blijven werken dat hij aan heel haar familie zou vertellen dat ze een hoer was. (int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Bedreiging met zelfmoord

Toch was er later wel een soort escalatie, niet met geweld maar met een verslechterende relatie. Hij dreigde toen ook niet met geweld tegen mij maar wel tegen zichzelf, namelijk met zelfmoord. (int. 26, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Schriftelijke bedreiging

Maar ik heb ooit briefjes onder mijn voordeur gevonden die heel beledigend waren. Op het eerste stond: “je man bedriegt je”. Op het tweede, later, stond dat ik iets voor mijn venster moest zetten als ik een afspraakje wou. Ik was heel kwaad daarover en ik wou klacht indienen, maar ik heb het uiteindelijk niet gedaan. (...) Ik voelde het ook aan als een vorm van racisme. Waarom ik? Ik had het gevoel dat iemand wou dat ik vertrok. Misschien was het wel iemand die mijn man wou pesten. (int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Bedreiging door gedrag

Ja, heb ik meegemaakt. Ook in het café. Van iemand die mij ooit eens verteld heeft dat hij al met een revolver naar mensen geschoten heeft. Iemand van wie ik vermoed dat hij nog een grotere ‘fafoul’ is dan hij zelf wil laten blijken. Ineens stond hij achter mijn toog. Hij haalde uit naar mij, uiteindelijk heeft hij al de glazen van de toog geveegd, hij is aan mij niet aangekomen. (int.5, man, Brussel)

Ik werkte toen op de vreemdelingendienst. Ik voelde me daar zo bedreigd dat ik blij ben daar niet meer te werken. Ik voelde mij daar niet meer op mijn gemak. Ik werd daar in mijn gezicht gespuwd, verschrikkelijk: iemand die je van haar noch pluim kent en die in je gezicht spuugt, dat is te vies om terug te spugen. Dat is het meest walgelijke wat je bij iemand kunt doen. (int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Bij mij werd er soms ook aan de deur gebeld door mensen die hulp ‘met hun dossier’ wilden, dat is bedreigend hoor! (in. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ook al vaak onderweg [naar of van het vluchthuis] met een vrouw meegemaakt dat de man dan achtervolgt. (int. 31, vrouw, hulpverlening)

Stilzwijgen over een gekende dader

In sommige buurten zijn er autodiefstallen waarbij de dader gekend is, maar niemand durft iets zeggen. Die dader woont dan ook in de buurt, en als iemand iets durft zeggen zal het zijn beste dag niet zijn. (int. 7, vrouw, allochtoon)

[over OSG:] Naar de politie gaan is in principe goed, maar de meeste vrouwen zijn bang om dat te doen, ze worden bedreigd. Zoiets wordt ook niet zomaar verder verteld, zekerniet in de Arabische wereld. (int. 7, vrouw, allochtoon)

Ik stak mijn hoofd door het raam om te zien wat er aan de hand was en zag beneden die dief klaar om zijn hand in die auto te steken. Ik riep ‘hey!’, de andere keek naar

mij en ging lopen. Toen hij na een paar tientallen meters omkeek en zag dat ik hem niet volgde, maakte hij het gebaar met de middenvinger omhoog naar mij. Waarom de politie niet geroepen? Om eerst met die flikken door heel de buurt te gaan rondrijden zeker, om te zoeken wie het geweest was, en om daarna bedreigingen van die bendes te krijgen zeker?? (int. 20, man, Antwerpen)

Die man is nogal sadistisch, weglopen ging niet, ik werd vastgebonden en hij zette stroom op de deurklink zodat je die niet durfde vastpakken en als hij schrik kreeg dat ik iets ging zeggen, dan slachtte hij dieren in mijn bijzijn, ook een hond, of hij stak vogeltjes onder de deurklinken van de auto, hij wist dat ik van dieren houd, dat dat mijn zwakke plek was en daarom heb ik nooit gesproken. (int. 38, vrouw, slachtoffer)

Bedreiging met wapens

In dat dorp heeft iemand ooit een mes getrokken en mij ermee bedreigd. Een andere keer heeft hij eens een mes op mijn keel gezet. In de beide gevallen voelde ik mij bang en ben ik gaan lopen. (int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Stalking

Bij stalking, een vrouw die gevolgd werd door iemand die alles van haar nagaat, is het bedreigende: waar zal het eindigen, het gevoel dat het erger wordt. Mensen functioneren op den duur niet meer. Ze zien die persoon overal. Als het in een werksituatie gebeurt, verliezen ze soms hun werk. Iemand die een persoon tot op het werk volgt en de anderen hebben er ook last van zodat de persoon die lastiggevallen wordt afgedankt wordt. Het probleem is heel lang onderkend geweest. Dat is terreur die heel ver gaat. Van een normaal mens kan de fantasie niet zo ver gaan, een stalker doet het. Zo'n persoon slaapt niet, volgt het hele levenspatroon van iemand. Is ziekelijk. Meestal gaat het om (ex)partners of mensen die denken dat ze een relatie hebben met iemand. Het zijn meestal mannen, vb. een vrouw die garçont, en eens vriendelijk is tegen een man. Die man begint haar te volgen totdat het op den duur ziekelijk wordt. Vrouwen reageren heel bang en hebben geen verweer, want zijn ook bang om het die persoon zelf te zeggen, want als ze ermee babbelen, dan heeft die persoon net het contact dat hij wil. Zo iemand moet aangifte doen. (Int. 62, man, politie)

Bedreiging door de macht van de dader

Voor het slachtoffer was het heel erg. Ze waren met 2, de ene durfde niets zeggen want hij had een bedreiging gekregen dat ze zijn dochter zouden vermoorden als hij sprak, en de dader had veel macht. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Diefstal

Aanloog met de vorige onderdelen volgen hier een aantal citaten uit interviews die illustreren welke betekenis geweld heeft voor de respondenten. Zoals eerder al vermeld werd beschouwen sommige mensen diefstal niet als geweld.

Diefstal: geweld of niet?

Ik vind diefstal niet helemaal geweld (aarzelt) ... Het is geen fysiek geweld, maar psychisch doet het toch pijn. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Ze zeiden dat het iemand moet geweest zijn die de plek kende. Diefstal is ook geweld! De oorzaak (cause) van geweld is altijd: geld. BVB jongeren stelen Nikes die ze willen hebben maar niet kunnen betalen. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Diefstal is geweld, want dat lokt geweld uit. Bvb een dief grijpt een handtas en trekt eraan of slaat soms zelfs om de tas te bemachtigen. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Is diefstal geweld?

Ja, omdat je iemand berooft van zijn bezittingen. Omdat je eigendom neemt die niet van jou is. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Diefstal kan geweld uitlokken (engendr). Het is bijna geweld, als het slachtoffer weerstand biedt wel. (Int. 19, man, allochtoon)

Diefstal algemeen

Diefstal, dat is iemand die niet heeft wat hij nodig heeft, die behoeftig is ("manque de besoins"). Bvb hij ziet dat anderen dingen hebben die hij zelf niet heeft zoals kleren, snoep, ... dan kan hij gaan stelen. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Diefstal kan gebeuren op verschillende manieren, maar het is altijd: proberen een goed te hebben dat je niet toekomt. Diefstal kan overal gebeuren, maar vooral 's nachts. Dieven kunnen van elke nationaliteit zijn; veel hangt af van het goed dat gestolen wordt, waar men woont... (Int. 19, man, allochtoon)

Diefstal: als iemand iets afneemt van iemand anders dat niet van hem is. Diefstal kan overal gebeuren. Iedereen kan dat doen, maar meestal zijn het mensen die geen geld hebben en geld nodig hebben. Ze stelen en gaan nadien dat verkopen. Er zijn ook mensen die stelen omdat ze de kans zien iets te pakken en niet te hoeven betalen. Mensen die meer hebben, hebben grotere kans om een diefstal mee te maken. De persoon die bestolen wordt, zal zich boos voelen, kwaad zijn omdat hij zijn spullen kwijt is. Persoon kan best een klacht indienen bij de politie en hij moet zijn omgeving beter beschermen, vb. een alarm plaatsen. Diefstal vind ik geen geweld. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Waarom denkt u bij diefstal?

Roven van bezittingen. Eigendom die onvreemd wordt

Wanneer gebeurt dit?

Altijd. Cliché is dat het eerder 's nachts gebeurt, maar ik geloof daar niet in. In realiteit gebeurt dit evenveel overdag. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Diefstal is iets waar ik niet zo vaak mee te maken heb. Soms mensen die uit huis gezet worden (vb. door ouders), de goederen blijven in dat huis. Is eigenlijk ook diefstal, want die persoon had bewijzen dat een heel aantal spullen van haar waren. Ik bemiddel in zo'n zaken. (Int. 49, vrouw, politie)

Dat definities van diefstal wezenlijk kunnen verschillen van mens tot mens of van instanties tot instantie, én in de consequenties die dit kan hebben, wordt geïllustreerd in dit citaat:

Die heeft dat al zeker 20 keer gedaan en zelfs even vastgezet, maar hij doet niets verkeerd want er is geen inbraak. Was dus geen diefstal volgens de reisverzekering, want het slot was niet geforceerd. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Diefstal zie ik heel veel. Er wordt heel veel gestolen. Ik zit in de recherche, en de helft van de gevallen zijn diefstallen, inbraak. Ook in bedrijven, enzo. Is bijna ingeburgerd, heel verweven in onze maatschappij. Het is ook niet meer mogelijk om een maatschappij te maken zonder diefstal, tenzij we terug iemands hand gaan afhakken. We zijn geëvolueerd in negatieve zin, nl. dat het so op de vingers getikt wordt dat men niet meer gedaan heeft, nl. allerlei voorzorgen nemen. Iedereen moet met z'n handen afblijven van wat niet van hem is. Men zegt: je lokt het uit. (...) Mensen [die slachtoffer zijn van een diefstal hebben] problemen met het feit dat ze zich in hun privacy gekrenkt voelen, want anderen hebben overal aan en in gezeten. Ook de emotionele waarde van de dingen die men kwijt is, dingen die niet met geld te kopen zijn of te vergoeden zijn. Dat speelt heel vaak bij inbraken. Ze doen u iets aan, maar toch is een gewone diefstal geen geweld. Ze (slachtoffers) zijn gekrenkt in iets. (Int. 62, man, politie)

Hoe reageert men op diefstal? Als iemand in huis is geweest, dan vindt men dat meestal heel erg. Kloeke mensen heb ik compleet onderuit zien gaan. Dat gaat heel diep. Toen ik zelf so was van diefstal, kwam dat heel ongelegen, want al mijn gerief was weg. Ik heb er nog elke dag last van, want nu heb ik niet meer zulk een goed gerief. Het is heel erg dat je in je intieme sfeer geschonden wordt. Iemand heeft je huis geschonden. (Int. 63, man, politie)

Diefstal als sport

Toen ik zo'n 12 jaar oud was, in Marokko, heb ik wel eens gestolen. Dat gebeurde op straat, daar werd er gespeeld aan tafels waar sigaretten en snoepjes op lagen. Mijn vriendjes en ik maakten er een sport van om die snoepjes (geroosterde pompoenpittten e.d.) te stelen. Als ze ons zouden betrappen dan zouden we zeggen dat het een spel was. Ze hebben ons nooit gepakt. Ik deed het om die snoepjes te hebben en op te eten. Ik kreeg er een goed gevoel van, ik voelde mij dan de sterkste of de handigste tegenover mijn vriendjes, mijn positie in de groep ging er op vooruit. Dat is geen geweld voor mij. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Diefstal zonder (fysiek) geweld

Ik ben nooit bestolen. Mijn moeder wel: haar juwelendoos was verdwenen, verder was er geen enkel spoor van inbraak. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Eens hield politie me tegen toen ik met de wagen reed: mijn achterste nummerplaat bleek gestolen. Dat zijn allemaal zo van die kleine dingen die er allemaal bijkomen in die buurt. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Een jaar of zes geleden is er eens iemand binnen geweest thuis, en heeft mijn videocamera en paspoort meegenomen. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Mijn rugzakske is eens open gedaan in Madrid. Er liepen daar mannen rond die zakkenrollers in het oog hielden en ene ging achter de zakkenroller aan en de andere bleef bij mij en zo hebben ze niks kunnen pikken. Dat was wel goed geregeld. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

De buurman heeft gezien wat er gebeurd is en verklaard bij de politie. Blijkbaar stond die al een minuut of 10 op het terras en is dan binnengegaan en nadien buitengegaan met een jas op de arm, waaronder waarschijnlijk die handtas zat. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Diefstal met geweld

Een andere keer stond er zo'n groepje Marokkanen op straat druk te praten, terwijl één van hen met zijn vinger herhaaldelijk naar mijn moto wees die voor ons huis geparkeerd stond. Ik kwam net toe, ik zag ze bezig alsof ze aan het uitleggen waren hoe je zo'n moto kunt stelen, welk kabeltje je moet oversnijden en opnieuw verbinden en zo... Een paar weken later is mijn moto toen gestolen uit de garage waar ik een staanplaats huurde. Normaal gebruikte ik een stevig slot, behalve net die ene keer. En hoe ik dat te weten gekomen ben... Ik kreeg 's morgens vroeg een telefoontje van de politie: "Wel meneer, wat hebt gij allemaal met uw moto uitgestoken vannacht?" Bleek dat ze met mijn diezelfde nacht gestolen moto een vitrine van een winkel gewoon binnengereden zijn. De moto was er erg aan toe, die winkel ook trouwens. Onbegrijpelijk hoe die gasten dat gedaan hebben, misschien hebben ze er zelf serieus letsel aan overgehouden, of is de bestuurder eraf gesprongen voor de moto de vitrine in vloog... De moto was vakkundig gestolen, stuurslot geforceerd en de contactkabeltjes verbroken.

Het was een dure moto, ik heb hem uiteindelijk toch laten herstellen voor veel kosten. Op een keer kort daarna stond A [1 van de jonge Marokkanen] op straat voor ons huis. Hij vroeg mij hoe het was met de moto. Ik stond gewoon perplex. Op dat moment wist ik ineens heel duidelijk: "ik moet hier weg uit deze buurt". Wat moet je anders doen, de buurt verloedert terwijl je het ziet en niemand doet iets!? In dezelfde tijd toen wij vertrokken zijn er nog zeker 2 of drie andere huizen verkocht. (Int. 20, man, Antwerpen)

Mijn man heeft eens een car-jacking meegemaakt, op de Van Praet brug. Hij heeft een vuistslag gekregen en de auto is nooit teruggevonden. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Bvb een dief grijpt een handtas en trekt eraan of slaat soms zelfs om de tas te bemachtigen. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Diefstal gebeurt in een winkel, als iemand iets meepakt, of als ze een etalage inrijden met een auto. Is ook een noodoplossing. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Inbraak

In dit citaat vinden we een bevestiging van wat de politieman in interview 61 al stelde, nl. dat het de norm geworden is dat men zelf de nodige preventiemaatregelen moet nemen om niet bestolen te worden. Ook dit slachtoffer is die mening toegedaan:

Een andere keer, toen ik nog met die agressieve vriendin was, hebben ze ingebroken in mijn auto toen die vol kleren en spullen zat omdat ik weg moest uit dat appartement. Ik had alles, zelfs aandelen, in mijn auto gestopt om de volgende morgen te vertrekken, ik kon blijven logeren bij vrienden. Het is natuurlijk stom om waardepapieren in een auto te stoppen, maar voor mij was dat op dat moment de veiligste plaats. Ze hebben toen alles gestolen wat er in mijn auto zat, kleren en heel mijn administratie, behalve die waardepapieren. Die lagen op de bodem van de

koffer, de dieven wisten blijkbaar niet wat dat was. Ik ben toen aangifte gaan doen bij de politie, dat was een hele toffe politieman. We stonden op de duur grapjes te maken over mijn spullen die ik toch nooit zou weerzien, dat wisten we allebei. Er zijn er wel, hoor, politieagenten die OK zijn.

Het was natuurlijk een R4, die auto, ik vond dat het ook aan mezelf lag, dan moet je maar zo'n enorm hangslot aan die R4 hangen. Je kunt dat praktisch niet vermijden dat er ingebroken wordt, dus je moet er niets in laten liggen. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Diefstal heb ik al te vaak meegemaakt, al drie keer, de laatste keer was vorig jaar rond Valentijn. Bij een inbraak zijn toen sigaretten bij mij gestolen [de geïnterviewde heeft een krantenwinkel]. De laatste keer zijn ze via de privé-deur binnen gekomen en zo de winkel in, alles is toen leeggehaald, de sigaretten, de tabak en onze privé-ruimte helemaal overhoop gehaald. Ze hebben sigaretten genomen omdat ze die gemakkelijk kwijt kunnen en er veel geld mee verdienen. Dat in de privé binnenkomen dat doet vies, nu waren ze echt binnen geweest bij ons, anders is het in de winkel, het werk, en dat we niets gehoord hebben, 's anderdaags was het papierophaling en ik had alle karton bijeengebonden en dat hadden ze helemaal dooreen gegooid en de vuilbak omgekieperd, dat we niks gehoord hebben. (...) Toch ben ik blij dat ze niet bij ons op de kamer zijn geweest, ik weet niet hoe je dan zou reageren, je weet niet of ze met twee, drie of vijf zijn. Ik ben blij dat ze ons met rust hebben gelaten, als ik iets zou gehoord hebben, ik denk niet dat ik zou opgestaan zijn, om naar de winkel te gaan moest ik verschillende deuren opendoen en als je de deur opendoet weet je niet wat ze bij hebben: een mes, een geweer en ik had dan niks. (Int. 42, man, slachtoffer)

Gelegenheidsdiefstal

In 't café was ik onlangs een goeie 10.000 BEF kwijt. Gestolen uit mijn bureau. De deur tussen café en privé-gedeelte stond open, het moet heel snel gebeurd zijn want ik had mijn geld van de vorige avond nog niet geteld, dat is het eerste wat ik doe 's morgens. Toen ik mijn kas maakte had ik zo'n 10.000 tekort. Ik denk dat iemand in een snelle beweging de kas opengedaan heeft en er een pak geld uitgegraaid heeft. Dan begon ik rond te kijken wie het zou kunnen geweest zijn. Ik heb het gevraagd aan iemand die in het café was, zij wist van niks. Ik kan op geen enkele manier bewijzen wie het gedaan heeft, dus iemand verdenken heeft gewoon geen zin, daar heb ik niets aan.

Het moet iemand geweest zijn van het café, er komen hier veel studenten. Iemand die de kans schoon zag, een gelegenheidsdiefstal. (Int. 5, man, Brussel)

Er zijn ook mensen die stelen omdat ze de kans zien iets te pakken en niet te hoeven betalen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Diefstal tussen bekenden

Ze had ook nog een verzameling platen van mij meegenomen. Ik heb toen aan een vriendin gevraagd of zij die wou terughalen van haar, anders zou ik wel verplicht zijn om aangifte te doen bij de politie. Die vriendin is er dan na uren palaveren in geslaagd om die platen terug te krijgen. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ongewenst seksueel gedrag

Algemeen

Nooit meegemaakt. Dit is een zware vorm van geweld. Dit gebeurt op afgelegen plaatsen (des lieux perdus) , in parken, onder bruggen. Gebeurt meestal 's nachts. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Ik weet niet goed wat ik me daarbij moet voorstellen. Ik heb er al wel over gelezen. De daders zijn slechte mensen. Ze zijn stout; dat woord is nog veel te goed. Het zijn egoïsten. Voor hen betekent dat efkens wat plezier, voor de ander is misschien heel haar leven kapot. Dat is heel erg, onmenselijk is het. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Ongewenst seksueel gedrag is als mensen je aanraken als je dat niet wilt. Het moet daarvoor niet verder gaan, als jij je er niet goed bij voelt. (Int. 41, vrouw, slachtoffer)

OSG is datgene wat het slachtoffer niet wil. De grens ligt bij het slachtoffer. Je geeft aan dat je iets niet wil. Zo vond mijn vrouwelijke collega 's morgens een hard pornografische kalender op haar toetsenbord, helemaal open en bloot op haar bureau waar iedereen het kon zien en mensen binnenkomen voor informatie en aangiften, enz. We zijn ermee naar de commissaris gegaan, want dat was over de schreef. Mijn collega was er heel ambetant van en vroeg me wat ermee te doen, want ze vond het echt niet leuk. Uiteindelijk had een mannelijke collega dat gedaan. Die heeft een blaam gekregen. Uiteindelijk wist die collega ook niet of zij ooit iets meegemaakt heeft. Als die collega nu dat in een envelop gestoken had, met daarop 'lekkers voor B., van ...' ofzo dan was dat alleen voor haar en kon zij bij hem aangeven dat het over de schreef was. Wij met z'n tweeën vertellen veel seksistische praat tegen mekaar en sturen mekaar soms prentjes via email zoals van de playgirl, maar dat is dan tussen ons twee, en is veilig. Zo mag je bijvoorbeeld gerust flirten op je werk, zolang het maar wederzijds is. Het slachtoffer bepaalt als het ongewenst is. Je moet aan de dader kenbaar maken dat het ongewenst is. Vaak is het heel moeilijk om dat te zeggen, maar je moet het wel uiten. Je moet zelf je grens bepalen. (Int. 48, vrouw, politie)

Ongewenst seksueel gedrag als een man een vrouw betast, of meer en zij wil dat niet. Zijn ziekelijke mannen. Ik heb het zelf nog niet meegemaakt of ken ook niemand, hoewel: de zus van mijn ex-lief. Die was thuis weggelopen en de politie zat continu achter haar aan, en die heeft wel allerlei toestanden meegemaakt. Die kwam uit een heel losgeslagen gezin. Is ook de reden dat ik het afgemaakt heb. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

OSG zijn handtastelijkheden of met woorden (vernederende opmerkingen over lichaamsdelen). Zoiets lees je weinig bij dagverslagen. Als er een anonieme bevraging is, dan zie je wel dat het veel vaker gebeurt dan dat er aangifte van gedaan wordt. Ik denk bij OSgedrag niet aan verkrachting. Is meestal een proces dat zich opbouwt en diegene die zich misdraagt, kijkt hoever hij daarin kan gaan. Het is niet altijd de bedoeling om heel ver seksueel te gaan, hoewel sommigen hopen van wel. Is vaak een kwestie van macht: ploegbaas, directeur van een bedrijf die omwille van zijn functie misbruik maakt. Men zou er beter wel aangifte van doen: uit principe, uit zelfrespect. Een vrouw zou ook moeten reageren, en als het ophoudt hoeft ze er geen zaak van te maken. Maar als het niet ophoudt en het is met haar geweten in strijd, dan moet ze het nodige zelfrespect opbrengen om aangifte te doen. Is misschien ook een kwestie van opvoeding, nl. zelfrespect en respect dat je moet krijgen van iemand anders. Iemand die als kind vernederd is geweest en een laag zelfbeeld had, zal waarschijnlijk als volwassene ook een lager zelfbeeld hebben. Is ongewenst seksueel

gedrag als het blijft duren. Dan is het ook geweld. Als het erbij blijft na een opmerking erover, dan is het een misplaatst voorval. (Int. 52, man, politie)

Seksuele agressie, seksueel geweld

Over seksuele agressie heb ik geen verhalen. Wel was er eens een vrouw die zei dat haar man dingen wou doen met haar die zij niet wou. Ze heeft er niet veel over gezegd, maar ik merkte dat ze er mee zat. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ik heb ook nog als interim in de haven gewerkt. Na een feestje op het werk zou een collega mij naar huis brengen met zijn wagen. In het midden van de haven stopte hij. Dat was bangelijk. Ik zei toen: 'zeg, waar ik moet zijn dat is nog kilometers verder, ik zou maar doorrijden'. Maar hij pakte mij vast en begon mij echt te kussen en te bepotelen. Ik ben toen gewoon beginnen gillen, "laat mij met rust!" en ik heb op hem geklopt zo hard ik kon. Hij heeft opgehouden en zette mij af waar ik moest zijn. Als ik hem laten doen had zou hij mij gewoon gehad hebben! Toen die auto stopte, vreselijk was dat... Ik zat klaar om te slaan, maar toch doe je dat dan niet, want je denkt dan 'dit kan toch niet, wat ik denk is niet waar'. (...) Ik vind het wel geweld wat ik meegemaakt heb. Ik heb hem wel kunnen stoppen maar op het moment zelf was ik doodsbang. Temidden van de containers en de spoorwegen, 's nachts... (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Dit is seksueel geweld. Dit kan overgaan in geweld, zelfs binnen het huwelijk. Seksualiteit is iets dat plaats hoort te vinden in gezamenlijk akkoord tussen twee partijen, zonder geweld. Zoniet ontstaat haat. Er kunnen slagen volgen. Zelfs kinderen kunnen seksueel misbruikt worden. Een man kan dreigen: als je niet toegeeft... en dan slaan bvb. Dan is het verkrachting. Zoiets kan ook binnen het huwelijk; vaak moet de vrouw dan toegeven. Zo ontstaat het fenomeen van de geslagen vrouwen. Soms is de man dronken als dat gebeurt. Hij verwacht van zijn vrouw dat ze altijd ja zegt. Seksueel geweld kan altijd en overal gebeuren. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Toen is haar familie mij beginnen pesten, onder andere door de banden van mijn auto kapot te steken, maar dat is maar materiële schade, ik heb ook een blauw oog gehad, ze hebben mij proberen te wurgen en seksueel misbruikt met vijf. Dat is gebeurd nadat dat meisje mijn dagboek heeft gelezen. Ik ben vroeger nog seksueel misbruikt geweest en daarna heeft die familie hetzelfde gedaan. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Seksueel geweld als 1 persoon zijn wil opdringt aan een ander persoon, als het so niet opgezet is met de avances van een ander. Ik bedoel niet met woorden, moet concreet over handelingen gaan. Als je verliefd bent op iemand en die ander is er niet mee opgezet, dan is het geen geweld of evenmin als bij de beide partijen de wil er is. (Int. 63, man, politie)

Verkrachting

Nooit meegemaakt. Wat dat voor mij is? Homoseksueel gedrag naar mij toe. Als het niet naar mij toe gericht is: verkrachting. Dat is iets dat niet normaal is. Verkrachting gebeurt het meest bij mensen die niet gestudeerd hebben. Er zijn mensen die hun macht - geen fysieke macht maar echte macht gebruiken om iemand

te verkrachten. In Marokko was er iemand die veel macht had en die vrouwen dwong om seks te hebben en daar video's van maakte. De vrouwen schaamden zich en durfden geen klacht indienen, behalve 1, die heeft het toch gedaan.

Ook kinderen kunnen slachtoffer zijn van verkrachting. In België is dat gebeurd tegen een Marokkaans kind. De daders zijn pedofielen. Zij willen genot. Misschien genieten ze er ook van om een kind te vermoorden. Zo' n kind voelt zich slecht... Het kan niet veel doen: roepen, schreeuwen.

De oplossing kan zijn om pedofielen beter te controleren. Ze moeten mensen onderzoek laten doen, om de redenen voor pedofilie te ontdekken. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Ongewenst seksueel gedrag?

Nooit meegemaakt. De naam die ik hieraan geef is verkrachting (viol), agression sexuelle. Zoiets gebeurt volgens mij aan uitgangen van discotheken... (stilte) een vrouw alleen in de straat... (...) Dit is zeker geweld! (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Verkrachting kan geweld creëren. Iemand die in staat is om te verkrachten, is ook in staat om gewelddadig te zijn. (Int. 19, man, allochtoon)

Onlangs hadden we een situatie met een poging tot verkrachting door een minderjarige tegen een minderjarige. Het was zeer laat 's nachts gebeurd, op een plaats waar dat meisje absoluut niet had moeten zijn, een afgelegen en verlaten plaats in de buurt van een station. (Int. 21, man, allochtoon, hulpverlening)

Vrouwen verkrachten tegenwoordig ook mannen, maar er zal geen enkel man daar aangifte over komen doen. Zal niet au sérieux genomen worden. Hoewel, als een man een aangifte komt doen, zal het wel serieus zijn. (Int. 48, vrouw, politie)

OSG = bergijp niet wie zoiets kan overkomen. Het gebeurt, maar ik kan er niet inkomen. Ik weet niet hoe het komt. Je zal geluk moeten hebben in het leven. Het gebeurt ook bij fatsoenlijke mensen. Ik denk bij OSG aan verkrachting. Zo is een vriendin van een kennis vermoord en verkracht teruggevonden in haar appartement. De man van die kennis is erbij uit gekomen. Is niet omdat ze uitdagend was ofzo. Als je je uitdagend gedraagt, dan heb je meer kans. Dan heb je het zelf wat gezocht. Als je rondloopt met je boezem half bloot en je billen bijna bloot, dan lok je het uit bij ziekelijke mannen. Die mannen zijn ziekelijk, want anders doe je zoiets niet. Je moet hulp zoeken, want alleen kan je zoiets niet oplossen. Die persoon zal zich vast heel erg ellendig voelen en vuil en vies. Ik zou me heel afstotelijk voelen. Iets waar je je hele leven mee blijft zitten, en voor de echtgenoot is zoiets ook heel erg. Daar loop je niet mee te koop. Zeker niet als het gebeurd is op een gedwongen manier. In onze tijd was het immers dat je met 1 was en met 1 bleef... (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Aanrakingen

Heb ik meegemaakt toen ik een jaar of twintig was en door Italië lifte. Zo'n 80% van de liftgevers viel mij toen lastig; ik heb vijf liften gehad en één ervan was gewoon. De anderen probeerden allemaal aan mijn lijf te zitten. Het is nooit verder gegaan dan wat proberen maar het hield ook nooit op op simpele vraag. Ik moest heel wat moeite doen om mij te beschermen. Ze begonnen dan te praten en legden hun hand op mijn knie bvb., en daarna nog wat hoger, en nog wat hoger, tot ik zijn hand vastpakte en die op zijn eigen been legde, enzovoort... Als ik vroeg om uit te stappen aan een dan mocht dat niet. De ene was al wat onvriendelijker dan de andere ... (...) Ik vond dit geweld. Maar van alle dingen die ik verteld heb vond ik al bij al dat het nog goed meevalt. (Int. 5, man, Brussel)

Ik heb toen ik 18 à 19 jaar was wel eens een meisje van tien gestreeld, maar zij heeft nooit gezegd dat ze wel of geen toestemming gaf. Ik heb ook geen druk gebruikt, niet fysiek noch moreel noch op een andere manier, alleen mijn aanwezigheid als oudere was misschien een druk. Voor de wet is het wel een overtreding die ik begaan heb.

Ik ben de oom van dat meisje. Ik had een vertrouwensband met haar, ik kwam daar vaak. Het was dan de gewoonte dat ik 's avonds de kinderen naar bed bracht. Na een tijdje ging ik ook mee in bed liggen, met kleren aan. De ouders wisten dat, ze hadden vertrouwen in mij. De kinderen, mijn nichtje en haar jonger broertje, hadden dan niet veel kleren aan. Ik heb alleen het meisje gestreeld. De jongen heeft dat wel gemerkt. Heel dat gebeuren had zijn eigen sfeer. Ik wou het bewust in een ongedwongen, zo normaal mogelijke sfeer laten verlopen. Ik dacht dat dat moest kunnen, wat ik deed... De kinderen waren heel los, zij gingen bvb met hun ouders onder de douche. Ze hebben het nooit verteld aan hun ouders. Ik heb hen nooit gezegd dat ze dat niet mochten doen.

In bed streeelde ik mijn nichtje overal, haar jonge borstjes, en ook haar vagina maar zonder penetratie met mijn vinger. Die periode heeft ongeveer een jaar geduurd. Het gebeurde vrij frequent. In de vakantieperiodes was dat soms een paar keer per week, daarbuiten meestal 1 keer per week. In totaal zijn het tientallen keren geweest. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Ik heb ook enkele keren kinderen gestreeld in hun slaap. Dat was op kamp met de jeugdbeweging. Ik kon toen niet aan de verleiding weerstaan... Hier kan ik natuurlijk geen mooie verantwoording of een verheven uitleg aan geven... Maar ik heb er ook geen schuldgevoelens over, want die personen sliepen... Het is ook bij enkele keren gebeven. Trouwens, ik streele ook mijn eigen vrouw in haar slaap, die heeft daar zeker geen problemen mee (lacht). (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Seksueel misbruik, dan denk ik direct aan het ergste. Tegen je zin seksueel contact hebben met iemand kan gaan van betastingen, bepotelen waar je niet wilt, hangt ook af van waar je eigen grens ligt. Er zijn verschillende niveaus. Iemand die seksueel gestoord is doet dit: de erge vorm ervan, van de handtastelijkheden weet ik het niet, ik vind dat moeilijk, er is misschien een patroon in die mensen, maar dat weet ik niet. Heel vaak gebeurt het met mensen die zich niet kunnen verweren. Een soort machtspositie, er wordt altijd iemand weerlozer gekozen. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Ziekte en obsessie

Dat zijn zieke mensen (des gens malades), dat is niet normaal, het zijn geobsedeerden. Wat er dan gebeurt? [stilte] Het roept geweld op van de andere kant, zoals je op TV en in de krant kunt lezen. (Int. 19, man, allochtoon)

'Niets verkeerd'

Ik heb ook seksuele ervaringen gehad waarin ik eerder het slachtoffer was. Ik vermoed dat er een link is met mijn eigen omgang met mijn nichtje, die later kwam. Ik was 14 à 15 jaar toen dat gebeurde. Ik ging toen wel eens zwemmen bij een man die een zwembad had. Ik zwom toen naakt met hem. Dat paste zowat in de sfeer van 'alles kan'. Het begon allemaal met spelen en fikfakken in het water. Ik zag daar niets verkeerd in, al had ik al wel eens gevoeld dat hij dan een erectie had. Het werd alsmat explicieter. Hij deed dingen met mij die verder gingen dan wat ik met mijn nichtje gedaan heb. Hij deed mij klaarkomen en wreef zich tegen mijn lichaam aan tot hij zelf klaarkwam. Het duurde ongeveer een jaar. In totaal zo'n tiental keren. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Het bekend worden van feiten

Na een half jaar ontdekten mijn ouders het doordat ze in mijn dagboek gelezen hadden. Hun reactie, vooral die van mijn moeder, en de bekendwording waren voor mij veel erger dan de dingen die hij en ik deden. Het bracht mij in een bepaald kamp. De reactie van mijn moeder deed mij onrecht aan: ze maakte van mij een willoos slachtoffer en van hem een dader, ze criminaliseerde hem. Ik voelde wel zijn moreel overwicht, maar hij dwong me niet. (...) Hoe zou het afgelopen zijn zonder die ontdekking via mijn dagboek? Misschien was het voor mij minder erg geweest als ik zelf de kans had gekregen om te zeggen: nu is het genoeg, ik stop ermee. Ik denk wel dat het zo zou gelopen zijn, zonder tot slachtoffer te zijn verklaard. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Andere begrippen in verband met geweld: agressie, onveiligheidsgevoelens, racisme

De vier items die tot hiertoe besproken werden – fysiek geweld, bedreiging, diefstal, ongewenst seksueel gedrag – werden ter sprake gebracht door de interviewers. Gedurende de gesprekken gebruikten de respondenten echter ook andere woorden die zij verbonden aan geweld. In de mate dat zij zelf toelichting gaven aan deze begrippen, worden deze hier ook weergegeven. Ook hier geldt dat een woord niet voor elke geïnterviewde dezelfde betekenis heeft.

Agressie

Agressie en agressiviteit zijn woorden die regelmatig terugkeren in de interviews. We trachten vanuit de toelichtingen van respondenten en vanuit de context na te gaan welke betekenis deze begrippen hebben.

Agressie als geweld(dadigheid)

Foto 2: Lieu malsain, téléphone, sûrement l'argent est volé. Le mur doit être blanchi, le téléphone accroché, il faut de la pureté... Cet endroit respire l'agressivité. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

De politie kan ook agressief zijn! Dat is een probleem! Mijn broer van 17 die is onschuldig, hij heeft nooit iets uitgespookt. Hij werd willekeurig opgepakt door de politie in burger die de dader van een misdrijf niet kon vinden. Hij werd geslagen (geen sporen van) en bij zijn kraag over de grond gesleurd door de politie. De volgende dag werd hij opnieuw opgeroepen (convoqué) samen met mijn vader, naar het politiebureau. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Agressie op straat als ik me niet vergis of is het binnen het gezin? Ik snap niet waarom iemand tot agressie komt. Er zijn kanalen genoeg om woede te uiten. Mijn indruk is dat mannen vlugger naar agressie grijpen omdat ze verbaal niet sterk genoeg zijn. Als je woedend bent, kan dat ook zonder agressie. Je kan bij die foto onmiddellijk in de val trappen en zeggen van die is minder verzorgd dan die en die is

jaloers , maar het is je eigen verantwoordelijkheid voor wie je bent, dus je mag daarvoor niet kwaad worden op iemand anders.(Int. 30, vrouw, hulpverlening)

De vrouwen zelf kunnen ook verbaal agressief zijn. Ze hebben veel meegemaakt thuis en nu laten ze zich niet meer doen. Nu vanuit woede en kwaadheid een gevoel van ik laat me niet meer doen en dat reageren ze dan op ons af omdat ze weten dat wij sterk zijn. Maar soms kwetsen ze ons toch hoor en dan is het belangrijk om dat met een collega te bespreken. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Ook veel meisjes worden gedwongen uitgehuwelijkt. Dat vind ik agressie van de ouders. Dat meisje is hier opgegroeid en dan als ze 16 of 17 jaar is, dan moet ze een sluier aan en uitgehuwelijkt. Er wordt compleet over haar grenzen gegaan. Dat is een botsing van hun waarden en onze maatschappij. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Wie valt wie aan. Die met zijn leren vest heeft hem vast en de andere weert zich. Misschien een uit de hand lopend meningsverschil. Het hoeft geen misdrijf te zijn, gewoon twee mensen die ruzie krijgen, vb. die ene heeft met de ander zijn vrouw iets gedaan, of heeft gezegd 'geef me uw geld'. Is wel geweld. Fysieke agressie. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Agressie als een voorstadium van geweld

Geweld vindt plaats wanneer het uitgelokt wordt door agressie, bvb er wordt een diefstal gepleegd en men komt tussen, dan ontstaat er meestal geweld. (...)

De beste reactie is vertrekken, laten vallen (laisser tomber). Behalve in geval van slagen: dan moet men zich verdedigen. Men kan ook naar de politie gaan, zeker als het iemand is die bekend staat als agressief.(...)

Nog niet zelf meegemaakt, behalve op school: daar ging het soms van: "geef mij een snoepje of ik ben je vriendje niet meer!" Een bedreiging is een soort van vice-versa: als jij dat niet doet of geeft, dan doe of geef ik dit niet. Het is een soort van wraak omdat iemand niet doet wat je wil. Seksuele agressie binnen een relatie kan daar een voorbeeld van zijn. Dreigen kan gebeuren binnen een relatie, tussen vrienden, op het werk, tussen politici. Ook seksuele agressie uit wraak bestaat. Er zijn vrouwen die dan toegeven om hun plaats te kunnen behouden (il y a des femmes qui cèdent pour pouvoir garder sa place). (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Respondente vond alle foto's geweld. Na het interview vraagt ze me om ook nog op te schrijven dat ze vindt dat de politie niet alsmaar dezelfde vragen moet stellen aan verdachten, daar worden die mensen agressief van, zegt ze. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Agressie als een emotie, gevoel of innerlijke toestand/energie, cfr. woede

Iemand die aangevallen wordt door een crimineel, precies op een verlaten plaats. De crimineel is op zoek naar de portefeuille. De linkse is de crimineel: hij houdt de andere man in een greep. Dat is fysiek geweld. De meeste agressiviteit komt van de linkse. De rechtse man beweegt terug. Hij kijkt schrikachtig.(Int 27, vrouw, slachtoffer)

Is een heel triestig kindje. Hij heeft een blauw oog. Hij heeft slaag gehad. Door pesterijen van medeleerlingen of thuis. Misschien heeft hij wel een bal tegen zijn oog gehad en is hij nu ongelukkig. Is geweld en ook vrij ernstig. Als je de gevolgen ziet van pesterijen op school, vb kinderen die jaren nadien zelfmoord plegen. Het kind kan best naar de ouders gaan, die hun verantwoordelijkheid moeten opnemen en naar de politie gaan. Als het kindermishandeling is, dan moet de niet-mishandelende partner of de school zijn verantwoordelijkheid opnemen. Ik zou zelf op zo'n kind toestappen en vragen wat er aan de hand is. Iemand doet zoiets om zijn agressie kwijt te raken, een zondebok te zoeken of zoiets, en nemen daarom maar de zwakste uit de

klas. Ik zie direct een reden om zoiets te doen, misschien gewoon de kleren die iemand aanheeft ofzo. (Int. 49, vrouw, politie)

Vrouw die eruit ziet of ze een paar klappen heeft moeten incasseren. Haar vriend of partner heeft dat gedaan, of een voorbijganger op straat. Is om agressie af te reageren. Ze kiezen een gemakkelijk slachtoffer, iemand die ze gemakkelijk kunnen terroriseren. Die vrouw moet naar de politie stappen. Klacht neerleggen is niet genoeg. Als ze zo behandeld geweest is heeft ze behoefte om te praten, hoewel niet alle so'ers daar bereid toe zijn. De politie moet wel aanbieden om naar zo iemand te stappen. Is geweld. (Int. 49, vrouw, politie)

Ik zou zelf niemand kunnen slaan. Ik zou wel ergens op slaan, of de muziek heel luid zetten of het van me afschrijven. Als ik agressie zou gebruiken, zou het wel zijn met de mensen zelf [die me iets aandeden]. Je moet agressie wel kanaliseren. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Onveiligheidsgevoelens

Onveiligheidsgevoelens worden door de meeste respondenten ter sprake gebracht in verband met bepaalde buurten (verwaarloosd, vuil, donker...) en tijdstippen ('s avonds, na het donker). Meestal zijn ze bang voor fysiek of seksueel geweld en/of voor overvallen. Ook geruchten en verhalen dragen bij tot het onveiligheidsgevoel.

Een vrouw is zwak en dat is jammer. Je durft niet meer buitenkomen als je daaraan denkt. Ik durf 's avonds alleen niet naar buiten. Je hoort zo veel verhalen. Er zijn veel vrouwen zoals ik. Vroeger werkte ik in een hotel in Brussel, ik moest dan om 11 u 's avonds de metro nemen om naar huis te gaan. Ik had toen een anti-agressie-spray in mijn zak zitten. In Brussel zijn er een paar akelige buurten. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Verloederde buurt. Ik zou er niet doorlopen als dit een reflectie is van de hele buurt, het geeft een onveilig gevoel als je dat ziet. Nu ja, ik woon misschien in zo'n buurt en daar heb ik geen schrik, maar dit is misschien erger. Ook veel vandalisme, alles is afgebroken (ik ben nog naar die vrouw aan het kijken en die haar oog, oeioeioei) ik zou er niet willen wonen. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Het is geen geweld, maar het werkt wel onveiligheidsgevoelens in de hand als een buurt verloedert. Idem met hondepoep. (Int. 48, vrouw, politie)

Wat is niet geweld, als iemand je achtervolgt, het is geen geweld, maar dat vind ik toch akelig, superonveilig. Dat heb je gewoon al van buurten, in goede buurten gebeurt misschien even veel, maar de look van een buurt geeft een onveilig gevoel. Iemand die met een wapen loopt, die hoeft er daarom niks mee te doen, geeft toch een onveilig gevoel. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Veel van hun agressief gedrag heeft te maken met hun lage scholing, ook met de straatcultuur die ze ontwikkeld hebben, en volgens mij ook door iets als zuiders temperament. Het resultaat voor de buitenwereld is een onveiligheidsgevoel. Situationeel zitten we hier met een soort getto, men kent de outsiders niet. Dat leidt tot een gekleurde kijk, vooroordelen die niet in evenwicht gebracht worden door het beter kennen van mensen van buitenaf. Ze zijn ook anders in groep, individueel

kunnen ze zich wel kwetsbaar opstellen en hebben ze zo'n grote mond niet meer. Het is een feit dat ze in groep ook individuele mensen kunnen lastigvallen, in hun eentje gaan ~~en~~ dat nooit doen. De groep drijft hun machogedrag nog ten top. Maar als je door je eigen gekleurd beeld heen kunt kijken en je geeft hen respect, dan krijg je respect terug. Misschien kan dat een oplossing zijn voor een aantal burgers. (int. 10, man, hulpverlening)

Sommige vrouwen vrezen niet alleen dat henzelf iets zou overkomen, maar ook hun kinderen:

Er zijn bepaalde wijken bvb het park of de buurt van het station waar de vrouwen zich niet veilig voelen. Ze durven ook hun kinderen vaak niet alleen de bus laten nemen of naar de winkel gaan, ze zijn bang voor "Dutroux"-achtige types die hun kinderen zouden ontvoeren, voor aanrandingen en overvallen, maar ook voor de verkeersonveiligheid. 's Avonds zullen ze niet gauw alleen op straat komen. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het is zeker niet noodzakelijk zo dat het slachtoffers zijn van aanrandingen of overvallen die last hebben van onveiligheidsgevoelens in bepaalde buurten. Andersom merken we wel dat dat dergelijke slachtoffers deze buurten en tijdstippen zo veel mogelijk schijnen te mijden.

Ik dacht vroeger: mij overkomt zoiets niet, maar sinds die aanranding is dat anders. Nu voel ik veel meer compassie met de slachtoffers, en probeer ik bepaalde plaatsen en uren te vermijden (waar weinig volk is, plaatsen met weinig licht). (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Een aantal van de onveiligheidsgevoelens lijken sterk overdreven te zijn, en vooral aangezwengeld door berichtgeving en geruchten.

Het is opvallend dat naarmate meer bericht wordt over dingen en dingen meer bekend worden, dat men ook denkt dat het veel frequenter voorkomt. Sommigen denken dat er 15000 inbraken per jaar gebeuren in deze gemeente, terwijl er maar 12000 huizen zijn. In feite ook maar 99 inbraken vorig jaar. Mensen gaan heel snel overschatten. Ze weten niet hoe erg het is, maar het heeft wel een enorme invloed op hun onveiligheidsgevoel. (Int. 48, vrouw, politie)

Andere onveiligheidsgevoelens daarentegen, in dit geval verbonden aan een garage met standplaatsen tegen betaling, lijken allerminst onterecht te zijn.

Die garage waar mijn moto stond, dat was een plaats waar mijn vrouw niet alleen wou komen. Er stonden daar zo'n honderd auto's en er hing daar een echt griezelige sfeer. Er waren daar Oost-Europeanen die daar woonden in een camionette. Daar zwierven mensen rond waarvan je de aanwezigheid kon zien of horen. In die garage huurden Marokkanen een plaats voor een wagen zonder nummerplaat, die reed nooit. Daar zaten drugs in, daar werden ze verstopt en daar kwamen ze het halen om te verkopen of te leveren. Je kon dat allemaal zo zien! Een vrouw die in de buurt woonde werd in die garage ooit de keel overgesneden. Ze overleefde het, ze is nog naar huis kunnen strompelen, maar ze is verhuisd ondertussen. Ze wist van niets, niet wie het gedaan had of waarom, niets... (Int. 20, man, Antwerpen)

Racisme

“Een keer was ik in een café in Leuven. Ik raakte aan de praat met een jonge man. Deze zei dat hij racist was en daar fier op was. Hij toonde mij een armband met een hakenkruis op. Hij zei dat ik weg moest uit België, terug naar Marokko. Ik zei hem dat ik het recht had om hier te blijven, dat hij mijn papieren kon zien als hij wou, en dat ik bereid was om hem gastvrij te ontvangen in Marokko. Zijn antwoord was dat hij niet naar Marokko wou omdat het daar stinkt. Ik vroeg hem of hij dan al in Marokko was geweest. Hij zei van niet, maar dat hij zo ook wel wist dat het daar stinkt. Zo ging de discussie verder. Op de duur zei ik dat ik de politie erbij zou halen (ik had twee agenten op straat zien lopen), en dat ze niet het recht hadden om te zeggen dat ik hier niet mocht blijven. Op dat moment stak een vriend van de jongeman een hand in zijn vestzak, alsof hij een wapen zou bovenhalen, en zei: “neenee, geen politie erbij”. Ik kon echter wat later toch wegglijpen en haalde de twee agenten erbij. Een van de agenten praatte toen wat met de jongeman, de andere, een Italiaanse agent, praatte met mij. Hij kalmeerde me en zei iets als “ach, ze zijn nog zo jong, ze weten nog niks, je moet je daar niks van aantrekken...” Zo is het geëindigd. Geen klacht. De politie was vriendelijk.” (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Een Marokkaanse vrouw die ik ken stelde eens vast dat er in haar auto ingebroken was, ze hadden de ruit ingeslagen. Ze belde de politie, maar het duurde ontzettend lang voor die kwam, ze had verschillende keren moeten bellen. De vrouw uitte haar ongenoegen tov de politie over het lange wachten. Een van de twee agenten werd brutaal en zei haar dat ze niet moest zagen want ze waren er toch. Er ontstond een hele discussie, de vrouw voelde zichzelf niet au sérieux genomen door de politie. De ene agent suggereerde dat zij zelf de ruit van haar auto had ingegooid. De vrouw voelde zich racistisch behandeld, en ik zou daaraan toevoegen: waarschijnlijk is ze ook sexistisch behandeld. Ze voelde zich behandeld als een misdadigster, en als een hysterische domme vrouw waarmee je geen rekening moet houden. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Een andere vrouw vertelde me dat haar zoon met een viertal vrienden naar de sporthal in Vilvoorde was getrokken. Ze wouden er gaan sporten, maar wisten niet goed wat ze wouden gaan doen, het was de eerste keer. Terwijl ze zo voor het prikbord staan, stopt er een combi en enkele agenten komen binnen met de woorden “wel, waar denk je dat je mee bezig bent?” Ze hadden namelijk een telefoontje gekregen dat er een samenscholing bezig was in de sporthal. De moeder was er niet over te spreken dat de politie zich zo gedroeg, ze vond het puur racisme. Dat is natuurlijk zo, maar je kunt zoiets niet bewijzen. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Al die gasten krijgen zonder uitzondering ook te maken met racisme, wat ook een overtreding is maar waartegen de wet niets te bieden heeft. Ze weten dat ze een klacht kunnen indien, maar even goed dat dat zo goed als zinloos is. (...) Ze voelen enorm sterk aan dat ze tweederangsburgers zijn. Door hun veelvuldige ervaringen met alledaags racisme zijn ze overgevoelig voor discriminaties. Ze voelen zich heel snel racistisch behandeld, en sommigen uiten wel eens onterecht beschuldigingen van racisme. Toch vind ik dat je elk geval ernstig moet nemen en niet onder tafel schuiven. (Int. 8, man, hulpverlening, Brussel)

De groep wisselt zo om de 2 à 3 jaar. Bij de 14- tot 20-jarigen heb je altijd een groep die op straat hangt. De meeste daarvan socialiseren goed, andere blijven steken in slechte gewoontes. Er zijn ook nog een paar vroegere junkies die ouder zijn dan dertig, die sterven uit als groep. Ondanks hun overgevoeligheid als hen iets aangedaan

wordt, moet je hen au sérieux nemen, ze hebben een verleden van slachtofferschap van racisme, ze voelen zich slecht behandeld door de maatschappij en dat speelt heel sterk. Maar als een straf verdiend is, aanvaarden ze die ook. Een uiting van het gevoel van tweederangsburgers te zijn: Marokkaanse ouders die protesteren tegen een afkickcentrum dat hier in de buurt zou ingeplant worden. Ze zeggen: 'we zijn zo al een getto, nu gaan jullie zorgen voor nog meer concentratie van nog meer verslaafden'. (Int. 10, man, hulpverlening)

Veel zaken, zoals de brandstichtingen, gebeuren uit verveling en ook doordat de zaak uit de hand loopt. Mensen voelen zich soms persoonlijk gevisieerd, maar vaak is dat niet zo. Veel gebeurt vanuit het verleden van de jongeren: negatieve ervaringen in het gezin, racisme, het gevoel niet mee te tellen... De rekening daarvoor wordt dan gepresenteerd aan een onschuldige andere. Als je slachtoffer bent vraag je je af: "wat heeft dit met mij te maken?" Dat installeert angst bij het slachtoffer. Terwijl het een negatief mechanisme is dat werkt, en het slachtoffer toevallig gekozen is. (Int. 10, man, hulpverlening)

2.2.1.3 Betekenissen van foto's en vignettes

Vijf foto's en vier vignettes (korte beschrijvingen van gebeurtenissen met een minimum aan details over het gebeuren, de actoren en de situatie) werden voorgelegd aan respondenten met de vraag om te benoemen wat ze zagen of lazen. De antwoorden stellen ons in staat om een inventaris op te stellen van woorden en betekenissen die de foto's en vignettes oproepen bij de geïnterviewden.

Respondenten kennen soms meer dan één betekenis toe aan een foto of vignette. In dat geval werden alle genoemde betekenissen opgenomen in de inventaris. Indien respondenten echter te kennen gaven dat zij twijfelden over een foto of vignette, werd de 'eventuele' betekenis opgenomen in een speciale categorie.

Betekenenissen van foto 1 (twee mannen): verdenking en eenzijdig geweld

De betekenissen die deze foto heeft voor de geïnterviewden worden hier enigszins gegroepeerd weergegeven: gevecht verwijst naar wederkerig geweld, aanval en verdediging, en overval naar eenzijdigheid in het geweld.

Gevecht

Een eerste cluster van betekenissen draait rondom het 'vechten' of 'agressie', met de nodige variaties hierop. Er wordt (bijna) geen onderscheid gemaakt tussen de handelingen van de ene of de andere persoon: beiden vechten. Dit zijn de woorden die gebruikt werden door de respondenten:

- vechten; het zijn twee mannen die vechten, een vechtpartij, vechtende mannen, een gevecht ; in een gevecht verwickeld zijn (in het Frans: se battre, une bagarre)
- een handgemeen;
- geweld; fysiek geweld; expliciet geweld;
- de ene agresseert de andere; straatagressie; agressie op straat; naar agressie grijpen; er is duidelijk agressie tussen die twee; een agressieve daad; fysieke agressie;
- de meeste agressiviteit komt van de linkse....

Iets zachter klinken de betekenissen van ruzie en conflict. Een respondent geeft immers aan dat een conflict fysiek of niet-fysiek geuit kan worden, een andere geeft aan dat het uit de hand kan lopen:

- een ruzie (dispute); een conflict hebben; een uit de hand lopend meningsverschil; het is een ernstig probleem als een conflict fysiek geuit wordt;
- het hoeft geen misdrijf te zijn, gewoon twee mensen die ruzie krijgen...

Aanval en verdediging

In een tweede cluster van betekenissen worden de concretere handelingen van de personages beschreven. Hier wordt er ook een duidelijker onderscheid gemaakt tussen acties van elk personage. Het gaat hier om variaties op ‘de ene valt aan en de andere verdedigt zich’:

- de ene valt de andere aan;
- de andere verdedigt zich; het slachtoffer probeert zich te verdedigen; de ene probeert zich te verzetten; de rechtse man beweegt terug;
- une accrochage; de ene grijpt de andere vast; hij houdt de andere in een greep; die met zijn leren vest heeft hem vast;
- de ene wil slaan, kloppen (frapper);
- hij geeft ook een elleboogstoot; de een geeft een kaakslag; hij zorgt voor een goed verdedigende uithaal;
- Het is niet af te leiden wie er begonnen is. De ene heeft de andere uitgedaagd, maar ze zijn alletwee bezig.
- “Blijf van me af, pas op” ...

Overval

Een derde cluster van betekenissen centreert zich rond het afpakken van iets, diefstal dus:

- een overval; hij wordt overvallen;
- iemand die beroofd wordt; iemand (de dief) die probeert de portefeuille van de andere af te pakken; de crimineel is op zoek naar de portefeuille; hij wil iets stelen; ...

Andere betekenissen

Verder treffen we nog een aantal betekenissen aan die eerder op zichzelf staan en eenmalig voorkwamen:

- hij kan bvb deel uitmaken van een groepje dat vanalles roept naar die man, de ander roept iets terug en dat pikken ze niet.
- het kan ook een wraakneming zijn voor wat de rechter de linker heeft aangedaan; een vete.
- Gratiit geweld

Een aantal respondenten twijfelden hardop over de betekenis van de foto. Meestal zat er achter die twijfel een poging om het tafereel op de foto niet als geweld te zien:

- misschien dat die ene ergens afvalt en zich vasthoudt, ik weet het niet;
- ik denk niet dat het iets is dat de ene wil pikken;
- eventueel twee vrienden die onnozel doen.

Kenmerken van personen

De respondenten schreven een aantal kenmerken toe aan de personages, die meestal te maken hadden met met motieven voor het geweld en slachtoffer- en daderschap. De kledij van de personages speelde daar vaak een rol bij: de man met de leren vest werd de aanvaller, de jaloerse, de schurk, de dief etc... genoemd, de man in kostuum werd voorzien van de benamingen: deftig gekleed, eerlijk, heeft geld, chique, voelt zich bedreigd, etc... Tegelijkertijd gaven verschillende respondenten echter ook aan dat men niet te veel op het uiterlijk of op stereotiepe voorstellingen moet afgaan in zijn beoordeling:

- De persoon met de bril is goed gekleed, dus waarschijnlijk is de andere de aanvaller, ook het gezicht van de linkse, dat is een type onruststoker, ook de kledij, maar je kan niet iedereen op zijn kledij beoordelen.
- De linkse is de belager en de rechtse ondergaat.
- De aanvaller is iemand die zonder werk zit of die heel zware arbeid verricht. Zo iemand is heel prikkelbaar en denkt dat anderen vooroordelen hebben tegenover hem. Als je goed werk hebt, hoef je zoiets niet mee te maken.

Waarde-oordelen.

Tenslotte werden er ook een aantal waarde-oordelen uitgesproken door de geïnterviewden. Hieruit bleek zonder uitzondering afkeuring: men vond dit niet positief, zinloos, men vond dat de personen in kwestie beter zouden praten met elkaar... Een respondent gaf deze bedenking:

- het is een man, die kan zich verdedigen, die is niet zo onschuldig als die vrouw en dat kind; het is minder aanstootgevend, die andere twee kijken zo zielig.

Betekeningen van foto 2 (telefooncel): vandalisme, verloedering, onveiligheid

Deze foto roept over het algemeen eensgezinde reacties op. De woorden die mensen gebruiken bij deze foto betreffen enerzijds de telefooncel centraal op de foto, en anderzijds het decor, de buurt waarin de telefooncel staat.

Vandalisme

Een groot deel van de respondenten noemt wat ze zien op deze foto vandalisme. Vaak wordt hieraan een concrete beschrijving gekoppeld:

een telefoon die kapot is; een telefoonhokje dat afgebroken is in een gore buurt; een telefooncel die vernietigd is, dat is geen normale slijtage maar vandalisme; une cabine de téléphone cassée; kapotgeslagen telefoon op hoekje; de telefoon is stuk, ...

... in een verloederde buurt

- Vuil, papier en rommel.
- Lijkt me echt een beeld van een of andere achterbuurt. Slecht onderhouden buurt.
- Krotwijk, vervallen buurt, ...
- Verloederde buurt...
- Lieu malsain, téléphone, sûrement l'argent est volé.
- Een telefoonhokje in een zeer vieze buurt. Duidelijk verloederd.
- Ik zou zeggen vervuiling, verwaarlozing, iets wat me er geen goed gevoel bij geeft.

Diefstal

Verschillende respondenten benoemden wat ze zagen ook als diefstal:

ze hebben geprobeerd om het geld te pikken, het geld is er zeker uitgehaald, ...

Negatieve associaties

De foto roept een aantal associaties op met overvallen, onveiligheid, daklozen, allochtonen, druggebruik en onaangename gevoelens in het algemeen:

Hier hangt iets, ik weet niet of dat bij de telefoon hoort, precies een aktetas of iets. Misschien is er iemand overvallen, een verlaten buurt, ergens waar ik zelf geen gebruik zou maken van een telefoon, tenzij het echt iets dringend is, een noodgeval. (Int. 42, man, slachtoffer)

Een vernield telefoonhokje, met telefooncel, met aktetas vastgeketend. Iemand die er precies verbleven heeft, geslapen heeft, sigaretten, drinken, ergens in een achterbuurt, aktetas, misschien iemand overvallen? Telefoon zal niet meer werken. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Zoiets zie ik niet in mijn eigen buurt, maar wel in buurten waar veel mensen vreemdelingen bij mekaar gezet zijn, waar sociale woningen staan en er veel werkloosheid is. Vb in T, ze hebben de mensen daar precies zo uitgekozen om daar samen te wonen. Waarom ze zoiets doen, weet ik niet. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Die MacDonalds beker doet me denken dat daar iemand gezeten heeft die zich een shot toegediend heeft. Het ziet er niet Belgisch uit, eerder Amerikaans. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Lijkt meer een achterbuurt, waar weinig controle is van de autoriteiten (politie). Jongeren die zich vervelen, zich heel fel vervelen. Geeft de indruk dat het niet echt veilig is, want er is veel vandalisme. De muren zijn ook vervallen, dus vandaar zeg ik dat het een achterbuurt is. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

Betekeningen van foto 3 (kind): kindermishandeling tussen vele andere interpretaties

Een ongelukkig kind

De eerste woorden die de respondenten gebruikten bij deze foto waren vaak beschrijvingen van de gevoelens van het kind:

een kind dat droevig is; dat is een wanhopig kind, het is ontevreden; verdriet ja, ergens zoiets van gevoel van vers toten zijn of pijn; eenzaam, niet begrepen worden; het kind is niet gelukkig; een verveeld jongetje, hij heeft niets om handen; ...

Een geslagen kind

Een aantal respondenten voegt er dan ook een reden aan toe waarom het kind ongelukkig is.

In heel wat gevallen is dat omdat het geslagen is:

het lijkt of hij geslagen is; geslagen want hij heeft een gezwollen kaak en een blauw oog; il s'est fait raqueter; un enfant battu, isolé, on l'a volé ses tartines; een kind dat blijkbaar slaag gehad heeft; hij heeft gevochten...

Niet geslagen

Voor een aantal respondenten is het kind echter niet geslagen. Diverse andere redenen kunnen volgens hen aan de oorsprong van zijn ongelukkige toestand liggen:

ruzie met ouders; tandpijn; een straatkind dat honger heeft; verlating (l'abandon); de ouders hebben het iets niet willen geven; dat is niet duidelijk, ik moet niet fantaseren dat het klopt gehad; het kan iets zijn dat uit het spel is voortgekomen ...

Een ongelukkig kind, het voelt zich verstoten. Ik denk dat hij zich verveelt. Het weet niet goed wat gedaan. Hij weet geen weg met zichzelf. Zo van kan iemand mij helpen, ik wil uit mijn situatie. Eventueel kinderen die met hem willen spelen kunnen hem helpen. Of een volwassene die efkes met hem praat. Oei, zijn brooddoos staat daar precies. Het kind heeft gewoon effe hulp nodig, soms zie ik er bij ons op school ook zo zitten. Precies een koppig kind,... (Int. 41, vrouw, slachtoffer)

Ouders of vriendjes

Een aantal geïnterviewden schrijft de slagen toe aan leeftijdsgenootjes (of iets oudere kinderen):

dat manneke heeft mot gehad - en gegeven ook denk ik; een robbertje vechten onder kinderen; een afrekening tussen klein mannen; misschien is hij geslagen door zijn vrienden; ruzie met een ander kind; il s'est fait raqueter; waarschijnlijk heeft hij met andere kinderen gevochten;....

De gevoelswaarde van deze benamingen loopt nogal sterk uiteen: 'een robbertje vechten' klinkt nogal onschuldig, terwijl 'raqueter' eerder doet denken aan maffiapraktijken. De eerstgenoemde respondent twijfelt er trouwens aan of hier van geweld kan gesproken worden:

'Het jongetje: is ook geweld maar het is ook een robbertje vechten'

Andere respondenten denken ook – zij het meestal enigszins aarzelend - aan de mogelijkheid dat de slagen van de ouders afkomstig kunnen zijn:

misschien is het thuis gebeurd, want zijn kleren zijn ook kapot; kan zijn dat het een slag heeft gekregen van een kameraadje of van ouders; op school gevochten of thuis – de ouders, of een broer of op straat; het kan door een medeleerling zijn of van oudergeweld zoals je tegenwoordig veel hoort...

Een respondent denkt zelfs aan de mogelijkheid van een verdiende straf:

Het kind kan het verdiend hebben (hij was bvb heel vervelend of lastig), hoewel: sommigen hebben gewoon geen normen voor wat betreft het gebruik van geweld.

Tenslotte komt nog deze interpretatie van een slachtoffer:

Een kind dat misbruikt is, maar dat is mijn interpretatie, ...

Betekeningen van foto 4 (vrouw): vrouwenmishandeling of de ontkenning ervan.

Geslagen vrouw

Vele respondenten zagen in de foto een geslagen vrouw. Dit zijn de meest voorkomende bewoordingen:

een vrouw die geslagen is; une femme qui s'est fait agresser; echtelijk geweld (de la violence conjugale); een vrouw die mishandeld is; ik zou zeggen een angstige verdrietige vrouw, iemand die met geweld te maken heeft gehad; een juffrouw die heel veel slaag heeft gehad; dit is geweld; ...

Sommige respondenten drukken het een stuk voorzichtiger uit: een vrouw die eruit ziet of ze een paar klappen heeft moeten incasseren;...

Anderen schatten de situatie ernstiger in: ze heeft geen verweer meer, geen toekomst, ziet geen uitweg meer, die vrouw is getekend door het leven.

Langdurig geweld

Enkele geïnterviewden zijn van oordeel dat het een persoon betreft die met langdurig geweld te maken heeft:

Het lijkt iemand die in de miserie zit, iemand die al meerdere malen geweld heeft meegemaakt en een zekere onbewogenheid en innerlijke weerbaarheid ontwikkeld heeft, dat leid ik af uit die onbewogen blik.(Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Heeft al veel meegemaakt, je weet niet of ze nog ooit van haar miserie gaat afgeraken.(Int. 41, vrouw, slachtoffer)

Een hulpverleenster herkent in de foto een situatie waar zij in het vluchthuis regelmatig mee te maken krijgt:

Ai, die arme vrouw, waarschijnlijk door mijn achter grond bij het vluchthuis, denk ik dat die vrouw waarschijnlijk een heel laag zelfbeeld heeft en zich niet verzet tegen haar partner. Nu kan ik het ook begrijpen, vroeger begreep ik het niet, ze zijn zo afhankelijk van hun man, al van in de verkering, dat ze ondanks alles toch blijven teruggaan en dat moeten we respecteren. Dat iemand zo toegetakeld kan worden, het is ook door het vluchthuis dat ik weet dat dat in alle geledingen van de maatschappij voorkomt. Ze denken dat je als vrouw niets kunt, niets bent, je eigen leven niet kan maken. Er is die zucht naar liefde en voor dat klein beetje dat ze krijgen, gaan ze toch terug. Ik denk ook dat ze het in hun opvoeding nooit hebben gekregen. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Ontkenningen van mishandeling

Ook hier treffen we een aantal ontkenningen van mishandeling aan. Soms zeggen respondenten aanvankelijk dat het gaat om geweld, maar opperen ze onmiddellijk daarna een andere mogelijkheid, of betwijfelen ze luidop of het wel over geweld gaat, alsof de gedachte alleen al aan mishandeling zo onaangenaam (of verwerpelijk?) is dat men liever iets anders wil geloven...

Meisje dat aangevallen/aangerand is. Misschien is ze gewoon gevallen of heeft ze een zwaar auto-ongeluk gehad.(Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Zij heeft heel veel meegemaakt. Zoiets kan alleen in een oorlog... (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Een accident hoop ik. Zij is nogal zwaar gekwetst in haar gezicht, 't zijn nogal ongelijke kwetsuren, dus ik hoop dat het niet van slagen is.(...) En die vrouw met haar gezicht: ik twijfel of het geweld is of een ongeluk.

Heel triest, iets heel erg gebeurd, die mevrouw heeft een erg triest gezicht, is dit verbrand in haar gezicht? Is die foto getrukeerd? Op het eerste zicht lijkt het mij verbrand, haar ogen staren in de verte. Het lijkt of die op een bom heeft gezeten, maar nu ik de structuur van de foto ... Of heeft die slaag gehad van haar man? Ik zie er niets happy in, die kijkt ook zo strak, misschien een verkeersongeluk gehad, ik verschrik me toen je me die foto gaf, als het in kleur was geweest dan zou het nog erger zijn. Als die mot heeft gekregen in haar oog, dat vind ik heel erg. Misschien is ze verkracht, ze heeft iets heel erg meegemaakt, fysiek zie je dat.(Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Ik weet het niet direct, ik weet niet of het zo is, precies, of ze slaag heeft gehad, blauwe plekken, die ogen, misschien gebruikt ze drugs, die ogen staan me niet aan. Soms komen hier drugsverslaafden en die hebben ook zo ogen, misschien moet ze hulp gaan zoeken, bij een psychiater of psycholoog of drugspreventie.(Int. 42, man, slachtoffer)

Betekeningen van foto 5 (twee mannen en een vrouw): seksuele agressie en onzekere, moeizame formuleringen

Verkrachting

Het grootste deel van de respondenten ziet in deze foto een verkrachting of een poging daartoe. Het valt op dat in tegenstelling tot de andere foto's hier bijna geen andere, gelijkaardige benamingen gebruikt worden: het begrip verkrachting wordt praktisch exclusief gebruikt om er deze geweldvorm mee aan te duiden. Eén respondent spreekt over een groepsverkrachting. Een lid van een politiekorps omschrijft het zo:

Is een vrouw die door 2 mannen.... Is slaapkamer. Kan speels bedoeld zijn, maar ze willen ze uitkleden. Is een vorm van aanranding. Is geweld. (...) Is een zedenmisdrijf met grote maatschappelijke kenbaarheid en waarvoor speciale instanties bestaan, als alternatief om in de openbaarheid te gooien bij justitie om er een rechtszaak van te maken. (Int. 62, man, politie)

Ook deze politieman gebruikt een eerder wetenschappelijke (seksueel geweld) en een eerder juridische omschrijving (aanranding op de eerbaarheid):

Als het zo plezant was, dan moesten ze die armen niet vasthouden. Ze zijn uit op iets meer. Dat lijkt me geweld, seksueel geweld. Als ze hier kan doen stoppen, moet ze hiermee dan naar de politie? Is heel moeilijk. Is wel een poging tot aanranding op de eerbaarheid.(Int. 63, man, politie)

Twijfel

Ook hier aarzelen een aantal respondenten om het tafereel op deze foto als verkrachting of seksueel geweld te identificeren. Al geeft de foto de nodige aanleiding tot onzekerheid, toch merken we gradaties in de mate van twijfel bij de respondenten die ongetwijfeld ook een neiging weerspiegelen om het geweld niet te willen onder ogen zien. Dit lijkt nogal duidelijk in het volgend citaat, waar de respondent snel kiest voor de interpretatie van ‘medische bijstand’:

Soort van overval door twee mannen, en het is nadelig voor het meisje. Kan ook zijn dat het meisje iets gekregen heeft en de jongens zijn haar aan het helpen.

Moet die persoon hulp zoeken?

Dat hangt ervan af. De jongens zijn haar zelf al aan het helpen, al medische bijstand aan het geven (bloes los, armen omhoog, misschien is ze bewusteloos). Als het te erg is dan iemand inschakelen, vb de 100. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Ook deze respondente lijkt snel op zoek te gaan naar een minder ongemakkelijke of bedreigende interpretatie van de foto:

Oh (schrok duidelijk) ik dacht onmiddellijk aan het ergste, maar het kan eigenlijk vanalles zijn. Eerst dacht ik aan een verkrachting, toen, die vrouw heeft misschien iets aan de hand, dus die mannen zijn misschien aan het helpen. Of de vrouw is dood, nee ze lacht, misschien lacht ze niet echt als ze verkracht wordt. Ze kunnen haar aan het helpen zijn, ik weet het niet, ze lijkt niet echt in paniek, de vrouw, haar gezicht, ze lijkt niet hysterisch. Zeker geen verkrachting, maar toen je dat uithaalde ..., seffens zeg je, je ziet het niet als mensen in nood zijn. Misschien is ze high, ze heeft geen angstige uitdrukking. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Anderen twijfelen zonder een eindoordeel uit te spreken:

Als die foto echt een verkrachting is, is't 100 % geweld, maar het kan ook een spelletje zijn. (Int. 5, man, Brussel)

Tenslotte zijn er ook respondenten die twijfelen door sommige elementen op de foto, maar die toch kiezen voor de interpretatie van een verkrachting:

Ik vind het heel raar dat die vrouw lacht. Het kan ook een grimas zijn. Of dat ze slaapt, of dat ze iets genomen heeft. Ik denk dat zij op het punt staat om verkracht te worden, en ze weet het niet eens. De mannen zijn bekenden want dat is een kamer, ik zou zelfs zeggen dat het een jeugdherberg is of zo. Of een kamer van studenten. Iemand moet de politie bellen. Moest ik zoiets zien door een deur die open staat, ik zou maken dat ik weg was en onmiddellijk bellen naar de politie met mijn GSM. Er is wel geen verzet maar het feit dat ze haar vasthouden is voor mij al duidelijk genoeg. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Geen woorden

Erg opmerkelijk is dat enkele respondenten het bijzonder moeilijk hadden om deze foto te benoemen. Deze respondente is een wat oudere vrouw die langdurig geweld ondergaan heeft:

Machteloos, vreselijk gevoel, dat is eigenlijk moeilijker als die andere, ik heb maar een gedachte, denk ik, een gedachte van stop deze ellende. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

Ook deze vrouw maakte meermaals seksueel misbruik mee en is nog minder in staat de foto te benoemen:

Ik vind het moeilijk om die te beschrijven, een machteloze vrouw, moeilijk om te beschrijven. [ze had moeilijkheden met de foto te bekijken en kon er niet over praten, ik ben dan maar naar de volgende foto gegaan] (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Waarde-oordelen

De meeste respondenten die de foto interpreteren als seksueel geweld spreken hun afkeuring uit over wat ze zien. De krachtigste bewoordingen evenals de strengste voorgestelde aanpak zijn daarbij afkomstig van vrouwen.

Dat is walgelijk (dégueulasse) en gewelddadig. Tegen twee mannen kan die vrouw niets doen, ze is verlamd (paralysée), tegen één man zou ze zich nog kunnen verweren. Volgens mij is het dezelfde dader die de vrouw van foto 4 geslagen heeft. Die vrouw moet beschermd worden en de dader moet gestraft worden!! Een vrouw is ook een moeder! (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)
Het is verkrachting. Ze moeten ze opsluiten. Voor lang en heel ver weg. Geen pardon. Het zijn lafaards. Zijn zwakken die dat doen. Is geweld. Macht: ik heb het over u voor het zeggen. (Int. 48, vrouw, politie)

Tenslotte nog dit citaat van een respondent van Arabische origine, die aangeeft hoe moeilijk bespreekbaar seksueel misbruik is voor vele moslimvrouwen:

Ze proberen haar te verkrachten. Ze zou moeten klacht indienen, als ze het overleeft. Sommige vrouwen zouden zelfmoord plegen, hangt af van het land: in Islam-landen bvb. Zo'n vrouw kan dan niet meer trouwen, haar reputatie is kapot. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Betekeningen van vignette 1: diefstal

Vignette 1: "Een persoon met een tas aan de hand loopt over straat, iemand neemt de tas van de persoon vast en loopt er mee weg"

De respondenten kenden verschillende benamingen toe aan deze vignette die allemaal wat in elkaars verlengde liggen en waarbij ‘dief’ of ‘diefstal’ de kernwoorden lijken te vormen:

Diefstal (vol); diefstal met geweld; een overval; moedwillige diefstal; iemands eigendom afnemen; een tassendief; gauwdiefstal; handtassendiefstal; een kleine diefstal; een zakkenroller.

Een respondent koos voor de term agressie (agression), een begrip dat we reeds eerder tegenkwamen bij de betekenissen van foto 1. In het Frans heeft de term agressie o.a. echter meer dan in het Nederlands de betekenis van ‘overval’.

Een respondent gebruikte de omschrijving aanranding met diefstal, wat ernstiger klinkt dan bv. gauwdiefstal.

Tenslotte was er ook hier een respondent die betwijfelde of het hier eenduidig om een beroving gaat:

Het hoeft niet beroving te zijn. Het kan ook helpen zijn. Als het nu was: rent ermee weg, dan was het duidelijk. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Betekenenissen van vignette 2: seksuele en niet-seksuele interpretaties

Vignette 2: “Een persoon staat in de bus, iemand komt vlak achter de persoon staan, drukt zich tegen de rug van de persoon aan en schuift heen en weer.”

Ongewenste intimiteiten

Onder meer de volgende respondenten interpreteerden vignette 2 als ongewenste intimiteiten of op zijn minst als een seksuele handeling:

Sexual harassment; ongewenste intimiteiten; een persoon die lastig gevallen wordt. (Int. 5, man, Brussel)

Dit is seksuele agressie (agression sexuelle). (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Als het een man is die tegen je aan komt wrijven, zou ik denken aan een seksuele reactie van die man. Ik denk niet dat een vrouw dit zou doen. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

‘ne rugrijer’ (Int. 63, man, politie)

Twijfel

Bij deze vignette zijn er opvallend veel mensen die de blijkbaar ongemakkelijke interpretatie van ongewenste intimiteiten willen omzeilen of toch verzachten. Deze respondent probeert dat te doen met humor:

Dit lijken mij ongewenste intimiteiten. Alhoewel, een mooie vrouw zou dat bij mij wel mogen doen (lacht). (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Anderen denken aan alternatieve interpretaties:

Is een frotteur. Eventueel een gauwdief. (Int. 48, vrouw, politie)

Hier denk ik dat die iemand probeert te beroven, dit gebeurt niet gewoon door ruimtegebrek. Dat is met opzet. Het is intimidatie, je weet niet wat de bedoelingen zijn. Persoon met een seksuele afwijking kan het ook zijn. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Als het een drukke bus is, zou ik er zelf niet te veel achter zoeken, want veel chauffeurs rijden hard en remmen bruusk en het is dus normaal dat een bus zo schudt. Als het niet druk is op de bus, dan gaat het over seksueel intimideren of ongewenst seksueel contact. (Int. 49, vrouw, politie)

Een onbepaald maar verwerpelijk iets

Een aantal respondenten kan het gebeuren in deze vignette niet specifiek benoemen, maar drukt er wel een zekere afkeuring over uit, in mindere of meerdere mate. Bij een aantal personen speelt merkbaar enige verbouwereerdheid mee, zij waren er kennelijk niet van op de hoogte dat deze vorm van ongewenste intimiteiten bestaat. Verschillende keren wordt ook gezegd dat dit 'niet normaal' of 'geobsedeerd gedrag' is, waarmee duidelijk een normovertreding aangegeven wordt.

Ik begrijp dit niet. Ik denk aan iets vies, maar weet niet of het dat is. Is het een vies manneke of een vrouw? Kan het ook een vriend en een vriendin zijn? (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Denk dat die de plezante wil uithangen. Ik zou direct 2 of 3 stappen vooruit zetten en me er weinig van aantrekken. Hij zal vragen om een uitdaging ofzo. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Dat is iemand die niet normaal is. Ik heb nog nooit van zoiets gehoord. Gebeurt dat echt? (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Als het om een vrouw gaat, dan is dat een geobsedeerde. Dit is niet normaal! (Int. 19, man, allochtoon)

Diefstal

Tenslotte komen we nog een aantal interpretaties van de vignette als diefstal tegen.

Dit is: een portefeuille pikken, of er is gewoon te veel volk, het is niet altijd zo erg, het is erg als er iemand pijn gedaan wordt of bij een bedreiging of zo... (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Dat heb ik meegemaakt! Ik stond op de tram, die was overvol, en ik zag dat iemand met zijn hand in een open handtas van een madam aan het gaan was. Ik heb die man zijn hand gewoon vastgepakt, want ik zei hem eerst dat hij zijn hand moest thuishouden, maar hij verstond mij niet het was een Oost-Europeaan. Maar hij wist heel goed waarover het ging, maar deed alsof zijn neus bloedde! Toen zei ik tegen die vrouw dat ze haar handtas moest toedoen, en zij verstond mij ook niet! Ik begon het al met gebaren uit te leggen dat ze haar handtas moest dichtdoen toen de tram stopte en die kerel uitstapte. Daarna begonnen andere mensen ook van "jaja, ik had het ook gezien". Ik dacht toen: potverdorie, waarom zeggen jullie dan niks? (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Betekeningen van vignette 3: tussen opvoeden en kindermishandeling

Vignette 3: "Een ouder roept een kind om aan tafel te komen. Het kind komt niet, ook niet na herhaald aandringen van de ouder. De ouder grijpt het kind bij een oor en trekt het mee, zeggend: daar heb je ze voor, om te luisteren."

Deze vignette ontlokte aan de geïnterviewden uitspraken en stellingnames waarmee een levendig debat zou kunnen gevoerd worden. We bekijken eerst de afkeurende reacties die de vignette benoemen als slechte opvoeding, tot en met kindermishandeling.

Slechte opvoeding, kindermishandeling

Dit lijkt een tafereel dat zo'n 40 jaar geleden normaal was, maar nu niet meer, en terecht.

De ouder zou naar het kind kunnen toegaan, en het bvb bij de arm nemen, zonder agressiviteit. Een sanctie kan wel, maar niet lichamelijk; er moeten wel grenzen gesteld worden. Bvb iets niet mogen doen dat anders wel mag. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Dit is slechte opvoeding! De vader mag zich niet zo gedragen. Men moet altijd proberen te begrijpen wat er aan de hand is. (Int. 19, man, allochtoon)

Dit mag niet! Dit is kleine kindermishandeling, dit kan schade toebrengen. Het is hier beter om te kijken of het kind niet iets aan het doen is dat het belangrijker vindt dan eten. Men moet dat kind een beetje tijd geven, echte ouders begrijpen dat wel. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Dit is geweld tegen kinderen. Een kind dat geen honger heeft verdient geen lichamelijke straf. Een andere straf zou beter zijn, bvb geen TV, maar er mag geen geweld gebruikt worden. Zoniet duw je een kind in de richting van het geweld, zo kan delinquentie ontstaan. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Twijfel

Deze respondenten geraken er niet helemaal uit: ze willen niet categoriek kiezen voor goed- of afkeuring maar gaan op zoek naar de (subtiele) grens tussen wat wel en niet aanvaardbaar is

Geen geweld als het is voor 1 keer, een uitzonderlijke situatie. Als het kindje echt niet luistert,... het moet leren luisteren. Het kan als er een gezonde ouder-kind relatie is. Als het pedagogisch verantwoord is, moet het kunnen, dan moet er niks aan gedaan worden. Tenzij als het wel geweld is: als (bij wijze van spreken) het oor afgetrokken wordt, als het kindje pijn heeft, of als het keer op keer gebeurt. Als het wel geweld is, dan moet het kindje geholpen worden. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Aan het oor trekken kan gevaarlijk zijn, medisch gezien, ik weet niet of ik dit mishandeling kan noemen, een hardhandige straf, het zou ook op een andere manier kunnen, als het herhaaldelijk voorkomt, dan ... moeilijk, waar leg je de grens? Vroeger op school werden wij aan de oren getrokken, nu is het voor sommigen mishandeling, voor sommigen dan weer niet. Het kan op een andere manier. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Is niet de juiste manier van optreden, nl. trekt die mee aan de oren. Dat klopt niet. Is niet direct mishandeling. We moeten ook wel realistisch blijven. Als een ouder zijn kind al geen mep op zijn broek mag geven. Maar slaan om te slaan mag niet, het mag niet als het is om agressie te uiten en om vuur te spuwen. Er zijn er uiteindelijk veel groot geworden door meppen te hebben gehad en die er psychisch niets aan overgehouden hebben. Soms moet je ze bewust maken van uw keuze. Agressie mag niet, bijvoorbeeld tegen oren slaan als een kind gemorst heeft. Agressie ligt niet in verhouding tot het feit. Dan zit er iets fout bij de ouder. Als een kind het te bont maakt, mag het wel eens tegen de billen krijgen en in de hoek gezet. Maar dat slaan altijd fout is, klopt niet. Die met een vrije opvoeding, daar komt niets van, en later heeft de hele maatschappij er last van. (Int. 62, man, politie)

Opvoeding

Een derde categorie van respondenten interpreteert het gegeven als 'opvoeding', waar in wezen niets verkeerd mee is – zij het toch ook met de nodige nuances.

Opvoeding. Ik kan er niet zomaar over oordelen of dat de meest adequate manier is om op te voeden. Aan het oor meenemen of aan het oor meesleuren is voor mij een groot verschil. Maar als een ouder agressie moet gebruiken tegenover haar kind is er meestal sprake van machteloosheid. Op dat moment moet dat kind aan tafel, denk ik. Maar voor het kind gaat slapen moet dat uitgepraat worden. (Int. 5, man, Brussel)

Ja en nee. Ik vind dat zolang je dat oor er niet aftrekt dat het nog gaat. Maar veel erger is wanneer mensen tegen zo'n kind beginnen te brullen. Dat is zo'n kind van de kaart helpen, en alle mensen in het restaurant van de kaart helpen. Daar wordt dat kind niet beter van, alleen nog ambetanter. Maar ik vind ook wel dat 'de jeugd van tegenwoordig' om een cliché te gebruiken, dat je daar niks aan te zeggen hebt, en dat ligt aan de opvoeding. Ik heb zelf ook wel kletsen gehad vroeger, omdat ik het uitgehangen had, en ik beseft nu wel dat dat nodig was. Een klets kan, een korte tik, maar je moet een kind niet aflossen! En zeker niet in de hoek laten staan of door straf te laten schrijven, gewoon een korte tik en 't is voorbij. Als je voor de rest liefdevol met dat kind omgaat natuurlijk.

Ik noem dit gewoon opvoeding. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Is geen geweld. Is discipline. Ouder trekt kind mee. Niet mee naar de politie gaan. Het kind heeft het zelf gezocht, want de ouder heeft aangedrongen. Hij moet de consequenties dragen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Betekeningen van vignette 4: politiecontrole, racisme, sociale agressie

Vignette 4: "Een persoon loopt over straat. Naast de persoon stopt een politiewagen. De persoon moet zijn/haar identiteitsbewijs afgeven."

Politiecontrole

Een aantal respondenten beschouwt dit als een 'gewone' politiecontrole, waar niets verkeerd mee is, al hebben velen bedenkingen bij de manier waarop de controle gebeurt. Die manier kan ook gewelddadig gevonden worden, zoals blijkt uit het derde citaat.

Een controle. Politiecontrole. De oorzaak is een diefstal, of iemand die gezocht wordt. Dit is niet om te aggriseren. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Dit is een controle, gewoon. Het kan ook zijn dat er net iemand ontsnapt is, of dat er een diefstal gebeurd is. Die man heeft wellicht iets gedaan, normaal gesproken toch... Sommigen worden echter ook zomaar gecontroleerd. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Is een ID-controle n.a.v. een of ander feit. We doen niet gratis ID-controles. Dat bestaat niet. Gebeurt enkel bij verdachte personen. Er moet een aanleiding zijn. Afhankelijk van hoe het gevraagd wordt, kan het geweld zijn. Sommige collega's zijn niet echt fijngevoelig. Het zijn ook altijd dezelfde collega's die geweld uitlokken op straat. Gaat dan over verbaal geweld dat ze gebruiken. Ik zeg dan soms wel 'kan je dat niet anders vragen?'. (Int. 63, man, politie)

Identiteitscontrole. Soms overdrijft de politie wel. Hier zou de politie gewoon moeten doorgaan. Als er geen verdachte is, dan moet er ook niet gecontroleerd worden, dat maakt mensen ongemakkelijk (mal à l'aise). Zo plots stoppen, dat doe je niet, dat is overdreven. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Uiting van racisme

Sommigen zien in het gebeuren een controle, maar ook een uiting van racisme – terwijl in de vignette niets vermeld wordt over de nationaliteit of huidskleur van de gecontroleerde, wat toch wel opmerkelijk is.

Die persoon loopt gewoon? Is het een zuiders type of iemand van een andere nationaliteit? Zou een controle kunnen zijn of iemand legaal verblijft. Het zou overdreven zijn van de politie, als die persoon daar gewoon loopt. Dan is het dat de politie zich verveelt of te kritisch kijkt naar de mensen: vb. 'die ziet er verdacht uit' omwille van zijn nationaliteit, racisme ofzo. Politie mensen zijn ook maar mensen, met hun slechte kanten. Het zijn ook niet allemaal racisten, maar toch... Als je 20x opgeroepen wordt voor problemen en het zijn altijd migranten, dan word je vanzelf zo. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

Dat heb ik al vaak meegemaakt. Ik vind dat grappig. Maar ik vind dat niet grappig als het altijd vreemdelingen zijn. Dat lijkt te veel op racisme. Ze mogen bobonne haar identiteitskaart ook wel eens vragen dan. De ervaring zelf is eigenlijk ook niet zo grappig hoor, 't is verschrikkelijk als je dan op straat aangekeken wordt alsof je een misdadiger bent. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Die moet identiteitsbewijs afgeven. Als ze vragen 'uwe pas', dan lokt dat inderdaad agressie uit. Als je het beleefd vraagt 'mag ik uw identiteitskaart aub even zien', is dat al heel anders. Die persoon is er misschien wel niet zo gelukkig mee. Er zal wel een reden zijn waarom ze die pas vragen, vb. er zijn een reeks inbraken geweest, en die persoon beantwoordt aan diens beschrijving. Vind als feit op zich geen geweld of agressie. De toon of de manier waarop je het vraagt, kan wel agressie opwekken. Bij vreemdelingen ligt dat heel gevoelig, voelen zich heel snel aangevallen in hun vreemdeling zijn. Alsof ze daarom eruit gepikt worden. Dat is niet zo. Misschien wel in de grote steden. Politie mensen raken soms wel gestresseerd als er heel veel feiten voorvallen, vb. in Antwerpen. In deze gemeente is het 'men kent men' en men vraagt enkel de pas als men die persoon nog niet kent. (Int. 62, man, politie)

Sociale agressie

Tenslotte is er nog de (eerder zeldzame) interpretatie van de vignette als sociale agressie.

Op 't eerste zicht: sociale agressie. De politie mag alleen maar identiteitscontroles doen als ze een aanwijsbare reden hebben daarvoor. Ik twijfel eraan of ze zich aan die regel houden. Maar ik vind die regel wel terecht. Als ze echt een reden hebben moeten ze het ook doen. Ze doen het echter dikwijls uit machtsbevestiging. Of ze hebben een pik op die persoon. (Int. 5, man, Brussel)

2.2.2 ERVARINGEN MET GEWELD

Tijdens ons onderzoek werd aan de respondenten een aantal categorieën van geweld voorgelegd die gebaseerd zijn op de veiligheidsmonitor. Hierbij werd telkens de vraag gesteld werd of men met deze vorm van geweld reeds te maken gehad heeft. Concreet ging het over de categorieën ‘geweld’, ‘bedreiging’, ‘diefstal’ en ‘ongewenst seksueel gedrag’. De reacties op deze vragen leverden een aantal verhalen op, die hieronder zijn weergegeven. Ze geven een heel duidelijk beeld van het geweld waarmee men geconfronteerd werd, hetzij als slachtoffer, hetzij als rechtstreekse getuige. De geschetste situaties zijn niet noodzakelijk enkel afkomstig van personen die in de categorie van ‘slachtoffer’ vallen. Ook hulpverleners, politiemensen en daders komen aan bod, voor zover ze zelf met het geweld geconfronteerd werden.

Voor de bespreking gebruiken we een brede indeling naar een viertal basisvormen van geweld, met name: psychisch geweld, fysiek geweld, seksueel geweld en diefstal. Voor wat het psychisch geweld betreft, maken we op basis van ons onderzoeksmateriaal een opdeling naar een aantal subcategorieën waaronder ‘verbaal geweld’, ‘racisme en discriminatie’, ‘bedreiging’ (conform de terminologie van de veiligheidsmonitor) en een aantal niet-specifieke vormen van psychisch geweld waarbij de respondent duidelijk het gevoel had dat hem of haar onrecht werd aangedaan. Vervolgens komt het fysiek geweld en – om de terminologie van de Veiligheidsmonitor te respecteren – het ‘ongewenst seksueel gedrag’ of ‘seksueel geweld’ aan bod. Voor fysiek en seksueel geweld moeten we opmerken dat er combinatievormen kunnen voorkomen: het fysiek en seksueel geweld waarvan sprake in de interviews, gaat vaak gepaard met psychisch geweld. Het is uiteindelijk de beleving van de respondent die ons er toe brengt om voor een bepaalde categorie te kiezen. Tot slot worden de categorieën ‘diefstal’ en ‘diefstal met geweld’ besproken. Deze laatste vorm is een combinatievorm van diefstal en van fysiek geweld, maar omdat het een belangrijke categorie is in de Veiligheidsmonitor, willen we deze toch afzonderlijk houden.

2.2.2.1 Psychisch geweld

Onder psychisch geweld verstaan we al deze ‘handelingen die als aantasting van de psychische integriteit ervaren worden’ (Bruynooghe, e.a. 1995).

- ***Verbaal geweld***

Verbaal geweld zijn deze vormen van geweld die uiting zijn van een negatieve communicatie, waarbij het slachtoffer zich emotioneel geraakt voelt. Het kan gaan over beledigen, uitschelden, of zoals een van de respondenten het noemt ‘verbaal agressief zijn’.

Eigenlijk is het allemaal begonnen als beledigingen, 20 jaar geleden. Ik vind beledigingen ook een vorm van geweld. Ik heb veel beledigingen te slikken gekregen in de vorm van laagdunkende uitlatingen over mijn capaciteiten. Dat gebeurde meestal thuis en in elk geval als er geen anderen bij waren. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Er stapt een oude mevrouw op, maar niemand in de bus stond zijn plaats af. Ik ben opgestaan en heb haar op mijn plaats laten zitten. In B. stapte ze al weer af maar van achter in de bus hebben ze me zitten uitschelden tot in L. De buschauffeur kan ook niks doen, want die heeft die gasten elke dag op zijn bus. (Int. 44, man, slachtoffer)

De vrouwen zelf [in het vluchthuis] kunnen ook verbaal agressief zijn. Ze hebben veel meegemaakt thuis en nu laten ze zich niet meer doen. Nu vanuit woede en kwaadheid. Een gevoel van ‘ik laat me niet meer doen’ en dat reageren ze dan op ons af omdat ze weten dat wij sterk zijn. Maar soms kwetsen ze ons toch hoor en dan is het belangrijk om dat met een collega te bespreken. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

- ***Racisme en discriminatie***

Bij de allochtone respondenten volgden op de vraag of ze ooit met geweld geconfronteerd werden (conform de Veiligheidsmonitor), een aantal verhalen over discriminatie en racisme. In wat volgt een aantal voorbeelden.

Een keer was ik in een café in Leuven. Ik raakte aan de praat met een jonge man. Die zei dat hij racist was en daar fier op was. Hij toonde mij een armband met een hakenkruis op. Hij zei dat ik weg moest uit België, terug naar Marokko. Ik zei hem dat ik het recht had om hier te blijven, dat hij mijn papieren kon zien als hij wou, en dat ik bereid was om hem gastvrij te ontvangen in Marokko. Zijn antwoord was dat hij niet naar Marokko wou omdat het daar stinkt. Ik vroeg hem of hij dan al in Marokko was geweest. Hij zei van niet, maar dat hij zo ook wel wist dat het daar stinkt. Zo ging de discussie verder. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Op school krijgen wij ook veel te verduren. De leraar zei tegen mij dat ik een beroep moest kiezen waarin ik met mijn handen werk, omdat ik een buitenlander ben. En ik heb nochtans goede cijfers op school! Een andere leerkracht zei tegen ons dat we naar de kerk moesten gaan, en anders niet naar een Katholieke school moeten komen, want hij stuurt zijn kinderen toch ook niet naar een Islam-school...

Toen wij op school samen stonden te praten werden we ervan beschuldigd dat we een bende wilden vormen. Dan voel je de haat van diegenen die dat zeggen.

Op school bestaat er veel racisme en veel anti-islamgevoelens. Ik gaf in de klas een hand aan een vriend van mij, en wij moesten bij de leerkracht komen. Die zei dat wij gedeald hadden, dat we iets doorgegeven hadden aan elkaar. (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

De criminaliteit bij allochtone jongeren kenmerkt zich door het feit dat ze heel erg ver gaan. Gaat dan over een klein groepje van 5 of 6 jongeren en die gaan zich bijvoorbeeld verzetten tegen het feit dat ze niet in de discotheek mogen, en ze gaan steeds verder omwille van de frustratie die ze hebben. De voedingsbodem hiervoor is dan het feit dat ze geen werk hebben, dat ze gediscrimineerd worden in cafés of discotheken. Ze worden bijvoorbeeld tegengehouden door een buitenwipper, en de politie komt erbij en dan zegt die gast dat ze jongeren weigeren omdat die vorige week de boel op stelten gezet heeft in de disco, terwijl die daar nog nooit geweest is. Haalt er dan nog een paar andere buitenwippers bij, die hem zogezegd ook herkennen? Is frustrerend. Vrouwen en meisjes worden vaak uitgesloten omdat ze een hoofddoek dragen. Ze zeggen dat ze nog in de Middeleeuwen leven. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

- **Bedreiging**

De vraag of men reeds geconfronteerd werd met bedreiging, werd tijdens de interviews expliciet gesteld, aangezien ‘bedreiging’ opnieuw een van de categorieën is uit de Veiligheidsmonitor, waarbij het belangrijk was om te weten hoe men dit concept vanuit de eigen ervaring concreet gestalte geeft.

In wat volgt worden een aantal respondenten aan het woord gelaten die van oordeel waren dat ze reeds effectief bedreigd werden. De daders hebben duidelijk de bedoeling om het slachtoffer te intimideren of onder druk te zetten, door hen bijvoorbeeld het gevoel te geven dat zij zelf of iemand uit hun omgeving wel eens (zwaar) fysiek aangepakt zouden kunnen worden, het hard te verduren kan krijgen of zelfs moet vrezen voor eigen leven.

Ineens stond hij achter mijn toog. Hij haalde uit naar mij, uiteindelijk heeft hij al de glazen van de toog geveegd, hij is niet aan mij gekomen. Op zo’n moment ben ik niet bang, dat komt pas achteraf. Die gast heeft mij toen gezegd voor hij doorging: ‘ik zal je wel weten te vinden’. Maar daar ben ik eigenlijk niet bang van, van zoiets. Ik heb dat in het café meerdere keren gehad, als ik mensen zei dat ze zich moesten gedragen. Dikwijls mensen waar ik normaal gezien bang van zou zijn om er op af te stappen. Maar in het café heeft mijn angst mij nooit weerhouden om er op af te stappen. (Int. 5, man, Brussel)

Een tweetal jaren geleden ben ik verschillende keren bedreigd door mijn echtgenoot. Dat kwam door de echtscheiding. Hij dreigde om iets te bereiken: ik moest naar hem luisteren, anders ‘zouden we met de hele familie in de krant komen’. Dat was net in de periode dat er zo een gezinsdrama gebeurd was. [...]. [Na haar aangifte bij de politie:] Er volgden nog meer dreigementen, het duurde alles bij elkaar ongeveer anderhalf jaar. Hij dreigde onder andere dat hij mijn vriend zou doden. Ik heb nog eens een bedreiging gekregen van hem bij een echtelijke ruzie, zo’n 4 jaar geleden. Plots zei hij: ‘moet ik u eens ineens slaan?’. Het was in de keuken en er waren weer geen getuigen bij. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Hij is ons op het appartement van mijn dochter komen lastig vallen. Hij had gedreigd dat hij ons alledrie kwam vermoorden. We hadden de deur gebarricadeerd en wij hebben de politie gebeld. Ook de vriend van mijn jongste dochter en een andere jongen waren daar. Zij hadden iets gemaakt om onder de deurklink te zetten dat die niet naar beneden kon. Mijn oudste dochter had de dag erna in de hele borstkas pijn,

die was geblokkeerd, al die spieren zaten vast. De jongste zat in een hoekje, ze kon nog niet wenen. Als hij binnen was gekomen, was de kans heel groot dat hij ons iets had aangedaan. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Opvallend zijn ook een aantal uitspraken aan de zijde van hulpverlening en politie.

Een vrouw die hier verbleef, die had een riante villa op een industrieterrein in een doodlopend straatje. Ze had veel dingen van waarde en uit schrik dat haar man daar wat van zou verkopen, wou ze het door een deurwaarder laten opschrijven. Wij gingen daar naartoe en door het feit dat het een doodlopende straat was en dat wij als eerste geparkeerd stonden en de deurwaarder erachter, konden we niet weg. Ik bleef in de auto wachten. De man van die vrouw was niet thuis. De deurwaarder ging naar binnen met de vrouw. Op een bepaald moment stond die man daar ook. De man komt dreigend op mij af van 'wat doe jij hier' en dan ziet hij zijn vrouw en gaat op haar af.[...]. Hij heeft geen fysiek geweld gebruikt, maar veel dreigementen geuit... Hij heeft mijn nummerplaat opgeschreven en die blik! Het was een vieze man. Het was beangstigend. Die vrouw was al bedreigd door hem met een pistool en het is daarom dat ze naar hier vluchtte, dat ze niet naar haar familie ging. Dat pistool zat echt in mijn hoofd te spelen...(Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Zo heb ik meegemaakt dat ik buitenkwam met een collega en twee allochtone jongeren rijden voorbij met de auto. Het raampje is open en ik hoor ze schelden op ons. Ik doe ze stoppen en vraag om hun papieren, en toen ik die naam zag, wist ik al dat ik uit mijn doppen moest kijken. Ik loop rond zijn auto en zie dat zijn voorruit kapot is en zijn banden helemaal kaal zijn. Ik zeg daar iets over en hij zegt dat die voorruit net kapot gegaan is. Ik zeg dat dat best kan zijn, maar die kale banden, dat 'ie daar iets aan moet doen. Die kerel begint me daar te schelden, en ramt van colere een deuk in zijn auto. Hij komt heel dicht bij me staan dreigen en me verrot schelden. Uiteindelijk zijn we heel koel en beleefd gebleven en heb ik hem beboet omwille van de kale banden en heb hem dat ook uitgelegd waarom dat niet kan. Die kerel is dan ingestapt en terug weggereden. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Ik word zelf al sinds december door iemand bedreigd. Dat waren twee drugsverslaafden die hun kind verwaarloosden en ik heb dat kind laten weghalen en laten plaatsen bij de grootmoeder. Het was daar een drugshol met een agressieve vader, een verslaafde moeder en twee pittbuls. Ze zeggen me kapot te zullen maken. Het is de eerste keer dat ik zoiets meemaak. Ik denk dat het zelf een bangerik is. Ik had die situatie liever niet meegemaakt. (Int. 63, man, politie)

- ***Andere vormen van psychisch geweld***

De onder deze paragraaf vermelde 'andere vormen van psychisch geweld' bevatten duidelijk de component van een slachtoffer dat zich persoonlijk geraakt voelt in zijn psychische integriteit. Het slachtoffer heeft het gevoel heeft dat men emotioneel schade berokkend werd.

In het begin heb ik eens de politie gebeld omdat er zo'n rumoer was op straat 's nachts. Die is dan gekomen en daarna was het een stuk rustiger. Maar de volgende dag als ik buiten kwam, stond er direct zo'n groepje me toe te roepen: 'lawaaai? Lawaaai?'. Dat is toch pure intimidatie!

Ik heb ooit eens een logboek van 24 uur in de buurt bijgehouden, alles opgeschreven wat er zoal gebeurde. Onvoorstelbaar is dat. Aan geluidsoverlast alleen al! Geluidsoverlast is ook geweld, net zoals die bedreigingen en intimidaties in de buurt ook geweld zijn, dat is psychisch geweld. Soms kwamen er Oost-Europeanen tegen

mijn gevel zitten met een hele krat van het goedkoopste bier uit de Aldi. Dat bier dronken ze dan helemaal op voor mijn gevel, tot ze zaten te lallen en te brullen van zattigheid, en al die lege blikjes, dat plastic en karton blijft achter op de stoep. (Int. 20, man, Antwerpen)

Ik denk dat hij jaloers was op de kinderen, die waren er en daar kon hij niet tegen, de aandacht te moeten delen met de kinderen. Als de kinderen iets zeiden van mama, dan zei hij 'zwijg, het is mijn mama'. Ik was bezit van hem. Het was er vroeger ook al, voordat de kinderen er waren, maar het werd erger naarmate de kinderen ouder werden. Mijn man was truckchauffeur en als hij weer naar het buitenland vertrok en mijn oudste zoon, die op het einde toch al achttien was, iets vroeg, dan was het altijd van 'zwijg'. Hij zei nooit tegen zijn kinderen van 'ik ga daar naar toe' of als het vakantie voor hun was, hen eens mee te nemen... De kinderen mochten geen vragen stellen. Hij kon het misschien niet anders. Ik weet het niet. Maar hij heeft toch twintig jaar gehad om in te zien dat het anders kon. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

Een van de meest schrijnende situaties: mensen met drie kinderen, twee jongens en een meisje, waarvan de oudste een moeilijk ventje was. Hij was duidelijk minder graag gezien. Er lag voor Sinterklaas voor zijn broer en zus veel speelgoed en voor hem een roe. [...]. Zo is er een vrouw die was nooit geslagen, maar ze was bang van haar man. Hij zat in de hoek van de kamer in een zetel en 'hij keek met zo een blik dat ik kleiner werd dan een muis', zei ze. 'En hij noemde me niet'. Als in een persoonlijke relatie geen naam gegeven wordt, dat is heel erg. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Die man was nogal sadistisch. Weglopen ging niet. Ik werd vastgebonden en hij zette stroom op de deurklink zodat je die niet durfde vastpakken en als hij schrik kreeg dat ik iets ging zeggen, dan slachtte hij dieren in mijn bijzijn, ook een hond. Of hij stak vogeltjes onder de deuren van de auto. Hij wist dat ik van dieren houd, dat dat mijn zwakke plek was en daarom heb ik nooit gesproken. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

2.2.2.2 Fysiek geweld

Bij fysiek geweld denken we aan handelingen die gesteld worden met de bedoeling het slachtoffer lichamelijke schade of lichamenlijk letsel toe te brengen. Het slachtoffer van geweld wordt geraakt in zijn of haar fysieke integriteit (Bruynooghe, e.a. 1995). Het kan gaan over vormen van fysiek geweld, zoals duwen, slaan (met een voorwerp) en stampen tot messteken toebrengen, een vuurwapen gebruiken, enz... De daders zijn bekenden (partner, familieleden, e.a.) of onbekenden.

Het recentste is toen ik iemand toegang weigerde tot het café. Rond halftien kwam hij binnen, kort nadat er een meisje binnengekomen was dat vaste klant is bij mij. Zij was nogal in paniek binnengekomen en ik had direct begrepen dat hij de reden was van haar paniek. Ik ben erop afgestapt en zei: 'sorry maar de juffrouw wil jou niet zien'. Hij ging buiten maar kwam nog verschillende keren terug. Ik heb de deur vastgedaan... Toen ik uiteindelijk sloot is hij achter mij aan gekomen. Eerst alleen, dan nog met twee van zijn vrienden erbij. Ik was ook met een vriend, en onderweg naar huis werd het een getrek en geduw, zo... Mijn maat heeft een klap gehad. We zijn bij mij binnen gegaan, maar ze zijn een uur later nog eens teruggekomen. Toen zijn we met vijf buiten gegaan. Dan werd het opnieuw trekken en duwen. Ze waren

met de auto, en dan ben ik ostentatief hun nummerplaat gaan noteren. Toen zijn ze verdwenen. (Int. 5, man, Brussel)

Ik liep onder een tunnel en iemand sprong op mij en begon te slaan, mij bij mijn haar te trekken en hij heeft mij met mijn hoofd tegen de grond geduwd. Hij sloeg mij met mijn hoofd verscheidene keren tegen de grond. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

In een hoekje zaten Marokkaanse jongens (vriendelijke jongens). En een Hollander kwam binnen en riep 'het zijn weer Marokkanen' en die ging buiten en dan kwam er een volgende Hollander kijken. Ze kwamen precies een voor een de boel verkennen. Dan kwamen die Hollanders allemaal binnen. Tien op een rij En die beginnen te roepen en duwen de tafel van die Marokkanen tegen de muur en beginnen met vanalles te smijten en met borden te gooien en er was overal bloed.

Zo stond aan de bushalte een groepje meisjes van 13, 14 jaar, maar ze waren opgetut alsof ze 18 waren. En er stond een meisje dat normaal uitzag en ze zijn die beginnen duwen en klop geven met hun vuisten en dat meisje was heel hard aan het wenen. Misschien had ze oogcontact gehad met een van de andere meisjes. En als er een iets deed dan lachten de anderen. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Ik heb een messteek gekregen in mijn arm, een klein jaar geleden. Voor een meisje. Ik zag op straat een meisje dat ik kende en ik zwaaide naar haar en ging naar haar toe. Vier gasten kwamen toen op mij af. Eén van hen had een mes en in zijn andere hand een matrak. Hij stak mij in mijn arm met het mes. [Hij toont zijn rechterelleboog met twee littekens]. Het mes is doorheen zijn elleboog gegaan, hij vertelt dat er een stuk van het bot afgebroken was. Hij moet zijn arm gebogen voor zich gehouden hebben om de steek af te weren. Hij heeft het wel niet gevoeld, maar zag ineens dat er allemaal bloed was.

In een dancing kreeg ik een snee in mijn nek. Dat ging zo: een gast wou mijn maat er van tussennemen. Hij begon te vechten en ik kwam mijn maat helpen. Het was gedaan, dacht ik, en we stopten en ik draaide mij om. Toen sloeg die gast mij met een glas langs achter in mijn nek. Het was niet zo diep, maar het bloedde wel fel. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

In dat dorp heeft iemand ooit een mes getrokken en mij ermee bedreigd. Ik werd bang en ben gaan lopen toen. Dezelfde persoon kon heel goed stenen gooien, hij gooide eens een steen tegen mij hoofd, het bloedde erg. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Twee hulpverleners vertellen over het fysiek geweld dat ze meemaakten in een professionele context.

Ook heb ik fysiek geweld meegemaakt omwille van mijn beroepsleven. Ik heb zware slaag gekregen van de matrak van de politie. Ik heb ook een bierglas in mijn buik gekregen. [...](Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Zo is er een tijdje geleden een collega van de MUG dienst onder vuur genomen. Er werden 150 schoten gelost, en er waren een 50-tal kogelgaten in de auto waar de hulpverlener inzat. Die auto was total loss, en die hulpverlener helemaal verlamd van angst. (Int. 57, man, hulpverlening)

De laatste 2 fragmenten zijn een illustratie van geweld in een familiale context: partnergeweld en geweld op een kind.

Ik was ooit eens met iemand die al haar grieven op mij uitwerkte door op mij te slaan. Soms was dat niet te houden. [...]. Ik heb ooit zoveel slaag gehad dat ik de dag erna zelfs niet meer kon gaan. Zij had toen met een borstelsteel op mij geslagen terwijl ik in een ingemaakte kast lag. Ik kon gewoon niet meer weg. Mijn heup lag toen helemaal open. De volgende dag moest ik gaan werken, ik kon geen broek meer aantrekken omdat dat te erg spande. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik was het zwarte schaap thuis. Ik had acht zussen en als zij iets gedaan hadden, dan kreeg ik de schuld, ik had het altijd gedaan. Dan kreeg ik slaag met de zweep of stokken en dan moest ik zeggen dat ik van de trap af was gevallen. (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

2.2.2.3 Seksueel geweld

Onder seksueel geweld of ongewenst seksueel gedrag verstaan we deze vormen van geweld die de seksuele integriteit van het slachtoffer aantasten. Kenmerkend is dat het seksuele aspect van de handelingen of verbale boodschappen in dienst staan van de (seksuele of andere) behoeften van slechts één van de betrokken partijen, namelijk die van de dader. Vanuit het standpunt van de dader zijn de handelingen gewenst, vanuit het standpunt van het slachtoffer zijn ze ongewenst (Bruynooghe, e.a., 1995).

Bij seksueel geweld kunnen we een onderscheid maken naar contact- en naar non-contactvormen. Bij contactvormen is er sprake van lichamelijk contact. Dat kan gaan van aanraken, bestasten tot verkrachting. Bij de non-contactvormen is er geen sprake van lichamelijk contact, maar wordt het slachtoffer geconfronteerd met seksueel getinte opmerkingen, met pornografisch materiaal, en dergelijke.

Voorbeelden van non-contactvormen van seksueel geweld zien we in de onderstaande drie fragmenten.

Ik heb ooit twee briefjes onder mijn voordeur gevonden die heel beledigend waren. Op het eerste stond: 'je man bedriegt je'. Op het tweede, later, stond dat ik iets voor mijn venster moest zetten als ik een afspraakje wou. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Vorige week op de bus stapt een meisje op, en een groep Marokkanen of Turken begint seksistische dingen te roepen tegen haar. Ze zat er heel erg verveeld mee. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Zo vond mijn vrouwelijke collega 's morgens een hard-pornografische kalender op haar toetsenbord, helemaal open en bloot op haar bureau waar iedereen het kon zien

en mensen binnenkomen voor informatie en aangiften, enz. We zijn ermee [verder] gegaan, want dat was over de schreef. Mijn collega was er heel ambetant van en vroeg me wat ermee te doen, want ze vond het echt niet leuk. (Int. 48, vrouw, politie)

De vermelde contactvormen van seksueel geweld gaan van aanraken en betasten tot masturbatie en verkrachting.

In het derde studiejaar had ik les van een broeder en ik zat samen met een ander meisje op de laatste bank. Hij kwam me dan masseren onder mijn onderlijfje in. Ik heb het tegen mijn zus gezegd. Ik vond het vreemd. Niemand zei er iets van. Ik heb het niet aan mijn ouders verteld. Toen ik in het eerste middelbaar zat, is die broeder veroordeeld en ontslagen. Dus blijkbaar hadden er wel ouders klacht neergelegd. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Ongewenst seksueel gedrag heb ik meegemaakt toen ik een jaar of twintig was en door Italië lifte. Zo'n 80% van de liftgevers viel mij toen lastig; ik heb vijf liften gehad en één ervan was gewoon. De anderen probeerden allemaal aan mijn lijf te zitten. Het is nooit verder gegaan dan wat proberen maar het hield ook nooit op op simpele vraag. Ik moest heel wat moeite doen om mij te beschermen. Ze begonnen dan te praten en legden hun hand op mijn knie bv., en daarna nog wat hoger, en nog wat hoger, tot ik zijn hand vastpakte en die op zijn eigen been legde, enzovoort... Als ik vroeg om uit te stappen aan een, dan mocht dat niet. De ene was al wat onvriendelijker dan de andere ... (Int. 5, man, Brussel)

Na een feestje op het werk zou een collega mij naar huis brengen met zijn wagen. In het midden van de haven stopte hij. Dat was bangelijk. Ik zei toen: 'zeg, waar ik moet zijn dat is nog kilometers verder, ik zou maar doorrijden'. Maar hij pakte mij vast en begon mij echt te kussen en te bepotelen. Ik ben toen gewoon beginnen gillen, 'laat mij met rust!' en ik heb op hem geklopt zo hard ik kon. Hij is opgehouden en zette mij af waar ik moest zijn. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik was 14 à 15 jaar toen dat gebeurde. Ik ging toen wel eens zwemmen bij een man die een zwembad had. Ik zwom toen naakt met hem. Dat paste zowat in de sfeer van 'alles kan'. Het begon allemaal met spelen en fikfakken in het water. Ik zag daar niets verkeerd in, al had ik al wel eens gevoeld dat hij dan een erectie had. Het werd alsmat explicieter. Hij deed dingen met mij die verder gingen dan wat ik met mijn nichtje gedaan heb. Hij deed mij klaarkomen en wreef zich tegen mijn lichaam aan tot hij zelf klaarkwam. Het duurde ongeveer een jaar. In totaal zo'n tiental keren. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Ik heb ook drie verkrachtingen achter de rug, eenmaal door mijn man en tweemaal door vreemde mannen. Die hebben we nooit kunnen pakken. Verkrachting binnen het huwelijk kan dat? Het is lang geleden, maar vroeger kon dat niet. Het aangeven? Neen, want dan maakt hij me kapot en ik leef graag nog een beetje. Ik wil eindelijk geluk vinden. (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

Het was mijn vader. Hij deed alles wat je maar kan denken, ook opsluiten, mij verbergen tot iedereen weg was. 's Nachts lastigvallen, dat vond ik heel erg. Terwijl het huis vol zat mij toch lastig vallen, dan liet ik het gebeuren. In het middelbaar, op mijn vijftiende, dat misbruik, dan besepte ik goed wat hij deed. Ik werkte al en hij belde dan dat ik niet kon komen werken. Van ervoor weet ik niks. Er zal ook wel vanalles gebeurd zijn. Het heeft geduurd tot ik 17,5 jaar was. Toen kende ik mijn man al en ik wilde minder en minder. Ik had een schuldgevoel dat ik niet eerder heb gezegd nu is het gedaan. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

2.2.2.4 Diefstal en diefstal met geweld

De categorie ‘diefstal’ wordt gebruikt voor situaties waarin dingen onvreemd worden van het slachtoffer. De diefstal vindt plaats in iemands privé-ruimte (inbraak, insluipingen), of op publieke plaatsen zoals op straat, in de metro, in een openbare ruimte (zakkenrollen, een handtasdiefstal, een overval). Het valt op dat de daders van diefstallen vaak op een drieste manier tewerk gaan, waarbij bedreigd wordt, klappen vallen, wapens gebruikt worden en het slachtoffer van de diefstal lichamelijk gewond raakt. Voor deze gevallen gebruiken we de categorie ‘diefstal met geweld’. Het gaat dus hier wel degelijk over fysiek geweld, maar het motief voor het gebruiken van dat fysiek geweld is het onvreemden van iets dat in het bezit is van het slachtoffer.

- *Diefstal*

In de onderstaande twee gevallen werden de slachtoffers beroofd in hun eigen private ruimte. Er was geen confrontatie tussen dader en slachtoffer.

Ik was hier thuis. Er is iemand achterom gekomen door de veranda, door de gang en heeft mijn handtas meegenomen. De volgende ochtend zou ik op reis vertrekken. Ik zag dat mijn handtas weg was en dat de verandadeur wagenwijd openstond... Het was geen diefstal volgens de reisverzekering, want het slot was niet geforceerd. (Int. 4, man, Brussel)

In 't café was ik onlangs een goeie 10.000 BEF. kwijt. Gestolen uit mijn bureau. De deur tussen café en privé-gedeelte stond open. Het moet heel snel gebeurd zijn want ik had mijn geld van de vorige avond nog niet geteld en dat is het eerste wat ik doe 's morgens. Toen ik mijn kas maakte, had ik zo'n 10.000 BEF. tekort. Ik denk dat iemand in een snelle beweging de kas opengedaan heeft en er een pak geld heeft uitgegraid. (Int. 5, man, Brussel)

Een man uit Antwerpen werd het slachtoffer van een diefstal van zijn moto die in een garage geparkeerd stond. Hij zegt de daders te kennen.

Een andere keer stonden er zo'n groepje Marokkanen op straat druk te praten, terwijl één van hen met zijn vinger herhaaldelijk naar mijn moto wees die voor ons huis geparkeerd stond. Ik kwam net toe, ik zag ze bezig alsof ze aan het uitleggen waren hoe je zo'n moto kunt stelen, welk kabeltje je moet oversnijden en opnieuw verbinden en zo... Een paar weken later is mijn moto gestolen uit de garage waar ik een staanplaats huurde. Normaal gebruikte ik een stevig slot, behalve net die ene keer. En hoe ik dat te weten gekomen ben... Ik kreeg 's morgens vroeg een telefoontje van de politie: ‘Wel meneer, wat hebt gij allemaal met uw moto

uitgestoken vannacht?'. Bleek dat ze met mijn diezelfde nacht gestolen moto een vitrine van een winkel gewoon binnengereden zijn... De moto was vakkundig gestolen, stuurslot geforceerd en de contactkabeltjes verbroken. (Int. 20, man, Antwerpen)

In onderstaand fragment kon een zakkenroller in de metro verhinderd worden om iets uit een dame haar handtas te nemen.

Ik stond op de tram, die was overvol, en ik zag dat iemand met zijn hand in een open handtas van een madam aan het gaan was. Ik heb die man zijn hand gewoon vastgepakt, want ik zei hem eerst dat hij zijn hand moest thuishouden, maar hij verstond mij niet. Het was een Oost-Europeaan. Hij wist heel goed waarover het ging, maar hij deed alsof zijn neus bloedde! Toen zei ik tegen die vrouw dat ze haar handtas moest toedoen, en zij verstond mij ook niet! Ik begon het al met gebaren uit te leggen dat ze haar handtas moest dichtdoen toen de tram stopte en die kerel uitstapte. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

In de laatste 2 fragmenten vertellen 2 middelbare scholieren hoe ze 'gesteamd' werden: het slachtoffer wordt tegengehouden door een groep, en ze worden onder bedreiging verplicht om alles af te geven.

Ik ga altijd met een zelfde kameraad weg, en een bende migranten hadden al 2 of 3 keer ons geld afgepakt. Ze bedreigden ons. Ze vragen een sigaret, vragen vervolgens om er een te rollen. Ze staan met 5 of 6 rond u met hun brommers en je begint te rollen. Een GSM gaat af [laat iemand afgaan] en iemand vraagt 'heb je een GSM?'. Als je niets zegt, vragen ze 'wat als ik een GSM vindt? Geef hem maar af!'. Op den duur gaan ze verder met je geld en ben je alles kwijt. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Ik heb het ook eens meegemaakt aan het station. Er kwamen 3 mannen naar me toe, type maffiosi. Ze waren veel ouder dan mij (een eind in de 20), droegen lange zwarte jassen en hadden krulhaar. Het was overdag en er liep heel veel volk rond. Ze kwamen rond me staan, zodat ik niet weg kon. Ze vroegen mijn geld, en ik lachte, in de zin van: 'ik ga jullie nu niets geven'. Toen trokken ze een mes. Ik had op dat moment oogcontact met een struise man die passeerde, en die het zag, maar niemand die iets doet. De mensen lopen voorbij. Mijn geld was weg (500 BEF.). Amper op 2 minuten tijd. Ik had dus geen tijd om schrik te hebben. Ze zagen er wel veel meer menens uit dan die met de auto. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

- ***Diefstal met geweld***

Eigenlijk kan deze categorie ondergebracht worden onder de categorie 'fysiek geweld'. Het motief voor het aanwenden van fysiek geweld bestaat in alle gevallen uit het ontvreemden van iets dat in het bezit is van het slachtoffer (een brommer, een laptop, een portefeuille, geld...).

Ik was aan het 'cruisen' in het park van Brussel. Ik ontmoette een gast die mij voorstelde om naar mij thuis te gaan, zijn auto stond in de parking zei hij. Ik stemde

in en we gingen naar de parking aan het Centraal Station. In de lift van de parking blokkeerde hij de lift en gooide zijn broek naar beneden. Er is eigenlijk niet veel gebeurd. Hij begon om geld te vragen: 'geef mij uw portefeuille', zei hij. En voor ik het wist stond hij daar met een mes voor mijn neus. In een geblokkeerde lift! Dat was wel indrukwekkend, spookachtig... Initieel was die lift voor iets anders geblokkeerd, maar... Het was een volledig gecalculerde coup natuurlijk. Die gast deed dat waarschijnlijk systematisch: mensen meelokken en ze overvallen. Het is gebeven bij bedreigingen en stampen en duwen. Ik ben dan toch uit die lift geraakt zonder iets eigenlijk. Hij wou naar een bancontact gaan. We zijn naar een bancontact in de buurt gegaan. Daar moest ik mijn portefeuille bovenhalen en moest ik maximaal geld afhalen. Terwijl ik daar stond begon hij aan mijn portefeuille te trekken, ik wou niet lossen, dus we stonden daar elk aan een kant van die portefeuille te trekken.... Hij heeft uiteindelijk mijn bankkaart gepakt en mijn portefeuille midden op het kruispunt gegooid.... Hij heeft geprobeerd om er geld mee af te halen, maar de kaart werd geblokkeerd. (Int. 4, man, Brussel)

Ik kwam terug van een vergadering en ik had een paar zaken bij. Ik ben voor de deur gestopt en heb die uitgeladen. Dan ging ik naar mijn garage hier om de hoek, ik parkeer mijn auto. Het is daar goed verlicht en er staan huizen. Ik wil de poort dicht doen en op dat moment zie ik iemand met een muts met twee cirkels uit voor de ogen. Ken je 'de schreeuw' van Münch, dat schilderij? Zoals de bovenkant ervan zag hij er uit. Ik zei 'carnaval is voorbij', en hij zei 'uw geld of ik steek u dood'. Hij had mij geklemd tegen de garage. Hij had een groot mes bij, dat hij voor me hield. Met het mes heeft hij me verschillende kretsen gegeven in mijn gezicht en op mijn handen. Mijn broek was gescheurd. Ik werkte niet mee en daarom gooide hij me op de grond. Hij heeft me een aantal stampen gegeven. Ik heb geschreeuwd toen hij mijn portefeuille aan het pakken was en toen is hij gaan lopen. Gewelddadig was het. Hij wist van wanten. Ik lag op de grond in inferieure positie en hij stond en gaf stampen. (Int. 44, man, slachtoffer)

Onlangs werd ik overvallen door een groepje van vier jongeren. Ik denk uit verveling. Ik kwam af op mijn fiets, en daar stonden ze met vier, goed gekleed. Ze hielden me tegen. Ze begonnen onnozel te doen, opmerkingen over me te maken. Je zag dat het was om zich te entertainen. Was haantjesgedrag. Ze begonnen me uit te dagen, proberen me uit mijn gewone doen te halen, me te duwen. Ik had dat al enkele keren meegemaakt. Ik begin dan nooit te vechten, maar ik had me ook voorgenomen om me niet meer te laten doen. Ze waren dus aan het duwen en na de 2de keer duwde ik terug. [...]. Toen ik terugduwde, schrokken ze, en deden alsof ze nu wat meer respect voor me hadden: 'jij hebt lef om ons terug te duwen'. Ze lieten me toen door. Maar ik had hen toch op hun tenen getrapt. Ze waren me gevolgd met hun auto, maar dat had ik niet gehoord, en toen reden ze tegen mijn been [moest voor verzorging in ziekenhuis worden opgenomen]. Ik viel op de grond, en ik kon niet rechtkomen, want ik had teveel pijn aan mijn been. Ze stapten uit de auto en duwden me met mijn buik tegen de grond, namen mijn portefeuille uit mijn achterzak, haalden het geld eruit en hebben die dan weer naar mijn hoofd gesmeten. Het was 3 uur 's nachts. Geen kat die iets zou doen. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

De laatste keer was [...] rond een uur of zes 's avonds en ik reed met een vriend naar huis. Mijn brommer reed harder en ik reed voor hem uit. Ik was aan de brug, aan de tunnels en ik herinner me een groepje van een viertal man, maar ik zie hun gezichten niet meer voor me. Ik droom er wel van. Ze waren ongeveer een kop groter dan ik. Ik kom af op mijn brommer en ik zie iets op me af vliegen: een knuppel, een vuist of een elleboog hoewel die laatste 2 niet zo waarschijnlijk want met mijn snelheid... en ik werd wakker op spoedgevallen. Een man heeft me gevonden in het gras, half bewusteloos want blijkbaar heb ik nog een heleboel nummers zitten intikken op mijn GSM. [...]. Mijn kaak was in 3 stukken. Uit het type letsel hebben ze kunnen opmaken dat ze mijn kaak verbrijzeld hebben door tegen mijn hoofd te schoppen, want normaal door de val of door de slag zou ik eerder schaafwonden gehad hebben

of een enkele breuk en geen verbrijzeling van mijn kaak. [...]. Het was een opgelapt cammino'ke. Ik had er 2, 3 jaar aan gewerkt. Normaal gezien slaan ze je daar niet voor in mekaar, maar waarschijnlijk dachten ze, met die snelheid dat ik afkwam, dat het een of ander racemachien was. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Rond half tien 's avonds kwam ik van mijn werk terug, ik had mijn laptop bij me. Ik ben toen achtervolgd geweest door iemand die uiteindelijk geprobeerd heeft die laptop van me weg te trekken. Hij heeft me bedreigd met een mes, heeft me verschillende slagen tegen mijn hoofd toegebracht, mijn oor was licht verwond. (Int. 4, man, Brussel)

Een collega had mij met de auto afgezet op het L.plein, om 11 uur 's avonds. Wij kwamen van een drink op het werk. Ik had mijn laptop mee in een draagtas. Ik was aan het telefoneren toen ik voorbij een gevel kwam waarvoor een zeildoek was gespannen, waar werken bezig waren. Er kwamen drie gasten van achter dat zeil vandaan. [...]. Terwijl ik aan het telefoneren was begonnen ze te trekken aan die zak, maar ik gaf die natuurlijk niet af. Met zij drieën. Ik heb mijn laptop dan stevig vastgenomen. Dan hebben ze geprobeerd de riem door te snijden met een mes. Ik heb mij dan verweerd. Dan hebben ze ook in mijn hand gestoken en zo. Mijn GSM hebben ze dan ook afgepakt, die had ik laten vallen. Op een gegeven moment lag ik op de grond, dan zijn ze rap weggelopen, met de laptop. (Int. 22, man, Brussel)

2.2.3 GEVOELEN BIJ GEWELD, GEVOLGEN VAN GEWELD

In dit onderdeel wordt beschreven hoe slachtoffers reageren op het geweld dat ze ondergaan. Onder de besproken reacties op geweld verstaan we enerzijds effectieve reacties, waarbij een slachtoffer vertelt hoe hij of zij reageerde op het meegemaakte geweld, maar anderzijds ook veronderstelde reacties, nl. hoe denkt men dat personen die een bepaalde vorm van geweld ondergaan hierop reageren. De reacties waarvan sprake in dit onderdeel beperken zich tot de louter gevoelsmatige reacties

Bij de gevoelsmatige reacties op geweld, wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de onmiddellijke reacties op het geweld, nl. op het moment dat men met het geweld geconfronteerd wordt, wat zijn dan de emotionele reacties (zie 1.3.1), en enerzijds de gevolgen op langere termijn, nl. als men geweld meegemaakt heeft, wat doet dat met iemand, wat voor impact heeft dat op iemands leven (zie 1.3.2).

2.2.3.1 Onmiddellijke emotionele reacties op ervaringen met geweld

Wat gaat er om in slachtoffers op het moment waarop of vlak nadat ze met geweld geconfronteerd worden? In onderstaande bespreking wordt duidelijk dat slachtoffers met een heel breed gamma van emoties en gevoelens kunnen geconfronteerd worden wanneer ze geweld meemaken. Een vrouwelijke hulpverlener uit Brussel verwoordt het als volgt:

De reacties van slachtoffers zijn vaak angstig en emotioneel zijn, ook (heel) kwaad worden. Die reacties kunnen dicht bij elkaar liggen of elkaar afwisselen. Bij rouw, als de begrafenis nog moet plaatsvinden, zijn mensen vaak nog in shock, dan houden we het eerste contact heel rustig en zakelijk. Een veel voorkomende reactie is dat mensen zich afvragen: 'ben ik wel normaal?' Er is een bundeltje over verwerkingsprocessen dat we hen vaak overhandigen. Het is heel simpel en herkenbaar, voor vele mensen werkt het geruststellend. Ze kennen vaak de gevoelens niet die ze ervaren bij een inbreuk. Ik herinner me iemand die al vijf keer hetzelfde meemaakte, die werd elke keer kwader en kwader, waarbij de normaliteit van zijn reacties niet in vraag gesteld werd. [...]. Belangrijk daarbij is dat mensen het gevoel krijgen dat hun reactie of hun toestand niet abnormaal is. Dikwijls kennen slachtoffers hun eigen gevoelens niet, waardoor ze zich gaan afvragen of ze wel normaal zijn. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Aandacht voor de gevoelens en de emoties van de slachtoffers neemt ook een centrale rol in in de daderhulp. Twee hulpverleners uit deze sector geven aan hoe moeilijk het is voor daders om juist die emotionele reacties bij hun slachtoffers te onderkennen.

Op iemand anders zijn stoel gaan zitten kan voor hen niet, dat moet echt inge oefend worden. Een van de vragen bij de evaluatie is hoe het slachtoffer reageerde op het moment van de feiten. Onze mannen hebben daar een heel vertekend beeld over. Meestal is dat een beeld dat hun eigen gedrag verrechtvaardigt. 'Ze zei niet nee' bvb. Of: 'ze weende niet, ze heeft zich niet verzet, ik heb toch geen geweld gebruikt',... Of ze zeggen dat het slachtoffer opgewonden raakte. Vaak gaat het dan over fysieke reacties bij het slachtoffer die zij interpreteren als 'genieten van'... Ik heb nog geen enkele pleger horen zeggen 'dat kind was bang'. Ze nemen dat gewoon niet waar. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Bij de bespreking van de onmiddellijke emotionele reacties op geweld, beginnen we met een aantal negatieve emoties, die heel algemeen omschreven worden. Vervolgens komen meer specifieke emoties aan bod, die heel typisch zijn voor een onverwachte, vaak overweldigende, negatieve gebeurtenis zoals geweld. We denken dan aan spanning, boosheid, angst, verdriet en machteloosheid, afschuw, shock en apathie, maar ook aan schaamte, schuld en angst voor secundaire victimisering. In laatste instantie bespreken we een aantal emotioneel neutrale reacties of niet noodzakelijk negatieve reacties op geweld.

- ***Niet-gespecificeerde negatieve emoties***

Onder niet-gespecificeerde, negatieve emoties verstaan we deze reacties die erop wijzen dat het slachtoffer heel erg aangegrepen is door datgene wat hem of haar overkomt of overkomen is, maar zonder dat de emotie specifiek omschreven wordt. Het slachtoffer vindt het heel erg, is compleet van de kaart, is enorm onder de indruk, enz...

Ze vertelde dat ze er niet goed van was en ervaart het als zeer erg. Ik denk dat ze zich heel slecht in haar vel voelt. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Zo' n kind voelt zich slecht. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Het is geen fysiek geweld, maar psychisch doet het toch pijn. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Misselijk, slecht, mottig, compleet van de baan. Slecht, maar op andere manier dan bij 'geweld' want hier gaat het maar om bezittingen. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Verkrachting lijkt me een verschrikkelijke situatie. Het lijkt me het ergst wat je kan overkomen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Een drietal slachtoffers verwoorden hun confrontatie met geweld als volgt:

Er viel niets tegen te doen. Maar het is wel vervelend. Ik heb niet gepanikeerd. Ik vond het allemaal heel ambetant, dat wel. Ik vond het erg vervelend en zei bij mezelf 'shit, wat moet ik nu doen?' (Int. 22, man, Brussel)

Thuis was ik er nog enorm van onder de indruk. Ik heb toen echt een borrel gepakt. (Int. 4, man, Brussel)

De psychologische impact is veel groter dan de fysieke. (Int. 5, man, Brussel)

Ik moest er mee lachen, maar ik vond het erg dat ze zo over ons dacht. (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Een mannelijke politie-agent die frequent geconfronteerd wordt met slachtoffers van een inbraak of diefstal, beschrijft hun reactie als volgt:

Hoe reageert men op diefstal? Als iemand in huis is geweest, dan vindt men dat meestal heel erg. Kloeke mensen heb ik compleet onderuit zien gaan. Dat gaat heel diep. Het is heel erg dat je in je intieme sfeer geschonden wordt. Iemand heeft je huis geschonden. (Int. 63, man, politie)

- ***Spanning***

Een tweede reactie die gerapporteerd wordt, kan ook niet echt als een emotionele reactie omschreven worden, maar is wel wat specifiekere dan de voorgaande omschrijvingen van de reactie op geweld. Het gaat hier over de ervaring van een enorme spanning, nl. heel erg schrikken, een adrenalinestoot voelen, nerveus zijn, enz...

Zo' n vrouw voelt zich: crispée, nerveuse. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

[het slachtoffer voelt zich] geënerveerd. (Of uit interview 50, vrouwelijk slachtoffer: dat is heel verschietachtig. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Een slachtoffer beschrijft het gevoel van een enorme spanning als volgt:

Er loopt enorm veel adrenaline door uw systeem. Uw hartslag verdubbelt, dat zijn enorme adrenaline-momenten. Je wordt heel primair dan: afgeven, neen, lossen, trekken, neen, ik wil dat niet afgeven...(Int. 4, man, Brussel)

Uit een aantal reacties op de foto's kon opgemaakt worden dat een reactie van spanning bij het slachtoffer gezien wordt als een belangrijk criterium om uit te maken of het op de getoonde foto wel degelijk over geweld gaat of niet. De spanning bij het slachtoffer is als het ware een constituerend element voor het geweld.

Een groepsverkrachting. 100% zeker ben ik daar niet van, ze ligt er nogal ontspannen bij. (Int. 5, man, Brussel)

- ***Boosheid en woede***

Slachtoffers reageren ook met wrok, boosheid en woede.

[slachtoffers kunnen] ook (heel) kwaad worden. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Een van de slachtoffers spreekt over haatgevoelens ten aanzien van de dader.

Op de momenten dat ze zo gewelddadig was, voelde ik alleen maar haat tegenover haar. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Boosheid van het slachtoffer is een reactie die heel vaak in een context van diefstallen genoemd wordt. Mensen weten dat de daders van een dergelijk misdrijf uit zijn op financieel voordeel, en worden boos omdat de dader net van hen dingen ontvreemdt.

De persoon die bestolen wordt, zal zich boos voelen, kwaad zijn omdat hij zijn spullen kwijt is. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Een diefstal is iets alledaags, maar het roept wrok op en je moet er mee leren leven. (Int. 63, man, politie)

Als mijn man nu iemand zou betrappen, zou die buiten zichzelf zijn van colère. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

- ***Angst, paniek***

De confrontatie met geweld roept een enorme angst op bij het slachtoffer. We horen dit in de getuigenissen van slachtoffers, maar ook in de manier waarop mensen die niet met geweld geconfronteerd werden over emotionele reacties op bepaalde vormen van geweld denken. Uit een interview met een jonge, beroepsactieve vrouw uit Antwerpen zien we dat de angst en de paniek opnieuw een wezenlijk onderdeel lijken uit te maken van de definitie van geweld, met name de emotionele reactie van het slachtoffer – hier zichtbaar op de foto- geeft de doorslag in het definiëren van een bepaalde handeling als gewelddadig. De angst en de paniek van het slachtoffer is met andere woorden een constituerend element voor het geweld.

Ze kunnen haar aan het helpen zijn, ik weet het niet, ze lijkt niet echt in paniek, de vrouw, haar gezicht, ze lijkt niet hysterisch. Zeker geen verkrachting, maar toen je dat uithaalde ..., seffens zeg je, 'je ziet het niet als mensen in nood zijn'. Misschien is ze high, ze heeft geen angstige uitdrukking. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Slachtoffers van geweld vertellen als volgt over hun reacties op het geweld dat ze ondervonden:

Ik was heel erg bang, had heel veel schrik en moest ontzettend wenen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Ik ben doodsbang op zo'n moment. Maar in het café heeft mijn angst mij nooit weerhouden om er op af te stappen. Omdat je op dat moment die angst niet echt voelt, dat komt altijd achteraf. (Int. 5, man, Brussel)

Voor het slachtoffer was het heel erg. Ze waren met twee. De ene durfde niets neerschrijven want hij had een bedreiging gekregen dat ze zijn dochter zouden vermoorden als hij sprak, en de dader had veel macht. De politie bleef aandringen, en uiteindelijk heeft er één van hen toch iets neergeschreven. De meeste slachtoffers durven dat niet. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Ik heb hem wel kunnen stoppen maar op het moment zelf was ik doodsbang. Temidden van de containers en de spoorwegen, 's nachts... (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik voelde mij bang en in paniek, maar ik hield dat verborgen en reageerde uiterlijk rustig om de situatie niet te laten escaleren. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ze zeiden dat ze achter die mannen aangingen en hen in mekaar gingen kloppen en scheurden terug weg. Mijn vader heeft geen woord durven zeggen, en zei dat 'ie zoiets nog nooit had meegemaakt en zich heel erg op z'n ongemak voelde, terwijl ik zoiets al veel meer meegemaakt heb. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

- ***Verdriet***

Ook verdriet wordt vermeld als een reactie van slachtoffers op het geweld dat ze ondervonden.

Een slachtoffer voelt zich triest omwille van het verlies van geld of papieren. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Ik zou zeggen een angstige, verdrietige vrouw. Verdriet, verdriet ja, ergens zoiets van gevoel van verstoten zijn of pijn. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

- ***Machteloosheid***

Slachtoffers vertellen ook over heel sterke gevoelens van machteloosheid ten aanzien van de dader of ten aanzien van het geweld dat ze ondervinden.

Ik voelde me ontzettend machteloos. (Int. 4, man, Brussel)

Ik voelde me wel bedreigd en onmachtig in die auto's. (Int. 5, man, Brussel)

Op den duur wist ik niet meer wat te doen, wat ik ook deed, altijd was het verkeerd. Verschrikkelijk was dat. Elke reden was goed om mij iets te flikken. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

- ***Vernedering***

Geweld wordt ook geassocieerd met gevoelens van vernedering.

Hij wou ook bereiken dat ik beter presteerde door alsmaar kritiek te geven op mij. Mijn gevoelens hierbij waren er van vernedering, schuld, zelfkritiek, verlamming. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

In reactie op de vignette met de identiteitscontrole door de politie:

Ik denk dat dat gewoon niet..., dat gebeurt niet systematisch. Dat gebeurt alleen met personen die een bepaalde uitstraling naar de politie hebben. Ik denk als je dat als migrant heel vaak meemaakt, dat heel vernederend is. Dat is frustrerend, dat maakt opstandig als het alleen daarom is. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

- ***Afschuw***

Ook gevoelens van afschuw, walging en vies-zijn, worden vernoemd als reacties op geweld en dan vooral in een context van seksueel geweld. Een vrouwelijke respondent verwoordt het als volgt:

die persoon zal zich vast heel erg ellendig voelen en vuil en vies. Ik zou me heel afstotelijk voelen.

Een mannelijke dader die zelf ook seksueel geweld ondervonden heeft, zegt hierover het volgende:

Anderzijds vond ik hem opdringerig, zijn wellust was groter en ik kon dat niet delen met hem, ik vond het ook een beetje vies, het stootte me wat af. Het moest ook nooit te lang duren. Ik had ook ergens een gevoel dat zei 'eigenlijk hoort het niet'. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Een vrouwelijk slachtoffer uit Antwerpen vertelt hoe ze op haar werk door een cliënt in het gezicht werd gespuwd. Ook zij is in de eerste plaats vervuld door walging.

Ik voelde me daar zo bedreigd, dat ik blij ben daar niet meer te werken. Ik voelde mij daar niet meer op mijn gemak. Ik werd daar in mijn gezicht gespuwd, verschrikkelijk: iemand die je van haar noch pluim kent en die in je gezicht spuugt, dat is te vies om terug te spugen. Dat is het meest walgelijke wat je bij iemand kunt doen. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

- ***Shock en apathie***

De confrontatie met geweld kan een heel paralyserend effect hebben op slachtoffers. Wat hen overkomt is té overweldigend om te reageren, want ze zijn volledig overdonderd. Slachtoffers zijn verlamd of in shock, verkeren in een toestand van apathie, ze klappen volledig dicht. Een Marokkaanse jonge vrouw drukt het als volgt uit:

De personen die geweld ondergaan houden alles voor zich. [...]. Slachtoffers van geweld sluiten zichzelf af (renfermée) en verkrampen (crispée), soms praten ze niet gedurende jaren. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Ik was enorm verbouwereerd, vooral omdat ik er eerst mee gebabbeld had, en hij klonk dus echt heel tof. Ik ben altijd ongelooflijk verbouwereerd dat dat gebeurt hé, omdat dat mentaal zo ver afstaat van uw universum. Je weet wel dat dat gebeurt maar als het u overkomt is dat enorm verschietachtig. (Int. 4, man, Brussel)

Ik was in paniek, totaal verbijsterd. Het was gebeurd terwijl ik binnen zat, nog geen tien meter daar vandaan. Het ging allemaal zo snel, ik ben vergeten wat er gezegd werd. Het raakte me, ik was een beetje in shock... (Int. 15, vrouw, jong)

Mijn eerste reactie was er een van verbijstering. [...]. Ik heb mijn gevoelens van ongeloof en verbijstering snel geneutraliseerd, en hem uiterlijk rustig de boodschap gegeven dat hij niets kon bereiken hiermee, dat dit geen invloed had op mij... (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

- *Schuldgevoelens, schaamte en angst voor stigmatisering*

De eerder vermelde reacties kan men beschouwen als gewone reacties op een ongewone situatie. Boosheid, angst, verdriet, machteloosheid, verandering, afschuw, verbijstering, enz... zijn allemaal emotionele reacties op een indringende ervaring die de confrontatie met geweld per definitie betekent. Maar bij slachtoffers steken ook gevoelens de kop op die het eventuele verwerkingsproces er niet op vereenvoudigen: ze worden geconfronteerd met schuldgevoelens, schaamtegevoelens, en angst voor stigmatisering. Uit de interviews kan opgemaakt worden dat dergelijke gevoelens slachtoffers vaak belet om naar de politie te gaan en om aangifte te doen van het ondervonden geweld.

Wat schuldgevoelens betreft, zien we dat slachtoffers soms het gevoel hebben dat ze het geweld dat ze ondervonden misschien hadden kunnen voorkomen.

Je voelt je dan enorm naïef en stom... (Int. 4, man, Brussel)

Een slachtoffer voelt zich machteloos, en schuldig nl. over het zich niet kunnen verdedigen, over de slechte inschatting van de situatie. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Schuldgevoelens bij het slachtoffer kunnen ook te maken hebben met het feit dat ze ergens het gevoel hebben dat ze op de een of andere manier een aandeel hebben in het geweld dat ze ondervonden, of dat ze het misschien zelf wel uitgelokt hebben. Ook bij de bespreking van de slachtofferkenmerken zien we dat de opvatting leeft dat sommige slachtoffers medeverantwoordelijk zijn voor het geweld dat ze ondervonden.

Slachtoffers hebben soms onnodige schuldgevoelens. Bvb 'had ik dat venster maar gesloten' bij inbraak klopt dat trouwens vaak wel. Bij seksuele delicten hebben slachtoffers ook vaak schuldgevoelens. Soms zit er geen logica in die schuldgevoelens: je kan ze dan best noch voeden, noch ontkrachten. Ik denk dat zoiets ontstaat doordat mensen zich afvragen: 'hoe is dit kunnen gebeuren? Waarom ik?'. Het antwoord daarop wordt zelden gevonden, waardoor mensen de oorzaak bij zichzelf gaan zoeken. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Gevoelens van schaamte en oneer worden vooral vermeld in het kader van seksueel geweld. De schaamtegevoelens hangen natuurlijk ook nauw samen met de stigmatisering die er mogelijk uit voortvloeit.

Volgens een mannelijke politieagent zijn schaamtegevoelens een belangrijke reden om seksueel geweld niet aan te geven:

De gêne is te groot en ook de angst om niet serieus te worden genomen.

Uit heel wat interviews komt naar voren dat schaamtegevoelens heel sterk spelen bij allochtone vrouwen.

In Marokko was er iemand die veel macht had en die vrouwen dwong om seks te hebben en daar video's van maakte. De vrouwen schaamden zich en durfden geen klacht indienen, behalve één, die heeft het toch gedaan. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Ze is niet naar de politie gegaan, volgens mij vooral uit schaamte naar vreemden toe. Zij weet wel dat het haar schuld niet is, maar toch is dat schaamtegevoel er, net zoals bij autochtone vrouwen in zo een situatie trouwens. Er wordt wel gezegd dat die schroom sterker is bij allochtonen, maar ik twijfel daar aan, ik denk dat het bij beide groepen vrouwen even sterk is. Het zou wel kunnen dat de druk van het sociale netwerk groter is bij allochtonen. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

In volgend voorbeeld worden gevoelens van schaamte vermeld in het kader van een identiteitscontrole door de politie (zie vignet).

Ik zou me heel gegeneerd voelen als ze dat met mij zouden doen op straat. Ze zullen dan wel een reden hebben om te denken dat ze me moeten controleren. Ik zou het zelf heel gênant vinden. Als je zo driect met de politie te maken hebt, ze stoppen, ze komen naar u toe, dan lijkt het voor anderen alsof je iets mispeuterd hebt. Hangt ook veel af van de manier waarop: als ze stoppen en eruit vliegen of gewoon naar je toekomen. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Slachtoffers zitten niet alleen met hun eigen emoties, maar moeten ook nog omgaan met de reacties, gevoelens en gevoeligheden van anderen ten aanzien van het geweld waarmee ze geconfronteerd werden.

Een vrouwelijk slachtoffer uit Antwerpen geeft weer hoe het geweld - hier ten aanzien van een kind- niet alleen het slachtoffer aangrijpt, maar ook een weerslag heeft op de omstaanders:

Dat is zo'n kind van de kaart helpen, en alle mensen in het restaurant van de kaart helpen. [...]. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Een mannelijk slachtoffer uit Brussel probeert zijn gevoelens omtrent het ervaren geweld te verdringen en verbergt het voor zijn partner, want:

het is ook niet leuk voor mijn vrouw om te horen dat ik hier vlakbij overvallen ben op straat. (Int. 22, man, Brussel)

Slachtoffers worden ook soms gestigmatiseerd door hun omgeving. Hieronder een paar voorbeelden in het kader van seksueel geweld.

Stigmatisering voor slachtoffers van seksueel geweld blijkt ook bij moslims heel sterk te spelen.

het hangt af van het land: in Islam-landen bvb. Zo'n vrouw kan dan niet meer trouwen, haar reputatie is kapot.. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Zoiets wordt ook niet zomaar verder verteld, zeker niet in de Arabische wereld. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Maar blijkbaar speelt dit ook in de algemene bevolking.

Voor de echtgenoot is zoiets ook heel erg. Daar loop je niet mee te koop. Zeker niet als het gebeurd is op een gedwongen manier. In onze tijd was het immers dat je met één was en met één bleef....

De angst voor reacties van de omgeving hangen nauw samen met de angst voor secundaire victimisering, m.a.w. het slachtoffer wordt bij de melding van het geweld bejegend met afkeuring, ongeloof of met geweld. De primaire victimisering is afkomstig van de dader en de secundaire victimisering is afkomstig van de personen die aangesproken worden door het slachtoffer over het geweld. Bij secundaire victimisering zie je dat het slachtoffer de verantwoordelijkheid krijgt voor het ondervonden geweld. Vanuit hun eigen schaamte- en schuldgevoelens vrezen ze een dergelijke reactie van de omgeving, wat hen kan beletten om hulp te zoeken of het geweld aan te geven. Een andere mogelijkheid is dat het slachtoffer wordt afgekeurd omwille van de reactie op het geweld: men had iets anders moeten doen dan men gedaan heeft (Bruynooghe, e.a., 1995).

Ik merk ook dat geweld vanwege onbekenden voor het slachtoffer veel gemakkelijker te verwerken is en dat zij veel meer sociale steun krijgen. Dan wordt het slachtoffer als een volwaardig slachtoffer gezien. Terwijl als het in een relatie is, als buur, op het werk of een relationele relatie, dan is er veel meer verdeeldheid, zo van 'allez, wat zit jij ertussen'. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

- *Neutrale, niet-negatieve reacties*

Slachtoffers reageren niet altijd met negatieve emoties. Sommigen slagen erin heel rustig te blijven, en alles wat te relativieren.

Een Marokkaanse vrouw uit Brussel vertelt over een incident dat zij zelf erg in paniek was, maar mijn man bleef heel rustig. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Ik heb er nooit veel mee ingezeten. Ik weet het niet, kwam dat nu doordat ik na het werk al wat glazen gedronken had dat ik het niet zo erg vond? Ik denk dat dat toch wel iets doet, ik had toen vier glazen bier binnen ofzo... (Int. 22, man, Brussel)

Ik vond het wel jammer, maar uiteindelijk toch ook weer niet zo erg. Ik kon het allemaal wel relativeren, ondanks de financiële schade. Emotioneel woog het niet zo zwaar door. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Bij een tweetal voorvallen van seksueel geweld zie je dat het slachtoffer zich (in eerste instantie) eerder uitgedaagd of geprikkeld voelt. Tussen de regels door kan je wel lezen dat het gaat om een eerste reactie en dat het besef dat een persoonlijke grens overschreden werd en de daarbij behorende gevoelens en emoties, na verloop van tijd zijn gaan doordringen.

Mijn ervaring met die dingen was gemengd: enerzijds was ik geïnteresseerd en nieuwsgierig, ook gevleid door zijn keuze voor mij. [De 'anderzijds' gaat over zijn gevoelens van afschuw ten aanzien van de dader]. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Ik had eens een jonge gast en die had seks gehad op zijn 12de met een vrouw van 24, en die vond dat fantastisch. Sommigen beschouwen dat niet als misbruik, en pas later valt hun frank dat er toen toch iets niet klopte. Wij proberen die frank te laten vallen. Een mannelijk slachtoffer gaat het veel moeilijker hebben om daarmee naar buiten te komen, een man gaat dat sneller kaderen als iets plezants, iets opwindend, i.p.v. het als misbruik te zien. Veel zal er afhangen van de ervaring op het moment zelf. Ik denk echt wel dat er mensen zijn die het beschouwen als een voorrecht om op hun 12 jaar seks gehad te hebben met hun leerkracht. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Mensen zijn ook van oordeel dat slachtoffers soms op een 'oneigenlijke manier' reageren. Hiermee bedoelen ze dat ze anders reageren dan je zou veronderstellen gegeven het geweld waarmee ze geconfronteerd werden (vb. angst, verlamming, verbijstering,...).

Ze lijkt niet zo onder de indruk te zijn, maar het kan natuurlijk ook een oneigenlijke reactie zijn. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

2.2.3.2 De gevolgen van geweld

Uit de interviews kunnen we afleiden dat sommige slachtoffers van geweld de gevolgen van hetgeen ze meegemaakt hebben jarenlang en zelfs levenslang met zich zullen meedragen. Ook personen die zelf geen geweld aan den lijve ondervonden hebben, voelen een dergelijke sterke impact van geweld heel duidelijk aan. Men is er van overtuigd dat geweld - behalve de

mogelijke initiële of soms blijvende fysieke letsels - psychische kwetsuren aanbrengt die heel lang blijven wegen. Een vrouwelijk hulpverlener uit Antwerpen zegt hierover het volgt:

Als ik werk met geweld, zie ik dat geweld in relaties heel fnuikend is omdat het heel persoonlijk wordt. Het raakt op je persoon betrokken -of dat nu fysiek, verbaal of seksueel geweld is, maakt niet uit- omdat het is om wie je bent. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Een andere hulpverlener, werkzaam in een vrouwenvluchthuis zegt het volgende:
... het stuk wat het geestelijk teweegbrengt is het ergste, een blauw oog geneest, vanbinnen [geneest het] niet. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Aan sommige vrouwen zie je direct sporen. Anderen zien er heel verzorgd uit, maar dan steekt er dikwijls een heel zwaar verhaal achter van psychisch of seksueel geweld. We gaan uit van hun verhaal, of ze nu geslagen worden of psychisch getreiterd, het weegt heel zwaar door. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Personen die niet met geweld geconfronteerd werden (of het tenminste niet als dusdanig onderkennen), slagen er niet altijd in om de gevolgen van geweld concreet te benoemen, maar zijn er wel van overtuigd hoe destructief geweld is, en dat geldt vooral voor ernstig seksueel geweld (zoals verkrachting). Een aantal respondenten zeggen het volgende over slachtoffers van seksueel geweld :

Dat is een schok voor het leven (choc à vie). Dat beeld blijft voor altijd. Wie zoiets meemaakt heeft een blessure voor het leven. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Voor het slachtoffer is misschien heel haar leven kapot. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Die mannen hebben 5 minuten plezier, en die vrouw zit er haar hele leven mee. Je kan een slachtoffer mentaal helemaal door laten slaan. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

Slachtoffers van geweld en hulpverleners die heel nauw betrokken zijn bij de slachtoffers maken melding van een grote hoeveelheid aan psychische en lichamelijke klachten. Vaak blijkt dat slachtoffers depressies of paniekaanvallen ontwikkelen of zich op een andere manier gaan gedragen dan voordien.

Hieronder een aantal fragmenten met uitspraken (uit de omgeving) van slachtoffers:

Ik had daar echt een depressie van. Ik dronk 's morgens anti-stress-thee voor ik ging werken. Je wordt op den duur zo gespannen van die bedreigingen en heel die onprettige sfeer, in sommige situaties zou ik zo'n lastige klant, die zelf ook moegeterd is, wel een lap in zijn gezicht willen geven. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik voelde me, in het begin niet, ik heb me altijd sterk kunnen houden, sterk innerlijk om het te kunnen verkroppen. De laatste maanden heb ik het gevoel dat ik geen kracht meer heb om terug te vechten. Dat ik het gevoel had dat ik niet meer terug kon werken, dat ik in een depressie ging vallen of zo. Ervoor heb ik dat nooit gedacht. Ik heb ook nooit gedacht dat ik de kracht zou hebben om weg te gaan. Ik kan nog niet geloven dat ik de stap heb gezet om dat te doen. De eerste dagen voelde ik me er slecht over, maar ik heb niemand achtergelaten. [...]. Psychisch kan het je helemaal kapot maken. Op den duur krijg je het gevoel dat je niet meer kan terugreageren, dat je niet meer kan terugvechten. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Ik was aan het doorflippen, had epilepsie en ging naar een psychiater. Ik ben ook opgenomen, maar daar hebben ze me niet geholpen. Ik raakte nog dieper in de put. Ze dachten allemaal dat ik zenuwen had. Ik heb veel operaties gehad en dat ik dat niet kon verwerken, dat zei ik ook. [...]. Om te zeggen het is voorbij, nee, je blijft het je leven lang meedragen. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Ik was heel ongelukkig, mijn leven was zo doelloos. Ik vond dat ik in een situatie zat waar ik niet uit kon. Als ik uitging, dat was altijd vluchten in andere werelden. Het was alsof ik het niet was. bij het misbruik was het precies of ik uit mijn lichaam stapte. Ik was ongelukkig, opgejaagd, voelde me niet goed in mijn vel. (Int. 35, vrouw, slachtoffer)

Ik ben in het ziekenhuis bijna gek geworden. [...]. Ik ben veranderd, ik ben veel meer gespannen en heb nekkachten. Ik kan veel minder met stress om. Ik kan ook veel moeilijker relativeren. Ik kan niet meer op mijn gemak op straat lopen of op plaatsen met veel volk. Ik voel me constant bekeken. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Het is nu bijna een jaar geleden en durfde zeker een half jaar lang 's nachts niet meer buiten. Ik ga ook niet meer te voet buiten alleen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Het slachtoffer moet zich afschuwelijk voelen, ge voelt u totaal leeg, machteloos en onbegrepen. Als u zoiets gebeurt dat is om tegen de muren op te lopen. [...]. Als het je overkomt denk ik dat je je benauwt, angstig, niet op je gemak voelt, argwaan ten opzichte van alles, als grotere vormen aanneemt paranoia, gevoel om liever binnen te blijven. [...]. Een slachtoffer voelt zich afschuwelijk. Er is altijd iets dat het terug doet opkomen en dat het slecht gevoel aanwakkert. Je moet je zo bedreigd, slecht, vies voelen, afstotelijk, ik weet niet, het is een heel intens gevoel, jaren erna nog, ik denk dat je dat niet weet als je het niet hebt meegemaakt. Ik kan wel denken 'ik heb toen dit of dat meegemaakt en ik voelde me toen zo slecht, dus die mensen...'[...]. Een heel benauwd gevoel geeft, je gedrag wordt er door beïnvloed. Het zijn littekens die blijven. Het is als iemand expliciet met een mes in u heeft gestoken en dat blijft heel uw leven. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Ze kon gisteren niet in slaap vallen. Ze hield de klink van de voordeur in het oog, ze ziet die vanuit haar bed. Vandaag is ze een beetje beter. Hier droomde ze 's nachts altijd dat hij iets kwam doen. Ze is een nacht opgesprongen dat ze me moest verdedigen. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

J. zijn leven is naar de knoppen. Hij is ongeveer van mijn leeftijd. Hij is ongelooflijk onzeker. Hij vindt zijn eigen plek niet, voelt zich nergens thuis. Die is echt kapot van wat hij meegemaakt heeft. Hij blijft ook nergens lang, per een of twee maanden gaat hij ergens anders naartoe. Hij heeft ook nooit een plan dat langer dan een maand blijft duren. Het is zelig om te zien. (Int. 22, man, Brussel)

Het gevolg daarvan is dat ze zich niet meer op haar gemak voelt in Brussel. Haar zelfvertrouwen is ook serieus aangetast. Het heeft ook invloed op haar werk. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ze probeerde weg te blijven uit zijn buurt, en was dan veel bang om ergens door hem gezien te worden. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ze voelen zich onmachtig, nog kleiner dan ervoor, omdat ze het niet hebben kunnen oplossen, het zelf niet in handen hebben. Ze hebben heel veel van zichzelf gegeven, moedeloos, depressie, veel medische problemen. Ze hebben veel psychosomatische klachten, veel een dokter nodig vanuit het zich slecht voelen. Ze nemen veel kalmeringspillen en slaappillen om zich staande te houden. Ze zijn onzeker, lusteloos, laten zich leven, ze hebben een lange tijd hier nodig om zichzelf terug wat op te bouwen, beter te voelen, beter uit te zien. Veel gaan dan terug als ze eenmaal op krachten zijn en dan vallen ze terug in hetzelfde patroon van vroeger. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Die vrouwen zijn murw, murw geslagen, ja, ze hebben geen energie meer. Van de tien vrouwen zijn er negen die in een verschrikkelijke huilbui uitbarsten. Of ze praten heel monotoon, zonder timbre, precies alsof ze schrik hebben dat als er emotie in komt, het niet verteld krijgen. Ook vaak een gebogen hoofd, zeer nerveus, de meeste roken. Naar de buitenwereld toe zijn ze verlegen, beschaamd te vertellen over wat er hun overkomen is. [...] hoeveel vrouwen er binnenkomen met zelfmoordpogingen door pillen te nemen. Vaak is de reactie van de dokter 'de vrouw is weer hysterisch', ze zijn niet alert voor, niet geïnteresseerd in hoe het komt. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Ze gaan eerst de schuld bij hun eigen zoeken, verklaringen zoeken: de kinderen waren onrustig, hij moet veel overuren kloppen, een hoge lening. Ze vinden geen antwoord en omdat ze het niet kunnen plaatsen en er meer en meer mishandeling komt, dan keert dat allemaal naar binnen. Dat uit zich in een depressie en psychosomatische klachten. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Het gevoel van schaamte is heel erg, ze hadden zelf hun relatie heel anders gezien. Ze betrekken het mislukken ervan op zichzelf. Dat is het eerste wat wij hier moeten omkeren, zeggen van 'kijk eens naar je man'. Vaak zijn ze heel erg depressief, ze brengen hun medicatie mee en die wordt hier dan opgevolgd. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Er zijn er ook die het voor een groot stuk verwerkt hebben ofwel zie je grote woede of gelatenheid. Zo van 'er kan niks meer aan gedaan worden'. Ze zijn enorm getekend voor het leven. [...]. De meeste van die vrouwen hebben geen eigenbeeld. Ze hebben geen besef van assertiviteit. [...]. Ze zijn allemaal enorm gekwetst. Maar ze gaan er anders mee om. Diegenen die het verwerkt hebben, groeien in hun proces. Die het niet verwerkt hebben, die blijven ronddraaien. Allemaal hebben ze als ze de dader tegenkomen een enorme angst. Ze voelen zich terug het slachtoffer dat in de klem zit. Eigenlijk zijn het schaapjes die je kunt pakken en er mee doen wat je wil. Een paar reageren enorm agressief als ze hem zouden tegenkomen. Ze zouden hem bij wijze van spreken vermoorden. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Doorheen de interviews viel het op dat ook slachtoffers van inbraken heel wat gevolgen ondervinden van hetgeen ze meegemaakt hebben. Een politieagent die vaak met slachtoffers van inbraken geconfronteerd wordt, zegt hierover het volgende:

Mensen die zoiets meemaken zijn vaak heel emotioneel, hebben maanden lang angst. Als men in je privé geweest is, dan geeft dan heel veel ongemak: sommigen willen niet meer in hun huis slapen.

Hieronder een fragment uit een interview met een slachtoffer van een insluiting:

Ik heb nu nog heel veel schrik, maar ik weet niet waarvoor. Niet omdat het [geld] weg was, hoewel heel vervelend voor mijn reis, maar vooral omdat ze in mijn privé gezeten hebben en binnen geweest zijn. Het is hier altijd een open deur geweest, maar dat is nu gedaan. Niemand komt meer achterom. Normaal moet je toch niet overdag in je eigen huis de deur sluiten overdag. Ik doe de deur nu altijd op slot, ook als mijn man in de tuin bezig is en ik in de keuken. Soms sta ik 's nachts 2x op omdat ik denk dat de deur niet dicht is. Is al wel een beetje verminderd, het paniekerige is een beetje weg, maar het controleren van de deur blijft. Zoals die 2 oude mensjes die ze opgesloten hebben in de wc. Mij hebben ze dan nog niets gedaan. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

2.3 OPVATTINGEN OVER GEWELD: DE ERNST, DE LEGITIMITEIT, DE KENMERKEN VAN SLACHTOFFERS EN VAN DADERS. RESULTATEN UIT EEN KWALITATIEF ONDERZOEK.

De onderzoeksgroep

In de loop van 2002 werden 75 kwalitatieve onderzoeksgesprekken gevoerd over betekenissen die mensen toekennen aan geweld. De onderzoeksgroep was zeer heterogeen samengesteld naar sekse, leeftijd, werksituatie, nationaliteit. Gesprekspartners waren hulpverleners en opvoeders, met mensen uit de politie, slachtoffers van geweld en geweldplegers. Het onderzoek kaderde in een opdracht van de Federale Politie van België, die beter geïnformeerd wilde worden over wat er in de samenleving aan opvattingen over geweld aanwezig is, vooral met het oog op het beter achterhalen van niet-aangegeven ervaringen met geweld (het 'dark number'). Ten aanzien van wat niet wordt aangegeven stelde de politie de vraag of mensen bepaalde fenomenen dan niet (langer) geweld noemen, dan wel of mensen aangifte bij de politie niet langer een aangewezen manier vinden om te handelen wanneer ze geweld meemaken. We lieten onze gesprekspartners vertellen aan de hand van foto's, van vignettes en vooral aan de hand van hun eigen ervaringen. Terwijl mensen aan het vertellen waren over wat ze al of niet geweld vonden en al of niet aangewezen vonden om te doen in geval van geweld, bleken ze ook veel te vertellen over slachtoffers en daders van geweld, en bleken ze ook veel redeneringen te vermelden over de ernst en de legitimiteit van geweld.

Dit hoofdstuk rapporteert over een onderdeel van een kwalitatief onderzoek waar we niet rechtstreeks naar op zoek waren, maar waarvan we denken dat de informatie bijdraagt aan een beter zicht op de manieren waarop mensen in onze samenleving over geweldproblemen denken. De vraag naar het oorzakelijk verband tussen het denken en het handelen blijft wel open. We gaan ervan uit dat er een wisselwerking tussen bestaat. Er is in ieder geval een statistisch significante samenhang tussen opvattingen die geweld legitimeren en het gebruik van geweld, waardoor legitimeringen als een risicofactor voor het gebruik van geweld kunnen geduid worden (Bruynooghe e.a. 1998). Van San (1997) ziet wel een oorzakelijk verband tussen opvattingen en gedragingen in verband met geweld. Door legitimeringen te verschaffen geeft de cultuur aan de individuen een motivatie om delicten te plegen (p. 493).

In de hulpverlening bij geweldproblemen is er eveneens belangstelling voor redeneringen van mensen rond geweldfenomenen. In de hulpverlening aan geweldplegers spreekt men van 'cognitieve distorties' om te wijzen op opvattingen van daders die een rol spelen in het

geweldplegingsproces. In Nederland is het Frenken die de daderbehandeling op basis van de cognitieve psychologie geïntroduceerd heeft. In de daderbehandeling leert de dader wat de geweldcyclus in gang zet en welke redeneringen mede een rol spelen in de voortgang van de geweldcyclus. Voor slachtoffers van geweld verwijst men naar ‘overlevingsstrategieën’ (Draijer, 1988), al wordt ook de term ‘distortie’ gebruikt (Jehu, 1988) om de redeneringen aan te duiden waardoor iemand zich probeert staande te houden in een gewelddadige situatie. Firestone (1997) vindt dat zelfdestructieve gedachtepatronen het gevolg zijn van emotioneel, fysiek of seksueel geweld. In ieder geval is het vastgesteld dat geweld aanleiding geeft tot een langdurige toename van fysieke pijnen en ongemak, van allerhande negatieve gevoelens en een afname van de aangename kanten van seks (Draijer, 1988; Vandewege e.a. 1988). Het is niet ondenkbaar dat daders en slachtoffers van geweld voor hun cognitieve distorties kunnen putten uit de gangbare cultuur. In wat volgt proberen we het veld van opvattingen over de ernst en de legitimiteit van geweld en over de kenmerken van slachtoffers en daders in kaart te brengen.

2.3.1 REDENERINGEN OVER DE ERNST VAN HET GEWELD.

‘Het is gelukkig niet altijd even erg.’ Wanneer mensen over geweld spreken maken ze gradaties van meer en minder ernstig geweld. Tot het ernstig geweld rekenen ze: iets dat herhaaldelijk gebeurt, verkrachtingen, fysiek letsel, ineengeslagen worden, bedreigingen met de dood, professionele diefstallen en diefstallen die een groot bedrag vertegenwoordigen. Tot het minder ernstig geweld rekenen ze: wat kinderen aan geweld gebruiken, lichte schade aan voorwerpen, diefstallen met een kleine waarde. Ze noemen het minder ernstig geweld: kattenkwaad, kleine diefstal of kruimeldiefstal, iets vervelends (bij minder ernstig ongewenst seksueel gedrag)

Toen ik jong was, in mijn dorp in Marokko, was er vaak geweld tussen de kinderen. Dat was normaal toen. Nu probeer ik altijd om geweld te vermijden. Dan zei iemand bvb. ‘ik ben sterker dan jij’, dat was dan een uitdaging. Of we speelden de cinema na. Soms groeide dat uit tot echt geweld. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Maar van alle dingen die ik verteld heb vond ik al bij al dat het nog goed meevalt. Ik ben nog nooit helemaal ineengeslagen of zo. (Int. 5, man, Brussel)

Ik blijf er nog altijd bij dat de migrantenjongeren die gewelddadig zijn een relatief kleine groep vormen. De overgrote meerderheid pleegt geen (zwaar) geweld, misschien wel kattenkwaad, dat is voor mij geen geweld, maar dat is wel waar de mensen zich het meest aan storen.

Er gebeurden dingen zoals een blikje met benzine erin op straat in brand steken, of een brandblusser leegspuiten. Dat noem ik geen geweld, dat is kattenkwaad. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Je hebt echte professionele dieven, en kleine dieven, dat zijn eerder normale mensen die iets willen hebben. (Int. 19, man, allochtoon)

Diefstal kan klein of groot zijn. Bvb mijn dochter laat op school altijd maar haar Parker stelen. Kleine diefstal gebeurt vaak op school of overal... Grote diefstalen gebeuren overal, het heeft niet met de omgeving te maken.
Verkrachting is een vorm van groot geweld. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

De toename van geweld wordt op al die jaren steeds erger, extremer. Je hoort altijd nieuwe dingen. Vb een vrouw die aan het kanaal is laten staan en die ze proberen te verdrinken. Het is niet meer gewoon fysiek geweld en seksueel geweld, maar ook met de dood bedreigen. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

...kruimeldiefstal, het is echt de laatste kans om rond te komen, om verslaving te betalen, er zit een triestiger verhaal achter. Dikwijls is het om in de maatschappij erbij te horen om ook alle spullen te hebben en dan maar pikken om het te hebben en er bij te horen. Maar dan horen ze er op een andere manier weer niet bij. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Verkrachting lijkt me een verschrikkelijke situatie. Het lijkt me het ergst wat je kan overkomen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Niet dat er een consensus is over wat ernstig geweld is en wat niet.

Sommige mensen zien overal geweld, anderen sluiten hun ogen, zelfs wanneer het geweld ernstige proporties aanneemt. In het kwalitatief onderzoek vonden we meer voorbeelden van het laatste dan van het eerste.

In het onderdeel gaan we op zoek naar al de mentale voorstellingen van mensen die een uiting zijn van manieren van mensen om het geweld dat in de samenleving aanwezig is niet onder ogen te zien zoals het is. Dat sluit niet uit dat ook het omgekeerde in onze samenleving voorkomt en dat mensen net op een heel onrealistische wijze overal misdaad en geweld om zich heen zien. We denken dat het voor een effectieve aanpak van geweldproblemen nodig is om geweld zo goed mogelijk onder ogen te zien, op een manier die de verschillende betrokkenen, zowel mensen die geweld gebruiken, mensen die geweld ondergaan, mensen die hulp verlenen bij geweldproblemen en mensen die vooral controlerend optreden allemaal zo goed mogelijk recht doet. Het is vooral in het wetenschappelijk onderzoek en in de hulpverlening dat men zich realiseert hoeveel mensen met ernstig geweld af te rekenen hebben en hoe ernstig en duurzaam de gevolgen ervan kunnen zijn.

Wat mij opviel is dat toen ik hier begon ik me in de verste verte niet kon voorstellen dat het zo ver en zo diep kan gaan. Dat heb ik hier ervaren. Als ik dan sommige uitspraken van mijn moeder hoor dan denk ik je moest het weten hoe het hier aan toe gaat. Veel mensen baseren zich op uiterlijke schijn. Veel mensen proberen het ook verborgen te houden. Wat er allemaal gebeurt achter die mooi verzorgde gevels en tuintjes dat weet je niet he. Maar ik mag ook niet te negatief kijken. Maar als ik soms uitspraken hoor van bvb mijn nonkel zo van die vrouwen die zoeken de miserie, dan probeer ik te bespreken wat die vrouw heeft meegemaakt in haar verleden en dat

maakt dat die terug voor zo'n relatie kiest. Dat is heel complex. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Er zijn veel verschillende manieren waarop mensen in onze samenleving kunnen proberen om het geweld minder onder ogen te zien. We zullen eerder analytisch te werk gaan en een beschrijving geven van afzonderlijke vormen waarop geweld ontkend kan worden. Bij de afzonderlijke vormen gaan we dieper in op:

- Het ontkennen op grond van twijfel: ik ben niet helemaal zeker, dus er is geen geweld.
- Het minimaliseren van geweld: het is niet zo erg, dus er is geen geweld

Wanneer deze ontkenningen gebruikt worden door daders en door slachtoffers, zijn hulpverleners redelijk goed in staat om in te schatten dat deze ontkenningen een vorm van secundaire pathologie zijn: daders en slachtoffers gaan omwille van de geweldervaringen speciale redeneringen opbouwen, die het geweld een soort van rechtvaardiging geven. Voor slachtoffers spreekt men dan van **overlevingsstrategieën**, voor daders spreekt men van **cognitieve distorties**. Ontkennen gebeurt echter niet alleen door mensen die rechtstreeks met geweld geconfronteerd worden, maar ook door anderen.

2.3.1.1 het ontkennen op grond van twijfel: ik ben niet helemaal zeker, dus er is geen geweld

Vooraf in reactie op de foto's kwam er twijfel voor gevolgd door ontkenning. Enkele voorbeelden:

Soort van overval door twee mannen, en het is nadelig voor het meisje. Kan ook zijn dat het meisje iets gekregen heeft en de jongens zijn haar aan het helpen.

Moet die persoon hulp zoeken?

Dat hangt ervan af. De jongens zijn haar zelf al aan het helpen, al medische bijstand aan het geven (bloes los, armen omhoog, misschien bewusteloos). Als het te erg is dan iemand inschakelen, vb de 100. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Triestig jongetje, die blik ja, ik moet daar mee oppassen. Hier zie ik toch een triestig kereltje dat gegeten heeft en alles precies overhoop heeft gegooid. Heel duidelijk dat dat triest is. En voor de rest ja, ik vind het kereltje toch deftig gekleed. Hier is dit schaduw of is het een blauw oog? Dat is niet duidelijk, ik moet niet fantaseren dat het kloppend heeft gehad. Wat heeft hij in zijn hand? Dat zie ik niet. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Een accident hoop ik. Zij is nogal zwaar gekwetst in haar gezicht, 't zijn nogal ongelijke kwetsuren, dus ik hoop dat het niet van slagen is. Het kan ook zijn dat ze mot gehad heeft. Maar ik heb de indruk dat ze met haar gezicht ergens recht tegenaan gevlogen is, in een auto-ongeluk of zo. Haar neus staat wel goed scheef. (Int. 5, man, Brussel)

Ik weet het niet direct, ik weet niet of het zo is, precies, of ze slaag heeft gehad, blauwe plekken, die ogen, misschien gebruikt ze drugs, die ogen staan me niet aan. Soms komen hier drugsverslaafden en die hebben ook zo ogen, misschien moet ze

hulp gaan zoeken, bij een psychiater of psycholoog of drugspreventie. (Int. 42, man, slachtoffer)

Maar ook de slachtoffers van geweld melden herhaaldelijk dat de mensen uit hun omgeving toch niet gemakkelijk onderkenden wat er aan de hand was.

Ik ben toen naar de politie geweest. Toen werd er nog niet zoveel aan gedaan als nu. Het werd niet zo geloofd. Dan ging ik en daarna kwam mijn man zeggen 'ze is over haar sloefen gevallen'. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

Van de leraars, er zijn er die het willen zien, maar er zijn er ook die het niet willen zien. Maar die wat het wel willen zien, die krijgen veel problemen, want de directie wil de handen er vanaf houden. Ze zien het kind, maar alles er rondom willen ze niet aan meewerken, want ze kunnen gezinnen kapot maken. Er zijn leraars die wel willen helpen. Ik ken iemand die wou helpen, maar die is zelf bedreigd, ze is moeten stoppen. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Soms hebben de slachtoffers zelf moeite om hun ervaringen te benoemen.

Een overval of een inbraak zijn veel eenduidiger dan fysiek, seksueel en psychisch geweld, zeker in de beginfase. En in gevallen van persoonlijk geweld is dubbelzinnigheid voor alle betrokkenen een manier om de situatie te laten voortbestaan.

In het begin was het zo aangekleed dat het niet duidelijk was dat het misbruik was, maar het was misbruik. Ik moest seks hebben zonder dat ik er toestemming voor gaf. Ik was niet meer zo jong, maar ik was op zoek naar affectie, naar genegenheid, en dan denk je iemand die om me geeft zal me niet kwaad doen. Het was geheim, ik had schrik om het te vertellen, want dan was ik alles kwijt. Het maakt je persoonlijkheid kapot. (Int. 35, vrouw, slachtoffer)

Ik ken een Turkse vrouw die op haar achttiende getrouwd is en naar België gekomen is. Zijzelf zegt dat ze wou trouwen, maar het was wel een gearrangeerd huwelijk. Zij komt regelmatig op de vrouwenwerking met een blauw oog. Ze geeft niet toe dat ze geweld ondergaan heeft, ze heeft er altijd een uitleg voor, zoals 'gevallen', of dat ze een afwijking zou hebben aan haar oog. Zij heeft hier in België geen eigen netwerk, buiten de vrouwenwerking is er alleen haar schoonfamilie. Ik weet niet welke druk deze laatste uitoefent. Dikwijls zit die vrouw er totaal afwezig bij. Ik denk dat ze zich heel slecht in haar vel voelt. Ook door het verschil met het leven dat zij had in Turkije, waar ze vriendinnen had, waar ze kon roken, naar school ging en meer vrijheid had. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ook het racisme is soms moeilijk te onderkennen. De personen die het racisme ondervinden, voelen het wel, maar wie het niet ondervindt heeft moeite om de ernst ervan te aanvaarden.

Al die gasten krijgen zonder uitzondering ook te maken met racisme, wat ook een overtreding is maar waartegen de wet niets te bieden heeft. Ze weten dat ze een klacht kunnen indienen, maar even goed dat dat zo goed als zinloos is. Ze zien de politie als een blok dat zichzelf beschermt, ze hebben eigenlijk een soort haat-liefde verhouding met de politie, die volgens hen gelegaliseerd geweld mag gebruiken. Soms staan ze dicht bij de politie. Spijtig genoeg kennen ze meestal geen allochtone agenten. Ze voelen enorm sterk aan dat ze tweederangsburgers zijn. Door hun veelvuldige ervaringen met alledaags racisme zijn ze overgevoelig voor

discriminaties. Ze voelen zich heel snel racistisch behandeld, en sommigen uiten wel eens onterecht beschuldigingen van racisme. Toch vind ik dat je elk geval ernstig moet nemen en niet onder tafel schuiven. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

In de hulpverlening bij geweldproblemen wordt ernstig rekening gehouden met het feit dat geweldslachtoffers vaak een heel proces doormaken vooraleer ze aan een eigen definitie van de situatie toekomen, die hen niet is aangepaard door de persoon die het geweld pleegde (fragment interview 16). Ook daders komen wel eens tot het besef dat ze iemands grenzen overschreden hebben (fragment interview 17). Tenslotte moeten hulpverleners zelf ook voortdurend alert zijn voor het probleem omdat zij zelf ook gemakkelijk gebracht worden tot twijfelen (fragment Interview 70). De hulpverleners lossen dit probleem op door er van uit te gaan dat er bij twijfel of bij een vermoeden hoe dan ook een behoefte is aan hulp, net zoals bij 'valse beschuldigingen'. De houding van de hulpverleners staat hier in tegenstelling tot de globale houding bij de rest van de bevolking. In de globale bevolking heerst de opvatting: bij twijfel is er niets aan de hand, terwijl voor de hulpverleners twijfel voldoende is voor het in gang schieten van de hulpverlening. In feite staat de bevolking hier dichterbij een juridische benadering van probleemsituaties (bij twijfel spreekt men de verdachte vrij) dan bij een medische probleemsituaties (bij twijfel zoekt men verder naar ziekte).

Op de vertrouwenscentra krijgen ze regelmatig te maken met kinderen die aangepaard zijn geweest. Waartegen gezegd werd bvb dat het normaal is dat vaders dat doen met hun kinderen. Die komen op een gegeven moment ook tot het besef dat er iets niet in orde is. Ook de kernpedofielen, de zgn. 'verstokte' pedofielen, die vaak op jongens gericht zijn en ook op zoek zijn naar een relatie met jongens, ontwikkelen een relatie waarin ook plaats is voor tederheid, verwennen, cadeautjes, enz... Ook binnen dat kader beleven die jongens wat hen gebeurt niet altijd als misbruik. Het is niet iets wat bruusk tot stand komt, het kadert binnen een hele vertrouwensrelatie. Ze worden zich bewust van het misbruik-karakter op het moment dat ze zelf in de problemen komen, nl. als de relatie stopt en ze zich afvragen wat dat nu eigenlijk toch geweest is. Of als ze op latere leeftijd problemen krijgen met hun eigen seksualiteit. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Ik hoopte dat zij er geen problemen mee had. Een aantal jaren later bleek echter dat dat toch wel het geval was, toen ze 20 was kwam ik dat te weten. Zij vertelde er toen over tegen mijn toenmalige partner. Zij stelde zichzelf toen vooral vragen over het 'waarom' van mijn handelingen. Ik nam toen het initiatief om met haar erover te praten, ik hoop dat dat veel opgelost heeft. Zij heeft er daarna niet meer over gesproken. Tot op heden voel ik mij toch wel schuldig. Mijn kijk op seks en kinderen is toch wel genuanceerder geworden. Doordat zij zelf zei dat ze er problemen mee had kon ik het niet meer ontkennen. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Het voordeel van een systeem buiten justitie is dat wij werken met een ongerustheid, vermoeden, soms met heel duidelijke letsels maar dat hoeft niet. Tegenover: justitie kan enkel iets doen als het concrete bewijzen heeft. En dat is heel moeilijk bij mishandeling. Waarom? Bij lichamelijke mishandeling heb je sporen, maar bij alle andere vormen (emotioneel geweld, seksueel geweld) is er geen bewijsmateriaal aan hun lijf. Minder 20-30 % van de misbruikte kinderen hebben letsels die kunnen wijzen op misbruik, maar dan ken je de dader nog niet. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Ik luister naar hun argumenten, naar hun soms wanhopig zoeken naar een 'veiliger' verklaring maar ik blijf duidelijk op mijn standpunt staan en leg hen ook telkens opnieuw uit waarom...

De grootste VALSTRIK hier ligt niet in de taalvaardigheid of het redenaarstalent van de pleger/ouders maar wel in JEZELF.

Bij elk confrontatiegesprek steekt TWIJFEL de kop op

Omdat het doel van deze gesprekken niet alleen 'erkenning van het misbruik' maar ook en vooral 'bereidheid tot samenwerking' is, moet je al je empathische vermogens aanspreken om ouders telkens weer te overtuigen en te overhalen.

m.a.w. het zo geroemde 'JOINEN' van je cliënten kan hier vervaarlijk overhellen naar 'volledig meegaan' in hun verhaal, hun waarheid. Dit gevaar is des te groter naarmate de mensen tegenover je sympathieker en/of meer betrokken lijken.

Vandaar ook de noodzaak om voortdurend (in woorden of in gedachten) terug te gaan naar de oorspronkelijke diagnosestelling. Ook de aanwezigheid (interventie) van een collega kan hier voor uitglijden behoeden.

De meeste moeders reageren vertwijfeld en proberen uit alle macht de afschuwelijke waarheid teniet te doen met uitspraken als :

- ik ben altijd thuis
 - mijn man is een heel goede vader, hij ziet zijn kinderen doodgraag
 - mijn kind en ik hebben een heel goede relatie, ze komt mij alles vertellen
- (Doc. 1, opleidingsmodule hulpverleners)

2.3.1.2 Het minimaliseren van het geweld: het is niet zo erg, dus er is geen geweld

In de eerste voorbeelden ging het om het geweld op zich dat ontkend werd, in de volgende voorbeelden worden bepaalde aspecten van het geweld ontkend: het wordt geminimaliseerd. Minimalisering komt in veel verschillende vormen voor: er gebeuren erge dingen, mensen vertellen erover en dan zeggen ze: maar 't was niet zo erg', of: 't is al over'. Mensen kunnen soms wel erkennen dat ze bepaalde handelingen stellen, maar ze ontkennen dat ze er verantwoordelijk voor zijn: ik kon er niets aan doen. Dan wordt de verantwoordelijkheid of de schuld voor het geweld ontkend. Vaak wordt de ernst van het geweld ontkend, vooral als het gaat om geweld dat anderen ondervinden, maar ook soms ten aanzien van geweld dat men zelf meemaakt: ze moeten er maar niet zo zwaar aan tillen, of: ik zou het van me af moeten kunnen zetten. Of mensen beschrijven wel een aantal feiten en ontkennen dan de bedoeling: maar 't was niet slecht bedoeld. Of mensen ontkennen de gevolgen van het geweld. Nog een manier om te minimaliseren is het doen alsof het geweld niets te maken heeft met het leven van de mensen hier: 't gebeurt ver van hier. Een vorm van minimaliseren die erg kwetsend is voor slachtoffers van geweld is het weglachen van het geweld: waar je nu mee afkomt, of: het was maar een grapje.

Vroeger gingen we elke dag vechten. In de wijk. Het begon dikwijls met een ruzie of zo. Of met pesten, om te spelen. Dan kwamen de anderen af met meer volk. En wij gingen ook volk halen. We hebben eens gevochten met stokken met nagels er doorheen geslagen. Ik heb daar een jongen mee geraakt. Het was niet erg, hij had een schram onder zijn oog. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Vanuit de hulpverlening wordt het minimaliseren een vorm van cognitieve distortie genoemd.

Daders hebben vaak cognitieve distorties. Dat betekent: verrechtvaardigingen van wat ze gedaan hebben, excuses... Dat kan in de vorm van bagatelliseren, normaliseren. Het is het geven van een verklaring maar op zo een manier dat het onschadelijk wordt voor henzelf en voor het slachtoffer. Ze zeggen dan dat zij het gedaan hebben MAAR... en dan volgt er een hele uitleg die soms wel erg creatief is. Bvb: een dader verminderde het aantal slachtoffers die hij gemaakt had: een aantal ervan erkende hij, maar van andere herinnerde hij zich zagezegd niets. Eén van de meest schrijnende dingen die ik gehoord heb kwam van een man die een meisje van vier verkracht had. Hij verkondigde dat dat meisje hem begon te masturberen toen hij aan het urineren was, en dat dat meisje van vier er wel wat van kon, ze had het zeker nog gedaan. Hij legde de verantwoordelijkheid bij dat kind. Anderen zeggen dat het helemaal geen verkrachting was, maar wel seksuele voorlichting. Of er volgt een andere ingewikkelde verklaring. Sommigen schrijven wat ze zelf voelen toe aan het slachtoffer; zij spreken echt over een liefdesrelatie, zeggen dat het slachtoffer verliefd is op hen. Die maken een volwassene van dat kind, ze schrijven er volwassen gevoelens aan toe. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Toegeven dat er iets gebeurd is, betekent echter niet dat we er al zijn. Er is een verschil tussen BEKENNEN = feiten toegeven, en ERKENNEN = feiten toegeven en de verantwoordelijkheid voor het seksueel misbruik op zich nemen en de aangerichte schade en leed bij het kind onder ogen zien. De meeste plegers bekennen alleen in het eerste gesprek. De verdedigingsmechanismen die zichzelf maanden of jarenlang hebben gebruikt (en vaak geïnternaliseerd) om hun schuldgevoel te onderdrukken, worden nu bovengehaald: minimaliseren, bagatelliseren, rationaliseren. Ze dingen op ongeveer alles af

- leeftijd van het kind waarop het seksueel misbruik begon
- duur van het misbruik
- frekwentie van het misbruik
- ernst van de feiten...

(Document1, opleidingsmodule voor hulpverleners)

Sommigen ontkennen, sommigen minimaliseren, anderen zijn daar zeer realistisch in. Sommigen decompenseren, dwz ze gaan er depressief onder door omwille van het besef van wat ze gedaan hebben. Daar kun je niet één noemer op zetten... Bvb pedofielen hebben typisch een ontkenkende, minimaliserende stijl: de feiten echt minimaliseren. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

Voorbeelden van het minimaliseren door te benadrukken dat het 'over' is, zijn zowel van daders als van slachtoffers afkomstig. Vanuit de hulpverlening wordt echter duidelijk gemaakt dat geweld niet over is omdat er gezegd wordt dat het over is. Zelfs al zijn de gewelddadige handelingen gestopt, daarmee is de schade niet voorbij.

In de groep die van de andere kant kwam zaten vieze venten. Deze waren handtastelijk en kwamen onder mijn jas. Ik wou weg, maar dat ging niet met het volk. Uiteindelijk ben ik door de massa toch van die vieze venten gescheiden.
Hoe voelde je je?
Misselijk, slecht, mottig, compleet van de baan.
Wat was je reactie?

Ik heb heel hard gehuild (het was een rare avond), en verteld tegen vriendinnen, maar met stukken en brokken, ik vond het moeilijk om te vertellen. Ik had tijd nodig, het bleef wel hangen.

Bent u naar de politie gegaan?

Nee, niet naar de politie, ik zat in het buitenland. Als ik in België was geweest, zou ik ook niet naar de politie gegaan zijn. Gelijkaardige feiten meegemaakt op mijn 15de en toen ook niet naar de politie gegaan. Politie kan toch niet persoonlijk helpen. Op dat moment wou ik het vergeten en naar de politie gaan stimuleert dat vergeten niet omdat ik het dan moest vertellen. Als ik nu echt was aangerand, dan was ik wel naar de politie gegaan. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Nee, ik heb geen aangifte gedaan omdat ik toen nog dacht dat niemand mij ging geloven. Ik zou nu zeggen, ik zou er niet meer zolang mee wachten, maar dat weet ik dus niet. Nu zou ik het niet meer laten gebeuren. Toen ik verhuisd was had ik zoiets van laat ze nu maar, het is voorbij. Andere mensen moeten niet boeten. Het stalken, toen dat te lang duurde heb ik er de politie bij gehaald, toen moest hij het maar aan zijn gezin uitleggen waarom die daar waren. De incest toen heb ik het niet gedaan en nu is het voorbij. Het gaat niets meer uithalen en gaat het toch niet uitwissen. Ik heb mijn leven nu. En zoals hij nu leeft, heeft hij toch zijn straf. Zijn geweten, als hij dat heeft. (Int. 35, vrouw, slachtoffer)

Het laatste bericht dat ik hoorde over een interventie was pover: om een slachtoffer op te vangen kan je niet zeggen “het gaat wel over”, dat werkt niet. Je moet luisteren naar mensen en opvolgen hoe de verwerking verloopt. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Typisch is dat ze een paar dagen nadien terugkomen en hun verklaring terug willen intrekken: het is nu beter, het zal nu wel niet meer gebeuren,... We kunnen dan ook niet veel meer doen. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Veel mensen ontkennen een bepaald aspect van het geweld. Achtereenvolgend geven we voorbeelden van het ontkennen van de schuld, het ontkennen van de ernst, het ontkennen van de bedoeling, het ontkennen van de gevolgen. Hulpverleners beklemtonen dat het belangrijk is als daders zelf de verantwoordelijkheid op zich nemen, dat zij voor de volle omvang en ernst en gevolgen van het gebeurde de verantwoordelijkheid op zich nemen.

Een manier om de schuld te ontkennen, is het gebruik van alcohol in te roepen, al hechten hulpverleners daar niet zoveel belang aan.

Als oorzakelijke factor kan je alcohol misschien een bescheiden plaats toekennen. Andere drugs: zeer weinig. Het verklaart op zich echter niet het misbruik. Wat niet wil zeggen dat aan alcoholmisbruik niets gedaan moet worden. Alcoholgebruik wordt soms wel ingeroepen door daders als excuus: ‘ik was het niet, het was de alcohol, ik wist niet meer wat ik deed’. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Een andere manier om schuld te ontkennen, is de onweerstaanbare drang in te roepen.

Bij een aantal van onze jongeren en dat zijn dan degenen die doorverwezen worden voor medicatie zijn er die met hun driften geen weg weten, en die voelen de drang om op alle plaatsen en eender wanneer en met gelijk wie... Zo hebben we er een paar. Dat is misschien een kwestie van hormonen. In onze groepen zijn die

interessant om een dynamiek op gang te brengen, want onze incestvaders zijn braaf en onze pedofielen zijn heel braaf en gedwee, en om wat leven in de brouwerij te brengen zijn die verkrachters wel nuttig. Zij brengen dat lustaspect naar voren, iets wat incestvaders niet rap zullen doen. Het maakt het bespreekbaar voor de groep. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ook vroeger misbruik wordt wel eens ingeroepen om schuldaanspraken te verminderen.

Al zei ik dat ik er niet zwaar aan tilde, ik had de neiging gekregen om mij af te reageren en zelf dader te worden. Ik had toen namelijk wel eens een fantasie over hem waarin ik de rollen omdraaide, met een wellustige en agressieve ondertoon. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Soms wordt de schuld gelegd bij de samenleving, of de dader legt de schuld bij de reactie op het uitkomen van het geweld in plaats van op het geweld zelf.

Bij incestvaders merk ik vaak iets dat groeit, bvb een partnerrelatie die niet stabiel is waarbij de vader erg betrokken geraakt op zijn kinderen, zijn verhaal begint te doen aan zijn kinderen die op de duur zijn toeverlaat worden. Aanvankelijk is dat niet seksueel, maar als ze ouder worden komen er langzaam maar zeker aanrakingen die steeds verder gaan. Incestvaders zeggen vaak "ik wéét dat ik het niet had mogen doen!" Of: "de maatschappij is verkeerd". Ze vinden dat ze wel met hun dochter van 14 of 15 in bad moeten kunnen gaan. En aanrakingen moeten dan ook kunnen, daar is niets schadelijks aan volgens hen, en wij zijn het juist die er een drama van maken. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Over de gevoelens van (mijn slachtoffer): zij had bepaalde twijfels. Haar moeder vertelde mij ooit eens dat zij haar vroeg: 'mama, waarom streel je mij nooit dààr?'. Haar moeder zei dat ze daar geen duidelijk antwoord op kon geven dus zij gaf mij in feite bijna gelijk. In haar puberteit zal het meisje wellicht geconfronteerd geweest zijn met het feit dat ze iets meegemaakt heeft dat niet hoorde. Dàt, en veel minder de feiten zelf, hebben waarschijnlijk een probleem gecreëerd voor haar. Dit is een complexe nuance want onze maatschappij keurt nu een maal zulke dingen af, en we leven nu een maal in deze maatschappij en ik wist goed dat dit zo was, dus wat er gebeurd is is mijn verantwoordelijkheid. Ik vind wel dat we niet altijd moeten volgen wat de maatschappij ons voorschrijft. Ik vond dat toen ook, ik geloofde dat wat ik deed niet verkeerd was en hoopte dat de maatschappij wel opener en toleranter zou worden... Toen ik echter merkte dat ze problemen had met wat ik gedaan had, kon ik niet meer ontkennen dat ik fout was. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Soms wordt de schuld gelegd bij 'de omstandigheden', gebeurtenissen buiten de wil van de personen, waar men geen greep op heeft (het gebeurde...)

Er is hier ooit een raar voorval geweest. We zitten hier in een kansarme buurt, met zeer veel onveiligheidsgevoel - en op een bepaald moment is daar een Afrikaans type komen aanlopen 'ge moet dringend komen, want er is iets gebeurd' en toen was het nogal heel druk op de afdeling hier, het was 's nachts, in de donkere, en die wou iemand mee naar buiten lokken. En die persoon in kwestie zegt: ik ga hier niet buiten, u moet met uw wagen tot in de garage rijden van de poort van de spoedgevallen. Maar door omstandigheden is die persoon elders terechtgekomen en na een tijd zijn de mensen daar dan gaan reanimeren. Want blijkbaar was die persoon die in de auto lag de oorzaak weet ik daar zelfs niet meer van - is die slecht geworden, men heeft die gereanimeerd, dat is dan slecht afgelopen... En dan is men

via de kranten en polemieken gaan vertellen dat hier een slechte verzorging was en dat men de mensen aan de deur liet sterven. Men heeft hier voor de deur aan het betogen geweest. Het is zelfs zo dat voor men aan het betogen is geweest, is daar op een bepaalde moment een groep van geschat 60-70 man van die Afrikaanse gemeenschap die eigenlijk via de deur zijn binnengevallen om de nodige mensen te zien en om die overledene te zien. Dat was toen zeer bedreigend overgekomen. Er zijn toen klappen gevallen, hé. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

Sommige daders roepen een actie van justitie in om in de hulpverlening de schuld te ontkennen.

Want de dader zegt, ge moet geen maatregelen treffen voor dat kind, ik ben vrijgesproken of dat is geseponeerd. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Hulpverleners vinden het zowel voor daders als voor slachtoffers belangrijk dat de geweldpleger de verantwoordelijkheid voor het gebeurde op zich neemt.

Het is niet belangrijk dat wij dat kind geloven. Het is belangrijk dat die ouders dat kind geloven en dat die pleger het toegeeft. Iedereen kan wel zeggen we geloven dat ge verkracht zijt, maar als die man blijft zeggen bij hoog en bij laag dat ge een dikke leugenaar zijt, dan zit ge nog altijd met uw verwerkingsproces. En eigenlijk helpt ge dat kind via de ouders en via de pleger en dat kan ook een externe pleger zijn. Die plegers gaan meewerken als ze hier iets te winnen hebben. Wat hebben ze te winnen? Dat ze iets niet verliezen, dat ze hun gezin niet verliezen, hun vrouw, hun kind niet verliezen,... of omdat ze hun kind echt graag zien. Soms zitten plegers al te wenen voor ze binnen zijn en zeggen 'ik weet dat dat fout is, ik weet dat ik dat niet mocht doen, ik weet dat ik moet stoppen. Maar dat is niet gelukt en ik wist ook niet waar ik ermee naar toe kon'. De plegers zijn ook vaak opgelucht dat het uitkomt. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Soms zie je echter ook heel mooie evoluties. Zo was er een man die vroeger zei dat het slachtoffer hem verleid had, die voelde zichzelf slachtoffer en beschouwde het slachtoffer als dader. Op een gegeven moment gaf die zelf aan dat hij van inzicht veranderd was, hij erkende zelf dader te zijn. Bij velen zien we een dergelijke evolutie. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het ontkennen van de ernst van het geweld is een veel voorkomende strategie van alle betrokkenen bij geweldproblemen: voor slachtoffers is het een manier om de bedreiging die van het geweld op het eigen leven uitgaat te verminderen, voor daders is het een manier om een goed zelfbeeld te behouden, voor hulpverleners is het een manier om zich gerust te stellen in een beroepssituatie die soms gevaarlijk is. We geven van elk een voorbeeld.

Bij mij is het niet echt geweld geweest, wel misbruik. Voor mij is dat geen geweld. Hij heeft nooit echt geweld gebruikt, nooit lichamelijk, wel geestelijk. Als je hoort van andere vrouwen die echt met geweld te maken hebben gehad, dat heb ik niet. Iedere persoon is ook anders. Je voelt het ook anders aan. Ja, hij heeft schade aan mij toegebracht. Dat kan je niet vermijden, dat blijft. Het was mijn vader. Hij deed alles

wat je maar kan denken, ook opsluiten, mij verbergen tot iedereen weg was. ‘s Nachts lastigvallen, dat vond ik heel erg. Terwijl het huis vol zat, zat hij mij toch lastig te vallen, dan liet ik het gebeuren. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Een gevecht van een tegen een dat laten we doen, dat is eerlijk. Dan gaan we er rond staan. We supporteren, we moedigen ze aan. Maar als er een van ons aangevallen wordt dan komen wij helpen. Dat is normaal, hé. Meestal is het de ene wijk tegen de andere. Je moet niet bang zijn om te vechten. Het is niet erg als je eens verliest. Een paar blauwe plekken dat gaat weg. (Even later geeft hij bijna schoorvoetend toe dat hij soms ook wel eens bang is als er gevochten wordt). (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

(werd overvallen) Ik heb er nooit veel mee ingezet. Ik weet het niet, kwam dat nu doordat ik na het werk al wat glazen gedronken had dat ik het niet zo erg vond? Ik denk dat dat toch wel iets doet, ik had toen vier glazen bier binnen of zo... Ik vond het erg vervelend en zei bij mezelf ‘shit, wat moet ik nu doen?’

(bedreigd op de tram) Ik denk niet dat die jongens dat echt doen om iemand kwaad te doen, het is meer kattenkwaad. Er zullen er ook wel bij zijn die de anderen meesleuren.

Ik ben daarvoor niet naar de politie gegaan, dat vond ik te stom. Ik heb daar niet eens aan gedacht. Het was ook niet zo bedreigend.

Wat ik met de laptop meegemaakt heb is ook duidelijk geweld, door de slagen en zo. Dat van de tram vond ik geen geweld, dat waren pesterijen. Het hangt er ook allemaal van af. Moest het een oud vrouwtje uit een dorp zijn die dat meemaakt, misschien zou zij het wel geweld vinden. (Int. 22, man, Brussel)

Soms word je achtervolgd tot in je privé. In het begin ben je daar wel heel erg van onder de indruk, maar naarmate je meer ervaring krijgt, leer je zoiets te relativieren. Relativeren is erg belangrijk in deze job. Dat leer je door wat ouder te worden, of het ligt gewoon in je karakter. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Ik ben zelf ook eens bedreigd geweest. Ik was toen met een dokter op een appartement, en we mochten daar niet weg. De tweeloop van de bewoner stond naast de deur tegen de muur... Het is uiteindelijk goed afgelopen door lang te praten met die man. We hebben het ook al meegemaakt bij een vechtpartij dat er tafels en stoelen door de lucht vlogen. Als je zoiets tegen je hoofd krijgt... De dader van zoiets vind je niet meer terug. Wij hebben al vaak gezegd tegen elkaar “al bij al is het nog goed afgelopen”.

Nog een andere keer was er een dokter die zich opgesloten had in de badkamer en die zelfmoord wou plegen. De toenmalige rijkswacht werd erbij gehaald, en uiteindelijk besloot men dat men de badkamerdeur zou openen. De rijkswacht forceerde de deur met een koevoet, en daarna waren ze weg. Wie stond er nog? Ik! Die dokter ziet mij dus staan en grijpt het eerste het beste wat hij kan vastkrijgen: een spuitbus scheerschuim. Die spoot hij leeg op mij! We hebben er achteraf mee gelachen, maar het had ook weer veel erger kunnen zijn. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

In het jeugdhuis werd ik wel eens geconfronteerd met druggebruik (niet binnenshuis!), inbraken, vechtpartijen en verbaal geweld. Er waren wel onderscheiden groepen, maar dat waren geen bendes. Het bleef ook beperkt tot het jeugdhuis zelf: in de buurt er rond werden geen inbraken of geweld gepleegd. De burens klaagden wel over nachtlawaai, over spuwen op de grond (wat ik nogal belachelijk vond), die dingen. Ook onterechte klachten, zoals ‘ze gaan op mijn parkeerplaats staan’. Er was ook nogal gemakkelijk paniek bij de burens als ze de politie een bezoek zagen brengen aan het jeugdhuis. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

En spoedgevallen is altijd een crisissituatie, of dat dat nu voor ons ernstig is of niet, medisch ernstig dat is niet zeker; maar voor de mensen in se is het altijd een urgente situatie, of het nu gaat om een vinger van een week geleden of zoets, de mensen vinden dat erg. We zeggen wel eens, van ja maar dat is niet erg. Wat wel een probleem is en ik weet niet of we daar wat als ziekenhuis aan kunnen doen, dat is, dat er ook agressie ontstaat door slechte informatie. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

De bedoeling ontkennen, of een goede bedoeling toekennen aan de geweldpleger is ook een manier om het geweld te minimaliseren. Dan probeert men op zijn minst de goede identiteit voor de geweldpleger in stand te houden en ontkracht men eventuele aanspraken op het opnemen van verantwoordelijkheid voor toegebrachte schade. Het ontkennen van negatieve bedoelingen kan ook een manier zijn om klachten van mensen af te wimpelen. Politiemensen die met veel respect omgaan met betrokkenen in een geweldsituatie, geven de betrokkenen een goed gevoel, waardoor de agressiviteit in de situatie afneemt. Soms geeft de dader door een overmatige blijk van goede bedoelingen zichzelf een gemakkelijker toegang tot zijn slachtoffer. Soms wordt de dader op een onaantastbare hoge positie geplaatst waardoor het onmogelijk wordt geacht dat hij geweld pleegt.

Op de voetbal had ik een mes. Ik was toen nog net geen twaalf jaar. Dat was toen een grote match, onze ploeg tegen Club Brugge. Ik liep daar rond met dat mes in mijn hand, stom van mij, ik dacht er ineens aan dat ik dat beter kon dichtplooiën en in mijn zak steken, maar het was te laat, de politie had het gezien. Ik had dat mes meegenomen van thuis, ik dacht: je weet maar nooit. Om mezelf te verdedigen als het nodig moest zijn. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik zeg ook altijd tegen iedereen 'mijnheer' vb. 'Mijnheer, dat lijkt me niet zo verstandig om daar nu zo'n drama van te maken' ofzo... Ik merk dat ze dat wel fijn vinden, dat ik hen met het nodige respect behandel, en zeker als uit de lagere sociale klasse komen. Ik ben maar 1.70 m en kan dus niet naar zo'n struise man die me bedreigt opkijken en zeggen 'dat moet hier gedaan zijn. (Int. 63, man, politie)

Al wat ze kunnen doen, heeft hij gedaan bij mij. Ik heb er nooit bij stilgestaan dat ik zwanger kon raken. Gebruikte hij iets, ik weet het niet. En dan moest ik ook vanalles bij hem doen. En toch, die was goed voor mij, toen. Daarna besepte ik waarom hij goed was voor mij. Hij chanteerde mij van ik geef u alles en gij zwijgt. Daarom heb ik niet het gevoel dat het geweld was, hij heeft me niet geslagen gelijk op die foto, niet gedwongen. Ik had wel veel schrik. Ik werd opgesloten in de kelder. Nu nog droom ik daarvan. Dat was hier in huis. Daar heb ik geen problemen mee. Wel heb ik nog een beetje angst om in een klein hokje in de kelder te komen, maar over het algemeen gaat het goed. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Hij wist mijn ouders goed te manipuleren, hij vroeg altijd of ik zijn vrouw mocht komen helpen met bakken of de auto wassen, hij kwam dagelijks naar mijn thuis. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

In het derde studiejaar, ik had les van een broeder en ik zat samen met een ander meisje op de laatste bank. Hij kwam me dan masseren onder mijn onderlijfje in. Ik heb het tegen mijn zus gezegd. Ik vond het vreemd. Niemand zei er iets van. Ik heb

het niet aan mijn ouders verteld. Toen ik in het eerste middelbaar zat is die broeder veroordeeld en ontslaan. Dus blijkbaar hadden er wel ouders klacht neergelegd.

Dat gebeurt meer. In het zesde leerjaar was een turnleraar die niet van de meisjes af kon blijven. En een leraar, een homo, die van niemand kon afblijven. Het komt vaak voor, want een leraar dat is iemand waar je als kind naar opkijkt, zeker naar die broeder, die had nog iets heilig.

De manege waar ik reed, daar was ook een jongetje die een voorkeursbehandeling kreeg (op weekend, al jong naar wedstrijden) en wij dachten dat dat was omdat die goed reed. De manege ging weg omdat die mensen verhuisden en wij stopten, maar dat jongetje ging nog naar die mensen. Dat jongetje kwam getraumatiseerd terug. En die man was getrouwd en hetero. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Wij hebben ook opvallend veel mannen die misbruikt zijn geweest door vrouwen, door moederfiguren. Dat is iets wat weinig naar voor komt: de man als slachtoffer en de vrouw als dader. Vooral in de groep impulscontrole zitten er zo wel wat, en dat is misbruik dat eigenlijk ook nooit uitgekomen is. Ik had eens een jonge gast en die had seks gehad op zijn twaalfde met een vrouw van 24, en die vond dat fantastisch. Sommigen beschouwen dat niet als misbruik, en pas later valt hun frank dat er toen toch iets niet klopte. Wij proberen die frank te laten vallen. Een mannelijk slachtoffer gaat het veel moeilijker hebben om daarmee naar buiten te komen, een man gaat dat sneller kaderen als iets plezants, iets opwindend, in plaats van het als misbruik te zien. Veel zal er afhangen van de ervaring op het moment zelf. Ik denk echt wel dat er mensen zijn die het beschouwen als een voorrecht om op hun 12 jaar seks gehad te hebben met hun leerkracht. Maar je moet wel heel voorzichtig zijn met verklaringen. Er leeft bv zo een opvatting dat mensen die op jonge leeftijd, toen ze er nog niet rijp voor waren, zo een totaal overweldigende seksuele ervaring hebben gehad dat ze er later terug naar op zoek gaan en op die manier tot feiten komen. Maar dat is een verklaring die niet alles verklaart, en die eigenlijk maar een hypothese is. Dat wordt niet ondersteund door een deel van onze ervaringen. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Op het moment van de feiten hebben de meeste daders toch een denkkader nodig om hun slachtoffer medeplichtig te maken bvb “ze heeft er ook plezier aan beleefd” of “ze was vragende partij”. Ofwel objectiveren ze hun slachtoffer, om voor zichzelf te kunnen verantwoorden dat wat ze doen niet zo erg is, want het slachtoffer is toch niet veel waard bvb, of heeft het zelf gezocht. Ofwel wordt het slachtoffer een volwaardige partner en is het geen misbruik, en zijn het anderen die het slachtoffer achteraf schuldgevoelens aangepraat hebben. In de theorie worden zulke rechtvaardigingen ‘cognitieve distorties’ genoemd; eigenlijk zijn het drogredenen. Diegenen die heel goed weten waarmee ze bezig zijn, die dus weten ‘dit is verkeerd en absoluut beschadigend voor het slachtoffer’ en het toch wetens en willens doen, dat is gelukkig een kleine groep. Die vinden die schade totaal onbelangrijk, het is hun eigen genot dat op de eerste plaats komt. De meesten kunnen zoiets voor zichzelf niet verantwoorden zonder een of andere rechtvaardiging.

We komen het ook indirect tegen. Soms ontdekken plegers dat ze zelf als kind misbruikt zijn geweest, maar dat nooit als zodanig benoemd hebben. Klassiek voorbeeld is dat van de twaalf- of dertienjarige jongen die door zijn moeder of een lerares of een tante misbruikt is, die dat gaat beschouwen als een eerste seksuele ervaring, vaak ook omdat het hem zo aangepraat is geweest. Ofwel beleeft zo’n jongen die ervaring als een dader, iets als “ik heb hier nu zelf iets gedaan dat niet mag”. Terwijl er toch die machtsongelijkheid is tegenover die 40-jarige lerares. Daar kan het begin liggen van een deviant seksuele beleving. Omdat het zo’n overweldigende ervaring is die ze zo vroeg in hun ontwikkeling beleven, gaan ze op zoek naar een ervaring die even fantastisch is, komen die dan niet meer tegen, en gaan geleidelijk aan hun grenzen verleggen in de hoop van nog eens een even sterke ervaring te hebben. Het maakt een onderdeel uit van de therapie om dan de vraag te stellen: “was je daar klaar voor, op die leeftijd? Was dat niet te vroeg, en was dat dus geen misbruik?” (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

De volgende categorie van redeneringen die we bespreken onder de hoofding ‘minimaliseren van het geweld’ zullen we benoemen als ‘het ontkennen van de gevolgen van het geweld’. Deze categorie sluit aan bij de vorige: als de bedoeling om schade te berokkenen ontbrak, kan er dan wel schade optreden? Mensen zijn dan gemakkelijk geneigd om te zeggen: ik heb dit niet gewild, dus het kan niet voorkomen. Of: hij had het goed bedoeld, ik mag daar geen last van hebben. Ook in vorig onderzoek hebben we al vastgesteld dat er een dissociatie kan optreden tussen de traumatische gebeurtenis en de gevolgen ervan. We hebben het toen ‘miskend slachtofferschap’ genoemd: de mensen die wel slachtoffer van geweld zijn, die er ook alle symptomen van vertonen, maar waarbij de koppeling van de symptomen als gevolgen van de geweldervaring ontbreekt (Bruynooghe, 1995).

Sommige mensen ontwikkelen een zeer grote weerbaarheid waardoor de ontkenning van de gevolgen van geweld geloofwaardiger overkomt. Bij andere mensen lijkt het alsof ze tegenover zichzelf de gevolgen van het gebeurde ontkennen.

In de hulpverlening wordt er gerapporteerd dat geweldplegers zich heel weinig kunnen voorstellen van wat er bij het slachtoffer omgaat. Niet zelden horen we dan van slachtoffers dat ze vooral willen dat de dader zou beseffen wat hij hun aandoet of aangedaan heeft.

Voor de slachtoffers van geweld is in de vorm van slachtofferhulp een speciale dienst die helpt bij de verwerking van geweldervaringen met het oog op het voorkomen van de gevolgen ervan. Daarvoor is het natuurlijk noodzakelijk dat er een verband wordt gelegd tussen de geweldervaringen en het lichamelijk, psychisch en sociaal functioneren van mensen. In interview 34 is duidelijk een ‘miskend slachtoffer’ aan het woord.

Oké, het is rechtstreeks geweld, fysiek geweld, maar het is niet persoonlijk en dat bespaart me van traumatische ervaringen. Dan kan je nog eens een straf verhaal vertellen. Ik heb er ook geen fysiek letsel aan overgehouden. Dat seksueel geweld vond ik ook niet traumatiserend. Het was niet prettig, maar ik heb een vrij grote weerbaarheid, het overkomt meer mensen. Verbale agressie dat maak je in het dagelijkse leven meer mee en fysiek geweld in sommige relaties. Situaties waar mensen verbaal en psychologisch trachten macht uit te oefenen, dat ga je meer op jezelf betrekken. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Op de vraag naar: hebt u ooit een bedreiging meegemaakt, was haar reactie:

Nooit meegemaakt bedreiging. Maar ik heb ooit briefjes (2) onder mijn voordeur gevonden die heel beledigend waren. Op het eerste stond: “je man bedriegt je”. Op het tweede, later, stond dat ik iets voor mijn venster moest zetten als ik een afspraakje wou. Ik was heel kwaad daarover en ik wou klacht indienen, maar ik heb het uiteindelijk niet gedaan. Mijn man zei: “laat dat toch, de politie houdt zich niet bezig met zo’n kleinigheden”. Ik was ook wel bang dat de politie mij niet serieus zou nemen, maar langs de andere kant wou ik wel dat ze het wisten. Ik heb die papiertjes

in de vuilbak gegooid en er geen aandacht meer aan gegeven. C'était un petit rigolo qui n' avait rien d'autre à faire.

Ik voelde het ook aan als een vorm van racisme. Waarom ik? Ik had het gevoel dat iemand wou dat ik vertrok. Misschien was het wel iemand die mijn man wou pesten. Dit is "embêter les gens, gâcher la tranquillité".

Als reactie ben ik wel zelf op onderzoek gegaan: ik ben in de buurt rondvraag gaan doen, want het gebeurde altijd als ik niet thuis was. Niemand wist iets. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Oefenen op empathie is heel belangrijk. Ze kunnen wel verslag uitbrengen aan justitie, maar vertellen wat het slachtoffer denkt of voelt is voor hen quasi onmogelijk. Op iemand anders zijn stoel gaan zitten kan voor hen niet, dat moet echt inge oefend worden. Een van de vragen bij de evaluatie is hoe het slachtoffer reageerde op het moment van de feiten. Onze mannen hebben daar een heel vertekend beeld over. Meestal is dat een beeld dat hun eigen gedrag verrechtvaardigt. "Ze zei niet nee" bvb. Of: ze weende niet, ze heeft zich niet verzet, ik heb toch geen geweld gebruikt,... Of ze zeggen dat het slachtoffer opgewonden raakte vaak gaat het dan over fysieke reacties bij het slachtoffer die zij interpreteren als 'genieten van'... Ik heb nog geen enkele pleger horen zeggen "dat kind was bang". Ze nemen dat gewoon niet waar. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Voor een achtervolging zou ik wel naar de politie gaan. Dat is een keer gebeurd, ik reed met de wagen en een auto bleef mij maar achtervolgen. Mijn hart begon er sneller van te kloppen. Ik reed toen naar het politiebureau en daar haakte hij af. Ik ben toen niet naar de politie gegaan want ik had de nummerplaat van de dader niet kunnen noteren. De politie zou mij uitlachen!

Geweld vind ik dit niet. Die persoon kan het voor het plezier gedaan hebben. Aan geweld hou je iets over. Ik keur het niet goed, maar het is geen geweld. (Int. 15, vrouw, jong)

Voor een goede verwerking moet er correcte en duidelijke informatie gegeven worden. Mensen moeten ook hun verhaal kunnen doen. Daarbij stuur ik wel een beetje. Het is belangrijk dat ze alles kunnen vertellen wat hun overkomen is, met aandacht voor de gevoelens. Daarna komt er een gevoel van ontlasting. Als er een langere tijd overheen gegaan is vooraleer mensen hier aankloppen, is dat meestal een teken dat er iets mis is. Zo kwam er eens een man zes maanden na de feiten hier aan. Het was niet eens iets enorm dramatisch wat hij meegemaakt had: zijn portefeuille was gestolen op straat. Hij had zich veel opgesloten na de feiten. Hij had blijkbaar ook niet veel mensen bij wie hij terecht kon, waarmee hij kon spreken over het gebeurde. Het was nogal een struise man, misschien was hij wel wat macho en was hij bang dat anderen hem als een watje zouden beschouwen als hij erover sprak.

Het komt regelmatig voor dat de politie foutieve info geeft. Dat is meestal niet hun schuld, vaak worden ze zelf slecht geïnformeerd. Zo was er een slachtoffer van inbraak, waarbij er geen contact was geweest met de daders. De politie zei dat slachtofferhulp zou zorgen voor een schadevergoeding, wat wij niet konden. Die persoon was erg teleurgesteld. Wij geven ook cursussen in slachtofferbejegening aan de politie. Dat is heel zinvol, ze trekken vaak grote ogen als we dingen vertellen die ze niet wisten. De politie is niet van slechte wil, maar maakt soms wel serieuze fouten. Bvb toen er ergens een overval gepleegd was vroeg de directeur van de zaak aan de politie waar het personeel terecht kon. De politie antwoordde toen dat het personeel er maar moest tegen kunnen, net zoals zichzelf! Zulke zaken komen we toch nog tegen. Vaak leven er ook cliché's bij de politie: ze gaan er bvb van uit dat een stoere kerel het zo wel haalt, en een oud vrouwtje niet. Zoiets klopt niet natuurlijk!

Het is vaak erg belangrijk om zich benadeelde persoon te stellen. Soms wordt het formulier om dat aan te vragen echter gewoon geklasseerd door de politie, zonder dat er verder iets mee gebeurt. Als ik daar weet van krijg, contacteer ik steeds de politieman die daarvoor verantwoordelijk is om hem te wijzen op wat hij deed. Ooit waren die formulieren eens op en heeft de politie er bij gemaakt maar in een andere

kleur dan het officiële formulier. Daarmee wordt op het parket dan verwarring gezaaid. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het heeft geduurd tot ik 17,5 jaar was. Toen kende ik mijn man al en ik wilde minder en minder. Ik had een schuldgevoel dat ik niet eerder heb gezegd: nu is het gedaan. Ik had het gevoel dat ik iemand had om me aan vast te houden. Mijn man heeft het pas na 19 jaar huwelijk gehoord en niet van mij. Ik was aan het doorflippen, had epilepsie en ging naar een psychiater. Ik ben ook opgenomen, maar daar hebben ze me niet geholpen. Ik raakte nog dieper in de put. Ze dachten allemaal dat ik zenuwen had. Ik heb veel operaties gehad en dat ik dat niet kon verwerken, dat zei ik ook. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Een volgende categorie van minimaliseringen kan bestempeld worden als ‘weglachen’: men maakt zich met een grapje af van de klacht of het leed van iemand anders. Vooral slachtoffers hebben last van ‘weggelachen’ te worden, en de vrees voor deze reactie belet hen om hulp te zoeken voor het probleem.

Belangrijk vind ik dat er over geweld gebabbeld wordt, dat je ervoor bij de politie terecht moet kunnen. Nu word je vaak weggelachen. Opvang na verhoor vind ik ook heel belangrijk. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Mensen geven sommige zaken ook niet aan bij de politie omdat hun naam dan in het dossier komt, en de advocaat van de tegenpartij heeft inzagerecht. Zulke mensen vrezen wraakacties, vaak terecht denk ik. Ik heb ook eens een week met mijn vensters gebarricadeerd geleefd. Ik had toen met enkel vrienden zelf twee dieven gepakt, ze zaten vast in een telefooncel. We belden de politie en die zei: ‘laat ze maar lopen’. [lacht bitter] Ook meegemaakt: de politie komt binnen bij een vechtpartij en neemt er één mee. Mij lieten ze achter met al de anderen, ik voelde mij wel erg onveilig. Of: de politie komt binnen en vraagt ‘is het hier?’ Of ze vragen mij: ‘weet je wie het gedaan heeft?’ Zoiets moet je toch aan mij individueel vragen! Ik moet blijven werken met die groep! (Int. 10, man, hulpverlening)

Ooit was ik getuige van de vernieling van een auto. De eigenaars vroegen mensen om te getuigen, en ik ben toen met mijn vriend gaan getuigen bij de politie. De politie lachte ons gewoon uit: “wat kom jij hier doen?” zeiden ze. We hadden geen schade dus we moesten maar wegwezen. Ze namen niet eens de moeite om te luisteren naar ons. Dat vind ik echt wel straf. Ze gaven ons het gevoel dat het voor hen dagelijkse kost was, en totaal onbelangrijk. (Int. 15, vrouw, jong)

De laatste subcategorie van het minimaliseren hebben we benoemd als ‘het zich beschermd weten’. Hier doen mensen iets waardoor ze de kans op geweld kleiner maken, of ze creëren een omgeving waarin ze een veilig gevoel kunnen hebben, of ze maken zich vaardigheden eigen waardoor dat ze zelfs een (potentieel) gewelddadige situatie beter kunnen beheersen. Dikwijls wordt sociale steun vermeld als een manier om zich beschermd te voelen. Maar ook materiële beveiligingen kunnen een rol spelen. Een gebrek aan sociale steun of een gebrek in de relatie met de politie kan dan voor een extra gevoel van onveiligheid zorgen.

(Ooit bedreigd?) Ja, meegemaakt. Ook in het café. Van iemand die mij ooit eens verteld heeft dat hij al met een revolver naar mensen geschoten heeft. Iemand van wie ik vermoed dat hij nog een grotere 'fafoul' is dan hij zelf wil laten blijken. Ineens stond hij achter mijn toog. Hij haalde uit naar mij, uiteindelijk heeft hij al de glazen van de toog geveegd, hij is aan mij niet aangekomen. Op zo'n moment ben ik niet bang, dat komt pas achteraf. Die gast heeft mij toen gezegd voor hij doorging: 'ik zal je wel weten te vinden'. Maar daar ben ik eigenlijk niet bang van, van zoiets. Ik heb dat in het café meerdere keren gehad, als ik mensen zei dat ze zich moesten gedragen. Dikwijls mensen waar ik normaal gezien bang van zou zijn om er op af te stappen. Maar in het café heeft mijn angst mij nooit weerhouden om er op af te stappen. Omdat je op dat moment die angst niet echt voelt, dat komt altijd achteraf. Ik denk dat dat komt doordat ik mij sociaal beschermd voel in dat café, we hebben er onlangs nog over gepraat aan de toog. Ik weet dat die mensen achter mij staan, wat er ook gebeurt. En mijn actie was positief omdat de gasten waar ik zo op af stap dat ook wel voelen; die gaan niet alleen voor mij achteruit. (Int. 5, man, Brussel)

Nog een verhaal: een jonge Marokkaan die niet binnen mag in een dancing gaat weg en keert terug met een pistool. Dat bleek achteraf een alarmpistool te zijn maar bon. De straathoekwerker komt ertussen, en in een mum van tijd staat er 45 man rond. Dan komt de politie en die vraagt aan de straathoekwerker: 'wie was het?'. Die straathoekwerker wou niets zeggen, en is daar later voor op het matje geroepen. Waar is het beroepsgeheim?! Ik voel mij niet veilig bij de politie! (Int. 10, man, hulpverlening)

Het heeft veel te maken met mijn communicatieve stijl.

Ik ben één keer bijna aangevallen door een psychiatrisch patiënt X. Als hij zijn drugs heeft, dan is er geen probleem, anders gaat hij dreigen. Hij wilde een verhoogde dosis en ik zegde dat ik hem die niet kon geven. Toen sprong hij over mijn bureau.

Mijn communicatieve stijl vertrekt vanuit het systeemdenken. Wanneer je de axioma's [van Watzlawick] in je buik hebt voorkom je veel agressie.

Veel agressie heeft te maken met slechte communicatie. Men voelt zich niet begrepen, niet gehoord. Dat is een uitlokkend gegeven voor agressie. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

Bvb we hebben vorig jaar een volledige renovatie gedaan van de spoedgevallendienst en we hebben de indruk en dat is subjectief, maar iedereen heeft dat wel [die indruk] doordat we het ziekenhuis afsluiten, doordat we dus deuren hebben geplaatst die niet meer open gaan, die enkel vanachter een balie kunnen bediend worden, dat mensen niet zomaar het ziekenhuis binnenkomen - want vroeger de spoedgevallen dat was een open zaak - dat er toch veel minder agressie is/ wordt ervaren; verbaal dat blijft, maar het wordt ook minder ervaren doordat een afstand is gecreëerd tussen de hulpverlener en de agressor, om het zo te zeggen.

Dus de hulpverlener voelt zich daardoor veiliger. Ze weten de mensen kunnen niet tot bij mij komen. Het is achter glas, er kan geen deur open, en ook denk ik naar het ziekenhuis toe, ongewenste personen 's nachts in het ziekenhuis is veel minder aanwezig dan vroeger. Wat dan eigenlijk weer een veiligheid geeft naar het personeel dat hier 's nachts alleen op een afdeling zit, natuurlijk; dus dat zijn toch een aantal zaken dus een aantal structurele maatregelen. Camerabewaking- maar of dat dat veel uithaalt of niet, dat weet ik eigenlijk niet, want er gebeuren hier nog fietsdiefstallen terwijl de camera's daarboven hangen bij wijze van spreken, autodiefstallen, inbraak in auto's in de garage in het ziekenhuis zelfs. Er is ook een slotenplan opgemaakt, dus dat niet iedereen zomaar overal binnenkan. Dat zijn een aantal zaken... dat is meestal structureel, dat valt bij de mensen meestal het best in het oog.

Het is een heel complex probleem. Ik stel me de vraag of het allemaal wel op te lossen is. Ge gaat altijd agressie krijgen. Soms is het moeilijk om de mensen [het personeel] te beschermen. En dat wordt een probleem. Men heeft in Antwerpen al een ziekenwagen waar men kogelvrije vesten in de ziekenwagen heeft. Voor gevallen van veiligheid. Ik denk dat het achterliggende idee ervan is: men spreekt altijd van veel blauw op straat- maar dat ze er niet altijd zijn en dat ge soms in situaties komt waar de politie niet aanwezig is. Met spoedgevallen krijg je een spiegel van de

maatschappij binnen. Het aantal moorden en moordpogingen is toegenomen. Mensen zijn assertiever, de grens met agressie is zeer nauw, dat vind je ook terug in het ziekenhuis. Daar kunt ge u niet tegen beschermen. In een Brussels ziekenhuis heeft men al zijn eigen security dienst.

Soms is er ook politiebewaking bij de patiënt (dader of slachtoffer). Soms patrouilleren ze zelfs in de tuin van het ziekenhuis. (Dat is gebeurd bij iemand die een rijkswachter wou neerschieten en die toen door een andere rijkswachter zelf werd neergeschoten). Die politiebewaking kan ook gebeuren ter bescherming van het slachtoffer of zijn familie. Dat geeft het personeel wel het gevoel van 'het is niet ongevaarlijk', een gevoel van bedreigd zijn. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

Ik, en een jeugdrechter uit de buurt zijn al alle twee bedreigd door één van onze cliënten. Ik voel me echter niet onveilig. Maar ik denk dat dat is omdat wij met de politie samenwerken.

Plus, dat ik heel veel mensen ken. Met die portefeuille heb ik heel de gemeente afgegaan en ben ik uiteindelijk bij een mama terechtgekomen die ik kende. Die heeft er volgens mij voor gezorgd dat dat geld is teruggekomen. Maar op het moment dat ge één van die gasten bij naam aanspreekt is het ook gedaan, hé. Ge moet maar eens als het Turken zijn Ali roepen of Yoesef, als ge maar éne bij naam kent, dan is dat gedaan. Op het moment dat ge ene bij naam of van gezicht kent en ge spreekt die direct aan in zo'n groep tegen of rond u dan is dat geweld en dat machogedoe gedaan. Voor dat jongerengeweld vind ik dat dat installeren van die vaders en moeders in de wijk, dat dat wel helpt. Soms ken ik kinderen van vroeger van de raadpleging, en die schrikken zich een ongeluk als ik hun naam zeg. Dan zijn ze niet meer anoniem. Die verraden hun groep niet, maar die groep denkt dan 'hola, die kan er ergens een naam op plakken...' en die weten dan zijn wij ook traceerbaar. Daar worden ze kalmer van. Maar dat zijn dan soms maar kleine vandaaltjes. De grote, daar durf ik toch ook niet tegen op.

Natuurlijk, ik loop ook over als ik er 10 langs één kant van de straat zie lopen. Ge reageert daar wel op. Bvb de zwarte baas van een café waar je komt... je zou die tegenkomen op straat en die zou eens naar u lachen, wat zou ge dan zeggen... Het is toch alleen maar omdat ge die kent [dat ge daar geen schrik van hebt]. Het is toch vaak zo, iemand is in die wereld de grote man en als ze op straat lopen zijn ze ineens de kleine man. ..Op het moment dat ge die kent, verandert dat altijd. Als iemand op straat u zou neerslagen, dan zoudt ge hem direct aangeven, maar als ge hem kent, dan gaat ge eerst vragen wat er aan de hand was. En dat is het verschil. Dat maakt ook wel uit of mensen naar de politie gaan. En ook het idee van gaat dat iets opbrengen of niet. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

2.3.2 REDENERINGEN OVER DE LEGITIMITEIT VAN HET GEWELD

In deze paragraaf bespreken we alle redeneringen die mensen gebruiken om het gebruik van geweld te rechtvaardigen. Het gebruik van geweld wordt vaak gerechtvaardigd door het doel dat men wenst te bereiken. Men hanteert dan de redenering van 'het doel heiligt de middelen'. In onze samenleving zijn er nog steeds mensen die een dosis fysiek geweld in de opvoeding noodzakelijk vinden om kinderen aangepast gedrag te leren. Zelfverdediging wordt ook gebruikt om geweld te rechtvaardigen: ik werd aangevallen en ik moest me verdedigen. We hoorden ook de idee van preventief geweld: ik moest wel geweld gebruiken tegen iemand om een groter geweld te voorkomen. Bij jongeren moet het gebruik van geweld vaak een sociaal

doel dienen: er bij horen, status verwerven, een 'eerlijk gevecht' durven aangaan, het gebruik van geweld voor recreatieve doeleinden.

Doordat er zoveel verschillende positieve doeleinden tgeschreven worden aan het gebruik van geweld, wordt het gebruik van geweld in onze samenleving heel normaal gevonden en verschijnt het in sommige situaties zelfs als een soort van routine. Als laatste in de rij van legitimeringen gaan we in op de participantenverklaringen voor het gebruik van geweld: manieren van mensen om het geweld een zodanige betekenis te geven dat ze kunnen blijven functioneren in een gewelddadige situatie.

2.3.2.1 Normaliseren van geweld

We zullen beginnen met de brede culturele betekenis van functioneel geweld: het geweld waarvan men vindt dat het 'normaal' is of tot de 'routine' behoort. In de eerste plaats zijn er mensen die vinden dat een zekere dosis van geweld gebruiken of ondervinden, behoort tot bepaalde ontwikkelingsfasen: als kind is het normaal, later niet meer

Wij zijn volwassen nu en weten dat geweld verkeerd is. Die dingen waren toen eigenlijk heel normaal. Elke week was er wel ergens een ruzie tussen kinderen die uit de hand liep. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Vervolgens geven we voorbeelden van situaties waarin het geweld zo dikwijls voorkomt, dat het routinematig wordt en daardoor een 'normaal' karakter krijgt. In deze categorie treffen we mensen aan die herhaaldelijk gevictimiseerd werden en daders die herhaaldelijk iemand victimiseerden. Deze situatie kan zich ook in sommige vormen van hulpverlening voordoen.

Hier worden we heel vaak geconfronteerd met bedreigingen. Meestal is dat dan verbaal. Dat is normaal als je met dit soort jongeren werkt. Het is hier de laatste kans voor Mol of Ruislede. Die jongeren zijn verbitterd. Ze hebben al heel veel instellingen achter de rug en zijn al zoveel relaties aangegaan die afgebroken werden. Ze raken gewoon gefrustreerd. Die verbale agressie is dus niet zo persoonsgericht. Als ze fysiek geweld gebruiken, is dat meestal tegen materiaal. Liever dat dan dat ze een persoon aanpakken. (Int. 61, man, hulpverlening)

Ja, hij vond dat heel normaal. Hij beschouwde me als zijn vrouw. Hij vond dat hij het recht had om mij te gebruiken. Het zal ook wel iets met zijn jeugd te maken hebben gehad. Normaal gedrag vond ik het niet. Het was zo alsof, dat woont hier, dat is van mij, zoals een meubelstuk, dat nog soms iets mag zeggen, als het mij aanstaat. Het begon soms met lieve woordjes, dat dan in misbruik uitmondde. Voor het misbruik kon ik er goed mee opschieten en dat vond ik heel moeilijk. Die heeft me graag en dan begon hij dingen te doen die niet meer normaal waren. Hij moest ook altijd zijn zin hebben, ruzies. Ook de keren dat ik nee zei en uiteindelijk dan ja zei. (Int. 35, vrouw, slachtoffer)

Bvb er werd van uit gegaan dat als je hier werkt, je er maar moet tegen kunnen dat je eens iets overkomt. Als een personeelslid een aantal keren slachtoffer wordt en slecht opgevangen wordt, kan zo iemand het werk verlaten. Dat is hier al gebeurd. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Andere manieren om geweld te 'normaliseren' zijn: te verwijzen naar de context (daar kan je dat nu eenmaal verwachten), naar de wederkerigheid in geweld (bij wederkerigheid gaat het om 'normaal' gedrag, bij eenzijdigheid is het geweld 'niet normaal'), als er geen herrie komt rond het gedrag is het 'normaal'.

(In reactie op de busvignette)

De context is wel belangrijk. In onze samenleving is het zo dat je mensen niet ongevraagd aanraakt... Dit gebeurt hier nu in een bus, maar als dat in een mannensauna zou gebeuren dan zou dat normaal zijn. De context is dus wel belangrijk. In een sauna gebeurt dat constant. (Int. 4, man, Brussel)

Als je met twee begint te vechten, kan je er niet voor naar de politie gaan, dan heb je het zelf gezocht. Maar als je echt slachtoffer bent, als ze je komen zoeken met 2 of 3 naar je toe en je kan je niet verdedigen dan wel naar de politie. Dus als je alle twee begint met vechten en duwen en trekken, dan ben je allebei dader en slachtoffer. Dan dus niet. Maar als er ruzie is en je gaat weg en daarna komt die op je kloppen, dat is niet normaal. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Ik heb toen ik 18 à 19 jaar was wel eens een meisje van tien gestreeld, maar zij heeft nooit gezegd dat ze wel of geen toestemming gaf. Ik heb ook geen druk gebruikt, niet fysiek noch moreel noch op een andere manier, alleen mijn aanwezigheid als oudere was misschien een druk. Voor de wet is het wel een overtreding die ik begaan heb. Heel dat gebeuren had zijn eigen sfeer. Ik wou het bewust in een ongedwongen, in een zo normaal mogelijke sfeer laten verlopen. Ik dacht dat dat moest kunnen, wat ik deed. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

In de volgende voorbeelden ligt het accent iets meer op het routinematige van het geweld, het zich er bij neerleggen dat het zoveel voorkomt of toch opmerkzaam zijn dat deze tolerantie voor geweld toeneemt. Het fenomeen van routinematig geweld gebruiken wordt ook in de hulpverlening onderkend.

Op een bepaald moment leren mensen soms om een probleem op een seksuele manier op te lossen. Maar dan komt er een punt waarop dat gedrag zelfstandig verder blijft bestaan, los van het oorspronkelijk probleem. Er is dan geen 'verklaring' voor dat gedrag, het is aangeleerd gedrag dat gewoon verder gaat. Ik denk aan het verhaal van een jongere die heel vaak gepest wordt, die thuis geen erkenning krijgt enz... en heel machteloos en gefrustreerd wordt. Die jongere ging in zijn fantasie proberen terug controle op de zaak te krijgen door de rollen om te draaien. Op een bepaald moment gaat hij dan op die fantasieën masturberen. Ik heb dat ook al van volwassen mannen gehoord. Zo wordt die fantasie gelinkt aan een ongelooflijke ervaring: klaarkomen en dat blijft verder bestaan. Op een bepaald moment gaan ze dat dan in de praktijk brengen. Wat aanvankelijk een compensatie is, gaat daarna gewoon verder zonder dat het dient tot iets. Het wordt een soort automatisme. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

In deze buurt, waar het centrum ligt, is veel geweld aanwezig. Hier vlakbij is er iemand vermoord, er is ook ooit eens iemand door het venster gevlogen, er zijn pogingen tot inbraak, veel ruzies en scheldpartijen, je wordt hier aangeklampt op straat. Ik heb dan absoluut geen goesting meer om voor zulke dingen de politie te roepen, misschien is dat dan een gewinnings- of afstompingseffect. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het was natuurlijk een R4, die auto, ik vond dat het ook aan mezelf lag, dan moet je maar zo'n enorm hangslot aan die R4 hangen. Je kunt dat praktisch niet vermijden dat er ingebroken wordt, dus je moet er niets in laten liggen. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Als ik vroeger op de spoedgevallen een aangifte kreeg van verbale agressie, dan zie ik dat altijd maar minder en minder worden... en als ik daar dan achter vraag, dan zeggen de mensen: 'ja, maar dan kunnen we echt, als ze ons uitmaken of iets dergelijks, dan kunnen we bijna dagelijks een formulier gaan invullen' of zoiets. Dus, dat men echt de grenzen verlegt. In het begin verschiet je daarvan, en ge vindt dat ambetant, maar op den duur zeg je van 'laat ze maar vertellen, ik heb dat niet gehoord'. Dat men dus echt zegt van 'goed, laissez-faire' en...en dat gaat dan voornamelijk over verbale agressie. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

2.3.2.2 Beïnvloeding of opvoeding

In het volgende geven we voorbeelden van het aanvaarden van gewelddadig gedrag om het gedrag van iemand anders te beïnvloeden: omwille van de opvoeding of omwille van de discipline of om iets te leren. Meestal wordt er dan ook een andere benaming gegeven aan het gedrag en wordt het begrip 'geweld' afgewezen. De meeste van deze reacties kwamen voor op de vignette waarin de ouder een kind bij zijn oor neemt.

Is geen geweld. Is discipline. Ouder trekt kind mee. Niet mee naar de politie gaan. Het kind heeft het zelf gezocht, want de ouder heeft aangedrongen. Hij moet de consequenties dragen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Is geen geweld. Is opvoeding. Hoewel, je trekt natuurlijk niemand aan zijn oor. Het zijn geen handvaten. Bij arm of hand is helemaal OK voor mij. Je moet soms fysiek ingrijpen. Het is onzin dat je je kind thuis niet mag slaan, zolang het maar niet op het hoofd is. Op de billen heb je genoeg spek zitten en kan je wel wat verdragen. Je moet soms op een fysieke manier ingrijpen om een grens te stellen. Een normaal denkend mens weet waar de grens zit om in te grijpen en de manier waarop je ingrijpt. (Int. 48, vrouw, politie)

Er zijn slechts enkele passages in de interviews terug te vinden die het argument van discipline ook bij volwassenen gebruiken.

Er zijn daders die denken dat vrouwen naar hen moeten luisteren en een voorwerp zijn waarmee je kan doen wat je wil. (Int. 37, vrouw, hulpverlening)

Soms is het argument: iemand een lesje leren, maar dan lijkt het toch wel meer op een wraakactie dan op een les.

Het ergste wat ik heb meegemaakt was met een Korsakoff patiënt. Dat is iemand wiens geheugen compleet verdwenen is door alcoholmisbruik. Hij had een PB (nieuwe benaming voor cipier) van de annex een slag toegediend. De nacht nadien stak hij in de isolatiecel en hij is dan door 3 PB's met de matrak toegetakeld. Voor de PB's is dat 'gewettigd', zij willen hem 'een lesje leren'. De PB's maken voor zichzelf een uitleg. Ze werden uitgedaagd, of ze moeten te lang wachten... Mensen moeten een stuk leren zien wat hun aandeel is. Ik vraag hun bvb wat ze denken dat de cipier hen heeft zien doen waarop die cipier zo reageert. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

Ik vind beledigingen ook een vorm van geweld. Ik heb veel beledigingen te slikken gekregen in de vorm van laatdunkende uitlatingen over mijn capaciteiten. Dat gebeurde meestal thuis en in elk geval als er geen anderen bij waren. Het is gestopt op het moment dat mijn eigenwaarde het niet meer toeliet. Ik heb niet meer geluisterd naar de beledigingen toen en ben in therapie gegaan.

Mijn toenmalige echtgenoot wou zichzelf verhogen tegenover mij. Hij wou ook bereiken dat ik beter presteerde door alsmaar kritiek te geven op mij. Mijn gevoelens hierbij waren er van vernedering, schuld, zelfkritiek, verlamming. Maar ook een drang om beter te presteren, om te bewijzen dat ik het kon. Mijn reactie was dubbel: enerzijds toch zijn goedkeuring zoeken, anderzijds vluchten in dromen, literatuur, in een apart sociaal leven dat ik uitbouwde. Ik werd er ook apathisch van. Zijn reactie op mijn vluchtgedrag was dat zijn kritieken een soort sneeuwbal effect kregen: er kwam nog meer kritiek, als een soort straf, en nog meer verwaarlozing. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.3.2.3 Sociale functies van geweld

Jongeren zien het gebruik van geweld soms als een vorm van tijdverdrijf, of van sport en spel, van uitdaging. Of het geweld heeft een sociale functie: bij een groep horen en zich afzetten tegen een andere groep. Zowel jongeren als volwassenen gebruiken deze rechtvaardigingen. De meest uitgebreide commentaren over dit thema vinden we terug bij autochtonen die in de jeugdhuiswerking met allochtone jongeren zitten. Zij leggen sterk de nadruk op de groepsvorming bij allochtone jongeren en de functie die deze groepsvorming vervult voor een groep die in een verhouding van sociale uitsluiting leeft met de rest van de samenleving. Eerst geven we de uitspraken van de jongeren zelf, vervolgens de uitgebreide fragmenten van de hulpverleners.

Mijn vriendjes en ik maakten er een sport van om die snoepjes (geroosterde pompoenpittten e.d.) te stelen. Als ze ons zouden betrappen dan zouden we zeggen dat het een spel was. Ze hebben ons nooit gepakt.

Ik deed het om die snoepjes te hebben en op te eten. Ik kreeg er een goed gevoel van, ik voelde mij dan de sterkste of de handigste tegenover mijn vriendjes, mijn positie in de groep ging er op vooruit. Dat is geen geweld voor mij. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Pesten dat is geen geweld. Pesten dat is dikwijls om te spelen. Het begint altijd met een ruzie, dikwijls over onnozele dingen. Er zijn van die gasten die niks kunnen verdragen, en als ze dan gedronken hebben... Als je per ongeluk tegen hun arm stoot of zo, dat is al genoeg voor die mannen om te beginnen peren of om boel te zoeken. Er zijn gasten die dat echt gaan zoeken. Omdat ze sterk zijn. Om stoer te doen. Om te zeggen: hela, hier sta ik hé manneke. In dancings wordt er meer gevochten, en op fuiven nog meer want daar kennen ze u zeker niet. Hier wordt er nooit gevochten, iedereen kent elkaar hier. Tegenwoordig toch, vroeger was dat nog anders. Soms wordt er ook gevochten omdat er een zijn brommer gepikt is of zo. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Op Tv en in de media en videospelletjes wordt veel te veel geweld getoond en kinderen gaan dat nadoen. Dat is ook zo, als mijn broertje een videospelletje speelt met een kameraadje en dan verliest, dan worden ze agressief. Ze raken helemaal opgehitst.

Dat is zoals in de sportwereld, in competitie, daar is agressie nodig.

Zo ken ik er ook een paar. Als ze van iemand hoorden dat mensen iets over hen hadden gezegd dan gingen ze vechten. Zo elk weekend in een café. Dan hadden ze een blauw oog of een tand uit. Het waren stoere mannen, waar je niks verkeerd tegen moest zeggen, want anders is het mot. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Tot zover de jongeren zelf. In de volgende fragmenten laten we de hulpverleners uitvoerig aan het woord omdat zij een goed beeld geven van de opvattingen van ‘sympathiserende outsiders’. Deze hulpverleners keuren natuurlijk het geweld van de jongeren niet goed, maar ze kunnen ons laten begrijpen hoe de jongeren zelf denken. Deze hulpverleners koppelen de ‘tolerantie voor geweld’ van sommige jongeren aan: leeftijd en fysieke ontwikkelingsfase (de drang naar fysieke actie bij jonge mannen), aan psychologische behoeften (erkenning, identiteit, ergens bijhoren), aan maatschappelijke achteruitstelling (geen werk vinden, discriminatie, verveling) die leidt tot frustratie die dan weer een uitlaatklep nodig heeft.

De aanwezigheid van de politie kalmeerde de zaken niet altijd: er waren regelmatig patrouilles voor het jeugdhuis, soms stonden er 2 combi’s, een aan elk einde van de straat. De gasten en de politie kenden elkaar wederzijds, dat was bijna een spelletje.

Ik vraag me af of veel migrantenjongeren het verschil wel kunnen maken tussen wat geweld is en wat niet. Ze zijn heel fysiek en actiegericht, “il faut que ça bouge” zegden ze dikwijls. Ze stonden ook vaak te duwen en te trekken onder elkaar, dat was bijna een omgangsvorm. Ze hebben ook bewondering voor actiefilms genre Rambo, en voor gasten die al eens iets stoers uitgestoken hebben. Maar in het minivoetbal waren ze dan weer heel gedisciplineerd. Dat kwam omdat ze wouden winnen. Ze zijn erg fysiek gericht, sport was heel populair. We hadden een jonge bokskampioen in het jeugdhuis, ik denk dat je niet meer recht zou komen als die je een slag zou geven, maar ik heb nooit geweten dat die zijn kracht misbruikte.

Toen het jeugdhuis gesloten werd [nav een reeks inbraken] heerste er een zeer agressieve sfeer. Er werden zelfs plannen gemaakt om het stadhuis aan te vallen, of het politiekantoor, maar uiteindelijk bleef het bij wat kat en muis spelen met de politie.

De groepssolidariteit onder de migrantenjongeren is enorm. Als er een diefstal in het jeugdhuis gepleegd was dan werkten ze zichzelf nog liever in de puree dan dat ze hun makers verraadden. Een keer was er een gast ladderzat, en die wou niet buiten gaan. Een tiental gasten wou uit solidariteit met hem ook niet naar buiten. Zelfs toen we dreigden dat het jeugdhuis voor twee weken zou dichtgaan als ze niet ophoepelden, gaven ze niet toe, en het jeugdhuis is effectief twee weken dichtgegaan. Dat allemaal

uit een soort misbegrepen respect omdat die kerel in de gevangenis had gezeten. En ook wel uit angst voor hem, het was een oudere en potige gast.

Geweld zit diep in de leefwereld van de migrantenjogeren. Vaak worden ze klemgezet door geweld, soms al in het gezin, en in de buitenwereld en op straat voelen ze zich uitgesloten, wat ook weer leidt tot geweld. Zij moeten veel harder knokken dan wij om aan werk te geraken, op school, in het uitgaansleven. Sociale uitsluiting is voor mij ook een soort geweld.

Slachtofferschap komt uiteraard ook voor onder migrantenjogeren, maar ze spreken er niet over. Wie slachtoffer wordt zal zijn wrok koesteren en zich op een of andere manier afreageren, maar zeker niet naar de politie gaan. Ik denk dat afpersing vrij veel gebeurt, ik zag wel eens iemand aangesproken worden met 'jij gaat mij nu een drankje betalen'. En die jongen doet dat dan ook. Daar zit dan iets achter wat je niet weet. Via groepsdruk worden sommigen ook vaak gedwongen om iets te doen. Ook vetes komen regelmatig voor, bvb over een deal die niet in orde was, of over een vrouw. Soms weten ze zelf niet eens meer wat de aanleiding was voor een vete. In het jeugdhuis gebeurde het soms dat er twee groepen tegenover elkaar stonden. Het begon dan met schelden, en het evolueerde verder in de richting van geweld. Uitzonderlijk ging dat dan later verder in het park.

Zulke dingen worden door de jongeren nooit aangegeven bij de politie. De angst om een verrader te zijn is daarvoor te groot, zo iemand zou voor 100% uitgestoten worden. Een keer was er een gast die een diefstal was gaan aangeven. Hij is daarna in elkaar geslagen en is later zelfs verhuisd naar een andere stad. Langs de andere kant zijn er dan weer gasten die beweren samen te werken met de politie, die hen bepaalde inlichtingen verschaffen, en dat wordt dan toch getolereerd. Er moet een of andere code rond bestaan, welke precies weet ik niet, maar in elk geval mag de eigen groep niet in gevaar komen.

Wie geen plaats heeft in de maatschappij zal zich vaak gaan afreageren. Het gevaar bestaat dat zulke gasten in de greep geraken van maffia-achtige bendes, en bijvoorbeeld als drugskoerier gaan werken. Dat brengt geld op en dat is heel erg belangrijk voor hen net omdat ze het niet hebben. Zij weten veel beter dan jij en ik wat alles zoal kost. Ze vinden het ook belangrijk om de goeie Nike sportschoenen te hebben, en een leren vest, en een brommertje... terwijl ze in het jeugdhuis ook zeurden dat die cola van 25 BEF te duur was. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Er komt veel geweld voor in onze werking. Ons doel is: de jongeren van de straat bereiken. Met de meesten zijn er geen problemen. Maar we hebben er ook in ons publiek die in de gevangenis gezeten hebben, die drugs gebruiken,... Tweemaal zijn onze lokalen uitgebrand, waarschijnlijk door toedoen van ons cliënteel. Een aantal keer waren er vernielingen, verschillende diefstallen en vechtpartijen. Dat gaat van gasten vanaf 8 jaar tot zo'n 25 jaar. Vaak begint dat al spelend, en bijna ongemerkt escaleert dat. Daar wordt dan systematisch tussengekomen, soms is dat hard. Er is veel verbaal geweld, vooral voor outsiders, mensen die niet in de groep zitten, komt dat zeer hard over. De laatste tijd zien we dat Belgische jongeren die doorheen de wijk moeten - hùn wijk -lastig gevallen worden, op de bus hetzelfde. Meestal gaat het om verbaal geweld en bedreigingen in de zin van "ik krijg je nog wel".

Veel zaken, zoals de brandstichtingen, gebeuren uit vervalg en ook doordat de zaak uit de hand loopt. Mensen voelen zich soms persoonlijk gevisieerd, maar vaak is dat niet zo. Veel gebeurt vanuit het verleden van de jongeren: negatieve ervaringen in het gezin, racisme, het gevoel niet mee te tellen... De rekening daarvoor wordt dan gepresenteerd aan een onschuldige andere. Als je slachtoffer bent vraag je je af: "wat heeft dit met mij te maken?" Dat installeert angst bij het so. Terwijl het een negatief mechanisme is dat werkt, en het slachtoffer toevallig gekozen is. Als ze denken dat ze het slachtoffer aankunnen, dan doen ze het. Nogmaals, er is 'n groot verschil tussen individuen en de groep daarin.

Een voorbeeldje van wat ze zoal doen: ze deden ooit het licht uit en begonnen dan in het donker met biljartballen te gooien. Voor de kick, voor de spanning. Tegenwoordig zijn het meer vernielingen: zetels kapot prutsen, kerven in hout, plastic doen smelten,... Vervalg is een belangrijke oorzaak. Ze beseffen zelf pas wat ze aan het doen zijn als er iemand zegt: 'hé, wat ben jij aan het doen?' Zelfs als je ze op heterdaad betrapt, bv. iemand spuwt op de vloer en je spreekt hem daar

direct op aan, dan is zijn eerste reactie om te ontkennen. Terwijl ik het hem drie seconden daarvoor zag doen! Dat is hun eergevoel dat speelt, het niet willen afgaan in de groep. Je kan zoets best aanpakken door hem individueel aan te spreken, niet in groep; en door het gedrag te veroordelen en niet de persoon.

Ze zijn ook anders in groep, individueel kunnen ze zich wel kwetsbaar opstellen en hebben ze zo'n grote mond niet meer. Het is een feit dat ze in groep ook individuele mensen kunnen lastigvallen, in hun eentje gaan ze dat nooit doen. De groep drijft hun machogedrag nog ten top. Maar als je door je eigen gekleurd beeld heen kunt kijken en je geeft hen respect, dan krijg je respect terug. Misschien kan dat een oplossing zijn voor een aantal burgers.

De rijkswacht kwam eens iemand oppakken die bekend was bij hen voor drugszaken. Er stond echter tien man bij, en die hebben het de rijkswacht knap lastig gemaakt. In zo'n groep heb je altijd een harde kern, dat zijn er niet zoveel. Dan heb er nog een paar die actief supporteren voor de harde kern. Maar het merendeel staat er gewoon op te kijken. Ze zullen nooit tegen elkaar in gaan, nooit elkaar verklikken. Sommige beleidsmakers of politiemensen verwachten dat van hen, dat ze informatie doorspelen, maar dat kan niet! Tenzij in de sporthal of zo. Uitzonderlijk gebeurt een verklikking toch: wie dat doet wordt uitgestoten uit de groep, en over die persoon wordt dan nog jaren geroddeld. (Int. 10, man, hulpverlening)

Geweld waar allochtone jongeren zich vooral mee bezig houden is pesten, nl niet onderling maar bij anderen vb bloemen waar alle kopjes van afgetrokken zijn of pinokkio noemen als iemand een lange neus heeft, of eieren op iemand venster gooien of belleke trek doen. Men noemt het 'de wijk terroriseren', maar zijn eigenlijk jongeren die zichzelf willen bewijzen, doen niet direct iets strafbaar.

Zijn de jongeren. Is verveling, is een kwestie van proberen te voldoen aan de groepsnorm: 'ik wil erbij horen, zich afzetten tegen de normen van de maatschappij en de politie'. Vandalisme is geen geweld. (Int. 58, man, allochtoon, hulpverlening)

2.3.2.4 Zelfverdediging

Een volgende categorie van rechtvaardigingen vinden we bij de personen die als het ware het recht in eigen handen nemen: zij spreken over zelfverdediging, of ze gebruiken geweld om ander geweld te voorkomen (de theorie van de preventieve oorlog), of ze vinden dat mensen zelf hun problemen moeten oplossen, desnoods met geweld, of ze spreken over onderlinge afrekeningen. Geweld gebruiken als manier om 'zelf voor een oplossing te zorgen' lijkt populairder bij mannen dan vrouwen, bij jongeren (ook bij autochtone) dan bij ouderen. Hulpverleners vinden over het algemeen dat het gebruik van geweld het gevaar van escalatie met zich meebrengt. Soms overweegt het discours 'wel of niet naar de politie gaan' op het discours 'wel of niet zelf oplossen, desnoods met geweld'. We gaan hier niet verder in op de overwegingen om al of niet naar de politie te gaan, we zullen daar een aparte tekst aan wijden.

Ik ga altijd met een zelfde kameraad weg, en een bende migranten hadden al 2 of 3 keer ons geld afgepakt. Ze bedreigden ons. Ze vragen een sigaret, vragen vervolgens om er een te rollen. Ze staan met 5 of 6 rond u met hun brommers en je begint te rollen. Een GSM gaat af [laat iemand afgaan] en iemand vraagt 'heb je een GSM?'. Als je niets zegt, vragen ze 'wat als ik een GSM vind? Geef hem maar af!'. Op den duur gaan ze verder met je geld en ben je alles kwijt. Het meest slaag heb ik gehad toen ze mij 2000 BEF hebben afgepakt. Ze stapten op hun brommers en ik was zo boos dat ik ze achternaliep en trok een van zijn brommer. Ik was heel boos. Ik heb toch ook recht om me te verdedigen? Ik hoef dat toch niet zomaar van me af te laten

nemen? Die valt van zijn brommer en slaat me een paar keren op mijn neus. Ik weet niet welke gevechtssport die deed! (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Aan jongeren moet aangeleerd worden: weerbaarheid plus leren hoe respecteer je grenzen van anderen. Soms betekent dit afstand nemen van mensen om geen geweldescalatie te krijgen. Zo heb ik een ambetante buurman en als ik er in meedoe, dan kunnen we in een jammersreportage. Als gezin hebben we besloten het contact met die buurman nihil te houden. Onze buurman doet vanalles om ons te koeioneren, maar we maken ons daar vooral niet druk in, we laten de agressie bij die mens zelf. Die man is agressief, hij heeft een agressieve ingesteldheid. Ik ga niet het conflict met hem aangaan, als het moet zou ik me wel verdedigen. Als ik in een oorlogssituatie zou zitten, dan zou ik ook geweld plegen, maar verdedigend geweld. Veel mensen starten geweld en dat zou moeten stoppen. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Ik had daar echt een depressie van. Ik dronk 's morgens anti-stress-thee voor ik ging werken. Je wordt op den duur zo gespannen van die bedreigingen en heel die onprettige sfeer, in sommige situaties zou ik zo'n lastige klant, die zelf ook moegeterd is, wel een lap in zijn gezicht willen geven. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Voor kleine dingen gaat men niet naar de politie, wel als men gewond raakt of zoiets, of als men het zelf niet aankan. Anders gaat men liever voor een gevecht van man tot man in plaats van naar de politie te gaan. Onze problemen zijn onze problemen en die moeten we hier zelf oplossen, niet de politie vb als je fiets gepikt wordt, geef je die persoon een pak rammel en ga je je fiets terugpikken. (Int. 58, man, allochtoon, hulpverlening)

De groep regelt heel wat conflicten en overschrijdingen zelf. Als er weer eens iets gestolen was in het jeugdhuis zeiden ze soms tegen mij: 'trek het je niet aan, wij regelen dat wel'. Wat er dan precies geregeld werd was mij ook niet altijd duidelijk, maar het is al gebeurd dat er verdwenen voorwerpen terugkwamen. Er bestaan ook terreingebonden regels. Het park was bijvoorbeeld hun terrein. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Als je verschillende groepen hebt dan is dat altijd zo, ook met kinderen. Het groepsgevoel gaat dan spelen en de anderen vormen dan een bedreiging. Vorig jaar op school waren twee leerlingen van een school met leerlingen van een andere school tegen mekaar beginnen vechten. Er werden toen twee groepen gevormd die het tegen elkaar gingen opnemen, en ze hebben alles moeten afsluiten. De politie is er toen bijgehaald. De leerlingen van het eerste jaar kregen een brief voor hun ouders mee dat ze ze zo vlug mogelijk aan school moesten komen ophalen. Ik vind het wel flauw als iedereen er bij geroepen wordt. Je moet het zelf oplossen, anderen hebben er niks mee te maken. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Afrekeningen komen ook voor. We zitten daar met van alles, allerlei nationaliteiten, etnische groepen... ook Oost-Europeanen. Laatst was er een afrekening op de koer, een Albanees was zwaar in elkaar geklopt, hij was gemold indien men niet was tussengekomen. Hij had waarschijnlijk te veel verteld aan de politie. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

2.3.2.5 Participantenverklaringen voor het gebruik van geweld

Binnen de legitimeringen voor het gebruik van geweld kijken we tenslotte naar de participantenverklaringen voor het gebruik van geweld. Participantenverklaringen zijn de vormen van uitleg die daders en slachtoffers zelf geven waarom dat geweld voorgevallen is.

Deze participantenverklaringen mogen niet verward worden met wetenschappelijke verklaringen. De wetenschappelijke verklaringen zoeken naar risicofactoren (of protectieve factoren), het zijn probabilistische verklaringen, waarbij het gaat om de kans dat bij een aantal kenmerken de kans op het voorvallen van geweld groter (kleiner) wordt. Deze wetenschappelijke verklaringen volgen een cumulatief model: hoe groter het aantal risicofactoren hoe groter de kans dat er geweld optreedt. De participantenverklaringen daarentegen zijn eerder een vorm van zingeving aan de situatie, ze maken dat mensen over het gebeurde kunnen vertellen, ze geven een verhalende structuur. Participantenverklaringen komen in verschillende varianten:

- Het geweld als natuurfenomeen: mensen geven aan dat ze machteloos staan ten opzichte van het geweld, het overkomt hen en ze kunnen er niets aan doen. Zowel daders als slachtoffers gebruiken deze participantenverklaring, de slachtoffers vanuit een gevoel van aangeleerde hulpeloosheid, de daders omdat ze zich daardoor ook als ‘slachtoffer’ kunnen opstellen (het overgeleverd zijn aan een macht die als sterker dan zichzelf ervaren wordt). Of men vindt het onvoorstelbaar dat zoiets als geweld kan voorvallen.
- Het geweld als gevolg van hormonale kenmerken, als gevolg van ervaringen uit de jeugd of als gevolg van persoonlijkheidskenmerken (een ‘karakter’, opgevat als een aangeboren of statisch fenomeen). Deze kenmerken acht men niet of niet gemakkelijk vatbaar voor verandering. Zowel slachtoffers als daders hanteren deze participantenverklaring. Het gaat dan om het ‘begrijpen’ wat er gebeurd is, waardoor het begrip als een soort magische spons het geweld en de gevolgen ervan zou moeten wegwissen.
- De provocatietheorieën: het geweld wordt uitgelokt door iets anders (meestal stellen ze dat het slachtoffer het geweld heeft uitgelokt), dus het is geen geweld. De provocatietheorieën stellen dat het geweld een noodzakelijke reactie is op bepaalde acties die door anderen (de slachtoffers) worden gesteld. Het geweld wordt voorgesteld als onafwendbaar eenmaal de uitlokking aanwezig is. De provocatietheorieën verschillen van de redeneringen over zelfverdediging of over preventief geweld. Bij deze laatste redeneringen ligt het accent veel sterker op het doel dat men met het geweld wil bereiken: het doel heiligt de middelen. Bij de provocatietheorieën is er nauwelijks een ‘goed doel’ aanwezig: het slachtoffer ‘vroeg erom’, maar waar dat goed voor zou zijn, komt minder uit de verf. Zowel daders als slachtoffers gebruiken provocatietheorieën als participantenverklaring. Voor de daders ligt de identiteitsbescherming als mechanisme achter deze verklaring voor de hand. Dat slachtoffers dergelijke verklaringen hanteren en

zichzelf de schuld geven voor het geweld dat hen wordt aangedaan, is minder evident. Beginnende geweldonderzoekers en hulpverleners in geweldproblemen hebben altijd moeite met de vaststelling dat slachtoffers soms heel hardnekkig zichzelf de schuld blijven geven. Het is een fenomeen dat ondertussen wel in de wetenschappelijke en hulpverleningsliteratuur bekend is. Slachtoffers geven zichzelf de schuld omdat in een situatie van aangeleerde hulpeloosheid het zichzelf de schuld geven de laatste strohalm is waar het slachtoffer zich aan kan vastklampen om nog enige (illusie van) controle op de situatie uit te oefenen, de laatste verdedigingslinie voor de depressie toelaat.

In de volgende fragmenten wordt het geweld als onbegrijpelijke en onvoorspelbare natuurkracht voorgesteld.

Ik vind het heel spijtig dat mijn ouders toen niks gezien of gemerkt hebben, ze hebben het er nu nog moeilijk mee, er wordt nog niet over gebabbeld, in het begin was er vooral veel ongeloof, vooral van mijn pa, zijn reactie was het is gewoon aanstellerij, het kan niet. Dat is nog steeds zijn reactie. De man was verre familie van mama, ze konden niet geloven dat die persoon zoiets kon doen. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Ja, ik heb geweld meegemaakt, zo'n twee jaar geleden was er een persoon die vrij labiel was en verschillende zelfmoordpogingen ondernomen had. Dat was een meisje van 20 jaar, Ze heeft mij om hulp gevraagd, het was een psychiatrische patiënt, ze heeft zich bij mij ingenesteld en ik heb haar in een psychiatrische inrichting in (gemeente) laten opnemen. Zij was onder andere misbruikt door haar vader, maar ze was rap terug vrij, want ze werd niet geloofd.

Toen is haar familie mij beginnen pesten, onder andere door de banden van mijn auto kapot te steken, maar dat is maar materiële schade, ik heb ook een blauw oog gehad, ze hebben mij proberen te wurgen en seksueel misbruikt met vijf. Dat is gebeurd nadat dat meisje mijn dagboek heeft gelezen. Ik ben vroeger nog seksueel misbruikt geweest en daarna heeft die familie hetzelfde gedaan. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

De meeste vrouwen weten dat hun man problemen heeft, maar zij denken dan: ik ga hem redden, hem helpen, uiteindelijk keert het toch om. Ook heb je vrouwen die zeggen ik was vroeger een rebel, hoe is het toch zo ver kunnen komen, maar dat verslechtert stilletjes aan en dan zitten ze er dieper in dan ze denken. Uiteindelijk snappen ze niet hoe het zover is kunnen komen. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Vervolgens geven we voorbeelden waarin het geweld aan een specifieke factor wordt opgehangen en waarin slachtoffers proberen om het geweld te 'begrijpen'.

Ja, je hoort soms van hij heeft een drukke job, of fan van een bepaalde voetbalclub en intensief bezig met sport of een bepaalde hobby en dat gaat allemaal, maar als ze thuis zijn, dan reageren ze agressief. Is het omdat ze geen waardering krijgen voor wat ze doen of zich miskend voelen. En de vrouwen blijven het begrijpen: hij heeft het druk, ... maar dat geeft hem geen recht om geweld te gebruiken, helemaal niet. Eigenlijk, de vrouwen praten meer over hun eigen ervaringen, en niet over het motief van de dader. Ze proberen het altijd te begrijpen. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Een groot deel van de vrouwen hier hebben een echt onmogelijke partner. De laatste tijd heb ik ook mannen ontmoet. Onze begeleiding start vanuit het verhaal van de vrouw. Het is haar waarheid, je krijgt dan het verhaal van de man niet. Maar de laatste tijd heb ik ook een aantal mannen ontmoet en dan zie je

verslavingsproblemen, agressief gedrag. Vaak kan de vrouw ook de context kaderen, zo van zijn vader was ook een agressieve man. Ook is er een beperkte groep vrouwen die zelf zware psychische problemen hebben en dan is er de vraag wat is er oorzaak en wat gevolg. Het is een moeilijke vrouw om mee te leven of is het dat ze zo geworden is door wat ze heeft meegemaakt?

Het grootste deel van de vrouwen heeft echt geleefd voor hun man. Ze houden heel erg rekening met hun man. Het is vaak ook een man die verwacht dat zijn vrouw alles opgeeft voor hem. Het zijn vrouwen die uit liefde voor hem alles opgeven en nooit is het genoeg. Het zijn mannen met psychische problemen. De vrouwen hopen vaak dat hij het ziet en dat hij gaat veranderen en wij moeten dan zeggen van hij ziet het misschien wel, maar om te veranderen. Hij kan dat wel willen, maar hij kan niet zomaar veranderen, hij heeft therapie nodig. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Nu heeft hij spijt, aan de telefoon jankte hij. Hij zegt dat de grootste criminelen nog altijd een kans hebben en mij geeft ge het niet.

Hij zei altijd dat hij mij als vrouw niks kan verwijten. De kinderen konden geen betere moeder hebben. Over het huishouden kan hij niks zeggen, dus ik concludeer dat dat persoonlijke frustraties zijn van hem van toen hij klein was en die zich nu uitdrukken. Hij heeft nu mijn hulp nodig. Ik zeg dat hij naar de huisarts moet en moet vragen voor hulp; hij zegt dat hij al 80 % genezen is van wat hij voelt als ik terug bij hem ben en de overige 20 % werken we samen aan. Maar ik kan niet terug om altijd achter me te moeten kijken wat er dan gebeurt. Dat is niet gezond en daarom ga ik niet terug. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Onze jongeren voelen zich heel snel onrechtvaardig behandeld. Daar moet zorgvuldig mee omgesprongen worden, net als bij alle slachtoffers trouwens. De groep wisselt zo om de 2 à 3 jaar. Bij de 14- tot 20-jarigen heb je altijd een groep die op straat hangt. De meeste daarvan socialiseren goed, andere blijven steken in slechte gewoontes. Er zijn ook nog een paar vroegere junks die ouder zijn dan dertig, die sterven uit als groep. Ondanks hun overgevoeligheid als hen iets aangedaan wordt, moet je hen au sérieux nemen, ze hebben een verleden van slachtofferschap van racisme, ze voelen zich slecht behandeld door de maatschappij en dat speelt heel sterk. Maar als een straf verdiend is, aanvaarden ze die ook. Een uiting van het gevoel van tweederangsburgers te zijn: Marokkaanse ouders die protesteren tegen een afkickcentrum dat hier in de buurt zou ingeplant worden. Ze zeggen: 'we zijn zo al een getto, nu gaan jullie zorgen voor nog meer concentratie van nog meer verslaafden'. (Int. 10, man, hulpverlening)

Wat volgens mij een zeer belangrijke zaak is, en daar zitten we in Antwerpen zeker mee, dat zijn de culturele achtergronden. Wat bedoel ik daarmee? We zien dat bvb bij de Marokkaanse gemeenschap: als er iemand ziek is en dat is iemand hoog in de hiërarchie van de cultuur, dan is het ieders plicht om zo snel mogelijk naar dat ziekenhuis te gaan en goedendag te gaan zeggen. Dat is een vorm van cultuur. Ze zijn dat verplicht, want anders doen ze die man te kort. En ja wij zijn dat niet gewoon: we zeggen beperkt bezoek en hou het rustig...Maar dat wil ik maar als voorbeeld geven van.. Zo waarschijnlijk kan ik mij perfect voorstellen dat die mensen direct ook die overledenen willen groeten, en eigenlijk dat klinkt misschien raar dat ik dat zo zeg, maar een beetje tegen de regels in van onze westerse cultuur gaan handelen of willen handelen; terwijl dat bij ons is: we hebben een regel en dat kan niet. En de gevallen van agressie aan de balie en ook op de verpleegafdeling- dat gaat meestal over zaken waar dat men de regels niet volgt. Bvb iemand wil het ziekenhuis niet verlaten als het bezoeken gedaan is. Of iemand wil bij de registratie op de administratie zijn identiteitsbewijs niet laten zien en wordt dan slecht gezind omdat hij niet verzorgd kan worden. Hij heeft immers eerst iets nodig van de administratie om op een raadpleging te komen. Het zijn altijd zo precies zaken van tegen de huisregels van het ziekenhuis in, en ik denk dat je het zelfs kunt doortrekken naar de maatschappij toe, dat er dan die agressie ontstaat. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

De mensen professionele of leek die melding doen willen vaak de dader nog een kans geven, zeker bij intrafamiliale vormen van geweld. Als je weet dat je man je kind iets heeft aangedaan, dan ga je die niet aangeven bij de politie. Dat is een heel logische redenering. Ook moeders, die vaststellen dat hun kinderen misbruikt werden, zeggen vaak dat ze dachten hun man buiten te zetten indien dit zou gebeuren en naar de politie zouden stappen. En als het zover is, denken ze 'is dit wel de beste oplossing en ik wil hem wel een kans geven'. In die zin, komt er hier in het centrum veel geweld terecht dat niet bij de politie terecht komt. Omdat mensen zeggen: het is toch geen slecht mens en 'het is en blijft toch de papa of de bompapa, of...van mijn kind'. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Tenslotte geven we voorbeelden van 'provocatietheorieën' waarbij de verantwoordelijkheid voor het geweld bij het slachtoffer gelegd wordt. En waarbij slachtoffers zichzelf de schuld leren geven.

Waarom stappen mensen naar hier en niet naar het parket. Omdat het gaat over relaties en mensen willen nog een kans geven aan iemand waar ze een relatie mee hebben. Klachten indienen tegen wildvreemde gaat veel gemakkelijker, je gelooft je kind ook. Je stapt dadelijk naar politie. Bij intrafamiliaal geweld zijn kinderen zo bang dat ze niet geloofd worden, kinderen tasten heel veel af en kinderen gaan meer en meer vertellen als ze vertrouwen hebben. Kinderen worden bij geweld in hun onmiddellijke omgeving niet zo snel geloofd. Als ze iets vertellen, dan is het ook vaak 'en wat hebt jij gedaan?' of dat is maar de helft van het verhaal. 'Zo erg zal het wel niet zijn'. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Plus, dat kinderen - dit is ook een belangrijke factor- uiteindelijk ook niet weten waarom ze geplaagd werden dat is nog altijd zo er worden altijd maatregelen genomen, maar eigenlijk weten kinderen niet waarom ze geplaagd zijn. En dan geldt voor elk kind dat zij hun ouders nooit als slecht kunnen zien (ook bij kinderen die niet geplaagd zijn). Dus wat doen kinderen...kinderen draaien dit eigenlijk om: 'ik zit in een instelling omdat ik een stout kind ben, ik word geslagen omdat ik een stout kind ben. Daar kun je mee leven. Maar je kunt niet groot worden met het idee dat je ouders je zomaar iets aandoen. (Int. 70, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Slachtoffers hebben soms onnodige schuldgevoelens. Bvb "had ik dat venster maar gesloten" bij inbraak klopt dat trouwens vaak wel. Bij seksuele delicten hebben slachtoffers ook vaak schuldgevoelens. Soms zit er geen logica in die schuldgevoelens je kan ze dan best noch voeden, noch ontkrachten. Ik denk dat zoiets ontstaat doordat mensen zich afvragen: "hoe is dit kunnen gebeuren? Waarom ik?" Het antwoord daarop wordt zelden gevonden, waardoor mensen de oorzaak bij zichzelf gaan zoeken. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ik ken dat soort van mensen, ik kom die mensen regelmatig tegen. Mensen die 's nachts veel in café's hangen - ik zeg niet dat zij dat ook doet - en die vaak heel vroeg trouwen en heel veel kinderen maken, en die regelmatig ineengeslagen worden, ofwel door hun zatte vent, ofwel omdat ze het zelf hebben uitgelokt door bvb zelf zat te zijn. Zo'n mensen kun je alleen maar helpen door ze uit hun situatie te halen, als ze dat zelf willen. Want veel van die mensen blijven teruggaan naar degene die hen dat aandoet, ik kan dat niet snappen maar het gebeurt. Ik zeg ook niet dat ze schuld hebben daaraan, ik vind dat heel erg, ik heb dat trouwens zelf ook al meegemaakt. Ik kan daar niet mee lachen. Wel niet zo erg, maar ik zou zoiets niet toelaten. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Op het moment van de feiten hebben de meeste daders toch een denkkader nodig om hun slachtoffer medeplichtig te maken bvb “ze heeft er ook plezier aan beleefd” of “ze was vragende partij”. Ofwel objectiveren ze hun slachtoffer, om voor zichzelf te kunnen verantwoorden dat wat ze doen niet zo erg is, want het slachtoffer is toch niet veel waard bvb, of heeft het zelf gezocht. Ofwel wordt het slachtoffer een volwaardige partner en is het geen misbruik, en zijn het anderen die het slachtoffer achteraf schuldgevoelens aangepreft hebben. In de theorie worden zulke rechtvaardigingen ‘cognitieve distorties’ genoemd; eigenlijk zijn het drogredenen. Diegenen die heel goed weten waarmee ze bezig zijn, die dus weten ‘dit is verkeerd en absoluut beschadigend voor het slachtoffer’ en het toch wetens en willens doen, dat is gelukkig een kleine groep. Die vinden die schade totaal onbelangrijk, het is hun eigen genot dat op de eerste plaats komt. De meesten kunnen zoiets voor zichzelf niet verantwoorden zonder een of andere rechtvaardiging. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Een Marokkaanse vrouw die ik ken stelde eens vast dat er in haar auto ingebroken was, ze hadden de ruit ingeslagen. Ze belde de politie, maar het duurde ontzettend lang voor die kwam, ze had verschillende keren moeten bellen. De vrouw uitte haar ongenoegen tov de politie over het lange wachten. Een van de twee agenten werd brutaal en zei haar dat ze niet moest zagen want ze waren er toch. Er ontstond een hele discussie, de vrouw voelde zichzelf niet au sérieux genomen door de politie. De ene agent suggereerde dat zij zelf de ruit van haar auto had ingegooid. De vrouw voelde zich racistisch behandeld, en ik zou daaraan toevoegen: waarschijnlijk is ze ook sexistisch behandeld. Ze voelde zich behandeld als een misdadigster, en als een hysterische domme vrouw waarmee je geen rekening moet houden. Zij heeft geprobeerd de commissaris te contacteren hierover, omdat ze een zeker vertrouwen had in die man aangezien hij eens komen praten was op de vrouwenwerking. Ze heeft hem echter niet kunnen bereiken, en ze wou ook niet naar andere politiemensen gaan voor een klacht tegen de politie. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Zo is een vriendin van een kennis vermoord en verkracht teruggevonden in haar appartement. De man van die kennis is erbij uit gekomen. Is niet omdat ze uitdagend was ofzo. Als je je uitdagend gedraagt, dan heb je meer kans. Dan heb je het zelf wat gezocht. Als je rondloopt met je boezem half bloot en je billen bijna bloot, dan lok je het uit bij ziekelijke mannen. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Ze moeten niet weg bij hun man, je kan ze dat niet verplichten, maar onlangs was er een vrouw en de dokter van haar man, de psychiater had tegen haar gezegd dat zij de schuld was en nu is ze weer helemaal depressief. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

Als ik werk met geweld, zie ik dat geweld in relaties heel fnuikend is omdat het heel persoonlijk wordt. Het raakt op je persoon betrokken en of dat nu fysiek, verbaal of seksueel geweld is, maakt niet uit omdat het is om wie je bent. Ik merk ook dat geweld vanwege onbekenden voor het slachtoffer veel gemakkelijker te verwerken is en dat zij veel meer sociale steun krijgen. Dan wordt het slachtoffer als een volwaardig slachtoffer gezien. Terwijl als het in een relatie is, als buur, op het werk of een relationele relatie dan is er veel meer verdeeldheid, zo van allee wat zit jij ertussen. Er zijn ook wel mensen die voor het slachtoffer kiezen. Als vandalen je auto bekrassen dan word je als slachtoffer behandeld door politie, vrienden, familie. Terwijl als vrouwen zeggen mijn man scheldt en doet mottige spellekes in bed, maar hij slaat me niet. Dan zeggen mensen eerder: wat zit jij ertussen. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Vrouwen zijn tegenwoordig ook veel mondiger dan vroeger. Nu gaat iedereen werken, en kunnen ze zelf op eigen benen staan, vroeger waren vrouwen onderdanig, nu laten ze zich niks meer zeggen. Vroeger was er een baas in huis, nu zijn er dat twee. Dat is het groot verschil met vroeger, de echtscheidingen en de opstanden. Bvb. Vroeger werkte er iemand bij mij die haar kindje begon de poppen te slaan omdat het pappa en mamma zag slaan. Die vrouw lokte het ook uit. De baas kwam altijd bij

haar de handen in de nek leggen en dan zei ze: doet hij dat bij jou ook? Maar bij mij deed die dat niet. Ze zoeken het soms ook een beetje. Die vrouw heeft daarna nog verschillende mannen gehad, nu is ze er weer bij weg, maar de kinderen blijven ongelukkig achter. (Int. 43, vrouw, slachtoffer)

2.3.3 REDENERINGEN OVER DE RISICOFACTOREN VOOR DADER- EN SLACHTOFFERSCHAP.

In dit onderdeel vermelden we de uitspraken waarin mensen niet in de eerste plaats een rechtvaardiging (of een afkeuring) van het geweld uitspreken, maar meer beschrijvende categorieën hanteren. Mensen kunnen dan kenmerken van daders beschrijven: hun opvoeding of hun lengte, het sociaal milieu waar ze toe behoren, hun leeftijd of hun geestelijke gezondheid. Parallele beschrijvingen kunnen ook gevonden worden over slachtoffers: welke kenmerken schrijven mensen toe aan slachtoffers van geweld.

Deze denkwijze van mensen is nauw verwant met de wetenschappelijke denkwijze over geweld. In de wetenschappelijke denkwijze is er geen unicausale verklaring voor geweld, maar een multicausale verklaring: vanuit een opeenstapeling van risicofactoren (Bruynooghe e.a., 1998; Straus e.a., 1979). Aan de hand van deze uitspraken kan ook nagegaan worden in welke mate de wetenschappelijke denkwijze in de bevolking verspreid is. Eerst zullen we een beschrijving geven van de risicofactoren zoals ze in wetenschappelijk onderzoek geïdentificeerd werden, vervolgens komen de uitspraken uit het kwalitatief onderzoek aan bod.

Dat we een vergelijking maken tussen wetenschappelijke denkbeelden en opvattingen in de bevolking betekent niet dat onderzoekers ervan uitgaan dat alle opvattingen in de bevolking beter door wetenschappelijke denkbeelden vervangen zouden worden. Naast de rationele verklaringen voor wat er gebeurt in het leven hebben mensen ook behoefte aan zingevende, betekenisverlenende uitspraken, die niet noodzakelijk van rationele aard zijn. De onderzoekers denken dat er naast wetenschappelijke vormen van betekenis ook ruimte is voor andere vormen van betekenis. De betekenisverlening wordt echter wel een bedenkelijke zaak wanneer ze aanleiding geeft tot het gebruik van geweld of tot secundaire victimisering ('blaming the victim').

2.3.3.1 De risicofactoren voor het geweld vanuit het wetenschappelijk onderzoek

Er zijn in de literatuur risicofactoren voor het gebruik van geweld bekend. Het is veel minder duidelijk of er ook risicofactoren zijn om slachtoffer van geweld te worden. Er zijn ook risicofactoren voor de ernst van het geweld, voor de ernst van de gevolgen, voor de duur van gewelddadige relaties.

2.3.3.1.1 Risicofactoren voor het gebruik van geweld

De indeling in de soorten van risicofactoren is vooral een manier om ons hoofd te organiseren. De indeling geeft geen belang weer van de risicofactoren. Mij is niet bekend wat het relatief belang is van medisch/biologische, ecologische en psychosociale risicofactoren. Voor de psychosociale risicofactoren is uit onderzoek (Bruynooghe e.a., 1998) bekend dat ze elk op zich een statistisch significante maar eerder zwakke samenhang vertonen met het gebruik van geweldvormen en dat vooral de som van de risicofactoren predictief is ten opzichte van het gebruik van geweld. Ook Straus e.a. (1979) kwamen reeds tot deze bevinding. De psychosociale risicofactoren kunnen omwille van het overzicht als volgt ingedeeld worden:

Risicofactoren in het verleden van de persoon, zoals de materiële, de emotionele en de sociale deprivatie in de kindertijd, het als kind meegemaakt hebben van geweld

Risicofactoren in de huidige situatie van de persoon (situationele stress), zoals problemen met de tewerkstelling, problemen met de huisvesting, financiële problemen of problemen met schuldaflossingen

Interactionele risicofactoren, gelegen in de relaties van de betrokkenen met relevante anderen, zoals ruzies in het gezin, ruzies in de familie, ruzies met de burens en op het werk, een tekort aan vertrouwenspersonen, eenzaamheid

Culturele risicofactoren, gelegen in de opvattingen van de persoon, waarbij vooral legitimeringen voor het gebruik van geweld een rol spelen. Ook het geloof hechten aan provocatietheorieën (het slachtoffer lokt het geweld uit) is een risicofactor voor het gebruik van geweld.

Deze risicofactoren zijn dezelfde voor het gebruik van geweld tegen zichzelf en tegen anderen. Deze risicofactoren zijn ook dezelfde voor mannen en voor vrouwen (Bruynooghe e.a., 1998).

2.3.3.1.2 Risicofactoren voor het slachtoffer worden van geweld

Het geweld dat mensen zelf gebruiken is redelijk te voorspellen vanuit het geheel van hun psychosociale kenmerken. Het geweld dat mensen ondervinden is dat veel minder: zowel mannen als vrouwen kunnen het slachtoffer zijn van geweld, ook van seksueel geweld. Er zijn geen geweldvrije leeftijden. Geweld van ouders naar kinderen en seksueel geweld tegen vrouwen zijn niet echt klassengebonden, fysiek geweld tussen partners komt wel vaker voor naarmate men de sociale ladder afdaald. De meeste kenmerken die eigen zijn aan slachtoffers van geweld: een geringere stabiliteit (meer veranderingen in woning, werken), een groter sociaal isolement en eenzaamheid, een overmaat aan negatieve gevoelens, meer andere problemen, meer gebruik van de zorgvoorzieningen, al deze kenmerken zijn eerder te beschouwen als gevolgen van het geweld dat men heeft meegemaakt, dan als risicofactoren om het geweld te ondervinden.

2.3.3.1.3 Risicofactoren voor de ernst van het geweld en de ernst van de gevolgen

De ernst van het geweld hangt enerzijds af van de ingrijpendheid van de handeling, en anderzijds van de hoeveelheid aan gewelddadige handelingen, hoeveel verschillende soorten geweld, hoe vaak, hoe lang. Bij gelijkblijvende ingrijpendheid en hoeveelheid is een jongere leeftijd van het slachtoffer ook een extra risicofactor voor de ernst van het geweld. Voor onderzoeksdoeleinden is het aantal verschillende soorten van geweld die men heeft meegemaakt een vrij goede indicator voor de ernst van het geweld: mensen die maar één soort geweld hebben meegemaakt, hebben meestal een minder ernstige vorm meegemaakt (vb. slagen met de hand). De mensen die de meer ernstige vormen van geweld meemaakten (vb. gekwetst worden met een mes), hebben ook de minder ernstige vormen van geweld meegemaakt. Hetzelfde komt voor bij de vormen van seksueel geweld.

De gevolgen van geweld worden in de klinische literatuur meestal beschreven als een vorm van PTS, het posttraumatisch stresssyndroom. In de globale bevolking nemen de gevolgen van het geweld geen duidelijk syndroom aan, maar is er een statistisch significante toename te merken van allerlei klachten bij geweldslachtoffers. De toename in klachten is statistisch significant, ook bij mensen die uitsluitend minder ernstig geweld meemaakten. Hoe ernstiger het geweld, hoe ernstiger de gevolgen ervan. De klachten nemen geen specifiek patroon aan, maar kunnen zich op fysiek, psychisch, seksueel en relationeel vlak voordoen. Fysiek en seksueel geweld hebben gelijkaardige gevolgen.

De gevolgen van geweld zijn gelijkaardig aan de gevolgen van andere negatieve levensomstandigheden, zoals deprivatie in de kindertijd of andere problemen die het leven van mensen getekend hebben. Overigens kunnen geweldervaringen en andere negatieve levensomstandigheden ook samen voorkomen, we zagen immers al dat situationele stress een risicofactor is voor het gebruik van geweld. De gevolgen van het geweld zijn echter niet te herleiden tot de invloed van andere negatieve levensomstandigheden die eventueel met het geweld geassocieerd waren. Geweld en andere negatieve levensomstandigheden hebben een cumulatief effect. In het rapport Doelgroepen voor de geweldsbestrijding (Bruynooghe e.a. 1990) komt een uitgebreide analyse voor van 64 klachten in een representatieve steekproef van de vrouwelijke populatie 30-40 jaar, waarvan de resultaten als volgt samengevat kunnen worden: vrouwen die noch geweld meemaakten, noch andere problemen hadden een gemiddelde van 8 klachten uit de lijst van 64 klachten, vrouwen die ofwel geweld meemaakten, ofwel andere problemen hadden een gemiddelde van 16 klachten, vrouwen die zowel geweld als andere problemen meemaakten hadden een gemiddelde van 24 klachten.

2.3.3.1.4 Risicofactoren voor de duur van gewelddadige partnerrelaties

In een follow-up onderzoek bij vrouwen die omwille van geweld in de partnerrelatie in de residentiële hulp terechtkwamen (Opdebeeck, 1993) bleek dat het beëindigen van een gewelddadige partnerrelatie de beste zij het geen absolute garantie te zijn voor het beëindigen van het geweld. Een partner kan geweld blijven gebruiken, ook wanneer de vrouw afzonderlijk gaat wonen en een eind maakt aan de relatie. Niet alle vrouwen in gewelddadige relaties slagen er echter in om een eind te maken aan de relatie en de kans dat ze zelfs na een verblijf in de residentiële hulp terug bij de mishandelende partner belanden neemt toe naarmate vrouwen meer afhankelijk zijn van de relatie. Deze afhankelijkheid kan zich op veel vlakken voordoen: materieel, financieel, emotioneel, sociaal of zelfs symbolisch, wanneer mensen bijvoorbeeld sterke godsdienstige barrières voor scheiding moeten overwinnen. Elk van deze afhankelijkheden is een risicofactor voor het in stand houden van een gewelddadige partnerrelatie, maar ook hier is het vooral de som van de risicofactoren die een doorslaggevende rol speelt. Van de minst afhankelijke vrouwen bleek 5 % terug te keren naar de gewelddadige partner, van de meest afhankelijke vrouwen 75 %.

2.3.3.2 De risicofactoren in de uitspraken van het kwalitatief onderzoek: kenmerken van geweldplegers

Voor plegers en voor slachtoffers van geweld worden gedeeltelijk dezelfde en gedeeltelijk verschillende soorten van kenmerken vermeld. Zowel voor plegers als voor slachtoffers worden persoonlijke en sociaal-demografische kenmerken vermeld. Ook het uiterlijk speelt een rol in de opvattingen van de bevolking. Verschillende thema's zijn dat bij daders vaak verwezen wordt naar gebreken in de geestelijke gezondheid terwijl voor slachtoffers het toeval en 'zwakte' als belangrijke thema's naar voor komen. We presenteren eerst de resultaten voor de daders, daarna voor de slachtoffers. Voor de daders behandelen we achtereenvolgens: psychosociale kenmerken, sociaal-demografische kenmerken, uiterlijk en niet-verbale communicatie, cultuur en etnische groep, de relatie met het slachtoffers, risicoplaatsen en risicotijden, de cumulatie van risicofactoren en risicofactoren voor recidive. Voor de slachtoffers behandelen we: het toeval, psychosociale kenmerken, waaronder 'zwakte', sociaal-demografische kenmerken, het uiterlijk en de 'medeverantwoordelijkheid' van slachtoffers.

Psychosociale kenmerken die aan plegers toegeschreven worden zijn allesbehalve eenduidig. Sommige mensen zien geweldplegers als mensen met lef, durf, stoerheid, mensen die een machtspositie ten opzichte van hun slachtoffer innemen.

Ons cliënteel durft over het algemeen wel heel veel. Belgische mensen daarentegen hebben zeer rap schrik (Int. 10, man, hulpverlening)

De dader is iemand met veel lef, want op de bus is er veel volk en je kan er niet weg. (Int. 15, vrouw, jong)

Er zijn mensen die hun macht - geen fysieke macht maar echte macht - gebruiken om iemand te verkrachten (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Volwassenen die een kind pijn doen, voelen zich sterk omdat kinderen zich niet kunnen verweren. De persoon die dat doet is het laagste van het laagste op deze wereld. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Andere mensen daarentegen vinden dat zwakheid, lafheid en machteloosheid kenmerken zijn van daders. En sommigen vermelden tegenstrijdige kenmerken.

Het zijn pesters die zoiets doen. Dat zijn zwakke mensen die zichzelf willen manifesteren ten opzichte van anderen, en daarom geweld gebruiken.

Het zijn lafaards. Zijn zwakken die dat doen.

Het zijn zielige mensen die zoiets doen. (Int. 48, vrouw, politie)

Maar als een ouder agressie moet gebruiken tegenover haar kind is er meestal sprake van machteloosheid (Int. 5, man, Brussel)

De mannen hebben altijd een laag zelfbeeld. Ze zijn dikwijls alcoholverslaafd. Ze hebben het zelf zo gezien thuis. Ze nemen het gedrag van hun pa over. Of ze nemen dat machogedoe van op TV over, daarmee verpersoonlijken ze zich. Die wat zich in zijn jeugd al laat meeslepen voor kattenkwaad in ergere mate, vb diefstalletje. Als ze er als jongere niet bang voor zijn om stoer te doen, dat zijn potentiële daders. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Een ander thema binnen de psychosociale kenmerken wordt gevormd door 'gebreken in de sociale vaardigheden', vooral in de communicatie. Ook in het wetenschappelijk onderzoek zijn er indicaties dat sociale en communicatieve vaardigheden een protectief effect hebben tegen het gebruik van geweld (Bruynooghe e.a., 1998).

Het zijn mannen die verbaal geweld, schuttingtaal gebruiken. Het zien er miezige mannetjes, vierdewereld mannen, schrale types uit. Het zijn mannen die aan telefoon goed overkomen in het begin, aan telefoon komen ze meestal beter over dan hun vrouwen. Ze komen dan beheerst over terwijl hun vrouw overstuur is en labiel klinkt. Soms komen ze beheerster en stabiel over als we er contact mee hebben, maar dat zijn ze niet want anders moeten ze geen geweld gebruiken op hun vrouw. De vrouwen komen emotioneler over. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Mijn indruk is dat mannen vlugger naar agressie grijpen omdat ze verbaal niet sterk genoeg zijn. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Het hangt ook samen met macht en onmacht, namelijk men kan het niet op een andere manier verkrijgen, men is niet communicatief en taalvaardig genoeg en daarom gebruikt men geweld. Geweld lokt ook geweld uit, namelijk als je zelf als politie geweld gebruikt, krijg je ook geweld terug. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Als je vroeger geleerd hebt te praten en dingen op te lossen zonder geweld, dan ga je geen geweld gebruiken. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Aan jongeren moet aangeleerd worden: weerbaarheid plus leren hoe respecteer je grenzen van anderen. Soms betekent dit afstand nemen van mensen om geen geweldescalatie te krijgen. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

In verhouding tot de vele stressoren die uit het wetenschappelijk onderzoek bekend zijn als risicofactoren voor het gebruik van geweld, wordt stress in de onderzoeksgroep weinig vermeld, enkel door jongeren.

Ik heb dikwijls zenuwen en spanning, en dan moet dat er uit. Ik moet dat kunnen afwerken, of hoe noem je dat... afreageren. Bijvoorbeeld als ik van school kom Als je geen geld hebt betekent je niets, dan heb je niks te zeggen (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

In de bevolking wordt vaak gewag gemaakt van gebreken in de geestelijke gezondheid als kenmerken van daders. Aangehaald worden: verslavingen, gebrekkige impulscontrole, psychische ziekte en perversiteit. Toch blijkt er ook een spanningsverhouding te bestaan tussen een ‘medische’ en een ‘moreel-justitiële’ benadering van geweld. Naast verwijzingen naar ziekte waren er ook heel wat verwijzingen naar moreel tekortschieten en criminaliteit van mensen die geweld gebruiken. In de hulpverlening vonden we dat enkel voor plegers van seksueel geweld een ‘medisch’ model gehanteerd wordt, maar dat is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat er voor andere soorten van plegers nog geen therapieën ontworpen zijn.

Diegenen die stelen, dat zijn junkies. Verschrikkelijk. Omdat ze geld nodig hebben voor hun gerief. En dan die spuiten die ze overal laten liggen. Als iemand anders daarin valt is die zijn leven ook nog eens naar de botten, zonder dat die schuld heeft. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik denk dat hij aan de drugs zat, dat het een toxico was. Fysiek was hij zo heel pezig, en verschrikkelijk zenuwachtig. Hij had ook last van tremens, hij bibberde. En zijn ogen stonden ook wel op halfzeven.

Ik had de indruk dat het weer een toxico was, onder invloed trouwens, daarom heb ik me zo makkelijk kunnen losmaken. Hij stond niet al te stabiel op zijn benen. Misschien had hij te veel gedronken. (Int. 5, man, Brussel)

Mensen stelen meestal omdat ze financieel tekort hebben. Vaak gaat het over drugsdelicten. Die doen soms ook van die hele zware, drieste overvallen. Een beroepsdief stippelt alles veel nauwkeuriger uit. Druggebruikers gaan veel driester te werk, denken niet na, gaan onvoorbereid dingen doen en wapens gebruiken. Zo was er onlangs een heroïneverslaafde die aan de kassa een vrouw bedreigde met een spuit tegen haar nek. Uiteindelijk hebben we die wel kunnen pakken (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

De groep die zedendelicten pleegt in combinatie met verkeersagressie bestaat vooral uit mensen met een lage frustratietolerantie en een gebrekkige impulscontrole. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Iemand met een afwijking doet zoiets. Iemand die geen controle heeft over zichzelf. Een weinig beheerst persoon, want er zitten sowieso altijd getuigen bij. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

De daders zijn psychisch gestoorden, die misschien zelf in geweld opgegroeid zijn. Zij dragen dat dan over op anderen (ils remettent ça aux autres). Misschien werden zij als kind slecht opgevoed. Het zijn soms ook heel nerveuze mensen, agressievelingen, het minste doet hun agressie uitbarsten. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

De dader is iemand die doorslaat, een gek, een gevaar, een belemmering voor het leven ook (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

De daders zijn criminele mensen. De daders zijn slechte mensen. Ze zijn stout; dat woord is nog veel te goed. Het zijn egoïsten. Voor hen betekent dat efkens wat plezier, voor de ander is misschien heel haar leven kapot. Dat is heel erg, onmenselijk is het. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Een andere keer ben ik een tijdje gestalkt geweest door een patiënt, dat ging toen echt ver. We hadden er geen vat op, het was een zwaar geval van persoonlijkheidsstoornis. Er zijn toen maatregelen genomen om die helemaal uit mijn

buurt te houden. Met bepaalde zware patiënten moet je opletten met alleen zijn, op bepaalde uren... (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

De groep van kindermisbruikers bestaat uit meer dan één type van daders. In de literatuur valt dat meer uiteen in verschillende types. Het is niet één groep, juridisch gezien misschien wel maar therapeutisch gezien niet. Je hebt een typologie van daders die doorheen de verschillende delicten terugvindt. Je hebt de situationele daders, dat zijn mensen bij wie het plegen van zedendelicten niet hun voorkeur wegdraagt om hun seksualiteit te beleven, maar die daartoe komen omwille van een situatie die helemaal vastgelopen is. Het is een beetje een stereotiep voorbeeld: iemand wordt ontslagen op zijn werk, en zoekt vanuit zijn onvermogen om daarmee om te gaan een uitlaatklep. Dat kan dan voor sommigen kindermisbruik zijn. Het is meestal ook niet één feit dat aanleiding geeft tot het misbruik, vaak gaat het om een opeenhoping van elementen, om de spreekwoordelijke druppel die de emmer doet overlopen.

Naast de situationele heb je de meer parafiele daders. Deze hebben een deviant seksueel opwindingspatroon. Kinderen hoeven daarbij niet het enige object te zijn van hun seksuele opwindingspatroon, maar zijn daarin dan toch een belangrijk element. Ook als deze daders niet bezig is met het plegen van een delict, hebben zij fantasieën die met het delict te maken hebben. Terwijl dat bij situationele plegers veel minder het geval is. Die kunnen een gewone seksualiteitsbeleving hebben en zijn eigenlijk alleen maar met delicten bezig wanneer ze er niet in slagen dingen in hun leven te regelen. De parafiele daders kunnen wel gewoon gehuwd zijn, of met hun partner een gewone seksualiteitsbeleving hebben, dat kan, maar er zijn er ook een heleboel die dat niet hebben. Zij hebben een deviant opwindingspatroon dat altijd terugkeert. Vaak is het zo dat, *als* ze dan al seks hebben met een volwassen partner, ze aan kinderen moeten denken of erover fantaseren terwijl ze seks hebben. Zij plegen gewoonlijk meer feiten, maken meer slachtoffers, of gaan op zoek naar een relatie met een slachtoffer. Er is een duidelijk verschil tussen die twee groepen.

Dan heb je nog de plegers vanuit een impulscontrolestoornis. Dan zijn het vaak mensen die niet alleen zedenfeiten maar ook andere feiten plegen. Zoals verkeersagressie, vandalisme, vechtpartijen. Ook meer dan één soort zedenfeiten. Dat kan gaan om zowel kindermisbruik als andere feiten. Het verschil met de situationele plegers is dat deze wel een goede impulscontrole hebben, maar ze gaan over tot feiten wanneer de situatie te ernstig geworden is voor hen. Terwijl bij impulscontrolestoornis ook kleinere dingen aanleiding kunnen geven. Er is een verschil in stimulussterkte die nodig is om tot actie over te gaan. Je zou kunnen zeggen dat die twee groepen in elkaar overgaan. Bij de impulscontrolestoornisgroep zullen er dus meer kleinere feiten zijn, bijna permanent. Ze zijn zeer snel geïrriteerd, de drempel om iets te moeten doen met hun frustratie is zeer snel bereikt.

Dan is er nog een groep van eerde psychiatrisch gestoorde. Om het met een extreem voorbeeld duidelijk te maken: zo een vader gaat over tot feiten omdat hij het bevel daartoe gekregen heeft van de marsmannetjes. Die heeft een heel andere aanpak nodig. Het kan gaan om zowel psychotische mensen als dementerende bejaarden, ... Mensen waarbij de psychiatrische problematiek echt voorop staat.

De indeling gaat ook op voor exhibitionisten, dat is ook een belangrijke groep die hier komt. De situationele exhibitionist is wat men de gelegenheidsexhibitionist noemt. Maar je hebt ook de gewoonte-exhibitionist, die zich tot 6-7 keer per dag gaat exhiberen. Er zijn mensen waarbij je kan vermoeden dat het om 1000 feiten gaat. Bij impulsgestoorde plegers merken we dat die vaak begonnen zijn als exhibitionist. Het idee dat de exhibitionist niet zo'n ernstig geval is want die zal toch niets anders doen, klopt dus niet. Veel van onze plegers van ernstige geweldfeiten zijn begonnen als exhibitionist. Wij gebruiken de typologie om in te schatten wat de drijfveren zijn van een pleger. In welk kader past een pleger, en wat zegt dat over een eventuele toekomstige delinquentiecarrière.

Er zijn daders voor wie het hebben van een relatie met hun slachtoffer belangrijk is en mee deel uitmaakt van wat ze zoeken, dat zijn dan de echte parafiele pedofielen. Maar er zijn er ook voor wie het om een momentgebonden ontlading gaat, die de seks van het moment opzoeken. Er zijn er ook voor wie de planning en alles wat er voorafgaat een vast onderdeel uitmaakt van wat ze zoeken. Het strikken of opjagen

van hun slachtoffer... Er zijn er die echt weken en maanden bezig zijn met het opzetten van een plan waarbinnen misbruik mogelijk zou zijn, en voor wie dat ook een onderdeel uitmaakt van de opwinding die ze zoeken.

Op het moment van de feiten hebben de meeste daders toch een denkkader nodig om hun slachtoffer medeplichtig te maken bvb “ze heeft er ook plezier aan beleefd” of “ze was vragende partij”. Ofwel objectiveren ze hun slachtoffer, om voor zichzelf te kunnen verantwoorden dat wat ze doen niet zo erg is, want het slachtoffer is toch niet veel waard bvb, of heeft het zelf gezocht. Ofwel wordt het slachtoffer een volwaardige partner en is het geen misbruik, en zijn het anderen die het slachtoffer achteraf schuldgevoelens aangepreft hebben. In de theorie worden zulke rechtvaardigingen ‘cognitieve distorties’ genoemd; eigenlijk zijn het drogredenen. Diegenen die heel goed weten waarmee ze bezig zijn, die dus weten ‘dit is verkeerd en absoluut beschadigend voor het slachtoffer’ en het toch wetend en willens doen, dat is gelukkig een kleine groep. Die vinden die schade totaal onbelangrijk, het is hun eigen genot dat op de eerste plaats komt. De meesten kunnen zoiets voor zichzelf niet verantwoorden zonder een of andere rechtvaardiging. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Terwijl psychosociale kenmerken worden ingeroepen als risicofactoren voor seksueel geweld worden sociaal-demografische kenmerken vooral ingeroepen als risicofactoren voor vandalisme. Naar sekse identificeert men de mannen, naar leeftijd de jongeren, naar nationaliteit de Turkse, de Marokkaanse, de Oost-Europese nationaliteiten en de vluchtelingen, naar sociale afkomst groepen die materieel tekortkomen. Toch beseft men dat men hier in de stereotypering zit en nuanceert men ook: ook vrouwen kunnen geweld gebruiken bijvoorbeeld. In vrijwel elk gesprek zijn er sociaal-demografische kenmerken van daders vermeld. We geven slechts enkele voorbeelden.

Meisjes vechten ook hoor. Daar zou je nog van kunnen verschieten. Maar ze vechten anders dan jongens. Ze trekken aan elkaars haren.

Oudere gasten laten kleinere gasten betalen, of ze moeten iets stelen voor de groteren. Anders krijgen ze slaag. Het zijn altijd kleinere gasten die afgeperst worden. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Daders zijn: toxicomanen (toxicos), kinderen of jongeren die van hun ouders niet verkrijgen wat ze graag willen hebben en wat andere kinderen wel hebben. Dan is het uit gebrek dat ze stelen. Er is altijd een ‘trigger’ (déclenchement). Er zijn ook bendetjes die stelen voor de sport, omdat ze het niet kunnen laten, dan is het een ziekte. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Dieven kunnen van elke nationaliteit zijn; veel hangt af van het goed dat gestolen wordt, waar men woont... Je hebt echte professionele dieven, en kleine dieven, dat zijn eerder normale mensen die iets willen hebben. (Int. 19, man, allochtoon)

Het zijn altijd Turken of Marokkanen die aan het vechten zijn op voetbal of fuiven. Misschien doen ze dat om hun zelfbeeld op te krikken, zo van ik heb dat gekund, ik ben zo sterk. Als ze niet in groep waren dan zouden ze niet vechten, maar wel als ze elk 20 man erbij gaan halen. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Zoiets kan iedereen doen, maar zijn in praktijk toch vooral jeugdigen, tot 25- tot 30-jarigen. Zijn de jongeren. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Onze gasten hebben vaak al diverse soorten van geweld gepleegd. De laatste tijd heb je heel veel oudermishandeling [van het kind naar de ouder]. Het kind is de baas is huis. Het zijn soms al gasten van 13, 14 jaar. Ze zijn verbaal en fysiek agressief naar hun ouders. Ze dreigen bijvoorbeeld 'geef me 50 euro of je zal iets meemaken'. (Int. 61, man, hulpverlening)

Ik heb ook wel geleerd dat sommige vrouwen kicken op geweld, om mannen met elkaar te doen vechten. Die vrouwen lokken het uit, maar worden zelf nooit gestraft. De mannen worden opgejut en gaan dan haantjesgedrag vertonen. Vrouwen spelen daar soms een vieze rol in, hebben de ziekelijke neiging om op die manier de aandacht te trekken.

Het is trouwens opvallend dat er de laatste tijd bij lesbiennes heel vaak gevochten wordt. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

Het uiterlijk, de kledij, de haardracht en de niet-verbale communicatie worden ook vermeld als kenmerken van daders. Men spreekt dan over de types 'waarvoor men oversteekt op straat'. Al zijn er ook hier nuanceringen. Blijkbaar zijn er bij de verschillende bevolkingsgroepen ook wel verschillende gevoeligheden voor de niet-verbale signalen. In allochtone bevolkingsgroepen wordt oogcontact als een vorm van agressief gedrag beschouwd. Vooral allochtone vrouwen vertellen dat ze zorgvuldig de ogen neergeslagen houden op straat.

Het waren stoere mannen, waar je niks verkeerd tegen moest zeggen, want anders is het mot. Buitenlanders zijn daar ook heel gevoelig in. Soms in Hasselt, als je rondkijkt en je kijkt per ongeluk een buitenlander in zijn ogen, dan kan je beter verder niet reageren of je hebt er ∞ achter je aan. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Die gast was van Slavische afkomst denk ik. Maar ik merkte toen dat het geen echte vechter was, een echte vechter die je met twee handen bij het haar vastpakt, die geeft je dan een kopstoot van jewelste (Int. 5, man, Brussel)

Ik kreeg eens drie skinheads achter me aan op het werk. Ze waren in het zwart gekleed met laarzen en al (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

De politie gaat te vaak af op stereotiepe kenmerken: lang haar, leren jas, etc... (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Je kon zo zien dat die een leiderstype was, een verschrikkelijk arrogant kereltje met glanzend vettig achteruitgekamd haar. (Int. 20, man, Antwerpen)

Het is niet omdat iemand er deftig uitziet dat hij niet kan aanvallen. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Er zijn er die niet verdragen dat je in hun ogen kijkt of die voor het minste naar jou toe komen. Geweld is overal aanwezig, het is een menselijk gedrag. Het aanwezig zijn van geweld hangt meer van mensen af dan van plaatsen of van tijd. (Int. 19, man, allochtoon)

Cultuur en etnische groep worden vooral vermeld door autochtonen in opvoedings- en hulpverleningsrelaties met allochtonen. In deze verhalen zitten meerdere dimensies:

- een dimensie straatcultuur, waardoor er veel ‘zichtbaar’ gedrag is en de groep primeert op het individu;
- een dimensie deprivatiecultuur, waardoor er een geringer respect is voor het bezit van anderen;
- een dimensie sociale uitsluiting, die aanleiding geeft tot een oppositiecultuur;
- een dimensie godsdienst
- een component sekserollen, waar bij de allochtonen het verschil tussen mannen en vrouwen sterker benadrukt wordt.

Er kwam heel af en toe een kerel in het jeugdhuis die heler was, en een andere die pooier was, altijd sjiek gekleed en met goud behangen. Die mannen genoten veel respect. Als die er waren wist ik altijd dat er geen overlast zou zijn.

Zij die zich agressief opstellen, graffiti spuiten, vandalisme plegen...die laatste groep wordt alsmar jonger, maar kalmeert blijkbaar ook wel eerder. Daar zitten nu nog nauwelijks gasten van 25 jaar tussen, vroeger was dat veel meer het geval. De apenjaren' zitten er misschien ook voor iets tussen.

Ze hebben wel een aantal grenzen. Bvb een vrouw sla je niet, ook geen kinderen of ouderen. In de ramadan zijn ze over het algemeen ook een stuk kalmer. Als ze stelen zullen ze dat ook zoveel mogelijk zonder geweld doen, maar eerder en liefst door binnensluipen of door listen. Ik heb ook nooit blijvende letsels of extreem geweld gezien. Inzake fysiek geweld hebben ze meer grenzen dan bvb bij diefstal, daarin kennen ze weinig grenzen. Ze stelen ook onder elkaar, de drijfveer is dan bezit. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Over hoe geweld ontstaat stel ik mij vragen, daar ben ik niet uit. Het algemeen klimaat in de samenleving is gewelddadiger geworden op alle niveaus, van de straat tot in de politiek. Die sfeer heeft zijn invloed ook op de migrantenjongeren: zij absorberen gemakkelijk het geweld dat zij ontmoeten in allerlei structuren school, werk, ook het uitgaansleven en in de culturele beeldvorming TV, films, nieuws. Er is een algemene sfeer die geweld bijna goedpraat. Ook de individualisering speelt daarbij een rol: de sociale controle wordt alsmar zwakker. Dat zijn allemaal mogelijke oorzaken, maar ik ben er niet uit.

Er bestaat bij de migrantenjongeren een zeker respect voor wie het haalt, voor wie het maakt buiten of naast de maatschappij, door liegen en bedriegen en zo.

Wie geen plaats heeft in de maatschappij zal zich vaak gaan afreageren. Het gevaar bestaat dat zulke gasten in de greep geraken van maffia-achtige bendes, en bijvoorbeeld als drugskoerier gaan werken. Dat brengt geld op en dat is heel erg belangrijk voor hen net omdat ze het niet hebben.

Hun gevoelens zullen ze niet gauw tonen, toch niet als ze wat groter zijn. Er is wel een groot verschil tussen een groepssituatie, daarin zullen ze zich letterlijk niet laten kennen, en een situatie waarin je onder vier ogen bent. In het laatste geval is het soms wel mogelijk dat ze praten over hun gevoelens: over problemen die ze hebben, over verliefdheid, over angst voor examens... Sommigen van hen willen creatief zijn en zich daarin uiten. Ze hebben geen praatcultuur. Soms begon er in de groep ineens iemand te huilen en niemand wist waarom. Ook uitbarstingen van kwaadheid. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Vaak begint dat al spelend, en bijna ongemerkt escaleert dat

Ze staan dan op straat en maken lawaai. De buurtbewoners zijn ook arbeiders en laaggeschoold, zij reageren ook op een manier die onrespectvol klinkt. Zo heb je gemakkelijk ruzies die ontstaan. Als die buur vriendelijk zou vragen ‘jongens, ik heb hier een baby die slaapt, kunnen jullie misschien een eindje verder van mijn voordeur gaan staan?’ dan heb je geen probleem. Respect vind ik een enorm sleutelwoord!

Onze jongeren voelen zich heel snel onrechtvaardig behandeld. Daar moet zorgvuldig mee omgesprongen worden. Als ze een gebrek aan respect voelen, dan gaan ze boven zichzelf uit in machogedrag, dat escaleert. En als er alcohol of drugs aan te pas komen is er geen houden meer aan. (Int. 10, man, hulpverlening)

Ik hoorde ook al verschillende verhalen over problemen met gezinsherenigingen. Er is dan een partner die uit Turkije of Marokko komt, en die de Belgische cultuur en maatschappij totaal niet kent. Zo'n man voelt zich vaak totaal nutteloos in onze maatschappij, en heeft bovendien te weinig communicatieve vaardigheden. Voor vrouwen is het gehuwd leven in België er soms een met veel minder vrijheid en sociale contacten dan in het moederland. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Mannen doen dit uit onmacht. Waarom wordt iemand ... mannen hebben het veel moeilijker om dingen te bespreken en dan komt het eruit op een agressieve manier. Zo van die hevige Italianen en Sicilianen, dat is heel herkenbaar, macho's. In gezinnen waarop een andere manier geleefd wordt, waar beiden tot op een bepaald niveau gestudeerd hebben, speelt psychisch geweld een grotere rol. Er is een hele categorie van mannen waarvan ik geloof dat het agressieve gedrag aangeboren is. Veel mannen die zo omgaan met hun vrouw, die hebben dat thuis ook zo gezien dat ma de voetveeg was en pa de lakens en de slagen uitdeelde. Van een jongetje wordt ook nog verwacht dat als hij door iemand gesjot wordt op de speelplaats dat hij maar terugsjot, zich zelf moet verdedigen, terwijl ze bij een meisje zeggen, ga maar naar de juffrouw. Dat beeld dat nog leeft in de maatschappij van hoe mannen moeten voorkomen, daar zit een gevaar in dat je mannen kweekt die zich niet kwetsbaar kunnen opstellen, die van zich afbijten. Maar wij krijgen hier ook wel die situaties, andere koppels zien we niet.

Geweld is heel erg bij koppels waarbij een of beide partners allochtonen zijn. Wij bereiken de laatste jaren meer allochtone vrouwen, maar nu mogen wij ook gaan spreken bij migrantenverenigingen, vroeger was dat niet. In die gezinnen zie je de klassieke patronen, hun geloof gaat er ook heel anders mee om. Als het moeilijk gaat dan moet je het maar zo nemen. Dat is de situatie zoals ze hier vijftig jaar geleden was. Ook veel meisjes worden, gedwongen uitgehuwelijkt. Dat vind ik agressie van de ouders. Dat meisje is hier opgegroeid en dan als ze 16 of 17 jaar is, dan moet ze een sluier aan en uitgehuwelijkt. Er wordt compleet over haar grenzen gegaan. Dat is een botsing van hun waarden een onze maatschappij. Die ouders doen een goede daad door iemand van Turkije te laten overkomen naar België, maar voor hun eigen kind zelf is dat een moeilijke situatie. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Je kan je ook afvragen waarvoor willen ze die macht. Misschien zijn zelf altijd onderdrukt geweest, speelt soms ook, in bepaalde culturen hebben de mannen het voor het zeggen. Vb bij allochtonen waar de vrouw hier opgegroeid is en die moet trouwen met een man van ginder. Die vrouwen die pakken het niet meer, die zijn niet zo volgzaam. Andersom heb je ook mannen die hier opgegroeid zijn en die moeten trouwen met een vrouw van ginder. Die willen dat dan niet en die vrouw is dan heel volgzaam, maar de man trekt zich van haar niks aan en verwaarloost haar, laat haar vereenzamen. Beide gevallen geeft problemen. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Naar de relatie tussen dader en slachtoffer worden zowel bekenden als onbekenden vermeld.

In sommige buurten zijn er autodiefstallen waarbij de dader gekend is, maar niemand durft iets zeggen. Die dader woont dan ook in de buurt, en als iemand iets durft zeggen zal het zijn beste dag niet zijn. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Wij hebben ook opvallend veel mannen die misbruikt zijn geweest door vrouwen, door moederfiguren. Dat is iets wat weinig naar voor komt: de man als slachtoffer en de vrouw als dader. Vooral in de groep impulscontrole zitten er zo wel wat, en dat is

misbruik dat eigenlijk ook nooit uitgekomen is. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het is een jongen uit de wijk, dat weet ik, maar ze gaan elkaar onderling niet verraden. Ik heb wel een vermoeden wie het was, maar ik kan niets bewijzen en ik wil ook niemand vals beschuldigen. Maar ik had het gevoel dat er die avond iemand 'op wacht stond' binnen. (Int. 15, vrouw, jong)

Ook voor daders worden wel eens risicoplaatsen en risicotijden vermeld, al komt dit wel vaker voor wanneer het om kenmerken van slachtoffers gaat.

Zoiets gebeurt volgens mij aan uitgangen van discotheken... (stille) een vrouw alleen in de straat... Een vrouw is zwak en dat is jammer.

Vooraf in het weekend is het erg: mensen gaan uit en drinken ... (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Een cumulatie van risicofactoren wordt ook wel vermeld. Deze cumulatie kan veralgemenend gemaakt worden, maar we vonden ook een scherpe situationele risico-analyse in een hulpverlenende dienst.

Sommige daders zijn werkelijk op alle fronten persoonlijk, relationeel, maatschappelijk zo gekwetst en beschadigd dat je denkt "dit kan nooit meer goed komen".

Er zijn er ook heel weinig die eruit geraken. Voor velen is het een vicieuze cirkel, zeker voor druggebruikers. Mensen doen het meestal uit geldgebrek. Zijn mensen die niets van voorbeeld meegekregen hebben van hun ouders, geen basiswaarden meegekregen voor het leven. De kinderen zijn gevoed, niet opgevoed. Langs de andere kant heb je ook 'beroeps'. Dat is een andere categorie. Maar het zijn er weinig die tot die categorie behoren. Zijn harde jongens, meestal ook heel erg gevaarlijk. Die lopen met wapens op zak, schieten op anderen of op de politie. Ze slaan erop om te raken. Ze weten vrij goed wat ze doen. De sociaal aangepaste jongeren zijn vaak loopjongens voor hen, of ze kunnen er terecht met de dingen die ze gestolen hebben. Het zijn helers, en blijven zelf buiten schot. Zijn grote griezels. Maar sommigen komen ook door omstandigheden terecht bij diefstal: door echtscheidingen bijvoorbeeld worden mensen arm en ze laten zich verleiden tot diefstal vb iets pikken op de werkvloer. Dat is dan de middengroep. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Wij zijn de grootste Nederlandstalige spoedgevallendienst. Dat wil zeggen dat het druk is en dat de wachttijden lang zijn. Er zijn hier een aantal factoren die de onrust bij mensen kunnen opwekken. Bij cumulatie volgt daar dan soms een uitbarsting van verbaal geweld op. Zulke factoren zijn: de lange wachttijden; de abnormale ervaring en de onbekende omgeving van een spoeddienst; pijn hebben; het rumoer en de drukte.

Veel incidenten gebeuren op spoed. Het kan ook op een zaal gebeuren. Ook op de afdeling orthopedie gebeurt het vaak, omdat mensen daar op bed gekluisterd liggen met gipsen en allerlei tractietoestellen. Of op oncologie: daar is het de uitzichtloosheid die oorzaak is. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Hulpverleners houden ook rekening met risicofactoren die recidive in de hand zouden kunnen werken.

Als iemand twee uur per week naar het centrum komt maar verder geen structuur heeft en de kans op terugvallen te groot is, dan gaan wij niet met die man in zee gaan. Dat een man die in het onderwijs werkt en zich aangetrokken voelt tot kinderen eerst ontslag neemt voor de behandeling kan beginnen.

Dat gebrek aan empathie moet je zeker niet op zich bekijken, dat is gevaarlijk om het op zich als een risicofactor te zien. Maar in combinatie met andere factoren is het zeker geen goede zaak. Empathiebevordering staat vrij centraal in onze aanpak, er wordt veel aandacht aan besteed. ITER is het Latijns woord voor 'weg', maar is ook een letterwoord dat staat voor: Impulscontrole, Terugvalpreventie, Empathiebevordering en Responsabilisering. Die vier zaken staan heel centraal bij ons.

Als oorzakelijke factor kan je alcohol misschien een bescheiden plaats toekennen. Andere drugs: zeer weinig. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

2.3.3.3 Kenmerken die toegeschreven worden aan de slachtoffers van geweld.

Dit onderdeel gaat verder in op de manier waarop in onze samenleving naar slachtoffers van geweld gekeken wordt. Opvallend is dat slachtoffers soms beschouwd worden als toevallige slachtoffers maar dat de geïnterviewden vaak bij slachtoffers een aantal kenmerken zien die ergens een verklaringsgrond bieden voor het feit dat men met geweld geconfronteerd werd, of die toch op zijn minst het risico verhoogd hebben op slachtofferschap. Na enkele voorbeelden van de rol van het toeval bij slachtofferschap, bespreken we eerst de psychosociale persoonsgebonden kenmerken en daarna de sociaal demografische kenmerken. We eindigen met uitspraken waarin aan slachtoffers een medeverantwoordelijkheid voor het geweld wordt toegeschreven.

Personen die met geweld geconfronteerd worden, beschikken niet noodzakelijk over bijzondere kenmerken die rechtstreeks of onrechtstreeks ertoe bijgedragen hebben dat hen dit overkomen is. Het is een kwestie van toeval. De gelegenheid heeft zich ineens voorgedaan. Men was op een toevallig moment op een toevallige plaats en men kwam toevallig iemand tegen met slechte intenties. Het kan in principe iedereen overkomen.

Een slachtoffer kan iedereen zijn. Wij worden allemaal slachtoffer op de een of andere dag. Iedereen kan daar het slachtoffer van worden... De slachtoffers zijn altijd vrouwen; het kan eender welke vrouw zijn. (Int. 19, man, allochtoon)

Meer en meer wordt er van uit gegaan dat vele incestplegers een soort van luie pedofielen zijn. Ze nemen hun dochter of zoon omdat die gemakkelijk beschikbaar zijn. Of omdat de pakkans buiten het gezin als te groot wordt ingeschat, omdat ze binnen het gezin autoriteit kunnen uitoefenen. Ofwel zijn het mensen bij wie er nog

een zekere inhibitie actief is om zelf slachtoffers te gaan zoeken, maar als de gelegenheid zich thuis voordoet... (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Het gebeurt op een plaats en een moment van isolement, ergens waar de dader zich veilig voelt. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Wanneer we kijken naar de specifieke kenmerken die toegekend worden aan slachtoffers van geweld, dan zien we dat het beeld dat slachtoffers zwak zijn, heel sterk leeft. Men ziet het slachtoffer duidelijk als iemand die zwakker is dan de dader of zwakker dan diegene die niet met geweld geconfronteerd werd. Dat zwakker zijn krijgt hier en daar zelfs een ondertoon van inferioriteit en marginaliteit.

Zwakke is een kenmerk dat in het hoofd van mensen heel sterk verweven is met slachtofferschap. Slachtoffers van geweld lijken per definitie zwakker dan de dader of zwakker dan iemand die niet met geweld geconfronteerd werd. Als men sterker zou zijn, dan zou het je niet overkomen.

De slachtoffers zijn de zwakken. [...]. Hulpeloze mensen, waar je gemakkelijker geweld op kan plegen. Heel vaak gebeurt het met mensen die zich niet kunnen verweren. Een soort machtspositie, er wordt altijd iemand weerlozer gekozen. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Meestal zijn het kinderen of vrouwen die zelf in een moeilijke situatie verkeren, hulpeloos zijn of bij een verkrachting iemand die ze langs straat oppikken. Misschien iemand wat meer onderdanig, ze kiezen in ieder geval iemand waarvan ze weten dat ze die aankunnen. Liefst gaan ze met een man of 5, 6 op 1 persoon springen. (Int. 61, man, hulpverlening)

Een andere verklaringsgrond voor de zwakte van slachtoffers wordt gezocht in een aantal specifieke karaktertrekken van slachtoffers, zoals gebrek aan assertiviteit en agressiviteit, een introvert karakter, onvoldoende weerbaarheid, afhankelijkheid, e.a. Let vooral op de uitspraken over mannelijke slachtoffers. Als een (per definitie fysiek sterke) man met geweld geconfronteerd wordt, dan is het toch wel omdat hij een zwak karakter heeft. Over het algemeen wordt in de bevolking het belang van assertiviteit als bescherming tegen geweldervaringen overroepen. Assertiviteit biedt een protectie tegen het zelf gebruiken van geweld, niet tegen het zelf ondervinden van geweld. Al is een assertieve reactie ongetwijfeld 'de beste koop' wanneer men met geweld geconfronteerd wordt, assertiviteit is geen echte preventieve strategie en evenmin slaagt men er altijd in om verder geweld tegen te houden.

Slachtoffers zijn ook mensen die nooit agressief zijn. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Slachtoffers zijn meestal mensen die niet assertief genoeg zijn. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

Niet iedereen zal zich blijven laten slaan en vernederen. Ze zitten in zo een patroon, afhankelijk van de partner, ze zijn minder weerbaar, zitten in een patroon waar ze nooit uitkomen. Dikwijls houden ze nog van hun partner ook al slaat hij hen. [...]. Vaak hebben ze ook een negatief zelfbeeld. Ook denken ze vaak dat het wel weer beter zal gaan, ook als ze weten dat het niet beter gaat. Soms blijven ze bij hun man voor de kinderen. Omdat ze hun leven niet in eigen handen kunnen nemen: economisch niet kunnen rondkomen met bestaansminimum, terwijl andere vrouwen dat wel kunnen, financieel, status, geen inzicht hebben in wat er gaande is, het patroon niet kunnen doorbreken. Ze hebben therapie nodig om te zien dat niet omdat ze van de ene man af zijn dat ze uit de situatie zijn, vaak hebben ze een nieuwe man en is het weer van hetzelfde. Ze zijn afhankelijk, hebben een laag zelfbeeld. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Waarschijnlijk door mijn achtergrond... denk ik dat die vrouw waarschijnlijk een heel laag zelfbeeld heeft en zich niet verzet tegen haar partner. Ni kan ik het ook begrijpen, vroeger begreep ik het niet, ze zijn zo afhankelijk van hun man, al van in de verkering, dat ze ondanks alles toch blijven teruggaan en dat moeten we respecteren... Ze denken dat je als vrouw niets kunt, niets bent, je eigen leven niet kan maken. Er is die zucht naar liefde en voor dat klein beetje dat ze krijgen, gaan ze toch terug.

We zien ook mannen als slachtoffer, die zijn dan het tegenovergestelde, dat zijn heel zachtaardige types die zich niet tegen hun vrouw kunnen verweren. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Iemand die ze beschouwen als een zwakkeling kan het zwaar te verduren krijgen. Ooit was er een gast kwaad op mij, hij dacht dat ik hem verraden had. Hij stond zich maar op te winden tegen mij en ineens geeft hij de jongen naast mij, een mager en niet al te slim kereltje, een mep in zijn gezicht! (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Andere psychosociale kenmerken die vermeld worden hebben te maken met hoe daders hun slachtoffers kiezen en met het gebrek aan sociale bescherming in het slachtoffer worden van geweld.

In de wijk is slachtoffer nr. 1 diegene die met niemand contact heeft, die alleen staat en die in de wijk geen band heeft met anderen. Een band hebben in de betekenis van: die is getrouwd met de zus van x of die maait ginds soms het gras voor y. [...]. Slachtoffer nr. 3 zijn diegenen die altijd vitten op jongeren, en die jongeren keren zich dan tegen die persoon. De mensen zijn onverdraagzaam: waar jongeren samenzijn, zeggen ze al dat ze aan het dealen zijn of plannen aan het smeden voor een inbraak, terwijl ze gewoon wat samen staan te kletsen. Nog andere mogelijke slachtoffers zijn die waarvan we denken: die zijn rijk. Zijn meestal diegenen die aan de rand van de wijk wonen, want die horen er niet helemaal bij, zijn chiquere woningen. Die merken het misschien nog niets eens wanneer je een auto van hen pikt. (Int. 58, man, allochtoon, hulpverlening)

Hoe kiezen plegers hun slachtoffer? De groep van plegers is groot natuurlijk. Diegenen waarbij het echt puur toeval is, waarbij geen enkel kenmerk van het slachtoffer van belang is, waarbij dus de eerste de beste die zijn weg kruist het zitten heeft, die is zeer klein. De meeste kiezen echt hun slachtoffer. Maar dan is het heel verschillend welke kenmerken daders aantrekken. Ook incestplegers kiezen hun slachtoffers. Meer en meer wordt er van uit gegaan dat vele incestplegers een soort van luie pedofielen zijn. Ze nemen hun dochter of zoon omdat die gemakkelijk beschikbaar zijn. Of omdat de pakkans buiten het gezin als te groot wordt ingeschat,

omdat ze binnen het gezin autoriteit kunnen uitoefenen. Ofwel zijn het mensen bij wie er nog een zekere inhibitie actief is om zelf slachtoffers te gaan zoeken, maar als de gelegenheid zich thuis voordoet... Er zijn er die kieskeuriger zijn dan andere. Leeftijd kan daarin een rol spelen, het al of niet hebben van een gezagsrelatie, het inschatten van de pakkans en van de geheimhouding die ze van hun slachtoffer zullen kunnen afdwingen... Maar ook uiterlijke kenmerken: het kunnen kicken op bepaalde kenmerken, soms heel concreet zoals het hebben van blond haar en spierwitte tanden. Tot seksuele kenmerken zoals het al of niet hebben van bepaalde secundaire geslachtskenmerken. Het is niet altijd even duidelijk waarom het specifiek die of die kenmerken zijn. De wetenschap heeft daar nog niet veel zicht op, waarom iemand valt op dat type van kinderen, dat heeft niet altijd te maken met het hebben van secundaire geslachtskenmerken op het moment van een victimisatie in het verleden zoals men wel eens denkt... Ik denk dat daar vaak ook een zeker toeval in meespeelt. Het is niet zo dat een delict van de ene dag op de andere zomaar gepleegd wordt, meestal gaat dat met kleine stapjes en via het geleidelijk verleggen van grenzen. Het in aanraking komen met porno kan een rol spelen. Dus een zekere gerichtheid is daarbij wel aanwezig, omwille van zijn eigen geschiedenis. Maar het concrete gericht worden op een zeker slachtoffertype, daar speelt een zeker toeval in, denk ik. Maar dat is weer hardop denken. Daar bestaan zeker geen duidelijk theorieën over. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Maar slachtofferschap wordt ook geassocieerd met **marginaliteit en inferioriteit**: iemand beweegt zich in een marginaal milieu, lijdt een leven aan de rand van de maatschappij, of is op de een of andere manier serieus achtergesteld. Opvallend is dat men zich soms zeer laagdunkend uitlaat over deze slachtoffers. Typerend zijn de onderstaande uitspraken van jongeren (allochtone en autochtone) over twee slachtofferfoto's.

- Een junkie.
- De oorzaak is: drugs, een hoer.
- Het is een dakloze junkievrouw.
- Het is een straatkind, een zwerver.
- Hij is een klein boefje, een schooier.
- Zijn ouders zijn gescheiden en willen hem niet meer en hebben hem buiten gezet of zijn ouders zijn overleden.
- Hij is achtergelaten, een straatkind. Het is een ongewenst kind...
- Ze ziet er marginaal uit, slordig, geen dame van stand.
- (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon en Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Bij de sociaal-demografische kenmerken ziet men dat het zwak-zijn van een individu wordt gekoppeld aan sekse, leeftijd, opleiding. Zwak zijn en slachtofferschap is voor velen een sekse- en leeftijdsgebonden kwestie. De groepen die in een mond als de meest evidente slachtoffers genoemd worden zijn vrouwen, kinderen en bejaarden. Ze zijn minder weerbaar, ze kunnen zich niet goed verdedigen, ze zijn fysiek niet zo sterk, ze zijn niet mondig genoeg, enz...

De grootste slachtoffers zijn bejaarden, want die kunnen zich niet verdedigen. Banken en ondernemingen kunnen dat wel... Slachtoffers zijn ook vrouwen en kinderen, want die zijn zwakker en hebben geen verdediging. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Ze durven gerust oude madammen tegen de grond slaan. Vroeger waren het rijke madammen, nu ook madammekes van de Aldi. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

De slachtoffers zijn vaak kinderen, die durven niets te vertellen. Ze worden aangerand want ze luisteren naar volwassenen. Ook vrouwen kunnen slachtoffers zijn, en ook jongens. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Oudere gasten laten kleinere gasten betalen, of ze moeten iets stelen voor de groteren. Anders krijgen ze slaag. Het zijn altijd kleinere gasten die afgeperst worden. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Verkrachting gebeurt het meest bij mensen die niet gestudeerd hebben. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

De grootste groep slachtoffers zijn jonge meisjes tussen 16 en 30 jaar. Ik denk eerder aan de minder gegoede sociale klasse, want die komen er meer mee naar buiten: daar weten we het tenminste meer van. De schaamte speelt meer in de gegoede klasse. (Int. 15, vrouw, jong)

Ik weet niet wie de slachtoffers zijn. De rijken niet, want die hebben bewaking. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Mensen die meer hebben, hebben grotere kans om een diefstal mee te maken (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Eigenaars van een winkel worden slachtoffer van een diefstal. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Voor vrouwen in gearrangeerde huwelijken die wel problemen hebben zou er een oplossing in kunnen liggen om die vrouwen beter te informeren. Er zouden veel duidelijkere en meer opvanginitiatieven moeten komen, en met een lagere drempel. Die vrouwen moeten een sociaal netwerk kunnen uitbouwen, velen leven totaal geïsoleerd. Misschien kan het door de inburgering te verbreden en apart voor vrouwen te voorzien vaak mogen de vrouwen er niet naartoe van hun man omdat het publiek er gemengd is. De inburgering mag niet te uitsluitend op tewerkstelling gericht zijn. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Een ander beeld dat mensen hebben van slachtoffers is het feit dat slachtoffers een eigen (gedragmatige) inbreng of aandeel hebben in het geweld waarmee ze geconfronteerd werden. Ze zijn medeverantwoordelijk voor datgene wat hen overkomen is.

Mensen zijn ook van oordeel dat slachtoffers zelf een aandeel hebben in het geweld dat ze ondervinden. Ze hebben het uitgelokt, ze komen op plaatsen waar je er bijna om vraagt dat je iets overkomt, ze hebben het zichzelf aangedaan...

Als vanden je auto bekrassen dan word je als slachtoffer behandeld door politie, vrienden en familie. Terwijl als vrouwen zeggen 'mijn man scheldt en doet mottige

spellekes in bed, maar hij slaat me niet', dan zeggen mensen eerder: 'wat zit jij ertussen?'. (Int. 39, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

In het volgende fragment erkent een ambtenaar dat zijn gedrag aan het loket een uitlokkende factor was voor verbaal geweld en bedreigingen vanwege de gebruikers van de dienst, terwijl in het daarop volgende fragment de persoon vindt dat zijn gedrag juist preventief was.

Het personeel op de dienst werd ook bijzonder slecht ingelicht. Soms moest je dingen met een aantal jaren terugwerkende kracht gaan toepassen op bepaalde dossiers en op andere dan weer niet, het was om zot te worden. Mensen kregen aan het loket geen antwoord omdat je het zelf niet wist! Je wordt daar in gezet met een diploma van middelbaar onderwijs, maar dat is niet voldoende, de situatie groeide mij boven het hoofd. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik ben ooit bedreigd geweest door iemand die met een pc boven zijn hoofd klaar stond om die naar mij te gooien. In zulke situaties moet je altijd kalm blijven, op zijn minst toch uitwendig, zoniet ga je zelf een trigger zijn voor nog meer geweld. Je moet ook jezelf en de andere goed inschatten. Die man heeft inderdaad niet gegooid met de pc, ik wist dat hij het niet zou doen als ik kalm bleef. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

Afhankelijk van het type geweld waar men slachtoffer van wordt, kiezen mensen voor een andere uitleg. Voor *diefstallen en inbraak*, noteren we de volgende uitspraken:

Het gebeurt ook eerder bij nonchalante personen. We hebben ooit een actie gedaan met mimespelers, en niet te geloven hoeveel mensen hun portefeuille ontfutseld werd.[...]. Je hebt eigenlijk twee categorieën: mensen die bestolen worden, omdat ze er bijna om vragen, omdat ze de kans overduidelijk bieden, zo onvoorzichtig zijn, en anderzijds heb je mensen die bestolen worden door professionelen, zoals je in de grootsteden vindt en die de winkelstraten en de markten doen. (Int. 48, vrouw, politie)

Slachtoffer is diegene die er een makkelijke prooi uitziet, vb. iemand die altijd een venster heeft openstaan. (Int. 58, man, allochtoon, hulpverlening)

Het was voor een stuk ook mijn eigen schuld. Ik had materiaal laten liggen op de werf. (Int. 63, man, politie)

De zogenaamde 'medeverantwoordelijkheid' van slachtoffers van *seksueel geweld*, wordt als volgt verwoordt:

Er zijn meisjes die op plaatsen komen waar je beter niet komt als vrouw. Er zijn ook vrouwen die uitdagen. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Is niet omdat ze uitdagend was of zo? Als je je uitdagend gedraagt, dan heb je meer kans. Dan heb je het zelf wat gezocht. Als je rondloopt met je boezem half bloot en je billen bijna bloot, dan lok je het uit bij ziekelijke mannen. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Vooral rond slachtoffers van *fysiek geweld* leven er heel wat uiteenlopende en originele opvattingen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de reacties van de jongeren (zowel de allochtone als de autochtone) op de foto van de mishandelde vrouw.

Ze is overvallen en ze wou haar geld niet afgeven. Ze wou zelfmoord plegen en is van een gebouw afgesprongen. Ze heeft slaag gehad van haar pooier omdat ze niet veel geld heeft opgebracht. (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Maar je hebt mensen die zichzelf zo toetakelen (in films zie je dat ooit) om als slachtoffer over te komen. [...]. Ik heb in de krant gelezen dat ze schooiers met mekaar laten vechten tot het bloed eruit komt voor een scène in een film, en dan geven ze hen 100 frank. [...]. Ze heeft het erom gedaan om er als slachtoffer uit te zien: haar los, ogen, hoe die kijkt! Echt geposeerd! Heks bedoeld voor theater, film, lijkt precies ervoor gedaan! (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Een aantal keren geeft men aan dat slachtoffers van fysiek geweld, net zoals bij seksueel geweld, het gewoon uitlokken.

[Ze worden regelmatig ineengeslagen] ofwel door hun zatte vent, ofwel omdat ze het zelf hebben uitgelokt door bvb zelf zat te zijn. (Int. 13, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

De volgende hulpverlener verklaart het fenomeen van zelfbeschuldiging door slachtoffers van partnergeweld.

Een vrouw lijdt meer van geestelijk dan van lichamelijk geweld. Ze gaan eerst de schuld bij hun zichzelf zoeken, verklaringen zoeken: de kinderen waren onrustig, hij moet veel overuren kloppen, een hoge lening. Ze vinden geen antwoord en omdat ze het niet kunnen plaatsen en er meer en meer mishandeling komt, dan keert dat allemaal naar binnen. Dat uit zich in een depressie en psychosomatische klachten. Als ze sterk genoeg waren, dan moesten ze niet naar hier komen, maar dan konden ze zelf stappen ondernemen. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Hulpverleners onderkennen dat zij ook wel eens de aanleiding tot geweld kunnen vormen.

Het zijn eigenlijk ook juist die personen die door hun basishouding vlugger agressie uitlokken, vb door zichzelf niet verantwoordelijk te voelen voor iemand en die een half uur in de box te laten liggen, zonder er eens naar toe te gaan en te zeggen wat er gebeurt, waar ze mee bezig zijn, waarom het zo lang duurt of de arts nog eens op te roepen waar de patiënten bij zijn. Je mag een patiënt niet langer dan 15 minuten alleen laten. (Int. 57, man, hulpverlening)

Afhankelijk van hoe het gevraagd wordt, kan het geweld zijn. Sommige collega's zijn niet echt fijngevoelig. Het zijn ook altijd dezelfde collega's die geweld uitlokken

op straat. Gaat dan over verbaal geweld dat ze gebruiken. Ik zeg dan soms wel 'kan je dat niet anders vragen?'. (Int. 63, man, politie)

Ik ben begonnen met ambulance toen ik 17 jaar was, en vroeger gebruikte ik zelf wel eens geweld [tegen agressieve patiënten], als tegengeweld, waarbij ik fysieke overmacht liet zien of het verbaal liet escaleren, maar na 15 jaar ervaring is dat verminderd. Ik zie ook dat sommigen, door persoonlijke kenmerken, hun manier van doen, meer agressie uitlokken, geweld wat aantrekken. (Int. 57, man, hulpverlening)

Het is niet altijd duidelijk wie dader en wie slachtoffer is.

In mijn ervaring loopt de rol van slachtoffer vaak dooreen met die van dader, je kan dat niet altijd uit elkaar trekken. (Int. 10, man, hulpverlening)

Ook is er een beperkte groep vrouwen die zelf zware psychische problemen hebben en dan is er de vraag wat is er oorzaak en wat gevolg. Het is een moeilijke vrouw om mee te leven of is het dat ze zo geworden is door wat ze heeft meegemaakt? (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

2.4 INTERVENTIES BIJ GEWELD: UITSPRAKEN OVER DE HULPVERLENING EN OVER DE POLITIE-INTERVENTIE

In de loop van 2002 werden 75 kwalitatieve onderzoeksgesprekken gevoerd over betekenissen die mensen toekennen aan geweld. De onderzoeksgroep was zeer heterogeen samengesteld naar sekse, leeftijd, werksituatie, nationaliteit. Gesprekspartners waren hulpverleners en opvoeders, mensen uit de politie, slachtoffers van geweld en geweldplegers. Het onderzoek kaderde in opdracht van de Federale Politie van België, die beter geïnformeerd wilde worden over wat er in de samenleving aan opvattingen over geweld aanwezig is, vooral met het oog op het beter achterhalen van niet-aangegeven ervaringen met geweld (het 'dark number'). Ten aanzien van wat niet wordt aangegeven stelde de politie de vraag of mensen bepaalde fenomenen dan niet langer geweld noemen, dan wel of mensen aangifte bij de politie niet langer een aangewezen manier vinden om te handelen wanneer ze geweld meemaken. We lieten mensen vertellen aan de hand van foto's, vignettes en over hun eigen ervaringen.

Mensen die fysiek of seksueel geweld, inbraak of diefstel meegemaakt hadden, lieten we vertellen over de interventies die er geweest waren. Mensen die geen geweld meegemaakt hadden, vroegen we hoe er volgens hen zou moeten gereageerd worden en hoe ze zelf zouden reageren op geweld. De hulpverleners lieten we hun eigen werk beschrijven.

De resultaten worden ingedeeld volgens de drie pistes die mensen kunnen volgen: wat ze zelf kunnen doen of met mensen uit hun eigen omgeving, wat ze aan professionele hulp kunnen inroepen, waaronder de politie (en eventueel justitie). De drie pistes sluiten elkaar niet uit. Zelf iets doen en het sociaal netwerk inschakelen zijn vaak de eerste fasen in een probleemdefiniëring en probleemoplossing. Dat is in ieder geval zo voor het gebruik maken van de gezondheidszorg, waar zelfmedicatie en raad vragen aan het sociaal netwerk de eerste stappen zijn vooraleer mensen de arts gaan raadplegen (Schepers en Nievaard, 1995, p. 66).

In een eerdere publicatie (Bruynooghe en Opdebeek, 1994) werd beschreven welke evolutie er geweest is in de probleemformuleringen rond geweld en welke vormen van interventies daaraan gekoppeld werden, zoals de vertrouwensartsen voor de mishandelde kinderen en de vluchthuizen voor de mishandelde vrouwen. Deze specifieke vormen van hulpverlening beletten uiteraard niet dat mensen gebruik maken van de niet-specifieke vormen van interventie die in de samenleving aanwezig zijn. In onze samenleving zijn twee grote controle-instituten aanwezig: de gezondheidszorg en het politieeel-justitieel apparaat. Beide instituten werken met een zeer grote autonomie, ook ten opzichte van elkaar. Er kan dus bij geweldproblemen een parallel optreden zijn van de medische en de politieeel-justitiële sector en mensen kunnen in beide sectoren een hulpverleningscarrière doorlopen. Het komt echter

heel vaak voor, precies bij geweldproblemen, dat er niet wordt ingegrepen en dat mensen geen professionele hulp zoeken.

In dit hoofdstuk wordt alles besproken wat met ingrijpen tegen geweld te maken heeft. Dit ingrijpen kan zeer ruim geïnterpreteerd worden, zowel in handelingen die gesteld kunnen worden als in personen die effectief ingrijpen. Achtereenvolgens komen hier de interventies aan bod die men zelf onderneemt, de hulp van de omgeving, de hulpverlening, justitie, politie en het optreden van niet-politionele instanties. Ook de relaties tussen politie, hulpverleners en justitie krijgen hier hun plaats.

2.4.1 NIET-INGRIJPEN, ZELF INGRIJPEN EN INTERVENTIES VANUIT HET SOCIAAL NETWERK.

2.4.1.1 Niet ingrijpen

De onderzoeksgroep vertoont een scheeftrekking ten voordele van ingrijpen bij geweld. Er zitten immers hulpverleners in de onderzoeksgroep en slachtoffers van geweld die (ook) via hulpverleningskanalen gerekruteerd werden. In feite wordt er in veel geweldsituaties niet ingegrepen. In een representatieve steekproef van 956 vrouwen 30 tot 40 jaar oud zei de helft van de mensen die fysiek of seksueel geweld meegemaakt hadden, dat ze er nooit met iemand over gesproken hadden (Vandewege e.a., 1988). Geweld grijpt vaak plaats in geïsoleerde situaties en zonder getuigen. In een kwalitatief onderzoek over geweld op het werk (Bruynooghe e.a., 1995) bleek dat mensen heel wat redenen vermelden om niet zelf op te treden tegen een geweldpleger of om de omgeving niet te mobiliseren. Het niet (openlijk) optreden tegen geweld kan te maken hebben met angst: angst voor de reactie van de geweldpleger, angst voor de reactie van de omgeving, maar niet (openlijk) reageren kan ook ingegeven zijn door de wens om de (relatie met) de dader of de omgeving te 'sparen'. De verhalen over niet ingrijpen in deze onderzoeksgroep gaan over omstanders die niet optreden, afzijdig blijven, signalen niet opvangen. Hulpverleners signaleren ook wel dat slachtoffers van geweld soms te zeer beschadigd zijn om zelf nog iets te ondernemen.

Terwijl ik daar stond begon hij aan mijn portefeuille te trekken, ik wou niet lossen, dus we stonden daar elk aan een kant van die portefeuille te trekken. Midden op straat, en daar reageert dus gewoon geen kat op, hé. Ze blijven staan kijken van op een veilige afstand.

Aan de lichten stonden daar weer mensen te kijken, gewoon als een koe naar een trein. Ik zei toen nog: "amai die buurt hier, dat is hier niet te doen!" Ze zijn niet

tussengekomen. Die gast is dan weggelopen, en ik heb me toch niet kunnen inhouden en geroepen: “hoe kan jij slapen ’s nachts?!” (Int. 4, man, Brussel)

Ik stond op de tram, die was overvol, en ik zag dat iemand met zijn hand in een open handtas van een madam aan het gaan was. Ik heb die man zijn hand gewoon vastgepakt, want ik zei hem eesrt dat hij zijn hand moest thuishouden, maar hij verstond mij niet het was een Oost-Europeaan. Maar hij wist heel goed waarover het ging, maar deed alsof zijn neus bloedde! Toen zei ik tegen die vrouw dat ze haar handtas moest toedoen, en zij verstond mij ook niet! Ik begon het al met gebaren uit te leggen dat ze haar handtas moest dichtdoen toen de tram stopte en die kerel uitstapte. Daarna begonnen andere mensen ook van “jaja, ik had het ook gezien”. Ik dacht toen: potverdorie, waarom zeggen jullie dan niks? Die vrouw in kwestie kreeg maar niet door wat er aan de hand was, al bij al was het nog een komische situatie. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ze zijn onzeker, lusteloos, laten zich leven, ze hebben een lange tijd hier nodig om zichzelf terug wat op te bouwen, beter te voelen, beter uit te zien. Veel gaan dan terug als ze eenmaal op krachten zijn en dan vallen ze terug in hetzelfde patroon van vroeger. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Als het een mishandeld kind is en hij blijft zo zitten, dan blijft de omgeving heel erg in gebreke. En dat gebeurt spijtig genoeg heel vaak dat kinderen duidelijke signalen geven en dat de omgeving die niet opvangt. (Int. 39, vrouw hulpverlening, Antwerpen)

Ze vroegen mijn geld, en ik lachte, in de zin van: ‘ik ga jullie nu niets geven’. Toen trokken ze een mes. Ik had op dat moment oogcontact met een struise man die passeerde, en die het zag, maar niemand die iets doet. De mensen lopen voorbij. (Int. 63, man, politie)

2.4.1.2 Zelf ingrijpen

Onder eigen ingrijpen hebben we alle acties gegroepeerd die mensen zelf kunnen ondernemen om iets aan hun situatie te doen. Mensen kunnen op verschillende manieren zelf iets doen: ze kunnen proberen om geweld te stoppen, om het te vermijden of ze kunnen achteraf stappen ondernemen om de feiten die ze meegemaakt hebben te verwerken.

Om geweld of diefstal zelf te doen stoppen kunnen mensen een breed gamma van gedragingen stellen. Een vorm hiervan bestaat uit een assertieve reactie: zelf tegen de dader zeggen dat het gedrag niet gewenst is. Vaak is een assertieve reactie een reactie waarvan mensen vinden dat ze zou moeten gegeven worden. Soms is het gewoon bluffpoker.

Een keer deed ik ’s nachts de voordeur open en er stond 20 man voor mij en ik kreeg een mes op mijn keel gezet. Ik heb me daaruit gered door te bluffen. Dat gebeurt niet overdacht, niet rationeel, maar heel instinctief, in een flits. Ik heb gezegd ‘wel steek maar, hé’, heel kalm. Twintig minuten later, toen ze afgedropen waren, heb ik de leider van de groep toen hij alleen was ook een mes op de keel gezet. Zo stonden we quitte. Dat is lang geleden, zoiets zou ik nu niet meer doen. (Int. 10, man, hulpverlening)

Ik ben toen beginnen babbelen tegen die gasten dat is al lang geleden zo van: “komaan jongens, ik ben een onnozele student, ge gaat mij toch niet lastigvallen zeker?” “Allez attaquer les riches” heb ik hen gezegd. En er waren er bij die daar vatbaar voor waren, die begonnen tegen da anderen te zeggen dat ze mij maar moesten laten. Ze hebben mij buiten dat tramkaartje niets afgepakt. Bij de volgende halte maakten ze zich uit de voeten, en toen heb ik er wel eentje pootje gelapt. Die heeft mij dan een soort karatestamp tegen mijn oor gegeven, daar was ik wel even niet goed van. (Int. 22, man, Brussel)

Ik heb mijn gevoelens van ongeloof en verbijstering snel geneutraliseerd, en hem uiterlijk rustig de boodschap gegeven dat hij niets kon bereiken hiermee, dat dit geen invloed had op mij. Door mijn reactie van kalm te blijven heb ik een paar keer vermeden dat zijn dreigementen escaleerden in iets anders, denk ik. Ik heb me daarna gewoon omgedraaid en hem genegeerd. (Int. 26, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik weet, vroeger zag ik jongeren, voor dat ik getrouwd was een buskotje kapot stampen, ik heb daar toen iets van gezegd. Ik vind in dialoog gaan belangrijk, het praten, praten en blijven praten. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Het slachtoffer bepaalt of het ongewenst is. Je moet aan de dader kenbaar maken dat het ongewenst is. Vaak is het heel moeilijk om dat te zeggen, maar je moet het wel uiten. Je moet zelf je grens bepalen. (Int. 56, vrouw, jong)

Als je een gezonde communicatie hebt, dan heb je dat probleem niet. Je laat zien: ik heb u gehoord en dan kan je je grenzen aangeven. Het is belangrijk alle kanten te blijven zien, inbegrepen uw eigen kant. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

Sterker dan een assertieve reactie is een bedreiging. Bedreigingen vallen al onder de agressieve reacties. Men valt de andere aan, maar op een verbale manier.

Ook verplegers hebben hun grenzen; soms moet er een signaal gegeven worden, bvb zeggen dat je naar de politie belt als het niet ophoudt. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Ze had ook nog een verzameling platen van mij meegenomen. Ik heb toen aan een vriendin gevraagd of zij die wou terughalen van haar, anders zou ik wel verplicht zijn om aangifte te doen bij de politie. Die vriendin is er dan na uren palaveren in geslaagd om die platen terug te krijgen. Ik heb mijn ex-vriendin toen ook getelefoneerd en gezegd dat ik een klacht met vermoeden ingediend had bij de politie. Toen is het gestopt. Misschien niet volledig, maar het is serieus geminderd. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik, ik trek me daar niks van aan. Er zijn manieren om met bedreigingen om te gaan. (Moi, je m' en fou. Il y a des façons pour faire face à des menaces.) Ik kan ook beginnen dreigen bvb, om klacht in te gaan dienen. Maar meestal antwoord ik gewoon niet eens. (Int. 19, man, allochtoon)

Mensen roepen en schreeuwen ook om de dader te doen stoppen. Ropen en schreeuwen kunnen de dader imponeren en de aandacht van andere mensen trekken zodanig dat er getuigen kunnen zijn of dat anderen kunnen tussenbeide komen.

Ik ga er achteraan! En ik roep iedereen ter hulp om hem tegen te houden.
(Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Een hand op de arm leggen, tot daar aan toe, maar in de kont knijpen en zo dat kan niet. Als ik uitga heb ik het regelmatig voor. Mijn reactie was vroeger om de dader een klets in zijn gezicht te geven. Nu probeer ik als ik kan die hand vast te pakken, en dan uit te vliegen, iedereen mag het zien. (Int. 15, vrouw, jong)

Ik wil de poort dicht doen en op dat moment zie ik iemand met een muts met twee cirkels uit voor de ogen. Ken je de schreeuw van Münch dat schilderij, zoals de bovenkant ervan zag hij er uit. Ik zei carnaval is voorbij, en hij zei uw geld of ik steek u dood. Hij had mij geklemd tegen de garage. Hij had een groot mes bij, dat hij voor me hield. Ik werkte niet mee en daarom gooide hij me op de grond. Hij heeft me een aantal stampen gegeven, ik heb geschreeuwd toen hij mijn portefeuille aan het pakken was en toen is hij gaan lopen. Hij heeft zijn mes laten liggen. Ik had mijn GSM bij en heb dadelijk het noodnummer gebeld en gezegd dat ik thuis op de politie zou wachten. (Int. 44, man, slachtoffer)

Als het een oude dame is, dan moet ze heel hard roepen, zodat anderen er achteraan kunnen gaan. Als dat niet kan, dan moet ze het gaan aanmelden bij de politie. De politie moet die man oppakken en straffen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Zelf geweld gebruiken op zichzelf verdedigen doen mensen door van zich af te slaan of een verdedigingsmiddel bij zich te steken. Ook hier kan de afstand tussen wat men zich voorstelt en wat men doet zeer groot zijn.

Ik ben altijd ongelooflijk verbouwereerd dat dat gebeurt hé, omdat dat mentaal zo ver afstaat van uw universum. Je weet wel dat dat gebeurt maar als het u overkomt is dat enorm verschietachtig. Uw hartslag verdubbelt, dat zijn enorme adrenaline-momenten. Je wordt heel primair dan: afgeven, neen, lossen, trekken – neen ik wil dat niet afgeven... (Int. 4, man, Brussel)

Ik kreeg eens drie skinheads achter me aan op het werk. Ze waren in het zwart gekleed met laarzen en al. Ze riepen me toe: 'asielzoeker' en zo. Ze vielen me echt aan met een mes, toen ik me omdraaide wou er een op mij springen. Ik heb toen met een kar die daar stond gegooid om me te verdedigen, anders zou ik misschien neergestoken geweest zijn (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Terwijl ik aan het telefoneren was begonnen ze te trekken aan die zak, maar ik gaf die natuurlijk niet af. Met zijn drieën. Ik heb mijn laptop dan stevig vastgenomen. Dan hebben ze geprobeerd de riem door te snijden met een mes. Ik heb mij dan verweerd. (Int. 22, man, Brussel)

Die zou van mij een oplawaai krijgen, dan stond hij niet meer achter mij, dan lag hij aan de andere kant van de bus. Meer is er niet tegen te doen. Ik ben niet agressief, maar ik kan er niet tegen als een man dit doet. Als een vrouw dat doet zit ik er zo niet mee in. (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

Tijdens, ik zou niet weten hoe reageren als ik die inbrekers was tegengekomen. Ik weet het niet. Het hangt af van de persoon: stampen, slaan, roepen, krabben, bijten, heel agressief worden. Ik denk dat ik me zou verdedigen. Als ze mijn handtas afpakken, ik zou er achteraan gaan. In huis zou ik het niet weten. Misschien doe ik wel in mijn broek. (Int. 41, vrouw, slachtoffer)

Ben aangerand. Ik liep onder een tunnel en iemand sprong op mij en begon te slaan, bij mijn haar te trekken en heeft mij met mijn hoofd tegen de grond geduwd. Hij sloeg mij met mijn hoofd verscheidene keren tegen de grond. Ik heb me uiteindelijk kunnen omdraaien en heb hem geschopt. Hij is toen gaan lopen. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Het meest slaag heb ik gehad toen ze mij 2000 BEF hebben afgepakt. Ze stapten op hun brommers en ik was zo boos dat ik ze achternaliep en trok een van zijn brommer. Ik was heel boos. Ik heb toch ook recht om me te verdedigen? Ik hoef dat toch niet zomaar van me af te laten nemen? (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Hij greep me bij de keel en ik had gelezen dat je dan 8 seconden had om er iets aan te doen voor je verloren bent. Dus ik dacht: Wat moet ik doen in die 8 seconden. Ik ben dan met mijn vuist op zijn schouder beginnen slagen. Ik kon nergens anders aan. Ik heb 1e keer geslagen geen effect; de 2e keer merkte ik dat hij het voelde, maar hij keek van 'ge doet me toch niet pijn', maar ik zag dat het wel waar was. Bij de 3e slag liet hij los. Ik ben toen direct doorgedaan. Ik zat al in de auto om naar huis te gaan en hij zat buiten de auto in zijn rolstoel. Alles speelde zich af door het open venster van de auto. (Int. 66, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Men kan preventief dingen ondernemen om geen diefstal te ondergaan of om zich te kunnen verdedigen tegen geweld. Bijvoorbeeld oplettender zijn. Dit zijn echter dingen die mensen vaak doen als ze al slachtoffer van iets geworden zijn.

Nooit meegemaakt. Si tu ennuies personne, personne t'ennuie! Nochtans woonde ik jarenlang in Molenbeek. De groepjes jongeren op straat moet je niet aankijken, je houdt je blik neergeslagen en dan laten ze je met rust. Je moet hen ook respecteren en niet bekritisieren. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Dat zou mij nooit overkomen dat ze mijn saccoche afpakken, dan moeten ze eerst mijn nek oversnijden. [geeft een demonstratie van hoe ze haar handtas aan de schouder hangt, de riem gekruist over de borst en de stevige handtas op haar buik met haar handen er bovenop] (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Nu ben ik heel voorzichtig, ik laat niets meer in de auto liggen. Ik ben ook persoonlijk geraakt, ik voel me anders in de auto en ik voel me ook anders op de stage. (Int. 15, vrouw, jong)

Gewelddadige partners op de rechtbank, die je ook bedreigen, je achtervolgen wanneer je van de rechtbank vertrekt of op de auto kloppen. Vroeger ging ik er tegen in, maar ik heb ondervonden dat ze dan nog agressiever worden. Ik ga nu terug binnen om de politie te bellen zodat die ze kan kalmeren. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Ik heb vanachter rolluiken geplaatst, ook op het eerste verdiep. Hier vanachter hebben de huizen allemaal platte daken en als ze op een dak zitten, kunnen ze zo in de hele straat binnen. Iedereen installeert rolluiken om zich te beveiligen. In Tongeren is er een wijk waar de mensen een paar briefjes van duizend frank op de kasten leggen in de hoop dat zo hun kasten niet worden opgebroken. Want als ze niks vinden doen ze dat. (Int. 44, man, slachtoffer)

Het is hier altijd een open deur geweest, maar dat is nu gedaan. Niemand komt meer achter. Normaal moet je toch niet overdag in je eigen huis de deur sluiten overdag. Ik doe de deur nu altijd op slot, ook als mijn man in de tuin bezig is en ik in de keuken. Soms sta ik 's nachts 2x op omdat ik denk dat de deur niet dicht is. Is al wel een beetje verminderd, het paniekerige is een beetje weg, maar het controleren van de

deur blijft. Zoals die 2 oude mensjes die ze opgesloten hebben in de wc. Mij hebben ze dan nog niets gedaan. (Int. 68, vrouw, slachtoffer)

Ik zeg ook altijd tegen iedereen 'mijnheer' vb. 'Mijnheer, dat lijkt me niet zo verstandig om daar nu zo'n drama van te maken' of zo... Ik merk dat ze dat wel fijn vinden, dat ik hen met het nodige respect behandel, en zeker als uit de lagere sociale klasse komen. (Int. 62, man, politie)

Men kan ook de gewelddadige, destructieve situaties vermijden of ontvluchten.

In de beide gevallen voelde ik mij bang en ben ik gaan lopen. Mijn reactie was om hem te vermijden. (Int. 2, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Als ik bedreigd werd op het werk ging ik buiten, iedereen deed dat trouwens als hij bedreigd werd. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Interview 20, mannelijk slachtoffer, Antwerpen:

Het was een dure moto, ik heb hem uiteindelijk toch laten herstellen voor veel kosten. Op een keer kort daarna stond A op straat voor ons huis. Hij vroeg mij hoe het was met de moto. Ik stond gewoon perplex. Op dat moment wist ik ineens heel duidelijk: "ik moet hier weg uit deze buurt". Wat moet je anders doen, de buurt verloedert terwijl je het ziet en niemand doet iets!? In dezelfde tijd toen wij vertrokken, zijn er nog zeker 2 of drie andere huizen verkocht. (Int. 20, man, Antwerpen)

Ik heb ook nooit gedacht dat ik de kracht zou hebben om weg te gaan. Ik kan nog niet geloven dat ik de stap heb gezet om dat te doen. De eerste dagen voelde ik me er slecht over, maar ik heb niemand achtergelaten. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Bij incestslachtoffers. Als ze de kracht hadden op 17 of 18 jaar, als ze weten dat het niet normaal is, kunnen ze zeggen ik wil dit niet meer. Maar bij twee zet dit zich voort bij de eigen partner in hun huwelijk. Bij één was de vader de dader en die heeft nu een goeie relatie met de partner. Maar bij een was de vader de dader en dat zet zich nu voort in de eigen relatie. Ze doen niks om het te stoppen, alleen een zelfmoordpoging. Ze gaan dan de psychiatrie in, dan er terug uit en het spelleke gaat verder. Er zijn er die vluchten in een huwelijk om thuis weg te zijn. Een is gevluht naar een familielid, een heeft het aangegeven. (Int. 37, vrouw, hulpverlening)

Toen ik nog een stuk jonger was en nog niet getrouwd, ging ik ergens op stap en er was een heel knappe vrouw die de hele tijd met me danste en rond me hing. Ze zat me al de hele tijd te 'allumeren'. Dat ging zo al een tijdje en ineens zegt ze tegen me 'zie je die jaloerse daar staan? Dat is mijn man'. Op dat moment hing ze al rond mijn nek. Het was duidelijk de bedoeling om iets uit te lokken, dat we met elkaar op de vuist zouden gaan of zo, maar ik maakte dat ik wegkwam. (Int. 62, man, politie)

Als men toch feiten ondergaan heeft als slachtoffer, dan kan men ook zelf stappen ondernemen om dit te verwerken, o.a. het verder vertellen aan anderen is een vaak genoemde manier om iets te verwerken:

De beste reactie is vertellen over wat je meegemaakt hebt. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Als je zo na een werkdag thuis komt heb je wel 2 uren nodig om te bekomen. Daar moet je dan over kunnen praten. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Bekend worden van feiten gebeurt meestal door toedoen van het slachtoffer. Vaak gaat het zo dat het slachtoffer vertelt wat zij meemaakt aan een vriendin of dat een film de aanleiding vormt, of een gesprek over het thema in de les zedenleer ed. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Als je contact met iemand houdt, de ervaringen van anderen hoort, daar kan je je aan op trekken. Blijf contact houden met anderen, doe iets, blijf bellen. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

De vrouwen zelf kunnen ook verbaal agressief zijn. Ze hebben veel meegemaakt thuis en nu laten ze zich niet meer doen. Nu vanuit woede en kwaadheid een gevoel van ik laat me niet meer doen en dat reageren ze dan op ons af omdat ze weten dat wij sterk zijn. Maar soms kwetsen ze ons toch hoor en dan is het belangrijk om dat met een collega te bespreken. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Wat positief is, is dat veel vrouwen door er over te spreken, iemand vinden die naar hen luistert. Liefst hebben ze dat iedereen slachtoffer is, al of niet anoniem. Na jaren vragen ze: is dat met anderen ook zo? (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Bij mij is het gebeurd toen ik 12 jaar was. Was een oom. Ik ben niet opgevangen geweest. Toen ik aan de unief kwam en een vriendje had, bleken er zich allerlei problemen voor te doen. Ik ben toen naar een psycholoog gestapt en ben een jaar in therapie geweest. Nu vertel ik wel aan iedereen wat die man gedaan heeft, en vermeld telkens naam en toenaam, zodat iedereen weet wat hij gedaan heeft. Iedereen mag het weten. Ik zou het best eens aan de kapper vertellen. Dan kan ik er heel zeker van zijn dat het rondgaat. (Int. 56, vrouw, jong)

Enkele reacties doen denken aan wraak als middel om de dader te straffen en de feiten te verwerken:

Ik heb nog met mijn man gebeld voor de toelage voor mijn dochter en mij, maar hij wou die niet geven, hij wil ook het kindergeld niet geven. Ik mag mijn zoon niet meer zien, en mijn man wil me niet meer spreken. Mijn dochter mag er ook niet meer gaan. Maar ik ga wraak nemen. Ik heb 20 jaar niks gedaan, maar ik heb hem nog, ik ga wraak nemen. Ik ga dat wettelijk doen, in eigen hand nemen, dat heb ik toch niet. Geweld daar zijn geen woorden voor, dat is smeerlapperij. Ik vind dat alle mannen die dat gebruiken dat ze los de kogel door de kop moeten schieten. Ik was de eerste om het te doen, als het wettelijk was. Ik zou weten waar beginnen, met die thuis . (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

2.4.1.3 Interventies vanuit het sociaal netwerk

Behalve zelf ingrijpen kunnen mensen ook door anderen geholpen worden. We hebben het hier uitsluitend over niet professionele hulp. De professionele hulp komt verder aan bod. Niet professionelen reageren ofwel omdat ze een persoon kennen – zoals de gezinsleden, de

verwanten, familie en vrienden -, ofwel omdat ze getuigen zijn van iets dat een appel op hen doet – de onbekenden, de omstaanders.

De uitspraken over de hulpverlening door onbekenden komen soms uit de eerste hand, zoals de eerste twee excerpten. Maar vaker vertellen mensen dat er ‘zou moeten’ opgetreden worden.

Het was een gast waarmee we een groepsworkout moesten maken en die was volledig doorgedraaid. Hij is heel lastig geworden en heeft ons in een hoekje gedreven. Iemand anders is toen tussengekomen en daarna ben ik naar huis gegaan. (Int. 41, vrouw, slachtoffer)

Ik ben toen hulp gaan zoeken in de nachtwinkel. Die hebben de politie gebeld, zijn naar ziekenhuis gegaan en hebben me onderzocht. Ik had een lichte hersenschudding. Ze zijn blijven wachten, maar hebben me nadien wel 3 uur verhoord. Was moeilijk, want ik was nog zwaar in shock en ze stelden zoveel detailvragen, n.l. beschrijving geven, zeggen of ik vijanden had, enz. Ze waren wel heel vriendelijk. Ik heb toen een klacht neergelegd tegen onbekenden. Nadien heb ik een brief gekregen van slachtofferhulp, maar dat was pas na 2 weken. Veel te laat, want al met vrienden en familie over gesproken. Was beter geweest na 3 à 4 dagen, ook niet na 2 dagen of zo. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Of dat iemand anders tussenkomt; in zo'n omstandigheden zal er al gemakkelijker iemand anders tussenkomen. Als een vrouw geïntimideerd wordt zal er gemakkelijker op gereageerd worden dan wanneer er een man geïntimideerd wordt. Ik denk dat dat bij vele mannen een gevoel wakker maakt om de vrouw te gaan verdedigen, tegen het bruto geweld. ((Int. 4, man, Brussel)

Het volk dat er rond staat moet zich daar mee moeien. Dat kan zijn door ertussen te gaan staan, door zonder al te veel nadruk de eerste persoon te beschermen. Het hoeft niet dat heel de bus op stelten staat. (Int. 5, man, Brussel)

Vorbijgangers zouden moeten tussenkomen, tenminste als de twee dat toelaten. (Int. 19, man, allochtoon)

De omstanders moeten ook iets doen voor zover ze durven: de persoon tegenhouden en de tas teruggeven. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Als je merkt dat het slachtoffer echt last heeft, dan is het nodig de buschauffeur te verwittigen. Als het slachtoffer zelf niets kan doen, dan kan je pas tussenkomen. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Als die persoon niet wijkt, dan moeten medemensen in de bus helpen, naasten mogen druk uitoefenen, het is niet de job van de buschauffeur. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)
Persoonlijk vind ik dat alle mensen mekaar meer moeten helpen. (Int. 45, vrouw, slachtoffer)

In het eigen sociaal netwerk worden groepsleden en lotgenoten vermeld, de partner, vrienden. Soms treedt een bekende op als getuige. Een hulpverlener vertelt dat hij altijd iemand anders mee inschakelt als het werk bedreigend wordt.

Maar als er een van ons aangevallen wordt dan komen wij helpen. Dat is normaal, hé. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Zij heeft nog een aantal jaren na het einde van de relatie blijven contact zoeken, vooral om nog wat te pesten uiteindelijk. Maar mijn huidige vriend heeft haar eens de boodschap gegeven dat wij haar nooit meer wouden zien. Sindsdien is ze weggebleven. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Hij is ons op het appartement van mijn dochter komen lastig vallen. Hij had bedreigd dat hij ons alledrie kwam vermoorden. We hadden de deur gebarricadeerd en wij hebben de politie gebeld. Ook de vriend van mijn jongste dochter en een andere jongen waren daar. Zij hadden iets gemaakt om onder de deurklink te zetten dat die niet naar beneden kon. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

De buurman heeft gezien wat er gebeurd is en verklaard bij de politie. Blijkbaar stond die al een minuut of 10 op het terras en is dan binnengegaan en nadien buitengegaan met een jas op de arm, waaronder waarschijnlijk die handtas zat. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

Als ik me bedreigd voel, maak ik altijd gebruik van mensen die bij mij in de buurt zijn en die ik ken, en daar zeg ik dan iets tegen, vb. 'Jos (die imposanter en sterker is), zorgt gij eens dat die mannen terug naar de uitgang raken', en Jos voelt zich dan geroepen en die regelt dat dan. (Int. 62, man, politie)

Soms is het niet duidelijk of de reactie van de omgeving positief is of niet. Volgens een hulpverleenster is lotgenotencontact een tweesnijdend zwaard, een andere hulpverlener denkt dat de steun van de eigen omgeving wel eens te wijten kan zijn aan een gebrekkige kennis van de professionele hulpverlening en een derde meent dat de mate van sociale steun afhangt van de relatie tussen slachtoffer en geweldpleger.

De vrouwen vinden veel steun bij mekaar, ze voelen zich niet alleen. Voor anderen is het teveel om de miserie van anderen nog te horen. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)
Als ze met geweld geconfronteerd worden, gaan Marokkanen het eerder binnenshuis oplossen, hoewel het misschien ook een kwestie is van gebrekkige kennis van de hulpverlening. (Int. 63, man, politie)

Ik merk ook dat geweld vanwege onbekenden voor het slachtoffer veel gemakkelijker te verwerken is en dat zij veel meer sociale steun krijgen. Dan wordt het slachtoffer als een volwaardig slachtoffer gezien. Terwijl als het in een relatie is, als buur, op het werk of een relationele relatie dan is er veel meer verdeeldheid, zo van allee wat zit jij ertussen. Er zijn ook wel mensen die voor het slachtoffer kiezen. Als vandalen je auto bekrassen dan word je als slachtoffer behandeld door politie, vrienden, familie. Terwijl als vrouwen zeggen mijn man scheldt en doet mottige spelles in bed, maar hij slaat me niet. Dan zeggen mensen eerder: wat zit jij ertussen. (Int. 39, vrouw, hulpverlening, Antwerpen)

Iemand beschrijft toevallige omstandigheden in de omgeving die een einde maakten aan het geweld.

Van vroeger weet ik eigenlijk niet hoe het gestopt is. Ik denk dat er een conflict was tussen mijn ouders en die man en zijn vrouw. Mijn ouders bestelden daar vlees, een half beest, hij slachtte zelf en in het vlees dat ze kochten zaten maaien in de poot en daardoor was er een conflict en ben ik er nooit meer geweest. Heel raar, ik ben gered door een varken. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Soms heeft het beroep doen op de eigen omgeving bij geweldproblemen ook een 'zou moeten'-klank.

Is geweld en er moet zeker een aangifte gebeuren. Men moet naar de politie gaan en psychologische hulp krijgen. Die vrouw moet ook weg thuis. Als ze alleen naar de politie gaat, krijgt ze morgen weer klop. Ze moet naar de dokter, foto's laten nemen en het huis uit. Zoiets mag je van niemand pikken. Mijn vader heeft dat ook gezegd tegen mijn man toen hij met me wou trouwen. Dat is ook een functie van schoonouders. Je mag het ook nooit voor je omgeving verbergen. Als ik iets zou meemaken, mag de hele wereld dat weten. (Int. 48, vrouw, politie)

Problemen met de reacties van de eigen omgeving zijn dat de omgeving soms te beschermend reageert of dat men de eigen omgeving beschermt en daarom niet spreekt over geweldervaringen. Het komt ook voor dat de omgeving het laat afweten. Dan weet de eigen omgeving wel wat er aan de hand is, maar laat het slachtoffer aan haar lot over. Tenslotte komt het ook voor dat slachtoffers in hun omgeving negatief bejegend worden omdat ze geweld meemaakten.

Ik had toen ik 's avonds thuiskwam tegen mijn zussen gezegd dat ik B. nog eventjes naar huis ging doen, met de gedachte nu zijn we eindelijk even alleen. Ik was dus een uur later pas terug thuis. Toen ik thuiskwam stonden mijn ouders daar aangekleed in de woonkamer. Ze waren doodongerust en wilden juist naar de politie gaan. Ik was toen vooraan in de twintig. Je weet toch wat er in de wereld gebeurt op die leeftijd, je weet hoe je je mannetje moet staan. Natuurlijk speelt de handicap hierin mee, maar moeder ziet me nog altijd als een zeer kwetsbaar iemand. Die reactie van mijn ouders had ik niet verwacht.

...

Ik weet niet wat mijn ouders zouden doen als ik spreek van wurging. Misschien wel naar die gast toe rijden en hem iets aandoen...

Ik heb het dus niet gezegd. Mijn moeder zag wel dat er iets gebeurd was. Ik wist niet of zij dit zo goed aanvoelde of omdat zij iets zag wat ik niet wist. Het bleek het laatste. Ik draag een kettinkje om de hals en langs 2 kanten had ik een bloeditstorting door dat kettinkje. Ik antwoordde 'ik weet niet wat er gebeurd is'. Ze zag dat ik loog en vroeg het nog eens. Ik antwoordde weer: ik weet niet wat er gebeurd is. Ze is er nooit op teruggekomen en ik heb het nooit verteld.

Daardoor kon ik het ook niet aan iemand anders vertellen, want dan zou zij het te weten komen. (Int. 66, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik werd ook gepest op school en toen ben ik naar de directeur geweest en heb gezegd: 'dit moet stoppen, want ik kom niet meer naar school en je zorgt er maar voor dat het huiswerk naar mij gebracht wordt'. Het was op slag gedaan. Niemand heeft me meer gepest. Mijn vader werkte ook op school en die deed niets. Ik moest het zelf oplossen. (Int. 48, vrouw, politie)

Ook seksueel geweld komt veel meer voor dan we denken: zo was er een oude vrouw, van rond de zestig die vertelde dat haar man haar verkrachtte als ze op de WC zat. De kinderen wisten wat hun moeder meemaakte en die deden er niks aan. Het was het leven van hun moeder en daar hadden zij niks mee te maken, zij hadden hun eigen leven. Dat begrijp ik niet, ofwel waren die kinderen zo murw geslagen dat ze niks durfden. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Het is voor mensen soms wel duidelijk dat er moet ingegrepen worden, maar ze weten niet altijd hoe of door wie. Ze geven vaak in zeer algemene termen aan dat er iets moet gebeuren, zoals een hulpverleenster zegt: 'Omstanders moeten ingrijpen'. Soms zijn deze omschrijvingen wel precies naar wie er dan iets moet doen. In andere gevallen wordt er gezegd wat er moet gebeuren maar niet door wie. Hier volgen een aantal van dit soort uitspraken:

- 'Iemand zou moeten vragen aan hem wat het probleem is.'
- 'Als er voorbijgangers zijn, dan zouden die iets kunnen proberen te doen.'
- 'Iemand moet ertussen gaan staan.'
- 'Sinds de zaak Dutroux is er enerzijds een veel duidelijker besef gegroeid bij de bevolking over wat misbruik is, en dat het niet kan en er iets moet aan gebeuren.'
- 'De dief zou moeten verwijderd worden op één of andere manier, maar dat is een complexe situatie...'
- 'De omgeving mag dit niet negeren.'
- 'Die situatie moet verbeteren, het moet gestopt worden, zonet zal het altijd maar erger worden.'
- 'Iemand die in de buurt is zou moeten zeggen: 'kom jongens, stop daarmee', of zoiets.'

2.4.2 PROFESSIONELE HULP ZOEKEN IN DE GEZONDHEIDSZORG EN DE WELZIJNSZORG

De interventie bij geweldproblemen ligt niet alleen verkaveld tussen de medische of hulpverleningssector en de politionele en justitiële sector, binnen de sector van de hulpverlening is er nog eens een hele waaier van voorzieningen. Enerzijds zijn er tengevolge van nieuwe probleemformuleringen nieuwe specifieke voorzieningen opgedoken, mensen blijven natuurlijk ook gebruik maken van de reeds langer bestaande en in veel ruimere mate aanwezige niet-specifieke voorzieningen. We zullen met deze laatste beginnen: huisarts, ziekenhuis, geestelijke gezondheidszorg. In deze niet-specifieke voorzieningen treffen we vooral slachtoffers die er gebruik van maken omwille van fysieke en psychische letsels ten gevolge van geweld. Vervolgens komen de specifieke diensten aan bod die meestal gespecialiseerd zijn: voor kinderen of jongeren, voor mishandelde vrouwen, de slachtofferhulp en de daderhulp. We beginnen telkens met de positieve ervaringen en

vermelden daarna de negatieve. We vermelden ook de mensen die expliciet geen gebruik willen maken van de hulpverlening. Omdat mensen die in de gezondheidszorg en de welzijnszorg werken vaak met geweld worden geconfronteerd, ook tegen de eigen persoon, vermelden we ook wat er in de verschillende sectoren gerapporteerd wordt aan maatregelen om beter om te gaan met het risico op geweld.

2.4.2.1 Algemene hulpverlenende instanties

Bij de niet-specifieke vormen van hulp hebben we in de onderzoeksgroep uitspraken aangetroffen over: de huisarts, het ziekenhuis, de geestelijke gezondheidszorg.

Toen ik in Hechtel bij die dokteres was, in het begin heb ik gezegd ik ben ziek en zij zei direct daar zit meer achter. Het klikte goed en toen heb ik het haar verteld. Ik heb er veel aan gehad. Ik heb mijn medicatie afgebouwd en ik ben door een hel gegaan. In september '89 en dat heeft geduurd tot december '98. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Ik heb ooit zoveel slaag gehad dat ik de dag erna zelfs niet meer kon gaan. Zij had toen met een borstelsteel op mij geslagen terwijl ik in een ingemaakte kast lag. Ik kon gewoon niet meer weg. Mijn heup lag toen helemaal open. De volgende dag moest ik gaan werken, ik kon geen broek meer aantrekken omdat dat te erg spande. Ik ben er niet mee naar de dokter geweest. Dat durfde ik niet. Als dat 1 keer is, OK, maar als dat verschillende keren is... (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik stond in de gang naar de deur, hij duwde me en sloeg me een paar keer in mijn gezicht. Hij moet de schrik in mijn ogen gezien hebben, want toen hield hij op. Dan bleef hij nog een tijd vloeken. De kinderen hebben nooit geweten dat hij mij sloeg, nu wel. Ik heb een paar dagen gevoeld of het knobbeltje op mijn hoofd wegging, want anders moest ik naar de dokter en dat wou ik niet. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

De huisartsen, sommigen werken goed, sommigen hebben schrik cliënten te verliezen. Ze houden ze een jaar aan het lijntje en stoppen ze vol met pillen in plaats van ze te ondersteunen en verder te sturen. Ze maken er bijna psychiatrische patiënten van. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Wat ik toen gedaan heb? Mij laten verzorgen in het ziekenhuis (lacht). (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik was er ooit eens getuige van dat een man drie dagen vastgehouden werd omdat hij vluchteling zonder papieren was. Hij deed zwartwerk en werd niet betaald. Toen hij na drie maanden nog niet betaald was ging hij zijn geld vragen. Ze hebben hem toen zo hard geslagen dat zijn rug vol littekens stond. De politie was hem maar aan het ondervragen en ondervragen. Toen liet hij zijn rug zien, die stond vol met enorme blauwe plekken en gestold bloed, en hij had ook een hersenschudding bleek later, zo hard hadden ze hem geschopt en geslagen. Iemand uit de buurt van de plaats van het zwartwerk had gehoord dat er iemand hard geslagen werd en had de politie gebeld, dat was nodig ook! Ze hebben die man daarna naar het ziekenhuis gevoerd. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

De politie was snel hier, ze zeiden dat ik mijn ribben gebroken kon hebben en dus ben ik naar het ziekenhuis gegaan voor foto's. Er was niks gebroken, maar het is nu veertien dagen geleden en het doet nog pijn. (Int. 44, man, slachtoffer)

Ik ben al 25 jaar verpleegkundige en hoeveel vrouwen er binnenkomen met zelfmoordpogingen door pillen te nemen. Vaak is de reactie van de dokter de vrouw is weer hysterisch, ze zijn niet alert voor, niet geïnteresseerd in hoe het komt. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Ik kom af op mijn brommer en ik zie iets op me af vliegen (een knuppel, een vuist of een elleboog hoewel die laatste 2 niet zo waarschijnlijk want met mijn snelheid...) en ik werd wakker op spoedgevallen.

Ik ben in het ziekenhuis bijna gek geworden. De dokter kwam naar me toe, een dokter die daar normaal niets te maken had, maar gehoord had wat me was overkomen. Hij stelde me voor dat ik er altijd met hem kon komen over praten. Ik vond het heel vriendelijk van hem om het mij aan te bieden. Ik ben er toch niet op ingegaan. Zo'n gesprek gaat soms de verkeerde richting uit en dan ga je dingen zeggen die je eigenlijk niet wil zeggen. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

In verschillende ziekenhuizen worden specifieke maatregelen genomen om geweld te verminderen of men denkt er aan om deze maatregelen te nemen.

Bvb we hebben vorig jaar een volledige renovatie gedaan van de spoedgevallendienst en we hebben de indruk doordat we het ziekenhuis door onze nieuwe structuur afsluiten, doordat we dus deuren hebben geplaatst die niet meer open gaan, die enkel vanachter een balie kunnen bediend worden, dat mensen niet zomaar het ziekenhuis binnenkomen - want vroeger de spoedgevallen dat was een open zaak - dat er toch veel minder agressie is/ wordt ervaren; verbaal dat blijft, maar het wordt ook minder ervaren doordat een afstand is gecreëerd tussen de hulpverlener en de agressor, om het zo te zeggen. Camerabewaking – maar of dat veel uithaalt of niet, dat weet ik eigenlijk niet, want er gebeuren hier nog fietsdiefstallen terwijl de camera's daar boven hangen, bij wijze van spreken. Ook autodiefstallen en inbraak in auto's in de garage van het ziekenhuis zelfs. Er is ook een slotenplan opgemaakt, dus dat niet iedereen zomaar overal binnenkan.

We zorgen ook dat er zoveel mogelijk communicatie mogelijk is. We hebben hier een fulltime Russische tolk in dienst, een Servokroatische, een Turkse. De dienst patiëntenbegeleiding, daar zijn dus alle morele en filosofische overtuigingen in vertegenwoordigd. Er zijn ook connecties met andere, zoals de boeddhistische tempel, daar zijn ook contacten mee als dat nodig is. En daarnaast hebben we in het ziekenhuis een tolkengids. Iedereen die hier werkt en die hier begint en die meerdere talen spreekt, die staat op het computersysteem van het ziekenhuis. Dat kan een geneesheer zijn die een taal spreekt of een klusjesman. En als ik op brandwonden een Pool binnenkrijg, dan kan ik zien 'is er iemand die pools spreekt' en dan klik ik die aan, dan weet ik waar die werkt. Als er geen familie of zo bij is, dat er toch wat communicatie mogelijk is. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

Ook hier in huis moet er iets gebeuren, en dat moet zo zijn voor alle risicoafdelingen (ook psychiatrie, neurologie). Eigenlijk zou er minstens constante video-monitoring moeten zijn - maar dat is in strijd met de privacywetgeving - of agressiezoemers, zodat je op een knop kan drukken als je je belaagd voelt, en direct de politie verwittigd wordt, die een vlotte, snelle tussenkomst garanderen. Probleem dat je iemand niet kan lokaliseren met een gewone zoemer. Moet dus infrarood zijn, en dat vraagt een enorme investering. We zien wel. Het is moeilijk om de directie te overtuigen. Het zou eigenlijk moeten gesubsidieerd worden door de overheid, want veiligheid is toch iets primair. Ik heb wel aanvragen gedaan voor cursussen 'omgang met gewelddadige patiënten'. (Int. 57, man, hulpverlening)

De volgende fragmenten gaan over de geestelijke gezondheidszorg.

Het is gestopt op het moment dat mijn eigenwaarde het niet meer toeliet. Ik heb niet meer geluisterd naar de beledigingen toen en in therapie gegaan. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ja, wat heb ik eerst gedaan? Geen professionele ..., wel, omdat ik vond dat ik de juiste beslissing had genomen en toch twijfelde, ben ik vrijwillig naar de psychiater gegaan om te kunnen praten en alles op een rijtje te kunnen zetten. Mijn broer heb ik ook in vertrouwen genomen. Ik had een appartement gevonden, maar ik kon er nog niet in en die zei dat ik bij hem kon wonen. Verder had ik geen hulp. De eigenlijke problemen had ik toen nog aan niemand verteld. Ik had gewoon gezegd dat ik op mijn eigen ging wonen, maar toen kwam er die depressie en toen heb ik het aan iedereen verteld. Niet allemaal tegelijk, systematisch. Ik kon geen fabeltjes meer vertellen. Toen ben ik serieus in therapie gegaan. Regelmatig ging ik naar de psychiater en psycholoog en pandora. Toen was ik fulltime in therapie. Ik was in ziekenverlof. Ik ben fier op mezelf dat in acht maanden tijd veel vorderingen had gemaakt. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Ik wilde niet meer verder leven, ik wilde ook niet dood zijn, maar ik kon het gewoon niet meer aan. Ik heb toen hulp gezocht bij het CGSO, daar heb ik nu nog altijd hulp, maar het is een constant gevecht tegen jezelf. Je denkt constant, ik kan dat alleen aan, maar ik besef nu dat het heel moeilijk is om dit alleen te doen. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Bij mij is het gebeurd toen ik 12 jaar was. Was een oom. Ik ben niet opgevangen geweest. Toen ik aan de unief kwam en een vriendje had, bleken er zich allerlei problemen voor te doen. Ik ben toen naar een psycholoog gestapt en ben een jaar in therapie geweest. Nu vertel ik wel aan iedereen wat die man gedaan heeft, en vermeld telkens naam en toenaam, zodat iedereen weet wat hij gedaan heeft. Iedereen mag het weten. Ik zou het best eens aan de kapper vertellen. Dan kan ik er heel zeker van zijn dat het rondgaat. (Int. 48, vrouw, politie)

In de volgende fragmenten zijn minder tevreden slachtoffers aan het woord. In het eerste fragment is een 'miskend slachtoffer' aan het woord. Een miskend slachtoffer is een persoon die veel geweld heeft meegemaakt, daardoor veel klachten en problemen heeft, maar bij wie de klachten niet gelinkt worden aan de geweldproblemen. In het tweede fragment wordt een financieel probleem voor geweldslachtoffers gesignaleerd.

Ik was aan het doorflippen, had epilepsie en ging naar een psychiater. Ik ben ook opgenomen, maar daar hebben ze me niet geholpen. Ik raakte nog dieper in de put. Ze dachten allemaal dat ik zenuwen had. Ik heb veel operaties gehad en dat ik dat niet kon verwerken, dat zei ik ook. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

De daders die krijgen daderhulp, die worden betaald, wat krijgen de slachtoffers? Die moeten de psychiater betalen, dat is 1750 frank per uur. Ik weet niet hoeveel psychologen kosten. En die vallen niet onder de mutualiteit, waardoor incestslachtoffers niet naar de psychiater stappen, waar ze in een CGG drie maanden moeten wachten. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

2.4.2.2 Specifieke vormen van hulp bij geweldproblemen

Hier behandelen we achtereenvolgens: de hulpverlening voor kinderen en jongeren met geweldproblemen, de hulpverlening aan mishandelde vrouwen, de slachtofferhulp en tenslotte de daderhulp en de dadersanctionering

2.4.2.2.1 hulpverlening aan kinderen en jongeren

Voor kinderen en jongeren zijn de vertrouwens(arts)centra de specifieke vorm van hulpverlening bij geweldproblemen. We hadden in de onderzoeksgroep wel een vertrouwensarts maar geen mensen die de werking van de vertrouwenscentra als cliënt hadden meegemaakt. Van de algemene voorzieningen voor jongeren wordt vooral de school gemeld, de commentaren hier gaan vooral in de richting van 'zou moeten'.

De toeziende leerkrachten zouden moeten tussenkomen. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Scholen zijn beter ingelicht. Ik vind dat ze er nog veel aan moeten doen. Van de leraars, er zijn er die het willen zien, maar er zijn er ook die het niet willen zien. Maar die wat het wel willen zien, die krijgen veel problemen, want de directie wil de handen er vanaf houden. Ze zien het kind, maar alles er rondom willen ze niet aan meewerken, want ze kunnen gezinnen kapot maken. Er zijn leraars die wel willen werken. Ik ken iemand die wou helpen, maar die is zelf bedreigd, ze is moeten stoppen. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Ik ben gaan praten met slachtofferhulp (4x) en met het CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding – 10x). Dat lukt wel even op, maar dan sta je er weer alleen voor. (Int. 53, man, jong, slachtoffer)

De jeugdhuisen vermelden dat ze soms het gebruik van geweld door de jongeren kunnen voorkomen.

We hebben toen een escalatie kunnen vermijden door samen, de mensen van de preventiedienst en van het jeugdhuis, tussen te komen, te praten en de gemoederen te bedaren. Het was net op tijd: de broers waren al gehaald en de messen waren al getrokken, misschien was de volgende stap het bovenhalen van revolvers. Maar bemiddelen helpt dus wel degelijk. Het is cruciaal dat daar gezagsfiguren bij zijn, mensen die een zeker respect genieten in de groep. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Vanuit het jeugdhuis proberen wij hen over zichzelf te laten nadenken, en niet mee te gaan in de strijd om wie de sterkste is. Dat lukt ons vrij goed, als het gaat over hun interacties naar ons toe. Bij sommigen lukt dat ook in de publieke sfeer, tenminste als wij erbij zijn. Onze aanwezigheid is belangrijk daarin, wij zijn nl lid van hun groep geworden en onze invloed wordt aanvaard. (Int. 10, man, hulpverlening)

Er was een voorbeeld van een bemiddelingsdienst.

Bij conflicten tussen jongere en ouders tracht OTA aan beide partijen te verduidelijken wat het belang van de andere is. Aan de jongere: bvb dat als hij uitgaat de ouders bezorgd zijn. Aan de ouders dat jongere wil deel uitmaken van vriendengroep die uitgaat. Daarna wordt getracht tot concrete afspraken te komen, met toegevingen langs beide kanten. Is niet altijd mogelijk.

Er was aangifte gedaan door de ouders van het meisje. De politie is de dader dan gaan verhoren, en de sociale dienst van de jeugdrechtbank verwees die jongen naar ons door. Wij hebben getolkt en bemiddeld naar hem toe over de rol van de consulent. Het is belangrijk dat die jongen goed begrijpt wat de rol van die consulent is, dat hij die niet als een vijand gaat zien. OTA speelt dan de rol van vertrouwenspersoon, ook naar de ouders toe is dat belangrijk. Zo kan hopelijk vermeden worden dat ouders bvb ontkennen dat hun kind iets misdaan heeft. Dat kan nefast zijn, zeker als de ontkenning gebeurt in het bijzijn van de minderjarige. Zo een ontkenning is een uiting van een taboe dat cultuurgebonden is. In de hulpverlening kan dat erg belangrijk zijn. OTA probeert het vertrouwen te winnen van de ouders, en de waarden en normen die gunstig zijn voor de hulpverlening te versterken, en deze die ongunstig zijn te relativeren. (Int. 21, man, allochtoon, hulpverlening)

Maar er zijn grenzen aan de jongerenhulp in open centra.

De grens om hier weggestuurd te worden ligt niet bij een bepaald feit dat zich zou voordoen, maar eerder bij het opeenstapelen van verschillende feiten bij een zelfde individu. Wanneer we het gevoel hebben dat het allemaal geen zin heeft, dat de gasten niet meer controleerbaar zijn, dan gaan ze (terug) naar de gesloten instelling. We hebben zowieso een herstelgerichte visie, nl. een dader moet zijn schade herstellen tav de maatschappij en tav het so. Hij moet zelf zijn verantwoordelijkheid opnemen. (Int. 60, man, hulpverlening)

2.4.2.2.2 Opvang van mishandelde vrouwen

Voor vrouwen die geweld in het gezin meemaken is er residentiële hulp mogelijk in de Vluchthuizen en Onthaalcentra. In de ambulante zorg zijn er praatgroepen en er is een telefonische hulpdienst (Pandora). In de vrouwenhulpverlening zijn naast professionelen ook veel vrijwilligsters werkzaam, die soms ook vroeger zelf mishandeld werden. Lotgenotencontact is in de vrouwenhulpverlening meestal ingebakken in het hulpverleningsaanbod.

Later kwam ze in de vrouwenwerking, maar pas na een hele tijd, een aantal maanden, kwam haar verhaal eruit. Ik vermoed dat ze ook niet alles vertelt, ik meende soms aan te voelen dat hij haar ook fysiek mishandelde. Ik heb geen idee over andere manieren waarop ze hulp zocht, wellicht heeft ze ook een advocaat. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het gebeurt regelmatig dat vrouwen therapie volgen. We proberen dat te steunen van hier uit. Wij begeleiden de vrouwen hier wel, maar we geven geen therapie. Het belangrijkste hier is dat ze in een vertrouwde omgeving zijn, daarna zien we wel verder. Wij gebruiken hier het genogram, dat is een eerste aanzet om klaarheid te brengen in wat zij meegemaakt hebben. Wij stimuleren dat wel. Van hieruit is

therapie vaak in H. maar als de vrouwen achteraf op hun eigen gaan wonen, en dat is dan niet in de buurt, dan moeten ze van therapeut veranderen en dat maakt het moeilijk om vol te houden. Dat kost te veel moeite en dan stoppen ze. Als we dat op voorhand weten, dan houden we daar rekening mee en dan zoeken we dadelijk therapie in de buurt van waar ze gaan wonen. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Het vluchthuis dat was voor ons vakantie. Onze eerste vakantie na twintig jaar. Voor de kinderen ook. Je werd serieus genomen. Er was iemand die naar je luisterde. Je kan het wel tegen je broer vertellen, maar toch, het vluchthuis was de eerste hulp. We kwamen daar aan en we zagen daar vrouwen lachen en we dachten wij gaan nooit meer lachen, maar de volgende avond waren wij ook aan het lachen. We hebben er leren eten, slapen, gevoel, alles. Voor ons was het heerlijk echt waar. Ik had van mijn broers een occasie autootje gekregen en ik mocht vanuit het vluchthuis mijn kinderen naar school brengen en mijn zonen naar de voetbal brengen. Normaal gezien mag je 's avonds niet buiten in de week, maar ik mocht mijn zonen toch naar de voetbal brengen. Mijn oudste zoon was al achttien, dus die was eigenlijk te oud om mee naar het vluchthuis te gaan, maar hij mocht toch mee, hij hielp ook en ik had vier rustige kinderen.

Na het vluchthuis, ging ik naar het AVOS. Er was een vrouw vandaar die wekelijks in het vluchthuis kwam spreken en toen ik thuis was belde ze me. Ik had zoiets van laat me met rust, maar ze bleef bellen, en zo ben ik bij hun praatgroep geweest, vijf jaar. Ze deden daar allerlei activiteiten, zoals bvb naar zee en dan ging ik met de kinderen mee naar zee. Het was een grote familie. Ik heb daar allerlei cursussen gevolgd, daar deed ik ook al de opvang, en dan ben ik hier bij pandora terecht gekomen zes jaar geleden. Ik ben van de dag dat ik weggegaan ben, dat ik bezig ben geweest met mishandeling. Dat is pas iets van de laatste jaren, want in mijn tijd had je al die opvang niet, dan kwam je er niet mee naar buiten. (Int. 29, vrouw, hulpverlening)

De vrouwen hebben geen beeld van wat de toekomst is zonder hem ze voelen zich heel onzeker, ze hebben het gevoel van helemaal niks meer te hebben. Voor hen is kiezen voor een slechte situatie, kiezen voor duidelijkheid en zekerheid. De onvrede is dan wat weggeëbd en het vluchthuis is tegengevallen, en dan kiezen ze voor hun thuis. De meeste vrouwen voelen zich heel erg in de war. Ze zitten met heel veel vragen. Ze komen binnen met hun problemen en het moment van opname is een heel belangrijk moment. Dat is het moment dat een vrouw haar verhaal er uit komt. In zo'n crisismoment krijg je een beter totaalbeeld van de hele situatie, het verleden, thuis, terwijl als ze terug beter is, dat ze dan selectief is in haar verhaal. Dan gaat ze het aandeel van de man nog eens in het vet zetten. Voor sommige vrouwen betekent dat uren aan een stuk vertellen, anderen maken zich zorgen over de papieren, allerlei zaken. Dan regelen we dat eerst en we duiden een vaste begeleidster aan zodat als ze met iets zitten, dat uit handen kunnen geven en daar geen energie in moeten stoppen. Met die begeleidster kunnen ze ook over alles praten. Met sommigen maak je gemakkelijk contact, met anderen is dat niet mogelijk. Hier loopt momenteel een vrouw rond die de hele tijd met een lach op haar gezicht loopt, die gaat niet af. En dan denk ik: hier kan je je laten gaan, kan je de verwerking beginnen. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Ik vond het heel erg dat ik hier naar toe moest, maar voor mij was al besloten dat de enige oplossing naar het vluchthuis was. Ik had zo'n vernederend gevoel in die politiecamionette ook al was het de schuld van iemand anders. Zo'n koud gevoel, ik was heel warm aan, zo'n vernederend gevoel alsof ik een crimineel was. Ik zal het nooit vergeten. Alles hier, zo'n gevoel van zit ik hier op de juiste plaats. Toch heb ik een gevoel van dankbaarheid, nu is het weer een beetje normaal, het gevoel in mij, de eerste weken niet, nu weer wel. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Bvb. Ik leg altijd uit vrederechter, dat daar het woord vrede in zit. Er is ook nog altijd de mythe in België, dat als ik eerst wegga, dan ben ik mijn kinderen kwijt. Wij zeggen altijd neem ze mee, maar dat gaat niet natuurlijk niet altijd. Er is een advocaat

vrijwilligster bij pandora en die zegt: een probleem is dat de dagprijs van een vluchthuis veel te hoog is. 900 frank per volwassen persoon, pak de kinderen de helft. Ik zeg niet dat dat gratis moet, maar dat zou hen ook niet mogen stoppen om de stap te zetten. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

In 1996 kreeg ik een telefoon van het provinciebestuur van Antwerpen. Ze hadden een klacht binnengekregen van een sociaal assistente die een vrouw begeleidde die mishandeld was door haar partner. Ze kon niet in het vluchthuis binnen met haar rolstoel. Er bleek geen enkel vluchthuis te zijn waar ze met haar rolstoel binnen kon. Dit heeft geleid tot een briefschrijfactie naar alle opvanghuizen in Vlaanderen. We hebben gevraagd of ze er al bij stilgestaan hadden dat sommige vrouwen in een rolstoel zaten. We vroegen 'kan je die opvangen; kunnen ze binnen, kunnen ze gebruik maken van toilet en douche?' Ze hebben al vrouwen moeten weigeren om die reden. Ondertussen wist ik dat het nodig is voor de vrouwenbeweging. We hebben voorstellen gedaan. Een hellend vlak voor deur om binnen te geraken kost niet zo veel, en een kamer inrichten benedenshuis ev. met een toiletstoel kan ook niet onoverkomelijk zijn. Dat kost niet veel. De vluchthuizen zegden: je hebt gelijk. Maar we hebben sowieso al te weinig plaats. Mensen hebben er bovendien ook niet voor gekozen om hier met elkaar en met elkaars kinderen als die er zijn te leven. Eigenlijk is het niet zo simpel. (Int. 66, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.4.2.2.3 Slachtofferhulp

De diensten voor slachtofferhulp bieden begeleiding aan mensen die in aanraking kwamen met een misdrijf, meestal gaat het om slachtoffers, soms om getuigen. De diensten voor slachtofferhulp vallen onder het Federale Ministerie van Justitie maar worden betaald via de Welzijnszorg van de Gemeenschappen. De geweldproblematiek doorkruist alle bestaande kanaliseringen. Het is de politie die slachtoffers in contact brengt met de dienst door er naar te verwijzen, of door de dienst te vragen om contact met het slachtoffer op te nemen.

Wij werken hier in een multidisciplinair team (maatschappelijk assistenten, juristen, psychologen) en richten ons tot slachtoffers en getuigen van delicten, dwz strafbare feiten, gaande van een handtasdiefstal tot moord. Ook slachtoffers van verkeersongevallen kunnen bij ons terecht. Wat bieden wij? Hulp bij de verwerking van emotionele en traumatiserende gebeurtenissen. Belangrijk daarbij is dat mensen het gevoel krijgen dat hun reactie of hun toestand niet abnormaal is. Dikwijls kennen slachtoffers hun eigen gevoelens niet, waardoor ze zich gaan afvragen of ze wel normaal zijn. Wij bieden ook praktisch en juridisch advies aan, en opvolging van het dossier bij het parket, evenals concrete informatie over tussenkomsten van het schadefonds. Tenslotte verwijzen wij ook door naar gespecialiseerde diensten zoals de geestelijke gezondheidszorg of centra voor levens- en gezinsvragen, als dat nodig is. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

De politie stelde me ook psychologische begeleiding voor, dat kan soms helpen, maar ik weet niet of het mij geholpen zou hebben. (Int. 44, man, slachtoffer)

Ik ben toen hulp gaan zoeken in de nachtwinkel. Die hebben de politie gebeld, zijn naar ziekenhuis gegaan en hebben me onderzocht. Ik had een lichte hersenschudding. Ze zijn blijven wachten, maar hebben me nadien wel 3 uur verhoord. Was moeilijk, want ik was nog zwaar in shock en ze stelden zoveel detailvragen, nl. beschrijving geven, zeggen of ik vijanden had, enz. Ze waren wel heel vriendelijk. Ik heb toen een klacht neergelegd tegen onbekenden. Nadien heb ik een brief gekregen van slachtofferhulp, maar dat was pas na 2 weken. Veel te laat, want al met vrienden en

familie over gesproken. Was beter geweest na 3 à 4 dagen, ook niet na 2 dagen of zo. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

Er wordt sowieso slachtofferhulp aangeboden bij mensen die een inbraak in hun woning meemaken. Ze worden dan per brief uitgenodigd voor een gesprek. Ze moeten ons dan bellen om een afspraak te maken en dan komen wij aan huis. Als het om een zwaarder delict gaat, dan gaan wij automatisch langs en verwijzen we door naar de dienst slachtofferhulp in Hasselt. Maar het feit dat men zelf moet bellen blijkt toch wel een hoge drempel te zijn. De vraag komt dan ook heel zelden. We merken wel dat, als we langsgaan, mensen heel tevreden zijn. Het probleem is dat ik hier als enige ben en dat het voor mij niet mogelijk is om overal huisbezoeken te doen. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

2.4.2.2.4 Daderhulp en dadersanctionering

In deze paragraaf gaan we in op daderhulp en dadersanctionering. Professionelen die in de daderhulp werken vinden dat ze moeten optornen tegen het vooroordeel dat een behandeling te ‘dadervriendelijk’ is. Ook hier zien we een spanningsverhouding tussen een politieel/justitieel optreden en een therapeutische benadering bij geweldproblemen. Eerder onderzoek gaf ook al aan dat de bevolking sterk verdeeld is over de benadering van geweldplegers. In een representatieve steekproef van de Belgische bevolking 20-50 jaar bleek dat 30 % vooral straf wil voor de daders, terwijl 37 % vooral behandeling, hulp of begeleiding wil, 15 % wil vooral de dader afzonderen en 18 % geven een combinatie van meerdere benaderingen op (Bruynooghe e.a., 1998, p. 129). Er is in de bevolking meer ambivalentie over hoe geweldplegers bejegend horen te worden, dan over hoe geweldslachtoffers behandeld moeten worden. De ‘misdadigers-visie’ en de ‘zieken-visie’ op de geweldpleger staan ongehinderd naast en door elkaar. Er kan verwacht worden dat de daderbejegening in de nabije toekomst een belangrijk maatschappelijk thema wordt. We laten vooral de hulpverleners werkzaam in de daderhulp aan het woord. De uitspraken over de sanctionering van daders komen na de uitspraken over de hulpverlening aan daders.

Ons centrum behandelt uitsluitend daders of beschuldigen van zedenfeiten. Zowel via justitie als andere kanalen. Wij zoeken in eerste instantie uit of die mensen in aanmerking komen voor ons aanbod. Dat doen we aan de hand van een evaluatieprocedure met het hele team. Dat behelst een aantal tests en gesprekken met o.a. een psychiater, het gaat om 8 consultaties in totaal. Er wordt ook altijd een belangrijke derde bij betrokken, bvb de partner, de moeder, een vriend... De cliënt bepaalt zelf wie hij wil meebrengen. Dat doen we om ook een ander perspectief op de dader te hebben, als extra toetsing. Ook als extra veiligheid, om de partner of het familielid een aantal tips te kunnen meegeven. Als die derde meestal de partner - er nood aan heeft kan die trouwens hier ook voor meerdere gesprekken terecht.

We hebben een aanbod voor individuen, maar ook voor groepen. Zo is er o.a. een jongvolwassenengroep (die heeft maar een jaar bestaan bij gebrek aan jongvolwassen daders), een groep voor matig mentaal gehandicapte daders, een groep hervalpreventie, een groep impulscontrole (ook voor zwakker begaafden) en een

groep voor partners van daders. Wij doen ook pretherapie, in afwachting van een maatregel. De voorwaarde is dan dat er een perspectief op vrijlating is, dat het niet om een psychopaat gaat, en dat de persoon Nederlandstalig is. Er zijn geen concreet uitgeschreven voorwaarden om cliënten al dan niet toe te laten, het is iets dat heel individueel benaderd wordt.

In principe zijn er geen verzachtende omstandigheden, wij leggen steeds voor 100% de verantwoordelijkheid bij de dader. Ik heb echter soms wel erg te doen met wat sommige mensen aan verschrikkelijke ervaringen hebben meegemaakt, dat zijn niet alleen daders maar ook slachtoffers. Ze komen naar hier voor een behandeling van dat ouderschap, maar aan dat slachtoffer-luik wordt niet gewerkt, dat vind ik soms wel erg. We moeten ons er ook voor behoeden om onze daders niet in een slachtofferpositie te duwen. Onze job is om nieuwe feiten te voorkomen. Eerst moet het gedrag veranderen, daarna kan er pas gekeken worden naar de oorzaken, zoals die slachtofferervaring. Dan zijn we al een tijdje verder. Je kan het niet onaangeroerd laten, maar het mag niet in de weg komen te staan voor een aanpak van het dadergedrag. Het mag zeker niet worden ingeroepen als excuus.

Er zijn ook mensen die uit eigen beweging naar het centrum komen. Ik denk dat dat een betekenis naar het gezin toe heeft: die man wil een schuld afbetalen aan zijn gezin, en een manier om dat te doen is in therapie komen. Zo kan hij laten zien aan zijn gezin dat hij het goed voor heeft, dat hij wil veranderen. Een andere man die hier lang kwam heeft uiteindelijk afgehaakt omdat wij niet konden voldoen aan zijn vraag, nl. om zijn gezin terug te herenigen. Dat is onze taak niet en daar doen wij niet aan mee. Zijn slachtoffer bevond zich trouwens in dat gezin en zag zijn terugkeer niet zitten. Dat is een stelregel bij ons: de grens van het slachtoffer is heilig. Het gebeurt soms dat mannen hier toekomen met de verwachting dat wij zullen helpen om hun vrouw terug te krijgen die hen verlaten heeft na het uitkomen van feiten die hij gepleegd heeft. Dat doen wij niet. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

In de kliniek trachten we mensen te belonen, te bekrachtigen als ze goed gedrag vertonen. We leren hen ook hun verwachtingen aan te passen. Confrontaties moet je niet uit de weg gaan, je voelt die vaak aankomen bij een patiënt.

Sommige daders schermen ook nogal makkelijk met dat excuus. Naar hulpverlening toe kan dat het lastig maken. O.a. de politie projecteert nogal eens maatschappelijke stereotypen op hulpverleners, bv dat ze daders met fluwelen handschoenen zouden aanpakken. Ik ben juist nogal hard met daders. Ook met verslaafden, er zijn er die iedereen manipuleren, dat is gelijkaardig.

Binnen het gevangeniswezen is er een overvraging van hulpverleners. Er zijn ook echte perversen die mind games spelen met cipiers, ook die mensen zouden een gepaste begeleiding moeten krijgen. Ook verslaafden moeten hulpverlening krijgen, ook voor de controle. Er bestaan veel vooroordelen hiertegen bij de bevolking, alsof die groep het recht verloren heeft op een menswaardige behandeling. Dat idee leeft ook bij de politie, en dat duwt hen net verder in hun overlevingsmechanisme. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

Voor behandeling hier moeten cliënten minstens één zedenfeit gepleegd hebben; er zijn er bij die nog andere feiten gepleegd hebben ook. Dat is vanuit de overheid zo bepaald. Dat kan verkeersagressie zijn, of mishandeling, fysiek geweld, tot en met moord, wat wel zeldzaam is. Partnermishandeling is daarbij het meest voorkomende. De meerderheid die hier komt, komt wel voor zedenfeiten. Er is ook een groep die naast zedenfeiten ook aan oplichting gedaan heeft, het uitschrijven van ongedekte checks, misbruik van vertrouwen en dergelijke. Geen geweldsdelicten dus.

Ons centrum stelt zich expliciet open voor niet-gerechtigde vragen, dat is niet bij alle centra het geval. Bijna de helft van de mensen die hier komen, komen uit eigen

beweging, ze zijn onbekend bij het gerecht. Dat gaat meestal over intrafamiliaal seksueel geweld. In de overgrote meerderheid van die gevallen is er een expliciete vraag van het slachtoffer om het gerecht er niet bij te betrekken. Omdat ze niet willen dat de dader in de gevangenis terecht zou komen, OF omdat ze niet willen dat hun eigen verhaal bekend zou geraken. Meestal is er dan wel een andere instantie bij betrokken, bvb. een vertrouwenscentrum. Het komt voor dat de familie rechtstreeks naar hier komt, omdat ze het adres gekregen hebben, en dat het de familie is die rechtstreekse druk uitoefent op de pleger. Maar meestal is er een andere instantie bij betrokken.

Voor daderbehandeling is het belangrijk dat er een kader is, nl dat er een verplichting is of dat daders er een voldoende sterke motivatie toe hebben. Ook omdat het een therapie is die tijd vraagt, het is niets wat op termijn van een aantal maanden opgelost geraakt, het moet volgehouden worden. En bijna altijd in de therapie komt er ergens een zeer persoonlijk en zwaar moment. Als je dan niet verplicht bent is de stap om af te haken rap gezet.

Grosso modo zijn er twee grote fasen in de therapie: de eerste fase is gericht op controle en veiligheid en op zicht krijgen op wat er een rol heeft gespeeld in het plegen van het misbruik in de periode er rond. Het is delictgericht, nagaan hoe de ketting ineens zit, de samenloop of opeenvolging van gebeurtenissen, gedachten en fantasieën. Nagaan wat hieruit kan geleerd worden naar de toekomst toe, met het oog op preventie. Een tweede fase is breder therapiegericht: hoe komt het nu dat dat bij u gebeurd is, wat heeft dat met andere domeinen in uw leven te maken, wat wil je in je leven. Zodanig dat de controle minder belangrijk kan worden. Die tweede fase is niet bij iedereen haalbaar, je moet er echt gemotiveerd voor zijn. Een kleine groep is daar niet toe bereid en blijft enkel gemotiveerd vanuit de gedachte: "ik wil niet meer in de bak terecht komen." Dat is uiteraard een minder veilige basis dan wanneer mensen verder willen nadenken over hun leven. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

Alleen seksuele feiten komen in aanmerking voor behandeling bij ons, dus geen geweldfeiten. We willen dit ook zo afgebakend houden. We vermoeden dat er bij sommige [cliënten] ook sprake is van partnergeweld.

Voor de psychopaten is dat anders. Die weten dat heel goed. Daar gaat het om bewuste manipulatie. Ze hebben daar ook geen wroeging of schuldgevoel over. Zij komen niet in aanmerking voor behandeling, omdat uit onderzoek gebleken is dat ze door die behandeling alleen maar beter leren manipuleren. Maar de psychopaten, dat is maar een heel kleine groep. Zolang er geen goede behandeling voorhanden is, is behandeling niet verantwoord. Dan is vooral controle en toezicht aangewezen.

Het zijn niet de zware gevallen die hier komen, en het gaat ook niet om een psychiatrische problematiek. Bovendien komen mensen gedwongen, ze hebben een contract met justitie. Ze beseffen ook wel dat over de schreef gaan onmiddellijk gemeld wordt. (Int. 64, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Mijn hoofdjob is "de geïnterneerden". D.w.z. opvolging en behandeling van de geïnterneerden in de gevangenis; en verslag en rapportering naar de Commissie ter Bescherming van de Maatschappij (CBM) toe en advies – behandeladvies -, maar ook advies naar veiligheid of onveiligheid (en eventueel of ze op proef vrij mogen of niet) vanuit medische hoek. Ik hou me absoluut af van de juridische aspecten. Het kan zijn dat iemand vanuit medische hoek vrij zou kunnen komen op proef en onder ambulante begeleiding, maar dat dat vanuit juridische hoek vindt dat de feiten zo zwaar zijn dat men dat niet toelaat.

Wij zijn deel van de psychosociale dienst, zowel ik als de sociaal assistente en de psycholoog en we doen allen begeleiding, opvolging en rapportering. We zijn een team`

Het andere luik is de begeleiding van de gewone gedetineerden, die een depressie doen, over hun toeren geraken, of ontwennen van hun verslavingsprobleem, dus de huis-, tuin- en keukenpsychiatrie. Of rond agressieve toestanden...

Het 3e aspect is de begeleiding van de PB's (de penitentiaire beampten of de cipers). Tegenwoordig heet dat PB. (Int. 67, man, Antwerpen, hulpverlening)

Ook slachtoffers en daders kunnen positief staan ten opzichte van daderbehandeling.

Op korte termijn moeten die gasten tegengehouden worden, op lange termijn zou men hen moeten laten inzien dat dat niet kan. Hoe dat moet is nog wat anders, ik denk niet door ze op te sluiten. Ik geloof niet in opsluiting. Er kunnen wel goede aspecten inzitten, je kan het ook zien als het uitlokken van een meditatieperiode, maar ik vind dat dat altijd gepaard zou moeten gaan met psychologische begeleiding. Anders heeft dat totaal geen zin. Het is toch de bedoeling dat als mensen uit de gevangenis komen dat ze zich opnieuw kunnen integreren in de maatschappij, dat ze hun fouten terug kunnen ombuigen. Dan moet je er ook van uit gaan dat die mensen zich kunnen reïntegreren in de maatschappij. (Int. 4, man, Brussel)

Als de dader geen recidivist is moet hij doorverwezen naar een CGGZ of iets dergelijks. Als hij jong is en geen strafblad heeft moet er niet te repressief opgetreden worden. Het is wel goed dat er een proces verbaal opgesteld wordt en er contact met de politie is, als signaal. Maar het accent moet meer op hulpverlening liggen. (Int. 17, man, dader en slachtoffer)

Hij moet niet gestraft worden voor mij, maar hij moet wel geholpen worden. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Meer sceptische geluiden hoorden we bij de hulpverlening aan slachtoffers en in de opvang van jongeren.

Daders hervallen snel terug. Op pandora hebben we een video gekregen van mannen die verkracht hadden en die geconfronteerd worden met hun slachtoffers en toch hervallen. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Er zijn vluchthuizen, bvb dat van Leuven, die de telefoonnummer geven van daderhulp. Zover heb ik nog niet dikwijls durven gaan. Wat we wel doen is doorverwijzen naar het OCMW of CAD als ze daar al zijn geweest. Ze mogen ook naar hier bellen, maar dat is enkel voor degenen die ons als neutraal zien, de meesten proberen ons om te praten. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

De daders die krijgen daderhulp, die worden betaald, wat krijgen de slachtoffers? Die moeten de psychiater betalen, dat is 1750 frank per uur. Ik weet niet hoeveel psychologen kosten. En die vallen niet onder de mutualiteit, waardoor incestslachtoffers niet naar de psychiater stappen, waar ze in een CGG drie maanden moeten wachten. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

We werken in ieder geval preventief naar geweld toe door duidelijke afspraken te maken, maar soms moet je je pedagogische principes opzij zetten vb een gast die onder heel sterke dreiging snauwt dat 'ie 1000 BEF. moet hebben ipv 500 BEF. om op stap te gaan of anders jou gaat bewerken. Op zo'n moment geef je die gast zijn 1000 BEF. Het heeft geen zin om dan voet bij stuk te houden omwille van de pedagogie, want dan kan zo'n situatie alleen maar escaleren. Je moet het niet op de spits drijven, zodat er alleen maar brokken van kunnen komen. Het is belangrijk dat je je persoonlijke veiligheid bewaakt. Wij zijn ook maar mensen. Er zijn er die in een woedebui hun kamer in puin slaan, of agressief worden naar begeleiders toe, maar

dan zetten wij een stap terug. We hebben dan wel nadien een gesprek om te zeggen dat datgene wat er gebeurd is, echt niet kan. Op het moment zelf hebben ze misschien wel gewonnen, maar dan zien ze in wat ze allemaal verloren hebben, nl het vertrouwen van de begeleiders. (Int. 64, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Over de sanctionering van daders vinden we commentaren gebaseerd op ervaringen van daders zelf en van hulpverleners, maar de meeste commentaren zijn opinies van mensen.

We moesten toen werken als straf, twee dagen op een plaats en nog een dag ergens anders. Er was maar voor 200.000 frank schade, en we waren met 11. Ik moest wel voor 60.000 frank werken, want ik had het meest kapot gedaan. Ik ga dat niet meer opnieuw doen. Maar je weet nooit, misschien gebeurt het toch nog eens. Ik vind die straf stom, het is shit (haalt zijn neus op). Maar het is wel beter dan betalen. Thuis hebben ze er eigenlijk niets over gezegd, want het moest niet betaald worden, zelf voor opdraaien.“

Ik heb ook eens een boete gehad van 40.000 frank. Dat was toen ik jonger was. Ze hebben me toen gepakt. Dat was voor rijden met de auto... je weet wel, onder invloed. Dat gaat mij niet meer gebeuren. Ik heb mijn lesje geleerd. Het is normaal dat je daarvoor gestraft wordt.

(Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Sommige daders zijn werkelijk op alle fronten persoonlijk, relationeel, maatschappelijk zo gekwetst en beschadigd dat je denkt “dit kan nooit meer goed komen”. Het schrijnende is dan dat de maatschappij ineens wel begint op te treden als ze zelf een feit stellen. In feite wordt er dan een dubbele boodschap gegeven, nl. ‘als je over de grens gaat krijg je zorg’. Het is een straf, maar voor velen is het ook een zorg: een plaats waar ze naartoe kunnen, waar ze hun verhaal kwijt kunnen... Dat is een dubbele moraal. Ik herinner mij een zwakbegaafde man die terug naar de gevangenis wou gaan, hij had de bus al genomen. Voor hem was dat geen negatief iets: terug naar de gevangenis gaan was naar een plek gaan waar er voor u gezorgd wordt, waar er structuur en bescherming is... (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Er zijn sterke tegenstanders van gevangenisstraf en er zijn mensen die ‘geen medelijden met daders’ hebben.

Op korte termijn moeten die gasten tegengehouden worden, op lange termijn zou men hen moeten laten inzien dat dat niet kan. Hoe dat moet is nog wat anders, ik denk niet door ze op te sluiten. Ik geloof niet in opsluiting. Er kunnen wel goede aspecten inzitten, je kan het ook zien als het uitlokken van een meditatieperiode, maar ik vind dat dat altijd gepaard zou moeten gaan met psychologische begeleiding. Anders heeft dat totaal geen zin. Het is toch de bedoeling dat als mensen uit de gevangenis komen dat ze zich opnieuw kunnen integreren in de maatschappij, dat ze hun fouten terug kunnen ombuigen. Dan moet je er ook van uit gaan dat die mensen zich kunnen reïntegreren in de maatschappij. (Int. 4, man, Brussel)

Ze zeggen tegenwoordig zoveel dat het zo slecht is in de gevangenis, dat ze geen luxe hebben, maar ze kiezen ervoor in de gevangenis te zitten. Ik heb er geen compassie mee. Ze zijn verantwoordelijk voor hun eigen daden. Ik vind dat de straffen veel zwaarder moeten zijn, acht op tien hervalt toch. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Nu gaan ze een nieuwe gevangenis bouwen in Hasselt met mooie cellen met een TV in. Ze worden gevoed, verzorgd, ... ze komen terug vrij en ze hervallen dadelijk

omdat de straf niet in proportie is. Ze zouden ze moeten zandzakjes doen dragen de hele dag, dan zeggen ze wel hier willen we niet meer in. Maar dat mag je niet zeggen, dan ben je niet humaan. (Int. 44, man, slachtoffer)

Sommigen denken aan alternatieve straffen.

Straffen kan ook, maar het moet opbouwend zijn. Niet in het gevang steken, tussen de criminelen. Op TV heb ik gezien van alternatieve straffen, dat is wel zinvol. (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Wat kunnen ze doen? Als ze de daders pakken, ze laten ze terug vrij, want de gevangenis zit vol. Ze moeten wel alternatieve straffen geven, maar dat mag redelijk zwaar zijn, dat moeten geen lichte straffen zijn. (Int. 34, vrouw, slachtoffer)

Het is niet iets om iemand voor op te sluiten, tenzij de persoon die overvallen wordt onder een bus valt en sterft. Het is iets voor een herstelbemiddelende afhandeling. De dader moet opgepakt worden en eventueel de confrontatie met het slachtoffer aangaan. Of bemiddelen, vb. door een financiële vergoeding, of moreel herstel, vb. door een brief naar het slachtoffer te schrijven. En 40 uur gemeenschapsdienst doen in een bejaardentehuis, als de persoon die overvallen is een oud madammeke is, zodat men wat meer medeleven voelt voor oudere mensen. Als zo iemand telkens recidiveert, vb. de 50ste handtasroof, dan moeten ze hem wel opsluiten. (Int. 60, man, hulpverlening)

En sommigen hebben er een zwaar hoofd in en zien niet wat er aan te doen is.

Ik weet ook niet wat er moet gebeuren. Maar 't zijn altijd vreemdelingen!! Van mij mogen ze die terugsturen. Ze komen naar hier met hun bendes omdat het in België gemakkelijk is voor hen, ze profiteren hier, in Marokko kunnen ze zo geen geld verdienen, en bovendien als ze in Marokko in de gevangenis vliegen dan zijn ze er wel duizend keer slechter af dan in een Belgische gevangenis. (Int. 20, man, Antwerpen)

Die [kerel] heeft een paar weken vastgezet, want ze wisten wie het was. Zijn jongeren die daar zitten. Heeft het gedaan om het geld. Heeft heel veel geluk gehad, want had juist 30.000 BEF. voor de reis. Is geen geweld, want er is niets vernield, maar die man moet wel gestraft. Als vreemdelingen zoiets doen, moet je ze maar een kaartje geven en terugsturen [naar vanwaar ze komen]. Ze zijn niet allemaal zo, maar toch veel tegenwoordig. Als wij zoiets in een vreemd land doen, hingen ze ons op. Er is ook geen plaats om die jongeren op te vangen. Mol en zo zit helemaal vol. Hij kan niet vastgehouden worden, want hij breekt nergens in. (Int. 50, vrouw, slachtoffer)

De politieke overheid is heel laks. Alles wordt afgevoerd, vb. gevangnissen dateren van de tijd van Napoleon. Ze zijn nooit uitgebreid, alleen verkleind, nl. voor een fitnesszaal enz... De bevolking is ondertussen serieus toegenomen. België is zo'n typisch land van 'laat maar doen'. Als ze worden opgesloten, moet de overheid ervoor opdraaien. Als ze rondlopen, dan draait de maatschappij er voor op: jij, ik, iedereen heeft er last van. Anders kost het geld aan de staat. Opsluiten is ook niet noodzakelijk dé oplossing, maar de rechter zou zich aan de strafmaat moeten houden. De effectieve strafmaat uitzetten. Nu klopt het niet. Het is de rechter tenslotte die oordeelt. In de gevangenis is wel heel opbouwend werk vereist. Dat moet uitgewerkt

worden. De overheid is dat verplicht aan haar bevolking. Is nu niet rechtvaardig. (Int. 62, man, politie)

Sommigen staan positief ten opzichte van een toename van controle.

De busmaatschappij STIB heeft de ‘gele anoraks’: dat vind ik heel goed. Dat helpt en is geruststellend, voor de passagiers én voor de bestuurder. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Wat moet er gebeuren: in Oostende (waar ik vandaan kom) loopt er iemand rond met een onzichtbaar koptelefoontje in zijn oor, en die geeft dat dan door aan een andere met een koptelefoontje. Dat zijn stewards die gauwdieven in de mot houden. (Int. 22, man, Brussel)

Ik vind dat rond de gauwdieven vrij veel campagne voor wordt gevoerd, in Hasselt toch. Ik heb er toch oog voor en ik ben toch niet zo een oplettende. Als dat niet overal is, vind ik dat die overal gevoerd mag worden. Hasselt heeft ook stadswachten die dat in de gaten houden, die zeggen kijk uit, je tas staat open. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

2.4.3 POLITIONELE EN JUSTITIËLE INTERVENTIE BIJ GEWELD: OPVATTINGEN EN GEDRAG IN DE BEVOLKING

Over de houdingen en het gedrag ten aanzien van de politie en ten aanzien van het al of niet melden van geweld aan de politie gebruiken we twee invalshoeken: de meningen van de ‘consumenten’ van het politiewerk behandelen we in dit hoofdstuk, de opvattingen van de ‘producenten’ van het politiewerk behandelen we in het volgende hoofdstuk. Eerst kijken we dus naar de bevolking, en vervolgens zullen we de mensen aan het woord laten die werken bij de politie en bij justitie.

Wanneer mensen slachtoffer worden van geweld is de politie een van de kanalen waar ze kunnen aankloppen voor hulp. In deze sectie wordt besproken om welke redenen en in welke omstandigheden mensen beslissen om naar de politie te gaan. Vervolgens komt de waaier aan redenen die mensen hebben om niet mar de politie te gaan aan bod. Tot slot worden de percepties en visies van mensen weergegeven over andere aspecten van de politie, evenals hun suggesties ter verbetering van de politionele werking weergegeven. Mensen kunnen allerlei redenen hebben om de politie er bij te roepen wanneer er conflicten zijn. In het hiernavolgende stuk wordt het aangiftegedrag en de redenen om aan te geven besproken. Tevens wordt ingegaan op de tevredenheid van mensen.

Heel vaak worden algemene en ook vrij vage uitspraken gedaan over naar de politie gaan zoals:

- ‘Zoniet moet iemand de politie bellen’
- ‘Zij zou moeten klacht indienen bij de politie’
- ‘Ze zou moeten klacht indienen, als ze het overleeft’
- ‘Anders moet de politie geroepen worden de voorbijgangers kunnen namelijk ook klappen krijgen’
- ‘Naar de politie gaan is goed, dat is het eerste wat je moet doen’
- ‘En indien nodig politie erbij halen’
- ‘Bij fysiek geweld wordt er steeds klacht ingediend’
- ‘Het slachtoffer moet aangifte doen, of het zal nog gebeuren. Of iemand anders moet aangifte doen’
- ‘Hier moet klacht ingediend worden’
- ‘Men kan ook naar de politie gaan, zeker als het iemand is die bekend staat als agressief’
- ‘Er moet hier klacht ingediend worden bij de politie’
- ‘Hier moet altijd klacht ingediend worden bij de politie. Ook moet alle nodige informatie gegeven worden’
- ‘Anders moet het aangegeven worden bij de politie, zelfs als zij de dader niet kent’
- ‘De politie zou moeten verwittigd worden, die zou die vrouw moeten verdedigen’
- ‘Als je de dief gezien hebt moet je de politie bellen natuurlijk! Normaal gezien lost die het wel op’

Enkele specifieke uitspraken van mensen over de hulp van de politie inroepen bij geweld of inbraak:

Ik voelde me overvallen, je zegt direct dat is diefstal, we hebben naar de politie gebeld en die zijn gekomen, ze zeiden nergens aan te komen en ze zijn rondgegaan. Op het eerste zicht zie je niet wat je mankeert, dat zijn dagen en weken nadien. Het eerste wat de politie zei was als je ziet wat hier gebeurd is, dan is het gebeurd door mensen die pas vrij zijn. Het zijn de kentekens van die wat pas vrij zijn. Ze hadden boven hun behoefte gedaan en daar dan door gelopen en dat dan aan de zetels afgeveegd. Het moet een bende vrouwen geweest zijn. Hier heeft de hele dag een meisje op de bank voor de deur gezeten. Als ze willen bij je zijn, dan vinden ze je. Ik heb me er direct bij neergelegd, maar mijn man heeft er zich in opgejaagd. Wat kwijt is, is kwijt. Sommige dingen hebben waarde, ze hebben ook emotionele waarde. Het blijft op je hangen, je vergeet het niet. Volgens de politie waren het drugsverslaafden. Dan hebben ze geld of wat ze moeten hebben. (Int. 43, vrouw, slachtoffer)

Je moet aangifte doen bij bepaalde personen bij de politie. Bij agenten die de kunst verstaan je het gevoel te geven dat er iets zal gebeuren, dat je probleem heel erg belangrijk is. Het gevoel geven dat het ernstig is. Ieders probleem is het belangrijkste en wordt au sérieux genomen. Het is ook belangrijk om feedback te geven in een dossier over wat er gebeurd is, vb. mbt een inbraak ofzo of gewoon aangeven dat er niets kan gebeuren, maar dan wel om die en om die reden, of er is al dit en dat op die manier gebeurd. Het bestuur is daar fout in. Je moet alles aanpakken, stuk voor stuk. Communicatie naar de mensen is heeeeeeeeeeeel erg belangrijk, ook als je geen resultaat hebt. Op die manier gaan de dingen niet hun eigen leven leiden. (Int. 48, vrouw, politie)

2.4.3.1 **Motieven van mensen om naar de politie te gaan**

2.4.3.1.1 Aangifte is noodzakelijk

Er zijn een aantal omstandigheden waarin mensen verplicht zijn om aangifte te doen: bij diefstal moet men de politie inroepen om een bewijs voor de verzekeringen te hebben. Hetzelfde geldt voor diefstal van officiële papieren zoals identiteitskaart, rijbewijs, ... Soms moet men aangifte doen om niet aansprakelijk gesteld te worden, bijvoorbeeld als dieven de eigendom van iemand anders gebruiken bij het plegen van misdrijven.

Soms ben je wel verplicht om de politie erbij te roepen, bvb om de schade vast te stellen. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Ik ben dan de dag nadien naar de politie geweest. Ik heb klacht ingediend. Dat moest voor de verzekering. En ook: met het serienummer van die pc kunnen ze hem misschien ooit toch eens terugvinden bij een razzia of zo, wie weet kan je hem toch nog terugkrijgen... Die klacht, dat was een heel gedoe. Ik was er dan met mijn serienummer van mijn laptop, daar was ik al eens voor moeten terugkomen, dat moest ik op mijn werk gaan vragen want het was een pc van het werk. Dan bleek dat ik eerst nog naar de dokter moest, omdat ik een messteek in mijn hand had. Dus ik naar de dokter, die gaf me dan een attest dat ik in orde was. Dat moest van de politie, dat was verplicht om het dossier te vervolledigen. Ze hebben een korte uitleg gegeven daar over, ik geloof dat het vooral voor de verzekering was, het was in elk geval verplicht. Ik heb er verder niet bij stil gestaan. (Int. 22, man, Brussel)

Mijn eerste reactie was er een van verbijstering. Dan ben ik in actie geschoten: de politie bellen, de verzekering bellen... ik heb klacht ingediend bij de politie omdat de verzekering dat vroeg, het was een voorwaarde. De politie was heel keurig, ik was tevreden over hen: ze waren er snel, ze waren rustig, luisterend en correct, ze namen tijd voor mij. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Mijn nummerplaat is ook al eens gepikt, dat heb ik wel aangegeven. Want als ze er iets mee zouden doen, dan ben je wel verantwoordelijk als ze niet weten dat het gepikt is. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Als ik verder nadenk in mijn kennissenkring. Een kameraad zijn vrouw ging naar de kapper, van tussen twee auto's sprongen twee gamins van 12 a 13 jaar op haar voor haar handtas. Je moet dan alle kaarten die je hebt vernieuwen en betalen. Ze gingen naar het politiebureau en daar zeiden ze bent u mevrouw ... toen bleek dat ze die gastjes al hadden. Ze hadden op een bank hun inventaris zitten maken en iemand heeft hen daar gezien en de politie opgebeld, ze hebben er niets uit kunnen halen. (Int. 44, man, slachtoffer)

Als je het meemaakt, moet je naar de politie gaan en aangifte doen. Je kan [als politie] niets preventief ondernemen als men geen aangifte doet, vb. als er iets gebeurt in een wijk en er is geen melding, dan kan er ook niets gebeuren vb. patrouilles inrichten ofzo, want 'er gebeurt niets'. Het moet trouwens ook voor de verzekering. (Int. 60, man, hulpverlening)

2.4.3.1.2 Verwachtingen ten aanzien van de politie

Mensen kunnen ook naar de politie gaan omdat ze iets verwachten van de politie: dit kan hulp zijn, bescherming, een oplossing voor hun probleem, het stopzetten van het geweld door politie-ingrijpen.

Daarna begon hij met dreigende lichaamstaal rond mij te draaien. Het was thuis, er was niemand anders in de buurt, ik zie het als een tactiek van hem om mij te isoleren. Ik voelde mij bang en in paniek, maar ik hield dat verborgen en reageerde uiterlijk rustig om de situatie niet te laten escaleren. Zodra ik de kans zag heb ik mij opgesloten en heb ik twee familieleden opgebeld. Ik vertelde wat er aan de hand was, het bracht me rust en ik voelde me minder alleen, en ik kon de situatie zo beter inschatten. Ik heb nog wat lopen ijsberen toen, en op advies van mijn broer ben ik daarna naar de politie gegaan. Uit mezelf was die gedachte niet eens in mij opgekomen. Maar nu besepte ik dat ik reden genoeg had om het te doen. Ik hoopte van de politie ook een zekere bescherming te krijgen. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.4.3.1.3 Omdat er dan iets kan aan gebeuren

Naar de politie gaan kan ook omdat men het gevoel heeft dat dit nodig is opdat de politie of het gerecht iets kan ondernemen om het geweld te doen stoppen of om verder geweld te voorkomen.

Sommigen doen maar aangifte. Sommigen doen dit uit hun eigen, of in overleg met hun huisarts of de kliniek. Van degenen die dat doen is vaak geen PV of wordt het verworpen. Nu hebben we er over gesproken met een vrouw van het parket en die zegt: ze moeten iedere keer gaan en als je dan een pakje met aangiftes hebt, dan heb je pas iets. Anders wordt het geseponeerd. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Je kan best naar de politie gaan. Je kan ook naar een psycholoog gaan om je te laten ondersteunen, maar mensen moeten ook het gevoel hebben dat er iets gebeurt. Dan denk je direct aan de politie. De politie is het eerste aanspreekpunt. Afhankelijk van wat je meegemaakt hebt, word je meer of minder au sérieux genomen. Zo wordt GSM-stalking ondertussen wel au sérieux genomen. Zo was er ook een vrouw die zichzelf onveilig voelde als haar echtgenoot dronken is. Ik heb ze au sérieux genomen en nu gebeurt dat ook door de politie. (Int. 57, man, hulpverlening)

Als je het meemaakt, moet je naar de politie gaan en aangifte doen. Je kan [als politie] niets preventief ondernemen als men geen aangifte doet, vb. als er iets gebeurt in een wijk en er is geen melding, dan kan er ook niets gebeuren vb. patrouilles inrichten ofzo, want 'er gebeurt niets'. Het moet trouwens ook voor de verzekering. (Int. 60, man, hulpverlening)

2.4.3.1.4 Uit principe

Men kan ook naar de politie gaan uit principe, omdat er strafbare feiten gepleegd zijn en dat daarvoor de hulp van de politie moet gezocht worden.

Ik denk dat het beste wat je kan doen is naar de politie gaan. Want het gaat over iets dat eigenlijk niet mag en een persoon kwetst, vooral bij ongewenst seksueel gedrag en mishandeling. Bij diefstal denk ik dat je je niet bedreigd voelt maar eerder droevig bent omdat je wat spullen kwijt bent. Even erna krijg je schrik maar dat verdwijnt na een tijdje. Als bedreiging dikwijls voorkomt dan moet de politie erbij gehaald worden, als het maar ene keer is dan vind ik dat de politie er niet moet bijgehaald worden. (Int. 54, vrouw, jong)

2.4.3.1.5 kenmerken van de geweldsituatie

We vonden heel wat uitspraken die betrekking hebben op de omstandigheden waaronder men naar de politie zou gaan. We geven voorbeelden van

- afhankelijk van de persoon bij wie men de verantwoordelijkheid legt,
- afhankelijk van het soort geweld
- afhankelijk van de ernst van het geweld
- afhankelijk van de frequentie van het geweld
- afhankelijk van de schade voor het slachtoffer

Mensen kunnen de keuze om al dan niet naar de politie te gaan laten afhangen van de persoon bij wie ze de verantwoordelijkheid leggen. Soms kunnen slachtoffers de schuld bij zichzelf leggen of bekijkt de samenleving slachtoffers alsof ze het zelf gezocht hebben. Als de verantwoordelijkheid bij iemand anders ligt, dan vinden mensen dat het wel een zaak is voor de politie.

Ik weet niet wat er hier moet gebeuren. Het hangt er van af. Er zijn meisjes die op plaatsen komen waar je beter niet komt als vrouw. Er zijn ook vrouwen die uitdagen. Dat is nog geen reden om hen aan te vallen, maar ja... De politie moet surveilleren. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Ja, tenzij ze gevallen is en zij zelf verantwoordelijk is. Melden als de oorzaak een andere persoon is. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Als je je overal bedreigd voelt door alles, dan moet je jezelf helpen of naar de psychiater gaan. Als je als bangelijk opgevoed bent, dan heb je niks te zoeken bij de politie. Maar als er iemand of een groep achter de bedreiging zit, dan moet je er korte metten mee maken. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Ik zou alleszins naar de politie gaan, maar het is afhankelijk van het soort geweld, maar ik zou het zeker doen. Want de persoon die geweld gebruikt doet dat waarschijnlijk niet voor de eerste keer en als dat wel zo is, dan zal het waarschijnlijk niet de laatste keer zijn. IK vind dat men het moet aangeven, tenzij men natuurlijk zelf de oorzaak is. (Int. 42, man, slachtoffer)

Afhankelijk van de omstandigheden moet men naar de politie, nl. een plagerij of zelf fout. Als zelf fout, dan niet. Als steaming, dan wel. Je moet niet voor ieder feit naar de politie, maaar er ook niet te licht overheen gaan. (Int. 61, man, hulpverlening)

Het soort geweld dat men ondergaat kan ook bepalen of men naar de politie gaat. Voor sommige feiten zoals bvb. diefstal zetten mensen vlugger de stap om naar de politie te gaan. Voor andere feiten zoals een ruzie gaat men vaak niet naar de politie.

Als het gaat over gratuit geweld vb op basis van een sociaal verschil of de betere kleren die iemand anders aanheeft, dan moet de politie hem een lesje leren. (Int. 62, man, politie)

Als het een diefstal is, moeten ze naar de politie. Als het een ruzie is, is het nogal zinloos om naar de politie te gaan. (Int. 25, 11 jongeren, man en vrouw)

Mensen gaan niet zomaar voor elk feitje naar de politie. Het geweld moet ernstig genoeg zijn om er een aangifte voor te doen. Wanneer het niet om ernstige feiten gaat, heeft men vaak schrik om niet serieus genomen te worden of doet men de moeite niet omdat het niet belangrijk genoeg is om iets te ondernemen.

Alleen als het echt heel erg is dan zou ik naar de flikken gaan. Als ze met een mes in uw rug steken of zo. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik was heel kwaad daarover en ik wou klacht indienen, maar ik heb het uiteindelijk niet gedaan. Mijn man zei: "laat dat toch, de politie houdt zich niet bezig met zo'n kleinigheden". Ik was ook wel bang dat de politie mij niet serieus zou nemen, maar langs de andere kant wou ik wel dat ze het wisten. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

In een aantal gevallen moet je naar de politie gaan, maar alleen als het ernstig is. Wanneer dat het geval is, ja, dat moet je zelf aanvoelen (il faut sentir ça). (Int. 19, man, allochtoon)

Er is discipline nodig. Is geweld in huiselijke kring. Hier moet je niet direct mee naar de politie, tenzij het zo frequent gebeurt dat kinderen er letsels aan over houden. (Int. 61, man, hulpverlening)

Als ze ze hier kan doen stoppen, moet ze hiermee dan naar de politie? Is heel moeilijk. Is wel een poging tot aanranding op de eerbaarheid. Is heel fel afhankelijk van die mannen, nl als ze ze kent, wat is er gebeurd,... (Int. 62, man, politie)

Het is wel dat vrouwelijke exhibitionisten niet worden aangemeld. Mannen worden als gevaarlijker beschouwd dan vrouwen. Er is meer angst voor. (Int. 64, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

Net zoals de ernst van geweld bepaalt ook de frequentie van geweld het aangiftegedrag van mensen.

Ik zou blijven kijken en proberen de ernst in te schatten. Het kan bvb zijn dat zo'n mensen samenwonen en een conflict hebben, dan moet je er zeker niet tussen komen want dan heb jij het gedaan. Maar als dat lang zou duren en er reageert niemand, dan zou ik de politie bellen met mijn GSM. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Als dit herhaaldelijk voorkomt moet er hulp gezocht worden van bijvoorbeeld politie, zelfhulpgroepen of vereniging voor mishandelde kinderen, voor het kind en voor de ouders die dit doen. (Int. 49, vrouw, politie)

Er is discipline nodig. Is geweld in huiselijke kring. Hier moet je niet direct mee naar de politie, tenzij het zo frequent gebeurt dat kinderen er ietsels aan over houden. (Int. 61, man, hulpverlening)

Als het herhaaldelijk gebeurt, dan moet je ermee naar de politie, maar dat is meestal niet herhaaldelijk. Als ze zo'n [zo'n eenmalig feit] dan toch aangeven, dan zeg ik 'OK, het is goed dat je het aangeeft'. Het is dan ook OK als het daarbij blijft. Hetzelfde bij exhibitionisme. Je stelt een pv op en je probeert de persoon in kwestie te identificeren. (Int. 62, man, politie)

Soms laat men de aangifte afhangen van de gevolgen die het geweld heeft voor het slachtoffer. Naarmate deze ernstiger zijn, zal men eerder geneigd zijn om aangifte te doen.

Als hij er nadeel van ondervindt, al hij er als slachtoffer uitkomt, als er schade berokkend is psychisch, emotioneel of fysisch, dan moet hij naar de politie. In andere gevallen hoeft hij niet veel van de politie te verwachten: hij moet toch met bewijzen kunnen afkomen. Er wordt dan wel een verklaring opgenomen, maar verder wordt daar niets mee gedaan. (Int. 39, vrouw hulpverlening, Antwerpen)

2.4.3.1.6 Tevredenheid met politie-interventie

Tijdens de interviews kwam ook de tevredenheid over de politie-interventies ter sprake. In eerste plaats zijn mensen tevreden wanneer de politie een oplossing biedt. Maar ook wanneer ze geen oplossing van de politie verwachten, kunnen ze toch tevreden zijn over het politieoptreden. Het was voor sommigen een geruststelling dat de politie na een inbraak hun huis kwam controleren. Ook de vriendelijkheid van de politieagenten was een belangrijke factor in die tevredenheid.

Ik had alles, zelfs aandelen, in mijn auto gestopt om de volgende morgen te vertrekken, ik kon blijven logeren bij vrienden. Het is natuurlijk stom om waardepapieren in een auto te stoppen, maar voor mij was dat op dat moment de veiligste plaats. Ze hebben toen alles gestolen wat er in mijn auto zat, kleren en heel mijn administratie, behalve die waardepapieren. Die lagen op de bodem van de koffer, de dieven wisten blijkbaar niet wat dat was. Ik ben toen aangifte gaan doen bij de politie, dat was een hele toffe politieman. We stonden op de duur grapjes te maken over mijn spullen die ik toch nooit zou weerzien, dat wisten we allebei. Er zijn er wel, hoor, politieagenten die OK zijn. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik ben tevreden over het politieoptreden. Ze hebben mij uit eigen beweging naar de juiste persoon doorverwezen omdat ze merkten dat ik recent nog al voor hetzelfde bij hen was gekomen. De dreigementen zijn 100% gestopt. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Mijn rugzakske is eens open gedaan in Madrid. Er liepen daar mannen rond die zakkenrollers in het oog hielden en ene ging achter de zakkenroller aan en de andere

bleef bij mij en zo hebben ze niks kunnen pikken. Dat was wel goed geregeld. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Dat is veertien dagen voor Pasen geweest [ze haalt het PV bij en ik moet de datum overschrijven] op 17 maart. De dag nadien is de politie het PV komen binnenbrengen en hebben ze voetafdrukken genomen.

We hadden de politie gebeld en 20 minuten later waren ze er. Ik vond het een geruststelling dat de politie er was. Een bleef er binnen bij mij en de andere ging met mijn man buiten rond. (Int. 45, vrouw, slachtoffer)

De politie heeft heel correct gereageerd, en me zelfs naar huis gebracht. Als je verkracht wordt in zo'n omstandigheden, daar zou ik niet mee kunnen leven. Ik weet niet of het de bedoeling was. Ik denk uiteindelijk wel. Voelde me machteloos omdat ik hem niet kon beschrijven, alsof de politie niets kon doen. Uiteindelijk bleken er al 3 eerder aangerand en 1 van hen kon de persoon wel beschrijven. (Int. 47, vrouw, jong, allochtoon, slachtoffer)

De volgende uitspraken laten zien wat maakt dat mensen niet tevreden zijn met het politieoptreden. Wat daarbij als zeer storend wordt ervaren is de wijze waarop men door de politie wordt behandeld. Daarnaast overheerst het gevoel dat de politie wel langskomt om een PV op te stellen, maar dat er verder geen actie ondernomen wordt.

Het is een heel moeilijke stap zetten om aangifte te doen, ik had nadien een leeg gevoel. Praten is een eerste stap, de opvang nadien is heel belangrijk, en die heb ik wel gemist. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

Een Marokkaanse vrouw die ik ken stelde eens vast dat er in haar auto ingebroken was, ze hadden de ruit ingeslagen. Ze belde de politie, maar het duurde ontzettend lang voor die kwam, ze had verschillende keren moeten bellen. De vrouw uitte haar ongenoegen tov de politie over het lange wachten. Een van de twee agenten werd brutaal en zei haar dat ze niet moest zagen want ze waren er toch. Er ontstond een hele discussie, de vrouw voelde zichzelf niet au sérieux genomen door de politie. De ene agent suggereerde dat zij zelf de ruit van haar auto had ingegooid. De vrouw voelde zich racistisch behandeld, en ik zou daaraan toevoegen: waarschijnlijk is ze ook seksistisch behandeld. Ze voelde zich behandeld als een misdadigster, en als een hysterische domme vrouw waarmee je geen rekening moet houden. Zij heeft geprobeerd de commissaris te contacteren hierover, omdat ze een zeker vertrouwen had in die man aangezien hij eens komen praten was op de vrouwenwerking. Ze heeft hem echter niet kunnen bereiken, en ze wou ook niet naar andere politiemensen gaan voor een klacht tegen de politie. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Nog een andere keer was er een dokter die zich opgesloten had in de badkamer en die zelfmoord wou plegen. De toenmalige rijkswacht werd erbij gehaald, en uiteindelijk besloot men dat men de badkamerdeur zou openen. De rijkswacht forceerde de deur met een koevoet, en daarna waren ze weg. Wie stond er nog? Ik! Die dokter ziet mij dus staan en grijpt het eerste het beste wat hij kan vastkrijgen: een spuitbus scheerschuim. Die spoot hij leeg op mij! We hebben er achteraf mee gelachen, maar het had ook weer veel erger kunnen zijn. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Ik ben naar de politie gegaan en heb een klacht ingediend. Er is echter een probleem: de politie en ikzelf hebben een en dezelfde werkgever, namelijk de stad. Er werd niks aan mij gevraagd, niemand toonde enige bezorgdheid of vroeg of ik gewond was. Het zou toch zo moeten zijn dat er wat medeleven getoond wordt! Iemand anders zou er een trauma aan overhouden. Ik heb trouwens bijna drie uur moeten wachten bij de

politie. De klacht heeft ook niets uitgehaald. (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Na lang wachten kwam de politie. Het leek me 20 minuten te duren, terwijl het maar 5 minuten rijden is. De politie bekeek de schade en heeft een pv opgesteld. Ik moest mijn pas afgeven. Ze konden niet meer doen, zeiden ze. Maar als ze echt wilden konden ze de daders wel vinden, bvb door vingerafdrukken te nemen. De politie heeft niet echt gepraat met mij, ze vroegen niet hoe het mij was, ze hadden geen oog voor slachtofferzorg. De verantwoordelijke deed dat wel, hij steunde mij. Ik hoopte dat de zaak zou verdergezet worden, maar er waren geen getuigen. Het wordt sowieso geseponneerd.

De eigenaars vroegen mensen om te getuigen, en ik ben toen met mijn vriend gaan getuigen bij de politie. De politie lachte ons gewoon uit: "wat kom jij hier doen?" zeiden ze. We hadden geen schade dus we moesten maar wegwezen. Ze namen niet eens de moeite om te luisteren naar ons. Dat vind ik echt wel straf. Ze gaven ons het gevoel dat het voor hen dagelijkse kost was, en totaal onbelangrijk. (Int. 15, vrouw, jong)

De politie die komt en die maakt een pv en dat is het dan. Ik vond dat niet ..., dat is die mannen hun werk, maar als ze vragen naar een vermoeden, wat moet je daar op antwoorden, tenzij je honderd procent zeker bent, ik vond die vraag niet gepast. Ze zeiden je mag het PV na een week komen halen, ik had dat nodig voor de verzekering, ik heb drie maanden moeten wachten op een verslagje van twee bladzijden. Volgens mij doen ze niks voor sigaretten tenzij ze het toevallig via ondervraging op het spoor komen of toevallig een bende oprollen en er zo op uitkomen. Ze kunnen er waarschijnlijk niet veel aan doen. Een keer was wel goed, toen is er een beetje bloed gevonden en toen hebben ze bloedonderzoek gedaan. Toen waren ze wel gedienschtig. (Int. 42, man, slachtoffer)

Toen de politie hier kwam toen binnengebroken was zeiden ze we weten wie het is. Ze gingen het PV opmaken en dan degenen die ze verdenken confronteren met de hond omdat die hen kon herkennen, maar ze hebben gewoon het PV opgestuurd en gedaan. (Int. 43, vrouw, slachtoffer)

Ik ben naar de politie gegaan en ze zouden een zoektocht doen, maar heb er niets meer van gehoord. Nadien was ik ze nog tegengekomen in de stad en ging direct naar de politie. Samen naar die plaats gereden, maar had me eerst nog vergist van straatnaam, en toen waren ze al spoorloos. Ze vroegen of ik wel zeker was dat ik ze gezien had. Ze waren heel erg streng tegen me. Dat was niet plezant. Ik hoopte ze te hebben.

Van iedereen kan iets gepikt worden. Je moet het aangeven aan de politie. De politie houdt geen rekening met het type klacht of wat er gebeurd is. De laatste keer ging ik een verklaring afleggen en het was 11.45u. [Ze waren een dag na de feiten in het ziekenhuis geweest voor een verhoor, maar hij kon niet praten zijn moeder heeft hen weggestuurd en ze zijn niet meer teruggekomen. Week nadien gaat hij met vader naar politiebureau voor aangifte en ze zeggen op vraag waarom niet teruggekomen dat 'mevrouw' hen weggestuurd had]. Het was er heel druk. Die agent zegt 'niet te lang, want binnen 5 minuten begint mijn middagpauze'. Ik ben toen beginnen flippen en heb gescholden en toen is die man begonnen met alles heel stroef te noteren. Ik heb toen snikkend mijn verklaring afgelegd. Mijn vader heeft ervoor gezorgd dat het een speciale verklaring was, zo een die ze niet zomaar opzij kunnen leggen. Ondertussen heb ik er niets meer van gehoord. (Int. 51, man, jong, slachtoffer)

Mensen geven ook aan dat ze na een aangifte bij de politie bijkomende problemen kregen. Door de manier waarop ze door de politie behandeld werden hielden ze er een slecht gevoel aan over. Ofwel hadden ze er problemen mee naar de dader toe.

De reactie van de politie was zakelijk en luisterend. Ik kreeg er ineens een probleem bij: ik voelde me bijna schuldig over de aangifte aangezien de dader de aangifte als een aanval beschouwde. Hij ontkende alles naar mij toe, alsof ik spoken gezien had. Hij verhoogde zijn intimidaties, bvb door aan iedereen uit de omgeving te vertellen dat ik zomaar naar de politie ging om hem onterecht te beschuldigen. Er volgden nog meer dreigementen, het duurde alles bij elkaar ongeveer anderhalf jaar. Hij dreigde onder andere dat hij mijn vriend zou doden. Ik ben een paar keren naar de politie geweest daarvoor. Bij de politie verwees men mij uiteindelijk door naar een agent die zich specifiek met stalking bezighield. Die heeft mijn ex toen twee keer bij hem geroepen en er een duchtig woordje mee gesproken. Toen is het opgehouden. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.4.3.2 Motieven van mensen om niet naar de politie te gaan

Net zoals er verschillende redenen zijn om naar de politie te gaan, hebben mensen een hele waaier aan redenen om niet naar de politie te gaan met hun problemen. We groepeerden ze onder de volgende hoofdingen:

- angst voor represailles
- angst om niet ernstig genomen te worden
- politie doet er niets aan, politie kan er niets aan doen
- schaamte
- onvoldoende informatie
- omwille van vroegere ervaringen met de politie
- omwille van de taal
- zinloosheid, anomie
- probleem is niet ernstig genoeg – tolerantie voor geweld
- omwille van de band met de dader
- politie heeft geen oplossing
- sociale druk
- onduidelijke verantwoordelijkheid

We gebruiken de termen ‘melding’ en ‘aangifte’ door elkaar en als synoniem voor ‘naar de politie gaan’. Het blijkt immers dat de mensen geen onderscheid maakten. Soms komt het bij mensen niet eens op dat ze naar de politie zouden kunnen gaan.

Slachtofferschap komt uiteraard ook voor onder migrantenjongeren, maar ze spreken er niet over. Wie slachtoffer wordt zal zijn wrok koesteren en zich op een of andere manier afreageren, maar zeker niet naar de politie gaan. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Mijn auto stond geparkeerd op een privéparking en 's morgens was de radio weg. Je ziet dat direct, er is precies zo een gat in het dashboard. Ik denk dat die gasten een radio wilden hebben om een centje te hebben. Ik heb daar niks aan gedaan, ik ben gewoon gaan werken. Heimelijk moest ik lachen, ik dacht Leuven pretendeert altijd zo een veilige stad te zijn, maar wat ik heb meegemaakt dat gebeurde wel altijd in Leuven. Mijn fiets is daar ook gestolen. Eigenlijk had ik er geen gevoel bij. Het is erg omdat ik nu geen verwisselbare cd-speler meer heb in mijn auto. Ik ben gaan werken, ik heb het zelfs niet aangegeven. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

2.4.3.2.1 Niet aangeven uit angst voor represailles

Vaak kiezen slachtoffers ervoor om niet naar de politie te gaan uit schrik voor de gevolgen die dat zal hebben. Ze hebben schrik dat als de dader dit te weten komt ze nog meer problemen zullen krijgen. Ze vrezen represailles van de dader.

Als het gaat om jongeren, is de politie erbij halen geen oplossing. Ze moeten het onder elkaar regelen. In sommige buurten zijn er autodiefstallen waarbij de dader gekend is, maar niemand durft iets zeggen. Die dader woont dan ook in de buurt, en als iemand iets durft zeggen zal het zijn beste dag niet zijn. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Mensen geven sommige zaken ook niet aan bij de politie omdat hun naam dan in het dossier komt, en de advocaat van de tegenpartij heeft inzagerecht. Zulke mensen vrezen wraakacties, vaak terecht denk ik. (Int. 10, man, hulpverlening)

Waarom de politie niet geroepen? Om eerst met die flikken door heel de buurt te gaan rondrijden zeker, om te zoeken wie het geweest was, en om daarna bedreigingen van die bendes te krijgen zeker??(Int. 20, man, Antwerpen)

Voor het slachtoffer was het heel erg. Ze waren met 2, de ene durfde niets neerschrijven want hij had een bedreiging gekregen dat ze zijn dochter zouden vermoorden als hij sprak, en de dader had veel macht. De politie bleef aandringen, en uiteindelijk heeft er één van hen toch iets neergeschreven. De meest slachtoffers durven dat niet.

De politie noteerde alles, dan gaat het naar de rechter. Het slachtoffer was heel bang en had veel pijn. Hij had geluk dat hij nog leefde. Wat er met de daders gebeurd is weet ik niet. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Heel veel vrouwen hebben moeite om klacht in te dienen. Ze hebben schrik voor wat er dan van gaat komen. Hier als een vrouw arriveert en er fysiek geweld is, dan roepen wij er altijd een dokter bij voor een attest zodat ze altijd nog klacht kan gaan indienen. Nu met de verandering van de feitelijke scheiding na twee jaar in plaats van na vijf jaar, gaan vrouwen nog minder gemakkelijk klacht indienen. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Ik heb ook drie verkrachtingen achter de rug, eenmaal door mijn man en tweemaal door vreemde mannen. Die hebben we nooit kunnen pakken. Verkrachting binnen het huwelijk kan dat? Het is lang geleden, maar vroeger kon dat niet. Het aangeven, nee, want dan maakt hij me kapot en ik leef graag nog een beetje. Ik wil eindelijk geluk vinden. Ik ben nooit naar de politie geweest uit schrik voor wat hij dan zou doen. Ik heb wel anoniem naar de politie gebeld, maar nooit mijn naam gezegd of die van mijn man of van mijn zoon. Door de politie ben ik hier terechtgekomen, ze hebben me gezegd naar Teleonhaal te bellen en die hebben me het telefoonnummer van hier gegeven. (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

Ik heb die persoon hier zien rondwandelen op straat. Ik had het niet opgemerkt als hij me niet lachend had bekeken, maar ik kan niet zeggen die is het geweest, dan komt hij weer af. Dat verwijt ik de maatschappij. De politie was heel vriendelijk, maar ik zie hier nooit een wijkagent, de politie zei dat ze met negen man dienst hadden voor de hele zone Hasselt, Zonhoven, Diepenbeek. Dat is een gebied van 20 kilometer op 20 kilometer. Ik ben naar het ziekenhuis geweest en daarna naar de politie voor een verklaring. Ze hebben me het mes laten zien. (Int. 44, man, slachtoffer)

Als je kijkt naar Dutroux, dat kan toch niet dat niemand er iets van weet. Er waren toch ook veel mensen bij betrokken. Kon er nu niemand van degenen die er maar in het klein bij betrokken was en met een geweten iets gaan zeggen? Of wordt het niet onderzocht? Misschien weet er iemand wel iets, maar durft die het niet uitbrengen uit schrik dat het uitkomt dat hij iets heeft gezegd. (Int. 45, vrouw, slachtoffer)

Er zijn hier vrouwen die doorverwezen werden door de politie en dan is er een pv opgemaakt. Maar de meesten gaan niet naar de politie, want als hij dan verhoord wordt, dan is dat nog een druppel op een hete plaat. Ze gaan niet uit angst, ofwel zien ze het nut er niet van in. Wij zeggen dan als het komt tot een scheiding of tot voor de vrederechter dan kan een pv je helpen sterker te staan, zelfs dat overtuigt hen niet. Het is ook bij ons afhankelijk, op ons vorig adres deed ik er meer moeite voor, maar sinds we hier zitten niet meer, ik ben eens naar de politie gegaan hier en het onthaal daar viel erg tegen, ik ben nu ook wat bevooroordeeld om nog naar de politie te gaan. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Er zijn ook zwakkere vrouwen, die de stap tot aangifte niet durven zetten, tot het eens slechts afloopt en er doden vallen. Het melden en geen aangifte doen is toch wel een probleem, hoewel we ook bij zo'n melding verplicht zijn om een pv op te stellen. Typisch is dat ze een paar dagen nadien terugkomen en hun verklaring terug willen intrekken: het is nu beter, het zal nu wel niet meer gebeuren,... We kunnen dan ook niet veel meer doen. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Zo denken we dat het misschien moeilijker is om aangifte te doen bij machtsfiguren als een baas, een prof, iemand in een kaderfunctie, een arts, advocaat of pastoor. Men heeft angst voor de dader. (Int. 64, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

2.4.3.2.2 Angst om niet ernstig genomen te worden

De angst dat men niet serieus zal genomen worden als men aangifte doet houdt mensen ook tegen om naar de politie te gaan.

Ik was heel kwaad daarover en ik wou klacht indienen, maar ik heb het uiteindelijk niet gedaan. Mijn man zei: "laat dat toch, de politie houdt zich niet bezig met zo'n kleinigheden". Ik was ook wel bang dat de politie mij niet serieus zou nemen, maar langs de andere kant wou ik wel dat ze het wisten. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Voor een achtervolging zou ik wel naar de politie gaan. Dat is een keer gebeurd, ik reed met de wagen en een auto bleef mij maar achtervolgen. Mijn hart begon er sneller van te kloppen. Ik reed toen naar het politiebureau en daar haakte hij af. Ik ben toen niet naar de politie gegaan want ik had de nummerplaat van de dader niet kunnen noteren. De politie zou mij uitlachen! (Int. 15, vrouw, jong)

Nee, ik heb geen aangifte gedaan omdat ik toen nog dacht dat niemand mij ging geloven. Ik zou nu zeggen, ik zou er niet meer zolang mee wachten, maar dat weet ik dus niet. Nu zou ik het niet meer laten gebeuren. Toen ik verhuisd was had ik zoiets van laat ze nu maar, het is voorbij. Andere mensen moeten niet boeten. Het stalken toen dat te lang duurde heb ik er de politie bij gehaald, toen moest hij het maar aan zijn gezin uitleggen waarom die daar waren. De incest toen heb ik het niet gedaan en

nu is het voorbij. Het gaat niets meer uithalen en gaat het toch niet uitwissen. Ik heb mijn leven nu. En zoals hij nu leeft, heeft hij toch zijn straf. Zijn geweten, als hij dat heeft. (Int. 35, vrouw, slachtoffer)

Sommigen doen maar aangifte. Sommigen doen dit uit hun eigen, of in overleg met hun huisarts of de kliniek. Van degenen die dat doen is vaak geen PV of wordt het verworpen. Nu hebben we er over gesproken met een vrouw van het parket en die zegt: ze moeten iedere keer gaan en als je dan een pakje met aangiftes hebt, dan heb je pas iets. Anders wordt het geseponeerd. Ofwel is er de reactie van de politie: ge moet maar een taske koffie met uw man gaan drinken en lief voor hem zijn. Dat is de oudere generatie die bijna op pensioen is. Nu wordt daar in opleiding aandacht aan besteed. Wij raden aan iemand mee te nemen die mondiger is en die druk kan uitoefenen om een PV op te stellen. Daar hapert de wet. Wij zijn machteloos. De advocate hier zegt dat bij verkrachtingen, als de vrouw sterk genoeg is, om dan geen aangifte te doen als ze dat niet aankunnen. De mannen die de ondervraging doen gaan zo in details dat de vrouwen er pas helemaal kapot van zijn. Dat is ook verkeerd he, dat zouden vrouwen moeten zijn. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Vrouwen verkrachten tegenwoordig ook mannen, maar er zal geen enkel man daar aangifte over komen doen. Zal niet au sérieux genomen worden. Hoewel, als een man een aangifte komt doen, zal het wel serieus zijn. (Int. 48, vrouw, politie)

2.4.3.2.3 Politie doet er niks aan of kan er niks aan doen

Er wordt ook als reden gegeven dat de politie toch niks kan doen en dat het daarom geen zin heeft om iets aan te geven.

Er worden ook wel eens klachten ingediend. Sommigen dienen klacht in uit principe, omdat ze vinden dat alles moet geregistreerd worden. Anderen doen dat niet, omdat ze er niet in geloven dat het iets uithaalt, of ook omdat ze er bang voor zijn dat de tegenpartij zo hun adres zal te weten komen en hen thuis zal komen belagen. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

Ik ben met die radio niet naar de politie gegaan want wat gaat die er aan doen en ik ben zelf persoonlijk niet geraakt. Ik zou daar mogen gaan zitten, vertellen en weggaan. Dat is een routinereactie van de politie daarop. Het is in alle vrede gestopt, ze hebben gepakt wat ze konden pakken. Er was niets meer te pakken, de radio was meer waard dan de auto. (Int. 40, vrouw, Antwerpen)

Als die persoon zich echt geïntimideerd voelt, kan die ermee naar de politie gaan, maar dat zal voor veel personen op een negatief antwoord stoten, tenminste als je de identiteit van die persoon niet kent. De politie weet dat zoiets op het parket geseponeerd wordt. Komt terecht in het vakje onderaan. Niet dat ze het probleem niet au sérieux nemen, maar het parket moet prioriteiten stellen. Dat is heel begrijpbaar. Is kleinere criminaliteit, en daar gaat minder aandacht naar uit. (Int. 57, man, hulpverlening)

2.4.3.2.4 uit schaamte

Vaak schamen slachtoffers zich om met hun problemen naar buiten te komen. Ze willen niet dat de buitenwereld iets te weten komt en dit weerhoudt hen van aangifte te doen.

Het was ook niets om te gaan aangeven bij de politie, want ja, hoe heb je die gast leren kennen, dat kun je toch niet gaan vertellen. (Int. 4, man, Brussel)

Ze is niet naar de politie gegaan, volgens mij vooral uit schaamte naar vreemden toe. Zij weet wel dat het haar schuld niet is, maar toch is dat schaamtegevoel er, net zoals bij autochtone vrouwen in zo een situatie trouwens. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Alle soorten mannen doen zoiets, maar zoiets wordt uiterst zelden aangegeven. De gêne is te groot en de angst om niet serieus te worden genomen. Misschien zijn ze ook vaak bang dat ze het zelf uitgelokt hebben, maar dat geeft geen vrijbrief om allerlei smeerlapperij uit te halen. (Int. 62, man, politie)

In de werkgroep rond intrafamiliaal geweld hebben we het idee dat vrouwen het gemakkelijker hebben om aangifte te doen van slagen, dan van verkrachtingen [binnen het gezin/ de familie dus]. Rond dit laatste zit veel meer schaamte. (Int. 64, vrouw, Antwerpen, hulpverlening)

2.4.3.2.5 Te weinig info voor politie

Soms geeft men aan dat men niet voldoende informatie heeft voor de politie en dat het daarom geen zin heeft om aangifte te doen.

Maar aangeven bij de politie kwam zelfs niet op in mij. Vooral omdat ik dacht dat ik de politie weinig tastbare informatie zou kunnen geven. Ik zou die gast bvb niet meer kunnen identificeren. Dat is zo dom, die scène heeft toch een paar minuten geduurd... Ik heb die gast wel gezien en ik heb nochtans een visueel geheugen, maar op dat moment ben je zo danig over je toeren dat je precies niets meer ziet, dat is heel raar. Ik zou niet kunnen zeggen wat voor ogen of haar of neus hij had. De politie kan daar natuurlijk niet op verder gaan op zulke verklaringen. (Int. 4, man, Brussel)

Niet naar politie geweest omdat er in mijn ogen niet genoeg aanwijzingen waren. Ik kon zelfs niet bij benadering zeggen hoeveel er verdwenen was. Ik had ook mijn deur laten openstaan. De politie zou daar gewoon een verklaring en pv van maken. Dan zou ik klacht moeten indienen tegen onbekenden, ik zie niet wat daar van zou kunnen komen. Tenzij ze opdat moment alle aanwezigen zouden gaan ondervragen, en dat zou ik niet willen. Ik wil een café waar de mensen op hun gemak zitten en waar het gezellig is, en zo'n dingen zijn niet gezellig. (Int. 5, man, Brussel)

Ik denk dat de politie er alleen kan bijgehaald worden als de dader betrapt wordt door iemand. Indien hij niet betrapt wordt, dan is er ook geen bewijs dus kan de politie er niet bijgehaald worden. (Int. 54, vrouw, jong)

2.4.3.2.6 Omwille van eerdere ervaringen van de politie

Vroegere ervaringen met de politie die voor het slachtoffer niet positief zijn geweest, weerhouden mensen er eveneens van om nog eens aangifte te gaan doen.

Niet naar politie geweest, is zelfs niet bij me opgekomen. Zal ook wel met de taal te maken hebben, ik spreek geen Italiaans, maar ook met mijn ervaringen met de flikken die niet dikwijls positief waren. Ik zal er niet rap aan denken om dat te doen. Als het aanwijsbare feiten zijn, dan misschien... Ik heb ook niet de reactie om nummerplaten te noteren of zo. Ik ben dan met andere dingen bezig, te veel in de war. (Int. 5, man, Brussel)

Zijn er redenen om niet naar de politie te gaan? Persoonlijk heb ik die niet maar ik kan me voorstellen dat er mensen zijn die geen vertrouwen hebben in de politie, door een vroegere slechte ervaring of uit angst voor daden van de dader. (Int. 56, vrouw, jong)

2.4.3.2.7 Omwille van de taal

Wanneer het gaat om feiten die in het buitenland plaatsvonden, geeft men als reden dat men de taal niet kent. Ook voor allochtonen is het vaak moeilijk om aangifte te doen als zij de taal niet machtig zijn.

Niet naar politie geweest, is zelfs niet bij me opgekomen. Zal ook wel met de taal te maken hebben, ik spreek geen Italiaans, maar ook met mijn ervaringen met de flikken die niet dikwijls positief waren. Ik zal er niet rap aan denken om dat te doen. Als het aanwijsbare feiten zijn, dan misschien... Ik heb ook niet de reactie om nummerplaten te noteren of zo. Ik ben dan met andere dingen bezig, te veel in de war. (Int. 5, man, Brussel)

Nee, niet naar de politie, ik zat in het buitenland. Als ik in België was geweest, zou ik ook niet naar de politie gegaan zijn. Gelijkaardige feiten meegemaakt op 15de en toen ook niet naar de politie gegaan. Politie kan toch niet persoonlijk helpen. Op dat moment wou ik het vergeten en naar de politie gaan stimuleert dat vergeten niet omdat ik het dan moest vertellen. Als ik nu echt was aangerand, dan was ik wel naar de politie gegaan. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

2.4.3.2.8 Anomie, zinloosheid

Mensen hebben soms het gevoel dat het zinloos is om aangifte te gaan doen en daarom doen ze er de moeite niet voor. Dan beseffen mensen dat ze niet over de mogelijkheden beschikken om hun rechten te laten gelden.

Al die gasten krijgen zonder uitzondering ook te maken met racisme, wat ook een overtreding is maar waartegen de wet niets te bieden heeft. Ze weten dat ze een klacht kunnen indienen, maar even goed dat dat zo goed als zinloos is. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

2.4.3.2.9 Het feit is niet ernstig genoeg – tolerantie voor geweld

Vaak doen mensen geen aangifte omdat ze de feiten er niet ernstig genoeg voor vinden. Mensen die vaak geweld meemaken, kunnen ook een soort van tolerantie opbouwen waardoor feiten ernstiger moeten worden vooraleer ze aangifte doen. Als deze mensen van elk klein feitje aangifte moeten doen, dan kunnen ze bijna dagelijks naar de politie gaan.

In deze buurt, waar het centrum ligt, is veel geweld aanwezig. Hier vlakbij is er iemand vermoord, er is ook ooit eens iemand door het venster gevlogen, er zijn pogingen tot inbraak, veel ruzies en scheldpartijen, je wordt hier aangeklampt op straat. Ik heb dan absoluut geen goesting meer om voor zulke dingen de politie te roepen, misschien is dat dan een gewennings- of afstompingseffect. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Ik heb er nooit aan gedacht om klacht te gaan indienen omdat zo'n klacht een peulschil is in vergelijking met wat je aan de andere kant van de loketten zoal te zien kreeg. 's Morgens werd de deur daar opgedaan onder begeleiding van de politie. Ik heb daar mensen zien geplet worden tussen de deuren. Ik heb verschillende mensen zien afgevoerd worden. (Int. 13, vrouw, slachtoffer, Antwerpen)

Ik ben daarvoor niet naar de politie gegaan, dat vond ik te stom. Ik heb daar niet eens aan gedacht. Het was ook niet zo bedreigend. (Int. 22, man, Brussel)

Als het bij dit schuiven blijft, denk ik niet dat de politie erbij moet worden geroepen, maar als hij meer en meer contact begint te zoeken dan vind ik dat de politie er toch moet worden bijgeroepen. (Int. 56, vrouw, jong)

Als het gaat over aan het oor trekken, dan is dat niet echt geweld. Is wel een verkeerde handeling. Als het niet meer is, dan moet men er niet mee naar de politie. (Int. 57, man, hulpverlening)

2.4.3.2.10 Omwille van de band met de dader

Soms weerhoudt de band die ze met dader hebben slachtoffers ervan om aangifte te doen. Dit is zo wanneer de dader een hogergeplaatst en machtiger persoon is. Maar dit komt ook voor bij vrouwen die in hun relatie mishandeld worden, maar uit liefde voor hun man geen aangifte willen doen.

Weinig gaan naar de politie. Het is maar af en toe dat ze een klacht neerleggen. Hier gebeurt dat praktisch niet. Wel af en toe dat ze van huis uit naar de politie klacht gaan neerleggen en dat ze dan pas naar hier komen. Heel vaak blijven ze hun partner beschermen en vaak trekken ze hun klacht terug in, ik vind dat verwonderlijk. Ze hebben ook schrik om naar de politie te gaan, ze gaan niet op hun gemak thuis weg uit schrik voor bedreiging. Voor hen is het belangrijker om weg te zijn, ze willen niks van de inboedel, geen inkomen, als ze maar weg zijn. Ze kijken er niet naar, ze komen niet op voor hun eigen rechten. (Int. 28, vrouw, hulpverlening)

Als ze de dader(s) kent of herkent dan zou ze naar de politie kunnen gaan. Maar als het haar man of vriend is, denk ik dat ze minder snel naar de politie zal gaan omdat er een vertrouwensband bestaat tussen haar en haar man, waardoor zij minder snel haar man zal verklikken. (Int. 56, vrouw, jong)

Het probleem is dat de hulpverlener ten opzichte van de gehandicapte in een machtspositie zit. Veel mensen maken daar misbruik van. Dikwijls zijn het ook niet strafbare feiten waar ge geen aanklacht tegen kan neerleggen. Bvb die vrouw in de folder die als 12jarige gaat paardrijden. De manegehouder houdt haar te goed vast. Zij heeft haar handen nodig om zich aan het paard vast te houden. Dit soort misbruiken willen we aanklagen.

Veel hulpverleners misbruiken mensen die zich niet kunnen weren. (Int. 66, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.4.3.2.11 Politie heeft er geen oplossing voor

Als slachtoffers denken dat de politie toch geen oplossing heeft, dan zien ze ook geen reden om aangifte te doen.

Ik ben hiervoor niet naar de politie gegaan want dit is een vorm van verdoken geweld, hiervoor kan de politie geen oplossing bieden. De oplossing was voor mij om een switch in mijn eigen hoofd te maken. Je wordt ook immuun na een tijd. Uiteindelijk zijn we gescheiden. (Int. 26, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

2.4.3.2.12 sociale druk

Ook sociale druk kan een reden zijn om geen aangifte te doen. Als er in de (sub)populatie de gewoonte heerst om niet met problemen naar buiten te komen, dan kan dit voor mensen een reden zijn die hen weerhoudt van aangifte.

In migrantenmilieus is er een heel lage aangiftebereidheid, omwille van de hoge druk die er ligt op vrouwen. Ze mogen ook geen contact hebben met andere mannen. Natuurlijk speelt de taal ook wel een rol. Wel zien we dat kinderen het ooit op zich nemen om een probleem van thuis te komen melden vb partnergeweld. Ik heb het slechts 1x meegemaakt dat een migrantenvrouw hier kwam. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

2.4.3.2.13 Onduidelijke verantwoordelijkheid

In sommige situaties is het niet duidelijk bij wie de verantwoordelijkheid ligt voor het geweld. Soms is het niet echt duidelijk wie de aanstichter is van het geweld of zijn beiden zowel dader als slachtoffer. In deze situaties rijst de vraag wie er nu aangifte kan doen.

Ik zou hier de politie in sommige gevallen bij halen. Als de persoon in de leren jekker iets wou stelen van de zakenman, dan zou ik er onmiddellijk de politie bijhalen. Indien het enkel en alleen een ruzie is, dan zou ik het minder vlug doen omdat je een ruzie meestal met 2 of meer begint, en je bent er in dit geval dan ook beide verantwoordelijk voor. (Int. 55, vrouw, jong)

Moet deze persoon naar de politie? Ja, maar ik twijfel toch. Ik weet het niet zeker hij vecht terug hierdoor zou de andere ook klacht kunnen neerleggen. Ze zouden dus alle twee naar de politie kunnen stappen. In feite kunnen ze dan ook alle twee als slachtoffer worden beschouwd. (Int. 54, vrouw, jong)

2.4.3.3 Andere commentaren en suggesties

Behalve over het al of niet melden van geweld aan de politie, hadden de respondenten ook commentaar over andere aspecten van het politiewerk en over hun eigen houding ten opzichte van de politie. We beginnen met de negatieve houdingen die erg verspreid zijn.

Sommige mensen hebben een zeer negatieve houding tegenover de politie. Deze kan in hun ogen nauwelijks iets goed doen.

Eén keer zijn een paar migrantenjongeren klacht gaan indienen wegens politiegeweld: ze zijn dat bij de rijkswacht gaan doen. Bij ons hadden ze respect voor de rijkswacht, maar niet voor de politie. Ik heb al gehoord dat dat kan variëren van de ene plaats tot plaats. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

“Ik vecht wel eens. Wat ik doe als ik een mep krijg? Terugvegen hé! (lacht) Waarom zou ik naar de politie gaan? Wat kan die doen? De flikken die kunnen alleen goed boetes schrijven. Voor de rest doen die niks. Ze worden te goed betaald, ze denken dat ze niks meer moeten doen daardoor. Als er ergens gevochten wordt, op een fuif of zo, en de flikken komen, dan doen ze niks. Ze staan daar maar. Ik was eens aan het vechten op een fuif en de flikken kwamen binnen. Ik ben niet gaan lopen toen.”

De flikken houden ons dikwijls tegen, dan moeten we onze pas laten zien. Ze doen dat dikwijls, gewoon omdat ze niets anders te doen hebben. Of om ons te kloten. Ik heb het ook al dikwijls meegemaakt. Ik werd gecontroleerd, en moest mijn zakken leegmaken en mijn pas afgeven. De auto werd helemaal doorzocht. Voor drugs. Er zijn ook wel goede mensen bij, bij de flikken. De wijkagent, dat is een goeie. Er zijn veel klootzakken bij.” (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Maar ik vraag me wel af of iemand die gearresteerd is klacht kan indienen tegen politiemensen die hem slaan. Er zijn natuurlijk ook goede politiemannen. (Int. 3, vrouw, allochtoon, Brussel)

Dat de flikken er niet zijn om de wet op te leggen maar om inbreuken vast te stellen en vooral om de maatschappij ten dienste te zijn. De houding van de flikken zou moeten zijn om de overlast zo goed mogelijk in banen te leiden. (Int. 5, man, Brussel)

Hun verhouding met de politie heeft iets van een kat-en-muisspel. Soms wordt dat een wrang spel. De politie neemt dat ernstiger op dan zijzelf doen. Ze denken ook dat de politie hen haat. Als ze voor een duidelijke overtreding gepakt en gestraft worden op een correcte manier, dan is dat voor hen OK en zullen ze het aanvaarden. Maar als ze gepest worden door de politie krijg je gegarandeerd problemen. Dat kan escaleren in wraakacties, waar ze dan vaak ook zelf de verliezer van worden. Dat wraak nemen

gebeurt vaak niet openlijk. Op zo'n momenten is er voor hen geen ruimte voor begrip of inleving. (Int. 10, man, hulpverlening)

Wat de politie goed doet: het verkeer regelen, boetes geven, honden drugs laten zoeken. Wat de politie slecht doet: alles! Frieten staan eten, te laat komen als er gevochten wordt, mensen voor niks oppakken... De politie wordt te veel betaald, en ze hoeven niet bang te zijn dat ze hun werk verliezen. Ze werken daardoor niet goed. Ze zitten vast in een hiërarchie, ze willen alleen hogerop geraken zonder iets te doen. (Int. 12, 13 jongeren, man, allochtoon, dader en slachtoffer)

Het slachtoffer moet zelf kunnen beslissen of de politie erbij gehaald wordt of niet. Politie erbij is normaal wel beter, behalve als het om een kind gaat. Een kind kan je ook niet overal naartoe sleuren. De politie pakt dat ook niet zo goed aan. Zelfs bij jonge kinderen stellen ze te veel vragen. Ze zeggen dat ze psychologen hebben en zo en mensen die speciaal opgeleid zijn, maar dat is niet waar in het echt. (Int. 23, vrouw, allochtoon)

Op een dag werd ik weer gevolgd door die familie en toen belde ik de politie, na drie kwartier zijn ze pas gekomen en toen hebben ze mij meegenomen als een schurk. Ik vroeg een vrouw om mee te praten, maar daar werd gewoon mee gelachen. Het verhoor duurde 5 uur en toen wilden ze mij naar een vluchthuis brengen, maar dat wilde ik niet. Maar als ze de oorzaak niet aannemen dan kunnen ze er niks aan doen? Later ben ik de politie opnieuw tegen gekomen en die zeiden mij, ze hebben nu een nieuw slachtoffer, dus ze zullen jou nu wel met rust laten. (Int. 38, vrouw, slachtoffer)

De jongens hier zijn heel afkerig tav de politie. Somigen van hen worden blind van woede als ze de politie zien. Is als een rode lap op een stier. Onze jongens hebben heel veel moeite met gezag en macht. Meestal komt de politie ook met veel machtsvertoon naar onze gasten, en dat werkt averechts. Zo is er hier pas een verhoor geweest, en die agent zei dat die gast zijn sigaret moest uitdoen. Die gast weigert en blaast de rook in zijn gezicht. Die agent grijpt hem keihard in zijn nek. Zoiets werkt niet. De vriendelijke, rustige aanpak werkt het best, tenzij bij de hele zware jongens zonder waarden of normbesef. Dat heeft daar geen vat op, die moet je serieus behandelen. Zo de methode van de goede en de slechte flik, zoals je wel eens hebt bij ondervragingen, dat zou heel goed werken bij onze gasten. (Int. 60, man, hulpverlening)

Een identiteitscontrole op straat. Ik geloof wel ergens in identiteitscontroles. Het is wel heel belangrijk op welke manier dat gebeurt. Het is bijna een klassiek verhaal: iemand wordt opgehouden voor een identiteitscontrole die totaal niet nodig was, en vaak wordt in zulke verhalen er de nadruk op gelegd hoe lullig de politie wel niet was tijdens die controle, of hoe dom ze wel niet waren,... Dat hoor je vaak. (Int. 4, man, Brussel)

Allochtone vrouwen zien de politie vaak als mensen waar ze bang van zijn, of als racisten (wat niet per se waar is), als onvriendelijk. Er zijn ook maar weinig vrouwen bij de politie; voor aangiftes wegens seksuele agressie is dat nochtans noodzakelijk. Dat is niet alleen voor de allochtone vrouwen maar voor alle vrouwen beter. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Een keer belde er iemand aan, ik keek van op de eerste verdieping door het raam en zag een jonge Marokkaanse kerel die vroeg om open te doen. Ik had daar al direct geen goesting in, omdat hij blijkbaar geen reden te vertellen had waarom hij mij wou zien. Dan bracht hij zijn handen in een trechter voor zijn mond, en riep [imiteert stemloze klank, fluisterend en roepend tegelijk] "Ik ben van de politie, doe open". Ik ben dan toch gaan open doen en die man had effectief zo'n BOB-badge. Hij kwam

vragen of ze een camera bij ons mochten installeren om de buurt in het oog te kunnen houden. Maar zo amateuristisch als ze daar te werk gingen! Ik heb hem gezegd: daar is een appartement te huur, van daar uit kan je ook filmen. Ze hebben dat daarna ook effectief gedaan. Maar weeral: zo amateuristisch als ze werkten! Dan stond er zo'n autootje in de straat met een kerel erin die altijd maar dezelfde gazet bleef lezen zonder zijn bladzijde ooit om te draaien. En toen ze gingen filmen vanuit dat appartement, dat heeft een week geduurd, dan werd die man die daar zat afgelost door een andere die met een politiewagen gebracht werd, terwijl die eerste dan in de politiewagen stapte! Iedereen die de buurt een beetje kende wist dat dat flikken waren. (Int. 20, man, Antwerpen)

Met die politiehervorming dat is een kwestie van centen. Als ze konden zouden ze maar één man op straat zetten. Als ge ergens niet moogt parkeren dan zetten ze paaltjes, als je te snel rijdt dan bouwen ze ruggen op de straat. De overheid heeft er veel schuld aan omdat ze veel te laks zijn. Als de politie iemand oppakt en ze komen die 's anderendaags tegen, dan worden ze nog uitgelachen. (Int. 44, man, slachtoffer)

Er zijn echter ook mensen die zeer positief tegenover de politie staan. Ze zijn tevreden over hoe de politie haar werk doet en ook over de wijze waarop ze door de politie behandeld worden.

Door hen zelf empathie te geven ontnem je hen het middel om incest te plegen. Ze zijn je vaak zeer dankbaar daarvoor, soms zijn ze dat ook tegenover de politie, tenminste als die zich niet culpabiliserend en vol walging opstelt. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

Mensen die hier komen, zijn via de politie hier beland, dus de meesten van ons cliënteel klagen niet over de politie en vinden dat zij haar werk goed doet. Een spontaan herbezoek door de politie wordt altijd als zeer positief ervaren. Over het algemeen wordt er niet veel geklaagd. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

De politie gaf ons een veilig gevoel. Het zijn gewoon mensen als andere, maar ik voelde me beschermd. (Int. 33, vrouw, slachtoffer)

Ik ben heel content van de politie. De politieagent zei ik hoop dat we mekaar in beter omstandigheden nog eens tegenkomen. Dat deed deugd, zo iets te horen. De politie is in alle kamers mee gaan kijken. Ze vroegen of er waardevolle voorwerpen weg zijn, juwelen, maar ik heb geen gouden juwelen. Dan zeggen ze de dieven wisten dat ze bij je niet naar juwelen moeten zoeken en hebben daarom niet gezocht. Dan ga ik er eerder vanuit dat wij erop uit gekomen zijn. Dat van dat geritsel heb ik niet aan de politie gezegd, dat is me pas later binnengeschoten. Van het dak afspringen, dat houdt toch een risico in, die hoogte. Zijn ze verjaagd of waren ze content met het geld dat ze hadden? Dat weet je niet, want je hebt niks gezien. (Int. 45, vrouw, slachtoffer)

Soms geven mensen aan dat zij politieoptreden onder bepaalde omstandigheden heel goed vinden, maar ook dat datzelfde optreden onder andere omstandigheden volgens hen niet kan.

Als persoon iets misdaan heeft (vb voetbalhooligan) dan heeft de politie alle recht. Als het een gewone identiteitscontrole is, dan heeft de politie ook recht om dit te

doen. In gewone situatie heeft de politie geen recht om dit te vragen, zou een big brotherstaat zijn. Mag alleen als er een reden voor is. (Int. 27, vrouw, slachtoffer)

Dat kan van alles zijn, gewoon controle voor de pas, of als je dronken bent, of iets misdaan. Ik zie de politie niet zomaar stoppen voor niets. De politie heeft gelijk dat te doen, als ik iets fout doe, als ik dronken op straat loop en ik ga iets kapot maken. Als je iets fout doet, dan moeten ze iets doen. (Int. 32, vrouw, allochtoon, slachtoffer)

Controle. Dat kan wel dat dat gebeurt. Afgeven dat kan gewoon, maar ze moeten wel zeggen waarvoor ze controleren. Het gebeurt niet veel. Soms moet er geen reden voor zijn als iemand verdacht lijkt of als ze iemand opsporen. Ze hebben mij ook eens gecontroleerd. Ik zat met een ex-lief in de auto en de mensen moeten de politie verwittigd hebben omdat ze het verdacht vonden mensen in een auto. Toen heeft de politie ons ook gecontroleerd. Dat moeten ze meer doen, mensen controleren. (Int. 41, vrouw, slachtoffer)

Zoals daar beschreven, is het niet wettelijk: er moet een aanleiding of reden zijn om een ID-bewijs te vragen. Men moet de persoon ergens van verdenken. Op onze wijk wordt er wel dikwijls overlast gemeld: men ziet een groepje jongeren en men lanceert verdachtmakingen in de zin van dat men strafbare feiten gaat stellen, en dan doen we wel eens een ID-controle. Men belt dan en de burgers verwachten iets van ons. Zoiets wekt bij de jongeren wrevel op, want ze hangen gewoon rond. Ze voelen zich gevisieerd. Zoiets gebeurt nooit bij Belgische jongeren. Het is wel goed om iets in handen te hebben. Als je zegt: ik heb van mensen gehoord dat je rondhangt, en als er dan in de toekomst problemen zijn, kunnen we op u terugvallen, dan accepteren ze dat. Of ik zeg: ik vraag uw ID-bewijs omdat ik nieuw ben en u niet ken. Is belangrijk om te zeggen waarom men iets doet of een pv opstelt. Je moet je waar verkopen. Als ik een pv gemaakt heb, en ik heb uitgelegd waarom ik dat doe, dan zeggen ze nadien altijd 'bedankt'. Het is belangrijk dat je de boodschap goed overbrengt. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Sommige politie-interventies worden doormensen ervaren als ongeoorloofd en dit laten zij ook blijken. Soms wordt de politie door mensen als ronduit agressief ervaren.

De flikken houden ons dikwijls tegen, dan moeten we onze pas laten zien. Ze doen dat dikwijls, gewoon omdat ze niets anders te doen hebben. Of om ons te kloten. Ik heb het ook al dikwijls meegemaakt. Ik werd gecontroleerd, en moest mijn zakken leegmaken en mijn pas afgeven. De auto werd helemaal doorzocht. Voor drugs. Er zijn ook wel goede mensen bij, bij de flikken. De wijkagent, dat is een goeie. Er zijn veel klootzakken bij." (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

De politie kan ook agressief zijn! Dat is een probleem! Mijn broer van 17 die is onschuldig, hij heeft nooit iets uitgespookt. Hij werd willekeurig opgepakt door de politie in burger die de dader van een misdrijf niet kon vinden. Hij werd geslagen (geen sporen van) en bij zijn kraag over de grond gesleurd door de politie. De volgende dag werd hij opnieuw opgeroepen (convoqué) samen met mijn vader, naar het politiebureau. Maar ik begrijp ook wel dat de politie genoeg krijgt van de jongeren. (Int. 7, vrouw, allochtoon)

Een andere vrouw vertelde me dat haar zoon met een viertal vrienden naar de sporthal in Vilvoorde was getrokken. Ze woude er gaan sporten, maar wisten niet goed wat ze woude gaan doen, het was de eerste keer. Terwijl ze zo voor het prikbord staan, stopt er een combi en enkele agenten komen binnen met de woorden "wel, waar denk je dat je mee bezig bent?" Ze hadden namelijk een telefoontje gekregen dat er een samenscholing bezig was in de sporthal. De moeder was er niet over te spreken dat de politie zich zo gedroeg, ze vond het puur racisme. Dat is natuurlijk zo, maar je kunt zoiets niet bewijzen. De vrouw vond het ook erg omdat

haar zoon en zijn vrienden net géén overlast wouden geven, integendeel, ze wouden van de straat af. Zij wou wel stappen ondernemen hiertegen, maar wist niet goed hoe. Zij is dat toen gaan signaleren op het integratiecentrum. De antiracismewet is een lege doos. Erover praten is voor deze vrouwen een manier om het kwijt te kunnen. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Dat vind ik een beetje te ver gaan. Hoe noem je dat? Als je gewoon over straat loopt, dan... uw identiteitsbewijs afgeven. Zoals dat hier staat gaat dat zonder gesprek... dat kan niet. Dat ze u zo verplichten om uw identiteitskaart te laten zien. Daar moet een grondige reden voor zijn, een echt gegronde reden. Want het heeft iets officieels. Ik heb het ook een keer gehad, ik zat op straat en ik was op mijn vriendin aan het wachten. Ik zat op mijn rugzak voor een hotel, tegen de muur van het hotel aan. Er kwam politie, die vroeg mijn papieren. Dan gaan ze nagaan of je niets op je kerfstok hebt omdat je op straat zit. Zonder te vragen "wat doe je hier?" of zo... Dat geeft geen goed gevoel. Ik denk dat ze willen bereiken dat mensen het gevoel hebben dat zij echt wel weten wat hier gaande is, als er hier iemand zit die er anders niet zit dan hebben we het gezien, zoiets. Dat mensen het gevoel krijgen dat alles gecontroleerd moet worden omdat je van niets meer zeker kunt zijn. Maar ik denk dat dat een averechts effect heeft. (Int. 22, man, Brussel)

Sommige mensen hebben ook suggesties gegeven over hoe volgens hen het politieel functioneren kan verbeteren. Over het algemeen gaat het dan over opmerkingen in verband met het onthaal door de politie.

Ook bij de politie moeten er nog dingen veranderen. Ik hoor bvb van vrouwen dat ze aangifte moeten doen in het bijzijn van andere mensen die staan te wachten op hun beurt. Bij de politie wordt een vrouw met een hoofddoek nog te vaak als hysterisch en onmondig of dom beschouwd. Er zou bij de politie ook iemand moeten zijn die de taal spreekt, bij zware gevallen is dat noodzakelijk want taal kan een serieuze drempel zijn. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

De politie zou meer sociale aspecten van bepaalde problemen moeten kennen. Ze zouden meer informatie moeten geven, en ook bereikbaarder zijn. Ze moeten een telefoonnummer geven, de mensen niet zomaar achterlaten. Ze hebben ook een serieus probleem met hun imago: onvriendelijk en stoer. In Nederland is dat heel anders. De politie wordt hier als zeer repressief gezien, dat verhoogt de drempel om een aangifte te doen. Ze zouden de politie ook wat beginselen van slachtofferhulp moeten bijbrengen, want ik hoor dat de opvang van minderjarige slachtoffers soms te wensen overlaat. Ofwel moet er een betere samenwerking komen met diensten voor slachtofferhulp. Dat is belangrijk, want de politie is dikwijls de eerste die ingrijpt in een bepaalde situatie, dus dat kan heel bepalend zijn voor het verdere verloop. Maar ik kan ook wel begrijpen dat ze niet altijd tijd hebben. (Int. 21, man, allochtoon, hulpverlening)

Ik vertelde wat mij overkomen was, en ze vroegen mij om meer te vertellen. Toen ze hoorden dat de daders met drie waren, zeiden ze 'ha ja, maar dat is een overval met geweld', ik geloof toch dat ze die term gebruikten, het was in elk geval een andere categorie dan wat ze oorspronkelijk dachten. En dat leek de zaak te veranderen, en hij vroeg toen of ze mij met een wapen bedreigd hadden. Ik zei 'ja, met een mes, ik ben ook lichtjes gewond'. Dus dan moest ik weer eerst naar de dokter. Pas met het doktersattest kon het dossier in orde gemaakt worden. Ze zouden beter een foldertje geven met informatie over wat je best kan meebrengen naar de politie als je iets meegemaakt hebt. Alles bij elkaar ben ik daar een uur of tien mee bezig geweest met

die aangifte, verplaatsing naar de politie en doktersbezoek inbegrepen. (Int. 22, man, Brussel)

De vrouwen zouden naar de politie moeten gaan, maar dan zou er iets aan het onthaal moeten gedaan worden. Als je door een microfoon moet zeggen zodat iedereen het hoort dat je mishandeld bent en daarna moet je in een wachtkamer gaan wachten. Dat zou moeten veranderen. Ik weet niet hoe. Maar het is al erg genoeg als een vrouw naar de politie moet voor bescherming, maar dan dat hardop moeten zeggen. Die mannen moeten overtuigd worden dat die vrouw al genoeg heeft meegemaakt. Geloof die vrouw in godsnaam maar en onderzoek het daarna, maar als ze haar nog gaan uitlachen, dat is genoeg om nooit meer iets te zeggen. Ik zou niet graag gaan. Als je dan nog op een dorp gaat en ziet wie daar staat. Ik denk dat ik naar bilzen ga, aan de balie hier staat een jong meisje en verderop staan een deel mannen met iets anders bezig en dan maar hardop vertellen. Het moet ook discreet benaderd worden, hebben die mannen beroepsgeheim? Als in het ziekenhuis de politie komt voor een ongeval, vroeger kwamen ze zo binnen van wij zijn de mannen van de wet en komen ze het op een beleefde zachte manier vragen. Blijkbaar is er toch al iets verbeterd (Int. 30, vrouw, hulpverlening)

Naar de politie toe vind ik dat die meer oog moeten hebben voor geweld binnen de relatie. Ook als het niet zwaar strafrechtelijk geweld is. Ook oog hebben voor de kinderen als er een conflict is tussen man en vrouw. En ze laten de agressie straffeloos en die mens krijgt dan heel duidelijk de boodschap dat hij dat mag. (Int. 39, vrouw hulpverlening, Antwerpen)

Wat zou kunnen helpen is 's avonds controle doen zoals ze in Gent een paar keer hebben gedaan. Dat zouden ze regelmatig moeten doen. Er is geen preventie. In Amerika dat is het land van de cowboys zeggen ze, daar rijden ze niet harder dan 90 per uur, want dan staan ze langs je en heb je een boete.(Int. 44, man, slachtoffer)

We hoorden ook bij de respondenten dat ze de omstandigheden waarin de politie moet werken zijn niet optimaal vinden. Daarenboven ervaren politiemensen een druk vanuit de bevolking. Mensen kunnen ten aanzien van de politie verwachtingen hebben die niet gerealiseerd kunnen worden. In de volgende fragmenten laten respondenten blijken dat ze de moeilijke omstandigheden onderkennen waaronder de politie werkt.

Er zit structureel veel verkeerd bij de politie: ze worden financieel ondergewaardeerd, ze zitten met teveel werk en te veel administratie, er wordt veel geseponed, er is burn-out bij veel agenten, gevangnissen zitten overvol, te weinig snelrecht en alternatieve straffen,... Maar de politie is belangrijk en moet zijn job blijven doen! Ik vind dat ze hun interne kritieken en onvrede niet naar buiten moeten brengen. Dat verzwakt hun positie. De commissaris vertelt mij ook dat er maar weinig zijn die wijkagent willen zijn, en dat er agenten bang zijn. Daarvoor is begeleiding en supervisie op zijn plaats, niet het naar buiten gooien.

Bij een dispuut tussen twee zware jongens schiet de ene op de andere. De schutter is de volgende dag terug op vrije voeten, maar de auto van het slachtoffer staat nog bij de politie. Die laatste, zelf ook een zware jongen, kwam bij mij toen zijn ongerustheid uiten. Waar gaat dat naartoe? Iemand anders werd in het ziekenhuis geslagen omdat hij iemand durfde vragen om te stoppen met dealen voor het huis van zijn moeder. Het slachtoffer is weken in coma geweest, de dader is 2 à 3 weken gevlucht. Als ze iemand willen hebben dan gaan ze er toch achter! Nog een verhaal van twee vechtersbazen, een Marokkaan en een Turk: de een schiet de andere meerdere kogels in zijn lijf. Hij wordt naar het ziekenhuis gebracht en overleeft het. De politie pluist zijn dossier uit, en haalt hem uit het ziekenhuis en de gevangenis in,

waar hij in een ziekenboeg zou geplaatst worden die achteraf niet bleek te bestaan. Wanneer de dader vrijkomt zit hij nog in de gevangenis... Soms worden daders wel heel snel vrijgelaten. Aan slachtoffers en buurtbewoners geeft dat de indruk dat je nu al gewoon mag schieten op je vijanden. Het juridisch systeem, de procedures of wat dan ook ondermijnen het geloof in de politie volledig. (Int. 10, man, hulpverlening)

Vanuit het perspectief van de politie zijn het net die mensen die overlast veroorzaken. Of het waar is of niet, het wordt gezegd en de politie wordt geappelleerd die overlast in te dijken. De politie schat mannen met een bepaalde huidskleur makkelijk in als iemand die overlast veroorzaakt. (Int. 39, vrouw hulpverlening, Antwerpen)

Politiemensen geven aan dat mensen soms verwachtingen, die niet gerealiseerd kunnen worden, hebben ten aanzien van de politie. In het onderdeel gewijd aan uitspraken van mensen die werken bij de politie gaan we daar dieper op in. Verder wordt aangegeven dat de beeldvorming van mensen over de politie belangrijk is.

Mensen koesteren hele hoge verwachtingen tav de politie, nl pak mijn man op, en steek hem voor 3 jaar achter slot en grendel. Ik vraag mensen altijd: wat verwacht je? Dan zeg ik 'dit kan en dat kan, maar dat kan niet'.

Het subjectieve onveiligheidsgevoel van mensen speelt een belangrijke rol, nl rondhangende jongeren die kletsen en muziek spelen, is op zich geen probleem, maar het jaagt mensen op stang. De Marokkanen, die hebben nu eenmaal een straatcultuur. Men noemt het dan 'overlast', maar die jongeren hebben dan helemaal niets gedaan. De mensen zeggen dan: de politie doet niets!. Mensen zijn gewoon niet tolerant.

Zelf word ik ook wel eens met geweld geconfronteerd, nl. bij weerspannige personen, schermutselingen. Ik heb dan zelf geen geweld uitgelokt, wat dat is iets anders. Weerspannigheid lokt meestal ook agressie uit bij de politie. Wat ik nu doe: ik stel me altijd burgerlijke partij, nl. ik leg een klacht neer bij de gerechtelijke politie, en vraag om een schadevergoeding. Het gaat mij om het principe, want bepaalde dingen pik ik niet. Dat geld hoeft ik dan niet eens, want zijn dikwijls sukkelaars.

Zo heb ik meegemaakt dat ik buitenkwam met een collega en 2 allochtone jongeren rijden voorbij met de auto. Het raampje is open en ik hoor ze schelden op ons. Ik doe ze stoppen en vraag om hun papieren, en toen ik die naam zag, wist ik al dat ik uit mijn doppen moest kijken. Ik loop rond zijn auto en zie dat zijn voorruit kapot is en zijn banden helemaal kaal zijn. Ik zeg daar iets over en hij zegt dat die voorruit net kapot gegaan is. Ik zeg dat dat best kan zijn, maar die kale banden, dat 'ie daar iets aan moet doen. Die kerel begint me daar te schelden, en ramt van colère een deuk in zijn auto. Hij komt heel dicht bij me staan dreigen en me verrot schelden. Uiteindelijk zijn we heel koel en beleefd gebleven en heb ik hem beboet omwille van de kale banden en heb hem dat ook uitgelegd waarom dat niet kan. Die kerel is dan ingestapt en terug weggereden. Het was ook wel belangrijk dat we zo reageerden, want het was in het centrum er was een markt bezig en half HH stond erop te kijken. Hoe je dan reageert is heel belangrijk voor onze beeldvorming. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

2.4.3.4 Contact met de politie en sociaal stigma

Enkele mensen gaven ook aan dat ze het soms als negatief ervaren om met de politie in aanraking te komen, niet omwille van de politie zelf, maar door de manier waarop zij ervaren dat omstanders hen bekijken.

Als allochtone jongeren iets meemaken, gaan ze niet naar de politie, want die zal hen misschien de schuld geven. De politie is diegene die altijd de pas [ID-bewijs] vraagt en die ons beoordeelt. Voor kleine dingen gaat men niet naar de politie, wel als men gewond raakt of zoiets, of als men het zelf niet aankan. Anders gaat men liever voor een gevecht van man tot man ipv naar de politie te gaan. Onze problemen zijn onze problemen en die moeten we hier zelf oplossen, niet de politie vb als je fiets gepikt wordt, geef je die persoon een pak rammel en ga je je fiets teruggipken. Ook omwille van de sociale controle in de wijk: is een schande als de politie bij je thuis langskomt, ook als je niets gedaan hebt, vb moet nog een of ander ID-gegeven hebben. Is al alsof men iets gedaan heeft en schuldig is. Men denkt dan al dat de zoon iets gestolen heeft of zo. Er werken eigenlijk veel te weinig allochtone politie-agenten. Is een goed aanspreekpunt, in de eigen taal. Is een brug naar de ouders van de allochtone jongeren. De politie komt nu alleen tussen in conflictsituaties maar zou vb ook voorop kunnen komen rijden bij een marathon die doorgaat in de wijk. (Int. 21, man, allochtoon, hulpverlening)

Ik denk dat er ook een negatieve kant aan is, ik heb het zelf nooit meegemaakt, maar mijn auto is eens aan een dancing gestolen en toen heb ik ook de politie gebeld. En dan moet je die combi in en de manier waarop de mensen je dan bekijken, ook al heb je niks gedaan, kunnen ze je niks ten laste leggen. Je krijgt dadelijk een stempel. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Je denkt direct dat die persoon iets gedaan heeft. Als iemand in uniform je tegenhoudt, dan is dat direct zo stigmatiserend, terwijl het ook iemand kan zijn die net aangifte deed en aan wie de politie iets vergeten is te vragen. In 90% van de gevallen gaat het natuurlijk wel over een controle. In Brussel zijn het vaak migranten die ze controleren. In deze gemeente kennen ze hun pappenheimers wel en zijn het meestal dezelfde mensen die ze oppikken. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

2.4.3.5 Justitie

Er waren in de onderzoeksgroep minder commentaren over de justitie, want daar werd niet rechtstreeks naar gevraagd. De meeste opmerkingen werden geformuleerd naar aanleiding van mishandeling van vrouwen door een partner. Opvallend is wel de grote mate van onzekerheid die blijkt uit de opmerkingen over justitie.

Ze hebben hem gepakt, die het gedaan heeft. Ik ken hem niet. De verantwoordelijke van het jeugdhuis was in de buurt en die heeft de nummerplaat van de auto van die gasten opgeschreven. Anders zouden ze hem niet gevonden hebben. Ik weet niet waarom die gast dat gedaan heeft. Het komt binnenkort voor de rechtbank. Dat

meisje dat erbij was gaat getuigen. Ik weet niet wat er verder gaat gebeuren. Ik heb wel een advocaat. (Int. 1, 9 jonge mannen, allochtoon)

Ik ken verschillende vrouwen in Schaarbeek die zeer jong getrouwd zijn en die slachtoffer zijn geworden van fysiek, seksueel, psychisch of moreel geweld. Meestal gebeurt er niets mee, toch zeker geen klacht indienen. Wat wel gebeurt is dat vrouwen huiselijk geweld ontvluchten, door weg te gaan of te verhuizen. Er zijn er ook die scheiden, maar vaak sleept dat aan door de complexe wetgeving en situaties. Een vrouw die in Marokko getrouwd is en in België scheidt, blijft voor de Marokkaanse wet toch getrouwd bvb. Dat langdurig verloop van de scheiding weegt dan nog eens extra op de moeilijke situatie. Ik ken geen enkele allochtone vrouw die aangifte deed van huiselijk geweld. (Int. 11, vrouw, Brussel, hulpverlening)

De beste reactie is, als de dader de echtgenoot is: scheiding, politie en dokter erbij halen, naar de rechter gaan. Als het iemand anders is: klacht indienen en naar het hospitaal gaan voor vaststelling van de bewijzen. (Int. 18, vrouw, allochtoon, Brussel)

Als een vrouw echt wil scheiden omwille van geweld, dan moet ze dit aangeven aan de advocaat, maar die zegt dan vaak dat er niet genoeg bewijslast is: drie aanklachten en twee doktersattesten is niet genoeg, het moet een lijvig dossier zijn. Voor vrouwen is dat heel erg als ze niet genoeg bewijsmateriaal hebben. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Bvb. Ik leg altijd uit vrederechter, dat daar het woord vrede in zit. Er is ook nog altijd de mythe in België, dat als ik eerst wegga, dan ben ik mijn kinderen kwijt. Wij zeggen altijd neem ze mee, maar dat gaat niet natuurlijk niet altijd. Er is een advocaat vrijwilligster bij pandora en die zegt: een probleem is dat de dagprijs van een vluchthuis veel te hoog is. 900 frank per volwassen persoon, pak de kinderen de helft. Ik zeg niet dat dat gratis moet, maar dat zou hen ook niet mogen stoppen om de stap te zetten. (Int. 36, vrouw, hulpverlening)

Een andere keer was er een man die ons niet doorliet met de auto. We waren kleren gaan halen. Elke keer als ik met een vrouw naar de rechtbank ga, dan zitten zij met veel angst en die brengen ze een stuk over op ons. Ze verwachten een stuk bescherming van ons. (Int. 46, vrouw, hulpverlening)

Men zou een aangifte kunnen doen, hoewel ik de ervaring heb dat dergelijke zaken snel geseponneerd worden op het parket en in de schuif belanden, want het zijn geen prioritaire zaken. Er is eigenlijk geen antwoord of geen hulp voor datgene wat hen overkomen is.

Als die persoon zich echt geïntimideerd voelt, kan die ermee naar de politie gaan, maar dat zal voor veel personen op een negatief antwoord stoten, tenminste als je de identiteit van die persoon niet kent. De politie weet dat zoiets op het parket geseponneerd wordt. Komt terecht in het vakje onderaan. Niet dat ze het probleem niet au sérieux nemen, maar het parket moet prioriteiten stellen. Dat is heel begrijpbaar. Is kleinere criminaliteit, en daar gaat minder aandacht naar uit. (Int. 57, man, hulpverlening)

Bovendien als je toch klacht indient... 80 à 90 procent van de dossiers worden geseponneerd bij gebrek aan bewijs. Je kan dat natuurlijk nooit bewijzen; er zijn geen getuigen, het gebeurt binnenskamers, je moet er al een fysisch letsel aan overhouden en het bewijs dat dat fysisch letsel daarvan zou kunnen zijn. (Int. 66, vrouw, Antwerpen, slachtoffer)

Ik ben heel gelovig. Ik ben naar de deken van het dorp gegaan. Hij zei dat ik daarmee moest stoppen. Hij zei dat ik daar misbruikt werd. Toen ik terugging, kon ik niet binnen. Ik bel naar haar: ik spreek een boodschap in. Ik bel naar hem: 't was een secretaresse. Bleef nog bij de buur zitten. Toen ik wilde betaald worden, zei hij: ik

moet u niet onderhouden. Ik verloor mijn werk, ik kon niet gaan stempelen, naar OCMW gegaan, naar het Vrederecht. De advocaat was geen pro deo maar dat wist ik niet. Brief geschreven. OCMW heeft geholpen om te schrijven. Ik was er niet eens ingeschreven. Van het proces hoor ik niets, al twee jaar bezig, hij wordt beschermd. (Int. 68, vrouw, slachtoffer)

2.4.4 POLITIONELE EN JUSTITIËLE INTERVENTIE BIJ GEWELD: INFORMATIE EN OPVATTINGEN VAN MENSEN WERKEND BIJ DE POLITIE OF BIJ JUSTITIE.¹

De informatie in dit onderdeel is gebaseerd op 8 kwalitatieve interviews die afgenomen werden van mensen werkzaam bij de politie en bij justitie (het parket). Eén van de interviews was een dubbelinterview, waardoor uiteindelijk 9 verschillende mensen bevroegd werden. De personen die aan het onderzoek meewerkten vervullen verschillende taken in verschillende settings:

politie - recherche

politie - stagiaire maatschappelijk assistent verantwoordelijk voor slachtofferopvang

politie - recherche

politie - interventie

politie - sociale dienst, jeugddienst, slachtofferopvang

politie - tweede in rang in kleine gemeente

politie - bijzondere jeugdbijstand: bemiddelaar bij het ondersteuningsteam voor allochtonen

politie - preventiedienst

justitie - parketmagistraat: lokale criminaliteit (omvat alles van het strafrecht en de inbreuken op de wetgeving verdovende middelen, voor zover ze niet gekoppeld zijn aan georganiseerde criminaliteit)

In dit onderdeel komen verschillende onderwerpen aan bod. Eerst wordt beschreven welke opvattingen de politie heeft over wat al en niet tot hun taken behoort en welke frustraties er bij de politie leven ten aanzien van hun taken. Vervolgens worden de opvattingen beschreven over al of niet aangifte doen en hoe de politie reageert op aangiften en op slachtoffers. Daarna beschrijven we hoe de politie omgaat met geweld: wanneer voelen politiemensen zich bedreigd en wanneer gebruiken ze zelf geweld. Tenslotte volgt een weergave van de uitspraken met betrekking tot de taken

¹ Dit onderdeel werd geschreven door I. Hens

van het parket en de richtlijnen over de seponering. Wegens het geringe aantal respondenten wordt er geen interviewnummering weergegeven, ten einde de anonimiteit van de gesprekspartners te beschermen.

2.4.4.1 Opvattingen over de eigen taak bij de politie

Er leven verschillende opvattingen over wat de taak van de politie moet zijn en wat ze inhoudt. De opvattingen hierover hangen duidelijk samen met de eigen taak bij de politie. De taak van de politie wordt als veel ruimer ervaren, dan enkel als een soort van repressie en afschrikking, zoals die vaak door de bevolking gezien wordt. Bij de politie leeft de overtuiging dat ze in de bevolking vooral met repressie geassocieerd worden:

Iemand stelde:

"Ze hebben ook een serieus probleem met hun imago: onvriendelijk en stoer. In Nederland is dat heel anders. De politie wordt hier als zeer repressief gezien, dat verhoogt de drempel om een aangifte te doen,..."

Hieronder volgt een lijst met elementen die tot de taak van de politie gerekend worden:

de politie als eerste hulpverlener en eerste aanspreekpunt

"De rol van de politie is belangrijk want zij zijn vaak de eerste hulpverlener die tussenkomt. Soms hypothekeert dat de verdere werking met de jongere, bvb als de politie brutaal optreedt tegen een weggelopen jongere dan is het vertrouwen beschadigd. Alle volgende hulpverleners zullen door de jongere met wantrouwen bekeken worden. Ik spreek dan over de gewone politiepatrouilles, niet over de sociale dienst van de jeugdbrigade bvb, die is veel beter."

[als je geweld meegemaakt hebt] "Je kan best naar de politie gaan. Je kan ook naar een psycholoog gaan om je te laten ondersteunen, maar mensen moeten ook het gevoel hebben dat er iets gebeurt. Dan denk je direct aan de politie. De politie is het eerste aanspreekpunt. "

"Als we in het perfecte België zouden wonen, zou de politie op straat aanwezig zijn om er tussen te komen." [over handgemeen op straat]

"Een positief element is dan weer dat ze er meestal zijn wanneer ze er moeten zijn meestal toch..."

de politie als bemiddelaar en doorverwijzer

Hier wordt gewezen op de bemiddelende rol die de politie kan spelen bij problemen, bij conflicten tussen volwassenen, maar ook tussen ouders en jongeren of bij vermoedens van kindermishandeling, maar ook naar de rol die ze kunnen spelen m.b.t. andere hulpverleners.

"Wij proberen steeds bemiddelend op te treden, en door te verwijzen naar specifieke hulpverleningsinstanties."

Als je soms (buurt)problemen analyseert, stel je soms voor om gewoon eerst naar de bureaus te gaan en te praten. Ik probeer constructief raad te geven.

"Soms mensen die uit huis gezet worden (vb. door ouders), de goederen blijven in dat huis. Is eigenlijk ook diefstal, want die persoon had bewijzen dat een heel aantal spullen van haar waren. Ik bemiddel in zo'n zaken."

"Als het een vete is, kunnen ze het beter onderling regelen of als het 2 bekenden zijn, kunnen ze wel eventueel bemiddelen met de wijkagent."

de politie als opvang van slachtoffers

De politie moet goed bereikbaar zijn, slachtoffers hulp aanbieden, en dit op een goede manier volgens de beginselen van slachtofferhulp. Ze moeten er een gesprek mee hebben en er liefst zelf naar toe bellen en een afspraak maken. Ze moeten goede informatie geven. Ze moeten samenwerken met diensten slachtofferhulp. Ze moeten elk probleem serieus nemen, aangeven wat mensen kunnen verwachten en wat niet, uitleg geven over de stand van zaken van het dossier.

Van hieruit wordt ook gewezen op de rol van de politie als informatieverstrekker en als doorverwijzer naar andere instanties

"Ze zouden de politie ook wat beginselen van slachtofferhulp moeten bijbrengen, want ik hoor dat de opvang van minderjarige slachtoffers soms te wensen overlaat. Ofwel moet er een betere samenwerking komen met diensten voor slachtofferhulp."

"Er wordt sowieso slachtoffer'hulp aangeboden bij mensen die een inbraak in hun woning meemaken. Ze worden dan per brief uitgenodigd voor een gesprek. Ze moeten ons dan bellen om een afspraak te maken en dan komen wij aan huis. Als het om een zwaarder delict gaat, dan gaan wij automatisch langs en verwijzen we door naar de dienst slachtoffer'hulp.."

"Je moet aangifte doen bij bepaalde personen bij de politie. Bij agenten die de kunst verstaan je het gevoel te geven dat er iets zal gebeuren, dat je probleem heel erg belangrijk is. Het gevoel geven dat het ernstig is. Ieders probleem is het belangrijkste en wordt au sérieux genomen. Het is ook belangrijk om feedback te geven in een dossier..."

de politie als meldpunt in de relatie met 'slachtoffers' en als 'relais' naar het parket.

Er wordt door de politiemensen een onderscheid gemaakt tussen meldingen en aangiftes. Soms spreekt men ook van klachten en verklaringen. Deze komen allemaal bij de politie terecht. Het is voor de onderzoekers niet duidelijk of men steeds een PV (proces-verbaal) opstelt en wat daarin komt. Wat er dan met zo'n PV gebeurt is ook niet altijd duidelijk. Sommige PV's (PVR) komen pas 'maandelijks' als lijst op het parket terecht, andere worden afgehandeld door de politie zelf (APA) en dan heb je nog de gewone PV's, die automatisch bij het parket komen.

"Ik heb daarom maar zelf een document opgesteld voor slachtoffers van partnergeweld. Meestal doet men een melding, geen aangifte".

"Het melden en geen aangifte doen is toch wel een probleem, hoewel we ook bij zo'n melding verplicht zijn om een PV op te stellen. Typisch is dat ze een paar dagen nadien terugkomen en hun verklaring terug willen intrekken... "

Uit het interview met de parketmagistraat blijkt dat er verschillende vormen van proces verbaal bestaan . Niet alle PV's worden verder onderzocht door het parket. Van degene die bij het parket komen, worden er ook veel geseponeerd. (zie verder)

Het PVR:

"We hebben het systeem van verbalisatie van PVR: proces verbaal verkorte registratie. Bvb bij een inbraak in een voertuig met een onbekende dader, waar wel zaken gestolen zijn, vragen wij aan politie dat in PVR te doen. We zeggen dan: bewaar al die gegevens bij jullie, geef ons wel maandelijks een lijst van zaken die jullie in PVR hebben opgemaakt. "

DE APA:

"Die zaken die in APA (Autonome Politie Afhandeling) kunnen gebeuren. Vroeger signaleerde de politie ons een feit met de betrokken personen errond via PV, en zegden zij bvb het lijkt aangewezen om die persoon en die persoon te vorderen, of om die en die onderzoeksopdracht nog te doen. Wij lazen dat na, wij gaven een opdracht aan de politie. Nu zeggen we dat dit zinloos is. De politie voert nu in bepaalde eenvoudige zaken het onderzoek en deelt ons een dossier mee dat af is. Als er twijfels zijn bij de politie of dit via APA moet, dan is er een telefonisch overleg en op die basis wordt er dan beslist om het ofwel via APA ofwel via een gewoon PV te doen."

Het gewone PV:

"Een gewoon PV is dus nog altijd dat de politie het PV opstelt en het ons meedeelt, waarop wij dan verdere richting geven naar het verdere onderzoek toe. Dat zal dus altijd het geval zijn bij aanhoudingen waar er personen gearresteerd zijn en na contactname met ons ook gearresteerd blijven. En die de facto hier met de boeien worden binnengebracht. Dat zal ook altijd gebeuren inzake verdwijningen. Dat zal ook altijd gebeuren in zaken waarbij een lijk is, of waarbij er zeer ernstig gekwetsten zijn. Dit is niet limitatief, maar om een beetje te schetsen waarover we spreken."

de politie als preventie

Bvb in zijn rol als bemiddelaar, om escalatie te voorkomen; als signalisator van problemen (bvb via de aangiftes); rol in de veiligheidsraden (zie verder). Er wordt gesignaleerd dat hier onvoldoende middelen voor zijn. (interview preventiewerker).

"Je kan [als politie] niets preventief ondernemen als men geen aangifte doet, vb. als er iets gebeurt in een wijk en er is geen melding, dan kan er ook niets gebeuren vb. patrouilles inrichten ofzo, want 'er gebeurt niets'. Het moet trouwens ook voor de verzekering."

de politie als opvoeder en straffer, als repressief optreder.

"Als het gaat over gratuit geweld vb op basis van een sociaal verschil of de betere kleren die die andere aanheeft, dan moet de politie hem een lesje leren. "

"Dat waren 2 drugsverslaafden die hun kind verwaarloosden en ik heb dat kind laten weghalen en laten plaatsen bij de grootmoeder."

de politie als eerste onderzoeker

De politie kan onderzoeksdaden stellen voor zover zij de grondwettelijke rechten die de burgers gewaarborgd zijn niet schendt. In alle andere gevallen is er een onderzoeksrechter nodig. (interview parketmagistraat)

De politie als vrijheidsbenemer

Op basis van het interview met de parketmagistraat heb ik volgende elementen kunnen vaststellen.

In het geval van een betrapping op heterdaad door burgers die de dader in kwestie 'vasthouden' en dit onmiddellijk doorgeven aan de politie of door de politie, is er sprake van een vrijheidsbenemende maatregel. De inspecteur van politie moet dit melden aan de officier van gerechtelijke politie en deze kan dan overgaan tot arrestatie. Deze arrestatie moet bevestigd worden door de Procureur des Konings (PdK). Wat erg belangrijk is: dat iemand die aangehouden is binnen de 24 uur voor zijn rechter moet verschijnen.

In de andere gevallen kan de politie niet overgaan tot arrestatie en enkel een vrijheidsbenemende maatregel treffen en geen arrestatie. De arrestatie kan dan enkel gebeuren door de procureur des konings of de onderzoeksrechter (als hij al belast is met het onderzoek), en deze behoren bij 'justitie'. De aanhouding/arrestatie door één van hen en de betekening (dwz de officiële in kennis stelling) aan de aangehoudenen moet gebeuren binnen de 24 uur na

het begin van de vrijheidsbeneming. Dan heeft de onderzoeksrechter 5 dagen om autonoom te beslissen wat hij doet.

"Er kan een vrijheidsbeneming van een persoon gebeuren de facto wanneer er een op heterdaad betrapping zou zijn door burgers zelf. Dus dat een verdachte wordt betrapt denk maar aan verschillende winkeldiefstallen, privé-detective enz. - en dus dat eigenlijk de persoon daar weerhouden wordt door burgers... Ja, dat kan, als er nu een incident op straat is. De ene knalt de andere neer en er is een moedige burger die de dader weerhoudt, dan zitten we op dat ogenblik al met een vrijheidsbeneming in het licht van de wet voorlopige hechtenis, waar dan ook aangenomen wordt dat onmiddellijk politie verwittigd wordt, agenten van politie (in de nieuwe politiestructuur zijn dat inspecteurs van politie) die de bewarende maatregel overnemen. Op dat ogenblik is er nog altijd sprake van vrijheidsbenemende maatregel en het is pas en in het voorbeeld dat ik schets zitten we nog altijd in een heterdaad situatie - het is de inspecteur van politie die het incident moet melden aan zijn OGP (de officier van gerechtelijke politie)."

Er zijn ook opvattingen over wat niet tot de taken van de politie behoort. Iemand vindt dat de politie niet moet ingrijpen bij pesten op school, of bij geweld door de ouders. Dit wordt gezien als een verantwoordelijkheid van de directie en van de leerkrachten.

Iemand anders vindt dat mensen bij licht geweld, psychisch geweld, afhankelijk van (fysische) gevolgen beter niet de politie inroepen, maar naar een meldpunt gaan of in begeleiding gaan.

"Als het psychisch geweld is, dan kan het mensen heel erg ver drijven, tot zelfmoord. Dan kan je beter in begeleiding gaan, want er zijn daarvoor meer meldpunten dan de politie. Men moet hulp zoeken. Mensen die psychisch geweld meemaken, komen niet vaak bij de politie terecht, maar proberen het zelf te verwerken. Zo zijn er nu bv meldpunten voor pesten op het werk en voor pesten op school. Mensen beginnen nu die kanalen te kennen en maken er gebruik van. Als je geslagen wordt enzo, dan mag je ermee naar de politie. Is afhankelijk van de gevolgen of men naar de politie gaat of een meldpunt contacteert. Maar als het over een abnormale toestand gaat, moet je ermee verdergaan. De maatschappij moet voorzien zijn van meldpunten voor ouderen en kinderen. Is een makkelijkere stap dan de politie."

2.4.4.2 Welke frustraties leven er bij de politie?

Uiteindelijk is de grote frustratie bij de politiediensten dat zij vaak weinig kunnen doen. We kunnen een gevoel van machteloosheid detecteren zowel naar het slachtoffer toe, als naar justitie, overheid en meer algemeen de maatschappij toe, zelfs ook naar de daders toe. Er leeft een gevoel van tussen 2 vuren te zitten. Men voelt zich bovendien op één hoop gegooid met het ganse systeem van rechtspraak. Bovendien is er ook te weinig preventie mogelijk.

1. tegenover justitie en overheid:

seponeringen omwille van zaken die niet prioritair zijn

justitie grijpt niet snel genoeg in

het duurt te lang voor misdrijven gestraft worden

te snel daders vrijlaten, uitgesproken strafmaat moet uitgezeten worden...

meer opbouwend werk vereist in de gevangenissen

behandeling van slachtoffers in het proces van rechtspraak waardoor ze geen tweede keer klacht zullen neerleggen...

slachtoffers krijgen de schuld in onze maatschappij, slachtoffers worden een tweede keer slachtoffer.

de overheid is te laks

"De mensen denken dat wij het gerecht zijn. Ze kunnen geen onderscheid maken tussen voorhechtenis en effectieve straf, en snappen soms niet waarom iemand dan weer snel rondloopt. Het gerecht werkt wel, maar wegens plaatsgebrek in de gevangenissen, worden ze losgelaten, terwijl ze eigenlijk in de cel thuishoren."

"De politie grijpt in, er wordt een proces verbaal opgesteld, en dikwijls volgens er heel veel PV's voor justitie ingrijpt. Dat is de grote frustratie van de politiediensten de laatste jaren. Men staat tussen 2 vuren: de slachtoffers die hulp willen en het zelf niet kunnen oplossen, en uiteindelijk wij die niets doen. We zijn met handen en voeten aan het systeem gebonden. De mensen komen dan met hun frustraties terug bij ons. Ze duwen ons kabaske vol. De politieke overheid is heel laks. Alles wordt afgevoerd, vb. gevangenissen dateren van de tijd van Napoleon. Ze zijn nooit uitgebreid, alleen verkleind, nl. voor een fitnesszaal enz... De bevolking is ondertussen serieus toegenomen. België is zo'n typisch land van 'laat maar doen'. Als ze worden opgesloten, moet de overheid ervoor opdraaien. Als ze rondlopen, dan draait de maatschappij er voor op: jij, ik, iedereen heeft er last van. Anders kost het geld aan de staat. Opsluiten is ook niet noodzakelijk dé oplossing, maar men zou zich aan de strafmaat moeten houden die de rechter heeft uitgesproken. De effectieve strafmaat uitzetten. Nu klopt het niet. Het is de rechter tenslotte die oordeelt. In de gevangenis is wel heel opbouwend werk vereist. Dat moet uitgewerkt worden. De overheid is dat verplicht aan haar bevolking. Is nu niet rechtvaardig. "

"W zijn geëvolueerd in negatieve zin, nl. dat het slachtoffer op de vingers getikt wordt dat men niet meer gedaan heeft, nl. allerlei voorzorgen nemen. Iedereen moet met z'n handen afblijven van wat niet van hem is. Men zegt: je lokt het uit. Is hetzelfde als met een mooi meisje, alsof ze het uitlokt als ze aantrekkelijk gekleed is. Alles wordt tegenwoordig omgedraaid, vb. alarminstallatie als norm. "

"De mensen gaan minder naar de politie, want de overheid is te laks geworden. Ons systeem is uitgehold. De Witte Mars is daar een symptoom van geweest. Het is goed dat er iets losgekomen is, maar men heeft er geen lessen uit getrokken. In het verkeer

gebeurt er iets, want dat brengt de overheid op, maar slachtoffers van verkeersmisdrijven worden er niet beter van. De reactie op een melding is twee keer erger dan het eigenlijke feit. Slachtoffers worden dubbel aangepakt. Als de reactie van de overheid in verhouding stond met wat men heeft meegemaakt, dan gebeurde er minder (geweld). Alles blijft ook aanslepen. Er is een directe reactie vereist, i.p.v. 2 jaar later. Dat is niet logisch. De jeugd voelt zich niet bestraft door de politie, ze hebben geen respect voor ons. Het begon weg te vallen toen de leerkrachten en de dokters met de voornaam werden aangesproken. Daar zitten we fout. Mensen zijn daarenboven ook niet meer verdraagzaam. "

2. tegenover de slachtoffers:

Men heeft ook gevoelens van frustratie naar de slachtoffers toe, in de zin van dat slachtoffers zelf onvoldoende doen: dat ze geen klacht neerleggen, klachten terug willen intrekken, onvoldoende bewijzen verzamelen...waardoor de politiediensten ook het gevoel hebben dat er iets moet gebeuren, maar dat ze weinig kunnen doen.

3. in de relatie met de bevolking

Voelen zich door de bevolking op één hoop gegooid met het gehele systeem van rechtspraak en vervolging; voelen zich de zondebok.

Men voelt zich overvraagd: mensen zijn niet tolerant, noemen te veel dingen 'overlast' en verwijten dan de politie dat ze niets doet.

"Mensen koesteren hele hoge verwachtingen tav de politie, nl. pak mijn man op, en steek hem voor 3 jaar achter slot en grendel. Ik vraag mensen altijd: wat verwacht je? Dan zeg ik 'dit kan en dat kan, maar dat kan niet'."

"Men noemt het dan 'overlast', maar die jongeren hebben dan helemaal niets gedaan. De mensen zeggen dan: de politie doet niets!. Mensen zijn gewoon niet tolerant. Hetzelfde met burenrudies. Mensen zijn niet meer sociaal, zijn individualistisch en hebben teveel tijd."

"Als ieder licht handgemeen wordt aangegeven bij de politie, dan is onze maatschappij niet meer leefbaar, dan kan iedereen iedere dag naar de politie stappen, met die onverdraagzaamheid van tegenwoordig. Iedereen is heel gestresseerd en we zitten continu op elkaars kap, want we leven geografisch gezien ook heel dicht op elkaar. Heel ons leven wordt beheerst door invloeden van overal."

4. tegenover het klimaat in onze maatschappij

"Er zijn tegenwoordig geen grenzen meer. Er is geen respect. Vroeger sprak men mekaar aan met u en nu is het alleen nog maar gij. Zoals leerlingen de voornaam van hun leraar gebruiken. Mijn baas heeft met mij gestudeerd, maar ik zal hem nooit met de voornaam noemen."

2.4.4.3 **Opvattingen over waarom en wanneer mensen naar de politie moeten gaan en wat mensen tegenhoudt.**

Hierin bespreken we:de vormen van geweld waarvoor men wel of niet naar de politie zou gaan, de motieven om wel of niet aangifte te doen en de reactie van de politie op de slachtoffers.

Iemand zegde:

"Alles wat niet door de beugel kan, waar het gezond verstand van zegt 'daar moet ik mee naar de politie gaan'."

Op vandalisme was er slechts één reactie waarbij men vond dat men dit moest melden.

Wat 'intrafamiliaal geweld' betrof, vond men over het algemeen het meenemen van kinderen aan het oor geen probleem, als dit niet de normale behandeling van het kind was, of als er geen fysieke letsels werden aan overgehouden. Maar wat het slaan betreft:

"sommige kinderen hebben het verdiend; een beetje slaan mag wel."

Als vrouwen door hun man mishandeld worden (klappen krijgen), moeten ze naar de politie en zelfs het huis uit. Als je begrijpende politieagenten hebt, kan je als vrouw zelfs serieus genomen worden als je je onveilig voelt bij een dronken echtgenoot.

Bij een handgemeen tussen 2 mannen, hangt het ervan af.

- als ze elkaar kennen, niet naar politie
- niet voor elk licht handgemeen naar politie

"Als hij aangevallen wordt, wel naar de politie gaan. Als het een vete is, kunnen ze het beter onderling regelen of als het 2 bekenden zijn, kunnen ze wel eventueel bemiddelen met de wijkagent. Als ieder licht handgemeen wordt aangegeven bij de politie, dan is onze maatschappij niet meer leefbaar, dan kan iedereen iedere dag naar de politie stappen, met die onverdraagzaamheid van tegenwoordig. Iedereen is heel gestresseerd en we zitten continu op elkaars kap"

Bij tassenroof vindt iemand dat men aangifte kan doen, maar dat dat toch geen gevolg had.

Iemand anders zei dat het wel moest omwille van belangrijke documenten en GSM bvb.

Ook 'diefstal' in het algemeen en zelfs intentie tot diefstal werden ook gezien als reden om aangifte te doen.

Bij seksueel geweld hangt het er voor sommigen van af of het éénmalig is,

hoe ver het gaat,

of iemand zich echt geïntimideerd voelt,

of waar de 'vrouw' de andere kan stoppen.

Voor anderen moet er altijd aangifte gebeuren, zelfs als de kosten hoger liggen dan de opbrengst, omdat er anders niets aan kan gedaan worden.

Voor nog anderen kan het, maar is het een persoonlijke keuze van de 'vrouw' in kwestie (uit principe, uit zelfrespect of volgens haar geweten).

"Is een gewetensvraag of die vrouw ermee naar de politie moet. Als ik de denkpiste van justitie volg, dan zeg ik ja, want het gaat over schuld of onschuld van de dader. Is een zedenmisdrijf met grote maatschappelijke kenbaarheid en waarvoor speciale instanties bestaan, als alternatief om in de openbaarheid te gooien bij justitie om er een rechtszaak van te maken. Als ze seponeren krijgt het slachtoffer nog een tweede koude douche, want je hoopt op straf. Is een persoonlijke keuze van het slachtoffer of men naar andere instanties gaat. Is afhankelijk van geval tot geval. Als er een melding is, en hij is niet aan zijn proefstuk toe, dan zou het helpen om hem te achterhalen. Is balanceren op een slappe koord."

Van seksueel geweld tegenover mannen zijn geen aangiften, hoewel het volgens sommigen wel gebeurt.

Er wordt gewezen op alle moeilijkheden die het slachtoffer gaat ondervinden en die in het geval van mannen nog erger zijn.

Bij bedreiging moet je naar de politie gaan als je denkt dat de dreiging uitgevoerd gaat voeren. Bij stalking moet je aangifte doen.

Op de vraag of men aangifte moet doen van geweld bij de politie, wordt aangeraden het onder bekenden in der minne te regelen. Of men zegt: ga naar de politie en ga ook in begeleiding. Bij geweld kan je je ook burgerlijke partij stellen en een schadevergoeding vragen, al is het maar om het principe.

Behalve de aard van het geweld worden nog andere motieven vermeld waarom mensen wel of niet aangifte doen. Volgende opvattingen over waarom mensen naar de politie moeten zijn aan bod gekomen:

- als je geen aangifte doet, kan er ook niets aan gedaan worden.

"Je moet altijd aangifte doen. [over seksueel geweld] Het is heel ambetant en het kost meer dan het je opbrengt, maar als je het niet aankaart, kan er ook niets aan gedaan worden. Hetzelfde met vandalisme en aangifte doen. De mensen moeten gesensibiliseerd."

"Je kan [als politie] niets preventief ondernemen als men geen aangifte doet, vb. als er iets gebeurt in een wijk en er is geen melding, dan kan er ook niets gebeuren vb. patrouilles inrichten ofzo, want 'er gebeurt niets'. Het moet trouwens ook voor de verzekering."

- aangifte leidt tot een juister beeld van de criminaliteitscijfers, maar anderzijds lijkt het er misschien op dat de politie niet veel doet.
- aangiftes kunnen helpen om daders te achterhalen
- aangiftes kunnen helpen linken te leggen tussen feiten
- maar aangifte doen kan moeilijk zijn, omdat de slachtoffers een moeilijke weg voor de boeg hebben
- als er geen aangifte gedaan wordt, kan er ook geen preventiebeleid zijn
- uit principe

"Wat ik nu doe: ik stel me altijd burgerlijke partij, nl. ik leg een klacht neer bij de gerechtelijke politie, en vraag om een schadevergoeding. Het gaat mij om het principe, want bepaalde dingen pik ik niet. Dat geld hoeft ik dan niet eens, want het zijn dikwijls sukkelaars. "

- voor het slachtoffer zelf, uit zelfrespect

Maar het is een moeilijke zaak.

Men ervaart het als een zeer moeilijke weg voor het slachtoffer. Dit is uiteraard ook afhankelijk van de aard van wat het slachtoffer ondergaan heeft en wie het slachtoffer is.

- redenen die de politie ziet waarom mensen geen aangifte doen:

omdat de dader weet wie hen heeft aangegeven en ze schrik hebben voor represailles

"Je moet er ook rekening mee houden dat mensen die opgepakt zijn recht hebben op inzage in het dossier en daar staat naam en adres in van diegene die hen heeft aangegeven. Daardoor daalt de aangiftebereidheid enorm. Mensen zijn bang voor represailles."

omdat ze schrik hebben niet au sérieux genomen te worden (vb man die verkracht is)

omdat mensen zich realiseren dat het een moeilijke weg is (vooral bij seksueel geweld)

de politie wordt gezien als repressief

- hoe reageert men bij de politie op aangiften en slachtoffers:

sommige klachten worden weinig au sérieux genomen, soms ook omdat men vindt dat men er niets aan kan doen.

het hangt af van bij welke agent de klacht terecht komt: sommigen nemen alles serieus, anderen niet. Sommigen geven de boodschap dat het goed is dat men aangifte komt doen, zelfs al gaat het om iets éénmaligs en om lichte vormen van geweld.

"Je moet aangifte doen bij bepaalde personen bij de politie. Bij agenten die de kunst verstaan je het gevoel te geven dat er iets zal gebeuren, dat je probleem heel erg belangrijk is. Het gevoel geven dat het ernstig is. Ieders probleem is het belangrijkste en wordt au sérieux genomen. Het is ook belangrijk om feedback te geven in een dossier over wat er gebeurd is, vb. m.b.t. een inbraak ofzo of gewoon aangeven dat er niets kan gebeuren, maar dan wel om die en om die reden, of er is al dit en dat op die manier gebeurd. "

het hangt er van af hoe het slachtoffer binnenkomt.

"Onder normale omstandigheden wordt zo iemand au sérieux genomen. Die 1 % misschien niet. Is afhankelijk van de manier waarop ze binnenkomen. Er zijn er die wenen en anderen lachen. Maar soms klopt het niet. "

negatieve reactie bij politie hangt samen met wat er verder met de klacht gebeurt: verwacht men seponering bij het parket (bvb omdat de dader onbekend is, of omdat er onvoldoende bewijzen zijn), of is het geen prioriteit bij het parket (kleinere criminaliteit) of klachten serieus worden behandeld hangt ook samen met hoe de 'specialist slachtofferopvang' ermee omgaat.

"De politie is het eerste aanspreekpunt. Afhankelijk van wat je meegemaakt hebt, word je meer of minder au sérieux genomen. Zo wordt GSM-stalking ondertussen wel au sérieux genomen. Zo was er ook een vrouw die zich onveilig voelde als haar echtgenoot dronken is. Ik heb ze au sérieux genomen en nu gebeurt dat ook door de politie."

slachtoffers worden op de vingers getikt:

"het slachtoffer wordt op de vingers getikt dat men niet meer gedaan heeft, nl. allerlei voorzorgen nemen."

stalking is een moeilijk probleem:

"Daar wordt niet van de eerste keer onmiddellijk gevolg aan gegeven door de politie, hoewel het ervan afhangt wat het is."

men vindt dat de politie slachtoffers moet helpen, hen de weg moet wijzen, juiste en duidelijke informatie moet geven. Soms is er onmiddellijke doorverwijzing naar slachtofferonthaal.

- andere optie voor slachtoffers:

Als er strafrechtelijk niet vervolgd wordt, zou men zich burgerlijke partij kunnen stellen en een schadevergoeding vragen (zowel materieel als moreel).

Als er strafrechtelijk vervolgd wordt, wordt er rekening gehouden met de opgelopen schade door het slachtoffer en moet die vergoed worden. Slachtoffers zouden daarnaast ook een morele schadevergoeding kunnen vragen voor het leed dat hen is aangedaan. Maar dat gebeurt bijna niet.

2.4.4.4 Ondervinden en gebruiken van geweld door de politie

De interventiepolitie komt natuurlijk rechtstreeks in contact met situaties waar geweld zich voordoet en hier voelt men zich dan wel eens door bedreigd. Vooral jongeren, en zeker als ze in groep zijn en 'vuilbekken' roepen gevoelens van onveiligheid op en de neiging eerst te willen toeslaan. Toch wordt de 'mond' als het belangrijkste wapen gezien en de steun van betrouwbare collega's, die snel genoeg ingrijpen.

Soms gebeurt het tijdens interventies dat men zich aangevallen voelt en op een aanval reageert, maar dat het blijkbaar om een soort ongeval ging.

"Ook een keer bij een voetbalwedstrijd [agenten aanwezig, helmen op] is iemand in mijn nek gesprongen. Dat was in het hevigste van de strijd en die heb ik toen gemept. Die greep me langs achteren vast, ik sleurde hem over me heen en heb hem toen geslagen met mijn matrak. Was heel erg akelig dat iemand je langs achteraan vastgrijpt. Achteraf bleek dat een andere agent hem geduwd had [was dus niet de bedoeling om hem aan te vallen]."

Eénmalige, maar ook voortdurende bedreiging door mensen die zich iets aangedaan voelen door de agent in kwestie komt voor, soms tot in het privé-leven.

"Ik word zelf al sinds december door iemand bedreigd. Dat waren 2 drugsverslaafden die hun kind verwaarloosden en ik heb dat kind laten weghalen en laten plaatsen bij de grootmoeder."

Men wordt soms ook gewoon uitgescholden omdat men politie is en dat roept bij de politie soms de reactie op 'even controleren'.

Ook weerspanning roept agressie op bij de politie.

Er wordt door de politiemensen op gewezen dat de manier waarop je mensen aanspreekt heel belangrijk is.

"Ik zeg ook altijd tegen iedereen 'mijnheer' vb. 'Mijnheer, dat lijkt me niet zo verstandig om daar nu zo'n drama van te maken' of zo... Ik merk dat ze dat wel fijn

vinden, dat ik hen met het nodige respect behandel, en zeker als uit de lagere sociale klasse komen. "

Er wordt gewezen op karakter en ervaring die maken dat politiemensen gemakkelijker kunnen relativiseren en kalm kunnen blijven. Dit is niet alleen belangrijk voor de interventie, maar ook voor het imago van de politie naar de buitenwereld.

Men moet ook uitleg geven waarom mensen bvb beboet worden, of waarom men bvb een identiteitscontrole doet.

Ook politieagenten kunnen agressief zijn

Men waarschuwt voor het gebruik van geweld door de politie.

"Geweld lokt ook geweld uit, nl. als je zelf als politie geweld gebruikt, krijg je ook geweld terug."

Er wordt op gewezen dat het altijd dezelfde collega's zijn die geweld uitlokken op straat door verbaal geweld dat ze gebruiken.

Gebruik van geweld kan het vertrouwen beschadigen.

Uit een voorbeeld gegeven door een politieagent blijkt ook dat controles ook beschouwd kunnen worden door de gecontroleerden als een vorm van machtsvertoon, waartegen men ingaat door agressie en bedreigingen.

Identiteitscontroles en tips hierrond

In dit verband wordt hier een korte uiteenzetting gegeven over de identiteitscontroles en de reacties op dit vignet door de politie en de tips die ze geven.

Sommigen vinden dat het vragen van het identiteitsbewijs beschouwd kan worden als een vorm van agressie, afhankelijk van hoe het gevraagd wordt, of vinden dat dit agressie kan uitlokken.

Sommigen stellen dat er alleen gecontroleerd wordt als er redenen of een aanleiding voor zijn: een actie, vb. een alcohol- of drugscontrole, of omdat er bvb een reeks inbraken geweest is en de persoon aan die beschrijving beantwoordt, of in kleine gemeenten als men de persoon in kwestie niet kent. Ook als burenbellen en er verdachtmakingen gelanceerd worden...

Iemand zegt dat het zelfs niet wettelijk is als er geen aanleiding of reden toe is: men moet de persoon ergens van verdenken.

Iemand vindt de identiteitscontrole erg stigmatiserend.

"Als iemand in uniform je tegenhoudt, dan is dat direct zo stigmatiserend, terwijl het ook iemand kan zijn die net aangifte deed en aan wie de politie iets vergeten is te vragen. In 90% van de gevallen gaat het natuurlijk wel over een controle."

Men wijst op problemen met jongeren (en dan vooral de allochtone) en 'vreemdelingen' in het algemeen.

"Bij vreemdelingen ligt dat heel gevoelig, voelen zich heel snel aangevallen in hun vreemdeling zijn. Alsof ze daarom eruit gepikt worden. Dat is niet zo."

"Op onze wijk wordt er wel dikwijls overlast gemeld: men ziet een groepje jongeren en men lanceert verdachtmakingen in de zin van dat men strafbare feiten gaat stellen, en dan doen we wel eens een identiteitscontrole. Men belt dan en de burgers verwachten iets van ons. Zoiets wekt bij de jongeren wrevel op, want ze hangen gewoon rond. Ze voelen zich geveiseerd. Zoiets gebeurt nooit bij Belgische jongeren."

Wat belangrijk gevonden wordt, is dat men mensen met respect aanspreekt en de reden aangeeft waarom men het identiteitsbewijs vraagt. In het geval er geen probleem is, kan het ook goed zijn om de hulp van de persoon in te roepen.

"Als je zegt: ik heb van mensen gehoord dat je rondhangt, en als er dan in de toekomst problemen zijn, kunnen we op u terugvallen, dan accepteren ze dat. Of ik zeg: ik vraag uw identiteitsbewijs omdat ik nieuw ben en u niet ken. Is belangrijk om te zeggen waarom men iets doet of een PV opstelt. Je moet je waar verkopen. Als ik een PV gemaakt heb, en ik heb uitgelegd waarom ik dat doe, dan zeggen ze nadien altijd 'bedankt'. Het is belangrijk dat je de boodschap goed overbrengt."

2.4.4.5 Taak van justitie (parket)

Het parket speelt een grote rol bij de verdere afhandeling van allerlei 'gewelddaden'. Men krijgt de PV's toegespeeld, beslist of een klacht geseponeerd wordt of wat er verder mee moet gebeuren, hoe het onderzoek gevoerd wordt, speelt een rol in de rechtspleging, werkt mee met politie om de veiligheid in de politiezones te bevorderen en heeft een eigen vorm van slachtofferonthaal. Bovendien wordt er in verband met slachtofferonthaal ook overleg gepleegd met de politie.

Deze informatie is vooral afkomstig van het interview met de parketmagistraat.

2.4.4.5.1 Taak van justitie in de omgang met daders en gemelde feiten

Wat gebeurt er met de aangiftes aan de politie? Zij worden overgemaakt aan het parket.

Een overzicht van de PVR's wordt maandelijks overgemaakt aan het parket.

De afgeronde dossiers in APA worden meegedeeld aan het parket.

Bij de gewone PV's wordt verder richting gegeven aan het onderzoek.

Wat gebeurt als er iemand aangehouden wordt?

Bij aanhoudingen wordt het parket verwittigd en de procureur des konings of de onderzoeksrechter kunnen de aanhouding bevestigen of de betrokkene in vrijheid stellen. Ook verdwijningen, zaken met ernstige verwondingen en lijken komen bij het parket terecht.

De onderzoeksrechter heeft 5 dagen de tijd om autonome beslissingen te nemen: in vrijheidstelling, in vrijheidstelling onder borg, aanhouding of aanhouding onder voorwaarden. Binnen de 5 dagen moet - indien er verder aangehouden moet worden - de raadkamer de aanhouding bevestigen en verlengen. Elke maand is er dan een nieuwe verlenging nodig of er moet een 'andere titel' gegeven worden. En daartegen kan telkens beroep ingediend worden door de verdachte of door de procureur des konings (PdK). Als in de loop van de maand blijkt dat er men toch in vrijheid kan stellen, in vrijheid stellen onder voorwaarden, of onder borg, dan kan de onderzoeksrechter dit voorstellen, maar de PdK moet ermee akkoord zijn.

"In de raadkamers wordt de rechtspleging geregeld. Elk dossier dat uit gerechtelijk onderzoek komt moet de raadkamer passeren om een beslissing uit te lokken: niet-vervolgung, ontlasting, naar correctionele rechtbank, naar procureur generaal met het oog op gebeurlijk assisen, of vaststelling dat de plaatselijke rechtsmacht niet bevoegd is."

2.4.4.5.2 Veiligheidsraden

De PdK maakt deel uit van de veiligheidsraden in de politiezones, naast de voorzitter (burgemeester), andere burgemeesters (in geval van een 'meerdere gemeente'-politiezone), de korpchef, de directeur-coördinator van de Federale Politie en de directeur van de federale politie bevoegd voor de gerechtelijke opdrachten en toegevoegde deskundigen. In die zonale veiligheidsraden wordt het zonaal veiligheidsplan opgesteld. De PdK (in het ambt zijn de verschillende PdK één en ondeelbaar) stelt mee de prioriteiten vast en volgt het ganse beleid naar de prioriteiten toe.

In de veiligheidsraden is er dus een overleg met de wereld buiten justitie.

2.4.4.5.3 Slachtofferonthaal, geweld tegen slachtoffers en ervaren problemen hiermee

De zaak Dutroux is een stimulans geweest voor het slachtofferonthaal. Daar is heel wat in gebeurd. De magistraten van het openbaar ministerie komen echter niet zo veel in contact met slachtoffers. Dat gebeurt op 3 manieren:

als de benadeelde of het slachtoffer zelf persoonlijk naar de correctionele rechtbank komt, maar meestal zijn ze vertegenwoordigd door een advocaat.

als de raadkamer de rechtspleging beëindigt, bvb in geval van internering, dat het slachtoffer zelf persoonlijk zich burgerlijke partij komt stellen.

slachtoffers kunnen bij het openbaar ministerie zélf klacht komen neerleggen.

De verbindingsmagistraat slachtofferonthaal heeft vooral als opdracht "structureel de zaken uit te bouwen en beleidsmatig te zien dat één en ander goed loopt." Hij geeft "ook altijd de toelating [aan de slachtoffers] tot inzage in de dossiers en gebeurlijke kopijname van de dossiers op deze afdeling."

De justitie-assistenten slachtofferonthaal (meestal maatschappelijk assistenten) zijn het eerste aanspreekpunt naar het slachtoffer toe. "En meestal handelen zij de zaken richting slachtoffer af. Is er een probleem dan zullen zij dat naar ons tegenwerpen, maar de regel is dat zij rechtstreeks het contact naar dat slachtoffer toe benaarstigen en ook in de verdere procesbegeleiding als dat noodzakelijk is de mensen opvolgen." Bij de inzage in dossiers, waar mensen geconfronteerd worden met foto's, lijkschouwingen en serieuze fysieke incidenten wordt ervoor gezorgd dat de justitie-assistenten het aanbod doen om samen het dossier te bekijken en indien de mensen dat niet willen, hen toch te verwittigen waaraan ze zich te verwachten hebben.

Een probleem is wel dat wil je als slachtoffer op de hoogte gehouden worden van het onderzoek, van de beslissingen die worden genomen, je je steeds persoonlijk (fysisch) op het secretariaat van de PdK moet komen aanmelden en zich als slachtoffer moet laten registreren. " Voor iemand die achter de hoek woont, is dat geen probleem, maar voor iemand van 30 km verder is dat niet evident. De politie deelt dat ook mee aan de mensen dat die mogelijkheid bestaat."

Dit wordt ervaren als een grote onrechtvaardigheid in vergelijking met het per brief ongedaan laten maken van schade door opsporingshandelingen.

"Iets anders wat voorzien is, dat elkeen die zich geschaad weet in een opsporingshandeling kan daarvan aan de PdK vragen per brief, per zus, per zo om dat ongedaan te maken, of wanneer ge meent dat er nog een opsporingshandeling moet gebeuren in het onderzoek dat u aanbelangt, kunt ge dat vragen per brief aan de Procureur Gij moet dus niet persoonlijk komen.

Bvb uw buur wordt verdacht van diefstal van Tv-toestellen en in mijn onderzoek stel ik vast dat uw gebuur heel goede banden met u heeft en ik hoor zo dat die wel eens bij u zouden kunnen zitten. Ik ga dat onderzoeken en ik vraag ernaar en gij zegt ik heb hier inderdaad Tv-toestellen; Maar het is niet zo heel duidelijk vanwaar die komen. Ik leg daar beslag op. Gij zegt diep verontwaardigd: ik heb die gekocht of ik heb die gekregen. Ik heb niets met die

diefstal te maken. U bent dan door mijn opsporingshandelingen geschaad en u kan vragen om dat ongedaan te maken. U moet niet persoonlijk naar het secretariaat van de PdK komen... maar ons slachtoffer dat dat wel is en die op de hoogte wil gehouden worden van wat er met dat dossier gebeurt, die moet wel persoonlijk komen."

Men tracht ook iets te doen aan 'secundaire victimizatie'.

"Secundaire victimizatie wil gewoon zeggen dat het slachtoffer zijn relaas moet doen naar iemand die ondervraagt en getuigenissen opneemt enz., maar dat dit kan voor het slachtoffer enorm confronterend en emotioneel zijn. Het slachtoffer moest telkens voor andere mensen opnieuw zijn relaas doen. Dat is de secundaire victimizatie. Wat structureel ondernomen is om dat te vermijden is videoverhoor van minderjarigen die ofwel slachtoffer zijn of getuige van een misdrijf. Dat is een speciale techniek. Het verhaal, de getuigenis wordt helemaal opgenomen en heeft men achteraf nog vragen, dan kan je de video geven. Je moet dan niet altijd opnieuw het slachtoffer confronteren. Het kan ook bij meerderjarigen, maar het is van het grootste belang naar benadeelden of slachtoffers toe en zeker wanneer de fysieke integriteit geschonden is. Denk maar aan alle problemen van seksuele delinquentie... De mensen kunnen dan één keer hun verhaal goed doen en worden er niet keer op keer terug mee geconfronteerd."

Uit het interview blijkt dat men erg bezorgd is om de slachtoffers, maar dat er ook heel wat frustratie leeft omdat de middelen en de tijd die men ter beschikking heeft als minimaal worden ervaren.

"Geweld tegen slachtoffers, men voert dat dus allemaal heel hoog in het vaandel. Minister Verwilghen op kop. Maar als ge ziet welke middelen men ter beschikking stelt, welke input van mensen men daar aan geeft, dan is dat peanuts, met de opdracht die ze moeten uitvoeren."

"Er is een richtlijn van het college van PG's binnengewaaid op 27 mei het gaat om een beslissing die in januari genomen is en ze vragen van ons 'regel eens binnen heel de rechtspleging dat er een administratie gekoppeld wordt aan het hele dossier van rechtspleging waar van in den beginne alle benadeelden enz. voorziet en zorg dat dat in werking gaat op 1 juni. En ineens worden er 30000 koningsblauwe kaftjes bijgeleverd. Dat is dus onbegonnen werk. Dat is een totaal nieuw initiatief waar niemand op voorbereid is, dat eigenlijk in samenspraak moet gebeuren binnen het eigen korps, met de justitie-assistenten slachtofferonthaal, met de onderzoeksrechters, ook de rechters van eerste aanleg geconfronteerd met die dossiers (die mogen weten wat steekt er in mijn dossier, en als er een nieuwigheid is, dan weten we dat wel graag), dat vraagt toch wel wat overleg en voorlichting."

Een andere richtlijn, ("een briefje") was: "procureur, regel eens dat personen die slachtoffer zijn geweest van een misdrijf in kennis worden gesteld wanneer de verdachte in vrijheid

wordt gesteld (dat ze niet ineens terug op straat zien lopen)...Wat zouden wij dan moeten doen? Dat is een onmogelijke opdracht, gezien waarover het allemaal gaat en het aantal zaken per jaar waarover we spreken. Dat zijn er dus heel heel veel. We spreken van 50.000 zaken... en van een 9000 zaken die we op jaarbasis voor de rechtbank brengen. Koppel daar alle benadeelden en alle slachtoffers aan - nu spreken we wel van gewelddelicten natuurlijk- maar dat kan ik niet zomaar eventjes met een brief gaan rondsturen of aan justitie-assistenten slachtofferonthaal gaan zeggen 'regelt dat eens'. Dus ik ben met de politie aan tafel gaan zitten want wie gaat dat uitvoeren, die verwittiging, dat is weer eens een bijkomende opdracht naar de politie in een politielandschap dat volledig in hervorming is." "Er is dan heel wat overleg geweest en we hebben gezegd dat we dat wel kunnen opnemen in die en die soorten van misdrijven. Dat werkt in samenspraak met politie. En bij politie zijn er nu slachtofferbejegenaars en bij de politie Antwerpen is er een autonome dienst slachtofferzorg, die dat voor een stuk oppakken."

2.4.4.5.4 Wat wordt in overweging genomen om een zaak te seponeren?

Sinds de invoering van de wet Franchimont wordt het openbaar ministerie verplicht om zijn seponering (dus motivering zonder gevolgen) om daar een motief aan te plakken. Een overzicht van de redenen werd meegedeeld en toegelicht met voorbeelden.

Er zijn 3 grote hoofdstukken:

1. Sepot van technische aard
2. Sepot om opportuniteitsredenen
3. Andere richtinggevend beslissingen.

Hieronder volgt de toelichting, zoals ze gegeven werd door de geïnterviewde.

(1) Sepot van technische aard.

Hier gaat om zaken die allemaal door de wet geregeld zijn.

geen misdrijf: als het om een louter burgerlijk feit gaat, is er geen misdrijf, of bvb een burger komt aangifte doen bij de politie van 'mijn kat zit een boom' . De politie maakt daar bvb een PV van op en stuurt dit door naar het parket.

onvoldoende bewijzen

verval van de strafvordering:

door verjaring

overlijden van de dader

door klachtafstand (bij klachtmisdrijf). Er zijn bepaalde misdrijven, vb staking, belaging, namaak van merken etc. waar er eerst een klacht moet zijn van de benadeelde voor het parket kan optreden. Bij slagen en verwondingen, of bij intrafamiliaal geweld anderzijds gebeurt het nogal eens dat achteraf mevrouw komt zeggen: 'ik heb wel klacht neergelegd, maar geef er aub geen gevolg aan'. In dat geval hebben we geen klacht nodig en kan het parket autonoom beslissen om verder te gaan met de procedure.

amnestie. "Dat is om het rijtje volledig te maken, maar daar is bij mijn weten nog nooit hier op geseponeerd."

niet-toelaatbaarheid van de strafvordering:

onbevoegdheid nationale vervolgingsorganen en rechtsmachten: "dus als we niet bevoegd zijn. vb een Fransman die zegt in Engeland heb ik slagen gekregen van een Turk."

kracht van gewijsde (met inbegrip van opsloping) als er over dat bepaald feit al een onderzoek gevoerd is en er is een beslissing tussengekomen die definitief is, dan is dat een kracht van gewijsde. Een dader kan niet 2 keer vervolgd worden voor hetzelfde feit.

immunititeit: spreekt voor zich

strafuitsluitende verschoningsgrond: "vb het er wordt 's nachts ingebroken bij u thuis en ge schakelt in huis de dader uit. Overdag moogt ge het niet doen, maar 's nachts wel. In huis moogt ge hem dan zelfs in de rug schieten."

gebrek aan klacht (bij klachtmisdrijf)

dader(s) onbekend

(2) Sepot om opportuniteitsredenen.

Hier kan het parket haar eigen overwegingen gebruiken. "Hier komen we op gladder ijs, want het vorige zijn allemaal zaken die door de wet geregeld zijn."

motieven eigen aan de aard van feiten:

beperkte maatschappelijke weerslag; "bv iemand gaat een video huren met de intentie om die video voor zich te houden. Eén video, sorry, dat kun je burgerlijk ook afhandelen als ge wilt. Daar gaan we niet op vervolgen. Ook het feit dat ge zegt 'daar gaat de maatschappij niet wakker van liggen. Dat is geen gegeven van die aard dat de publieke opinie gaat beroeren, dus we kunnen dat seponeren omwille van deze reden."

toestand geregulariseerd: "het kan bv zijn - het gebeurt zeer weinig, maar af en toe komt het toch eens voor- dat de verdachte zelf naar het slachtoffer toe de stap zet om te herstellen, om te vergoeden. En als dat gebeurt, laat ons dat appreciëren."

misdrijf van relationele aard: "dat ligt heel gevoelig. We zijn in Antwerpen bezig met een project rond intrafamiliaal geweld. Vroeger was het bijna de regel dat misdrijven van relationele aard geseponeerd werden, behalve natuurlijk wanneer je met een crisisinterventie zit en de dader aangehouden is,... dan vervolgden we, maar dan moest er bijna een moord

gebeurd zijn. Er was altijd nog het gegeven van 'als mevrouw het niet goed vindt bij mijnheer, dan moet ze maar weggaan en dan is het probleem opgelost'. Maar dan is het probleem natuurlijk niet opgelost: 1. mevrouw is uit huis, 2. dikwijls blijven de incidenten zich nog opvolgen. En in die zin hebben we het geweer van schouder veranderd. Maar er komt meer bij kijken dan louter een vervolging: daderbegeleiding en alles wat daar rond hangt. Het is specifiek opgenomen als opportuniteitsreden om te seponeren."

nadeel gering: 'vb ze hebben 10 frank gestolen van mij. Sorry, maar daar gaan we onze energie echt niet insteken."

redelijke termijn van vervolging overschreden: "de wet voorziet nu dat de rechter daar ook al rekening mee kan houden in het bepalen van de strafmaat als ge neemt art. ... als het proces niet binnen een redelijke termijn kan plaatsvinden, dan kunnen we om die reden de zaak niet aanhangig maken bij de rechtbank, maar we gaan seponeren. Er is hier een periode geweest dat we dat veel deden. We waren compleet onderbemand, maar de dossiers bleven toestromen. De zwaarste zaken werden eerst aangepakt, maar de kleine bleven liggen. En dan werd dit nogal eens ingeroepen om te seponeren."

Motieven eigen aan de persoon van de dader:

afwezigheid van voorgaanden: "het is de eerste keer dat hij iets doet. In heel de waslijst van misdrijven hebben we over heel de afdeling heen daar wel specifieke richtlijnen gegeven. Heel de afdeling weet dus waaraan zich te houden, zodat ieder over de geografische gebieden heen dezelfde beslissing zou nemen."

toevallige feiten met oorzaak in specifieke omstandigheden: "dat is een heel mooie. Als er een reden is om te seponeren, ge vindt geen een enkele andere grond, dan neem je die eruit."

jeugdige leeftijd van het slachtoffer: "juist 18 jaar geworden, de stomiteit van zijn leven gedaan...Het blijkt ook dat hij tijdens zijn minderjarigheid niets aan de hand had, moet ge dan de situatie dan zo gaan hypothekeren en als het nadeel voor het slachtoffer gering is want daar moet ge ook rekening mee houden- dat ge toch kunt zeggen op basis daarvan 'we gaan seponeren'."

wanverhouding gevolgen van strafvervolging maatschappelijke verstoring: "dat is ook een mooie. Dat kan soms al eens gebeuren."

houding van het slachtoffer: "ge kunt een heel agressief slachtoffer hebben. Het is wel geen uitlokking, maar toch moet zeggen dat het slachtoffer ook voor een stuk oorzaak is van hetgeen gebeurd is."

vergoeding van het slachtoffer: "komt een beetje overeen met 'toestand geregulariseerd'. Maar toestand geregulariseerd zou ook kunnen in het kader van overtredingen stedenbouw"

beleid

te weinig rechnercapaciteit: "dat kan gebeuren"

andere prioriteiten bij vervolgings- en opsporingsbeleid. "Op een gegeven ogenblik hadden we te weinig capaciteit op onze afdeling, hebben we gezegd dat we de massa winkeldiefstallen die op ons afkwamen niet als prioriteit zagen. Nu is dat niet meer. Die worden nu wel degelijk aangepakt en vervolgd."

(3) Andere richtinggevende beslissingen:

tot beschikking, "dwz bvb het feit van bezit van verdovende middelen met het oog op eigen gebruik, het is nogal wat, maar hij woont in Brussel, dan gaan we tot beschikking sturen naar de procureur in Brussel. Of een zaak die in Brussel moet onderzocht worden, dan gaan we afspraken maken met de collega."

seining van de dader (voorlopig sepot): "het kan zijn dat we dader kennen, maar dat ge toch stelt we moeten die toch horen, maar we vinden de dader niet. Dan gaat het opzij en wordt het voorlopig geseponeerd. "

pretoriaanse probatie: "probatie is het koppelen van voorwaarden... dat gebeurt eigenlijk weinig omdat dat heel wat tijdsinvestering vraagt en er moet dan ook een PV van gemaakt worden... en dan zeggen we naar de verdachte toe van 'we gaan niet vervolgen op voorwaarde dat... en wilt ge dat even mee ondertekenen en uitdrukkelijk kennis van nemen. Ik geef u dat papier mee en hier staan de voorwaarden op. En als ge u hier aan houdt, geen verder gevolg."

voorstel tot verval van strafvordering tegen betaling van een geldsom: minnelijke schikking
bemiddeling in strafzaken: "strafbemiddeling, uitdrukkelijk opgenomen in het wetboek van strafvordering en als dat met goed gevolg doorlopen is, dan wordt de zaak geseponeerd. Dan is er eigenlijk een verval van strafvordering"

overmaken van de zaak aan de ambtenaar belast met het opleggen van de administratieve geldboete: dat kan ook al eens zijn in al die zaken van de voetbalwet etc die voorzien dat er administratieve geldboetes kunnen opgelegd worden.

Besluit

Bij de politie ziet men voor zichzelf verschillende taken weggelegd. Welke taken men ziet is mede afhankelijk van de soort job van de geïnterviewde. Deze taken zijn hulpverlening, bemiddeling, doorverwijzing, slachtofferopvang, meldpunt en doorgeefstation naar justitie, opvoeden, straffen, repressie, onderzoek en vrijheidsbeneming.

Er zijn verschillende opvattingen over wanneer slachtoffers naar de politie moeten stappen en over wat niet tot de taak van de politie behoort. Ook over de redenen waarom slachtoffers als of niet naar de politie moeten stappen bestaan verschillende meningen. Men meent bovendien dat slachtoffers niet altijd goed opgevangen worden en men ziet verschillende redenen

waarom dat niet goed gebeurt, die ook te maken hebben met justitie (o.a. de seponeringen en de prioriteiten).

Bij het parket voelt men zich gefrustreerd door de overheid, die niet voldoende middelen ter beschikking stelt om haar eigen richtlijnen en beleid waar te kunnen maken, en dit vooral m.b.t. slachtofferonthaal.

Er leven bij de politie ook frustraties m.b.t. de eigen taak, de relatie met justitie, gerecht, overheid en maatschappij, m.b. t. de slachtoffers en het algemene maatschappelijk klimaat. Men kan ook een gevoel detecteren van machteloosheid en van tussen 2 vuren zitten.

Ook de politie zelf heeft met bedreiging en geweld tegen henzelf te maken. Hoe politiemensen daarmee omspringen en hoe ze omspringen met hun eigen macht en met de bevolking is heel belangrijk. Men kan agressie uitlokken of men kan het hoofd koel houden. De manier waarop men met de burgers communiceert en of men uitleg geeft is heel belangrijk.

2.4.5 UITSPRAKEN OVER DE RELATIE TUSSEN PROFESSIONELE HULPVERLENERS

De hulpverlening, de politie, de justitie betreffen machtige instituties die niet gewend zijn om rekening te houden met andere instituties. De realiteit van mensen die geweldproblemen ondervinden is dat ze vaak met meerdere instanties te maken hebben. Het is dan voor de betrokken professionelen niet altijd duidelijk hoe hun taken liggen. We geven eerst voorbeelden van hulpverleners en hun relatie tot de politie, vervolgens enkele uitspraken over de relatie tussen de politie en justitie en over de relatie hulpverleners en justitie

2.4.5.1 relatie politie hulpverlening

Met de politie hebben we een vrij goed contact. Het wordt echter alsmaar moeilijker om ze tot actie aan te zetten. Vroeger liep alles vrij goed. Maar nu is er de zonevorming. Dikwijls zijn nu alle politieploegen bezet. Vroeger was het makkelijker, er zat toen altijd een ploeg in de gemeente hier, maar dat is nu niet meer zo. Als de politie wel langskomt, is er meestal een positieve samenwerking. Soms vindt het personeel dan wel eens “die had al lang in de boeien moeten zitten”. Onze belangrijkste kritiek op de politie is echter dat wij niet kunnen blijven wachten op de politie in acute crisissituaties. Dan gaat het om seconden. En agressoren weten dat soms ook! Soms weten ze zelfs op welke tijdstippen er een patrouille passeert. We hebben ooit eens meegemaakt dat een ontoerekeningsvatbare dame stond te zwaaien met het dienstwapen van haar stiefvader. De politie is toen tussengekomen, ze zeiden dat het wapen toch niet geladen was, maar het was wél geladen! Enfin, het is goed afgelopen, maar het had ook slecht kunnen afgelopen. Het ideaal zou zijn dat het politiekantoor naast het ziekenhuis gelegen is. (Int. 6, man, Brussel, hulpverlening)

De aanwezigheid van de politie kalmeerde de zaken niet altijd: er waren regelmatig patrouilles voor het jeugdhuis, soms stonden er 2 combi's, een aan elk einde van de straat. De gasten en de politie kenden elkaar wederzijds, dat was bijna een spelletje. Zes jaar geleden was er het wereldkampioenschap voetbal en de match België-Marokko. De rijkswacht is toen binnengekomen voor en na de match, en ze hebben de wedstrijd besproken met de gasten. Dat vond ik heel positief. De politie daarentegen kwam tergend traag voorbijgereden, gelukkig zat de rijkswacht toen binnen. (Int. 8, man, Brussel, hulpverlening)

Recent werden wij opgeroepen voor een verhoor ivm een van onze dossiers. Ik werd er zelf kwaad van, ik vond dat wij onheus behandeld werden. Wij hebben een mandaat om ons werk te doen, maar wij werden over dezelfde kam geschoren als ons cliënteel. Het ging om een zwaar dossier waar wij ook veel in geïnvesteerd hadden. Die man is na drie jaar therapie met 2 bezoeken per week hervallen. Vier van onze teamleden werden daar elk afzonderlijk over ondervraagd, dat vond ik heel bizar. De ondervraging ging in de stijl van: wat hebben jullie gedaan, wat is er in die gesprekken gezegd? Ik heb nogal beroep moeten doen op mijn beroepsgeheim, en alles bleef wel beleefd, maar er werd mij wel gedreigd dat als ik het nu niet vertelde dat ik dan nog een paar keer zou moeten terugkomen. Dan zou ik met de onderzoeksrechter nog wel eens moeten spreken. Terwijl wij geen onderzoeksrechter MOETEN spreken, wij hebben spreekrecht maar geen spreekplicht. Ik besef dat zij ook hun werk moeten doen, maar het verliep wel in een sfeer alsof wij onze taak niet behoorlijk uitgevoerd hebben. Wij zouden bovendien ons beroepsgeheim moeten schenden waardoor andere mensen gevaar kunnen lopen. Ik vind wel dat wij onze verantwoordelijkheid moeten opnemen ivm zaken die ons op basis van vertrouwen gezegd worden, en ik denk dat we dat ook doen. Maar als dit de sfeer wordt, wie gaat er dan nog zijn mond willen of durven opentrekken naar de politie toe?

Positief is zeker dat de politie zelf ook doorverwijst naar ons. Toch merken we vaak dat er nog vele politiemensen zijn die gewoon niet weten wat wij eigenlijk doen. Of als je het uitlegt wat we doen krijg je soms de reactie: "daders die meewerken? Dan zal het wel zo erg niet zijn..." Wij investeren ook veel energie in de samenwerkingsverbanden met de politie. De samenwerking met de onderzoeksrechters loopt over het algemeen goed. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Het is belangrijk dat er sociale controle is door de wijkagent: babbelen, regelmatig contact. Ze moeten het gevoel krijgen dat het niet hun territorium is. De politie maakt veel fouten op dat vlak, ze zou hen met veel meer respect moeten benaderen, vaak en op onregelmatige momenten zich laten zien, een relatie met hen opbouwen, geen territorium van hen laten ontstaan. De politie is natuurlijk geen jeugdhuis, maar een zeker respect is nodig. Bij de jongeren leeft spijtig genoeg het beeld dat alle flikken hetzelfde zijn. Hun vertrouwen in de politie is ondermijnd; en dat van ons, jeugdhuiswerkers ook.

Ik heb ook eens een week met mijn vensters gebarricadeerd geleefd. Ik had toen met enkel vrienden zelf twee dieven gepakt, ze zaten vast in een telefoonsel. We belden de politie en die zei: 'laat ze maar lopen'. [lacht bitter] Ook meegemaakt: de politie komt binnen bij een vechtpartij en neemt er één mee. Mij lieten ze achter met al de anderen, ik voelde mij wel erg onveilig. Of: de politie komt binnen en vraagt 'is het hier?' Of ze vragen mij: 'weet je wie het gedaan heeft?' Zoiets moet je toch aan mij individueel vragen! Ik moet blijven werken met die groep! De politie heeft vaak geen inlevingsvermogen. Nog een verhaal: een jonge Marokkaan die niet binnen mag in een dancing gaat weg en keert terug met een pistool. Dat bleek achteraf een alarmpistool te zijn maar bon. De straathoekwerker komt ertussen, en in een mum van tijd staat er 45 man rond. Dan komt de politie en die vraagt aan de straathoekwerker: 'wie was het?'. Die straathoekwerker wou niets zeggen, en is daar later voor op het matje geroepen. Waar is het beroepsgeheim?! Ik voel mij niet veilig bij de politie! (Int. 10, man, hulpverlening)

Het overleg en de verstandhouding met de politie zijn eigenlijk erg wis selend. Bij de politie is er een zekere bewustwording over de aard van een aantal problemen, de politie wordt wat meer een soort sociaal assistent. Maar uiteindelijk komt daar rolverwarring uit voort, bij alle betrokkenen. Vanuit de hulpverlening gaat men snel op zijn achterste poten staan: men wijst op het beroepsgeheim en doet de deur dicht. Maar bij daderhulp moet je samenwerken en goede afspraken maken. Het moet duidelijk zijn voor hen wat zij nog kunnen doen.

Ik heb ooit ontdekt dat iemand die bij mij in therapie was, voor de keuze was gesteld door de politie: ofwel moest hij therapie volgen, ofwel zou zijn kind geplaatst worden. Dat was mij bij de aanvang niet verteld, dat was dus een verborgen agenda. Ik heb de therapie stopgezet toen, op die basis zonder vertrouwen kan ik niet werken. Ik heb die cliënt zelf de keuze gelaten om al dan niet contact met mij op te nemen. Naar de politie toe kan je zelf niet altijd feedback geven, de belangen van de cliënt laten dat niet altijd toe. Maar een goed overleg tussen politie en hulpverlening blijft ik heel belangrijk vinden. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

Wat we toch nog af en toe tegenkomen is dat de politie zijn mond voorbij praat. Bvb een wijkagent die weet heeft van bepaalde feiten omdat er een moraliteitsonderzoek gevraagd wordt of wat dan ook. En het is toch wel een hele delicate materie. Het is geen schering en inslag maar we vermoeden dat het toch nog wel voorkomt. (Int. 16, man, Brussel, hulpverlening)

De rol van de politie is belangrijk want zij zijn vaak de eerste hulpverlener die tussenkomt. Soms hypothekeert dat de verdere werking met de jongere, bvb als de politie brutaal optreedt tegen een weggelopen jongere dan is het vertrouwen beschadigd. Alle volgende hulpverleners zullen door de jongere met wantrouwen bekeken worden. Ik spreek dan over de gewone politiepatrouilles, niet over de sociale dienst van de jeugdbrigade bvb, die is veel beter. (Int. 21, man, allochtoon, hulpverlening)

Mensen komen hier terecht door de samenwerking met de politie die wij hebben. De politie is wettelijk verplicht om naar ons door te verwijzen indien er een diefstal of inbraak is waarbij er oogcontact is met de dader. Vaak is de politie daarover echter niet of niet genoeg geïnformeerd, maar soms werken ze er ook heel gemotiveerd aan mee. In sommige politiezones werkt deze doorverwijzing beter dan in andere. Bij doorverwijzing geeft de politie een strookje aan het slachtoffer, dat dan op eigen initiatief met ons contact kan opnemen. Zelf nemen wij nooit contact op met slachtoffers. Mensen kunnen ook uit eigen beweging naar ons komen, of via een doorverwijzing van de huisarts.

Het komt regelmatig voor dat de politie foutieve info geeft. Dat is meestal niet hun schuld, vaak worden ze zelf slecht geïnformeerd. Zo was er een slachtoffer van inbraak, waarbij er geen contact was geweest met de daders. De politie zei dat slachtofferhulp zou zorgen voor een schadevergoeding, wat wij niet konden. Die persoon was erg teleurgesteld. Wij geven ook cursussen in slachtofferbejegening aan de politie. Dat is heel zinvol, ze trekken vaak grote ogen als we dingen vertellen die ze niet wisten. De politie is niet van slechte wil, maar maakt soms wel serieuze fouten. Bvb toen er ergens een overval gepleegd was vroeg de directeur van de zaak aan de politie waar het personeel terecht kon. De politie antwoordde toen dat het personeel er maar moest tegen kunnen, net zoals zichzelf! Zulke zaken komen we toch nog tegen. Vaak leven er ook cliché's bij de politie: ze gaan er bvb van uit dat een stoere kerel het zo wel haalt, en een oud vrouwtje niet. Zo iets klopt niet natuurlijk!

Soms verlangt de politie van mij dat ik check of iets wel waar is. Dat doe ik echter nooit, dat is niet onze taak! Hierover bestaat soms rolverwarring bij de politie. Sommige politiemensen willen, te goeder trouw, ook zelf aan slachtofferbejegening

gaan doen, door bvb verschillende keren bij een slachtoffer langs te gaan. Maar ook dat is hun taak niet.

Onze verstandhouding met de politie is over het algemeen goed, we stellen ons voor en onderhouden de contacten, en geven bovendien ook regelmatig cursussen. Het zijn wel steeds de gemotiveerde politiemensen die die vormingen volgen. Die krijgen niet veel steun van hogerhand om die cursussen te volgen, bvb wat betreft de inplanting in het uurrooster van zo een cursus. Ik wist van een agent die uit nachtdienst kwam dat hij de cursus in de dag moest volgen. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

Vroeger gingen wij systematisch naar de politie. Dan deden we aangifte van het verlaten van de echtelijke woonst en als er nog bewijzen, een doktersattest, waren ook een klacht. Sinds we hier zijn heeft de politie gezegd dat het aangeven van verlaten echtelijke woonst ook telefonisch kan gebeuren. Op TV zie ik bij de opsporingsberichten regelmatig vrouwen waarvan ik dan denk die zit bij ons. We zijn al naar de politie geweest, jullie weten toch dat ze bij ons zit, maar de politie hier houdt dat geheim, die geeft niet door dat die vrouw bij ons is, dus als we die berichten willen voorkomen, moeten we naar de politie van waar de vrouw afkomstig is en dat is weer een mogelijkheid tot lek, dus dat doen we niet.

Als hulpverlener kunnen we nu ook klacht indienen, maar we hebben er nog nooit beroep op gedaan. Het is de keuze van de vrouw en die kunnen we niet beïnvloeden, als zij geen klacht wil indienen, dan moeten we die keuze respecteren. We hebben het wel eens overwogen, hier was een vrouw die heel zwaar mishandeld werd en haar man had een poging om haar te verdrinken ondernomen die terug naar huis ging. Omdat we vreesden voor haar leven hebben we wel de politie verwittigd. Wij kunnen ook niet bewijzen wie het gedaan heeft. De vrouw vertelt wel dat het haar echtgenoot is, maar dat kun je niet bewijzen.

We hadden zelf een heel wrang gevoel hoe de hulpverlening daarmee is omgegaan. De politie was erbij, maar heeft geen schot gelost. Ze deden niets. Nadien geberude er ook niets en heeft hier iemand van de dienst zelf de onderhandelingen met de schutter opgepikt. Het is belangrijk dat onze veiligheid gegarandeerd wordt. We kunnen toch niet uitrukken met kogelvrije vesten voor iedere interventie zoals in Amerika. Het is opvallend dat de medische interventie altijd als eerste ter plekke is. De politie maakt altijd nog eens een ommetje bij gevaarlijke situaties vb schietpartij, vechtpartij. Dat kan niet. Wij moeten zonder gevaar voor onszelf onze job kunnen uitoefenen. Nu zijn we wel bezig met procedures die meer onze veiligheid garanderen, vb er is een meldpunt en we verschijnen niet voor we weten dat op de plaats in kwestie onze veiligheid kan gegarandeerd worden (systeem van veiligheidsverkenning).

De politie heeft veel te veel taken op zich genomen, vb ze moeten slachtoffers (overledenen) toonbaar maken, slachtoffers opvangen, enz... In 1964 hebben ze beslist dat de 100-diensten bij ziekenhuis en brandweer dienden aan te sluiten en niet bij de politie, omdat die veel neutraler gepercipieerd worden dan de politie. In 1964 hebben ze veel beter gedacht dan in 2000, want so-opvang is geen taak van de politie. De OCMW's moeten dat doen, en niet tijdens de kantooruren. Ben lid van raad van bestuur van OCMW en maakt er een punt van. Psycho-sociale opvang is een onderdeel van hun taak, maar ze hebben dat nooit gevalideerd. Ik zeg altijd 'er wordt meer gedaan aan een schoorsteenbrand dan voor iemand die emotioneel aan de grond zit'. Dat klopt niet. Wij kunnen het ook niet doen, want dan kom je vb bij een vrouw die haar man gevonden heeft na een ophanging en dan moeten we ineens snel, snel weg voor een verkeersongeval en dan blijft die vrouw helemaal verward achter. Er moet een psycho-sociale urgentiedienst bestaan. De maatschappij (meer bepaald OCMW moet daarin haar verantwoordelijkheid opnemen. (Int. 31, vrouw, hulpverlening)

Als ze zelf so zouden worden, dan zouden ze nauwelijks naar de politie stappen. Zoiets is een reflex die ze moeten aanleren. Niemand wil ermee te maken hebben, want men heeft angst om als so binnen te gaan, en als dader buiten te komen, want onze gasten hebben altijd wel iets mispeuterd. De begeleider moet dan altijd meegaan, en bijna verplichten om naar de politie te gaan. We zien ook wel dat de politie de neiging heeft om onze gasten enkel als daders te beschouwen, je weet wel, het stereotyp van de lompe flik. De politie vindt ook dat onze gasten niet thuishoren in de maatschappij. Je ziet wel dat de hogere officieren bij de politie een veel genuanceerder beeld hebben, die begrijpen veel beter onze integratiepogingen. Daarentegen heb je een hele bende van die mannen [politie] met een extreem-rechtse visie, zo van die echte 'crime-fighters'. Zoiets is voorbijgestreefd in ons politiebestedel. Zijn machtswellustelingen, vreselijk gefrustreerde mannen ook. (Int. 60, man, hulpverlening)

Dat is heel bedreigend. Het was niet onze ziekenwagen, maar die mensen die hebben hier allemaal contact met elkaar, dus dat is precies of het om henzelf gaat, want dat was van hetzelfde ziekenhuis, campus Sint Elisabeth. Men is dan ontzet geweest door de politie. Toen had dr. Beaucourt in de kranten gezegd dat hij gepantserde ziekenwagens nodig had.

Dan waren er op die moment ook veel moorden of aanslagen gepleegd in Antwerpen dat men afrekeningen van het milieu vermoedde. De mensen hebben me een keer verteld dat ze iemand aan het helpen waren terwijl alles was afgezet door de bijzondere interventiepolitie, die daar stonden met automatische geweren in aanslag en zo... En dat vinden ze toch niet zo prettig werken, ook al gebeurt er niets; ze staan er om hen te beschermen, maar het is altijd zowat het idee van: als dat echte criminelen zijn, dan komen die als het moet hun werk afmaken en dan zitten wij er tussen. Dat is het subjectieve angstgevoel dat bij mensen aanwezig is. (Int. 69, man, Antwerpen, hulpverlening)

2.4.5.2 Relatie politie - justitie

Ik zou zeggen 'ja', maar er worden altijd hoge verwachtingen gecreëerd, en er komt dan niet zoveel van in huis. Zo was er hier een meisje dat met haar vriend op stap is en ze vallen met de auto in panne. Er stopt iemand om te helpen en zij stapt in om mee te rijden naar een café, waar zij onder bedreiging van een mes verkracht wordt. Een paar uur later komt zij aan gifte doen en wordt de dader opgepakt. Was een verkrachting volgens het boekje. Uiteindelijk is die man veroordeeld tot 3 jaar, en 2 maand later komt 'ie al vrij. Dat meisje zegt dat ze nooit meer aangifte zou doen, want heeft zo'n weg moeten afleggen. De mensen denken dat wij het gerecht zijn. Ze kunnen geen onderscheid maken tussen voorhechtenis en effectieve straf, en snappen soms niet waarom iemand dan weer snel rondloopt. Het gerecht werkt wel, maar wegens plaatsgebrek in de gevangnissen, worden ze losgelaten, terwijl ze eigenlijk in de cel thuishoren. (Int. 59, man en vrouw, hulpverlening en politie)

Is een gewetensvraag of die vrouw ermee naar de politie moet. Als ik de denkpiste van justitie volg, dan zeg ik ja, want het gaat over schuld of onschuld van de dader. Is een zedenmisdrijf met grote maatschappelijke kenbaarheid en waarvoor speciale instanties bestaan, als alternatief om in de openbaarheid te gooien bij justitie om er een rechtszaak van te maken. Als ze seponeren krijgt het so nog een tweede koude douche, want je hoopt op straf. Is een persoonlijke keuze van het so of men naar andere instanties gaat. Is afhankelijk van geval tot geval. Als er een melding is, en hij is niet aan zijn proefstuk toe, dan zou het helpen om hem te achterhalen. Is balanceren op een slappe koord. Als er een aangifte is, doen we een doorverwijzing in overleg met het so. Wij briefen sohulp. Dat zit in de procedure ingewerkt. Onder normale omstandigheden wordt zo iemand au sérieux genomen. Die 1 % misschien

niet. Is afhankelijk van de manier waarop ze binnenkomen. Er zijn er die wenen en anderen lachen. Maar soms klopt het niet. (Int. 62, man, politie)

2.4.5.3 Relatie hulpverlening - justitie

Justitie en hulpverlening kunnen wel samenwerken, maar justitie is een lineair proces en hulpverlening is een circulair proces. Die twee moeten elkaar respecteren, en hulpverlening moet zich niet gaan moeien met de strafmaat, wat nu nog wel het geval is, wij moeten soms advies geven. Er moet samenwerking zijn maar met wederzijds respect. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Wij doen nu aan hervalpreventie. Onze opdracht is te bereiken dat er geen herval meer gebeurt. Terwijl wanneer onze opdracht schadebeperking zou zijn... Het klinkt wel gek maar toch. Kijk het gaat toch om impulscontrole. Als een alcoholist tijdens zijn behandeling hervalt dan is dat een leerpunt. Als onze cliënt hervalt is er echter het nadeel dat er een slachtoffer valt, en je bent niet een beetje slachtoffer, een slachtoffer is altijd een slachtoffer. Dat legt op ons werk een hele zware druk. Als wij ons maatschappelijk zouden kunnen richten op schadebeperking dan zou dat mij wel veel meer vrijheid geven. Nu moeten wij ons constant afvragen of alles wel veilig is en veilig verloopt. Wij moeten daarin onze verantwoordelijkheid opnemen, dat is zeker, maar ik vind ook dat het de beslissing van de rechters moet zijn om iemand al dan niet vrij te laten. Dan moeten wij niet nog eens gaan controleren, want daar komt het vaak op neer. (Int. 9, man en vrouw, Brussel, hulpverlening)

Justitieel is het een goede zaak dat er nu wettelijk duidelijkheid is over wat de politie doet en wat de hulpverlening doet. Minder positief is de vraag wie er naar de gevangenis gaat en wie naar het ziekenhuis. (Int. 14, vrouw, hulpverlening)

Wij werken hier in een multidisciplinair team (maatschappelijk assistenten, juristen, psychologen) en richten ons tot slachtoffers en getuigen van delicten, dwz strafbare feiten, gaande van een handtasdiefstal tot moord. Ook slachtoffers van verkeersongevallen kunnen bij ons terecht. Wat bieden wij? Hulp bij de verwerking van emotionele en traumatiserende gebeurtenissen. Belangrijk daarbij is dat mensen het gevoel krijgen dat hun reactie of hun toestand niet abnormaal is. Dikwijls kennen slachtoffers hun eigen gevoelens niet, waardoor ze zich gaan afvragen of ze wel normaal zijn. Wij bieden ook praktisch en juridisch advies aan, en opvolging van het dossier bij het parket, evenals concrete informatie over tussenkomsten van het schadefonds. Tenslotte verwijzen wij ook door naar gespecialiseerde diensten zoals de geestelijke gezondheidszorg of centra voor levens- en gezinsvragen, als dat nodig is. (Int. 24, vrouw, Brussel, hulpverlening)

2.5 LITERATUUROPGAVE

AMERICAN STATISTICAL ASSOCIATION (1997) *How to Conduct Pretesting*. Alexandria, American Statistical Association

BERODES, G., R. BRUYNOOGHE, J. EERDEKENS, S. OPDEBEECK. (1990) *Doelgroepen voor de geweldsbestrijding. Een afbakening op basis van geweldervaringen en levensomstandigheden van vrouwen*. Brussel, Inbel

Bruynooghe, R., Noelanders, S., & Opdebeeck, S. (1998). *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen. Rapport ten behoeve van de Minister van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijke-Kansenbeleid, Mevrouw M. Smet*. (Onderzoeksrapport). Diepenbeek: Limburgs Universitair Centrum.

BRUYNOOGHE, R. & S. OPDEBEECK (1994) De hulpverlening bij geweldproblemen in persoonlijke relatie. *Tijdschrift voor sociologie*, 15, 3-4, 253-273

Bruynooghe, R. O., S.; Monten, C.; Verhaegen, L. (1996). *Geweld, ongewenste intimiteiten en pesterijen op het werk. Een beschrijving van klachten en van strategieën om er mee om te gaan*. Brussel: Federale Voorlichtingsdienst.

CALL, J.A. (1999) *The Cognitive Interview: Interviewing the Cooperative Witness*. <http://www.CrisisInc.com>

DRAIJER, N. (1988) *Seksueel misbruik van meisjes door verwanten*. Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

FIRESTONE, R.W. 1997) *Suicide and the Inner Voice*. Thousand Oaks, Sage Publications

FRENKEN, J. & B. VAN STOLK (1990) *Behandeling van incestplegers*. Houten, Bohn Stafleu Van Loghum

GEISELMAN, R.E., R. FISHER, D. MACKINNON & H. HOLLAND (1986) Enhancement of eyewitness memory with the cognitive interview. *American Journal of Psychology*, 99, 385-401

GUBA, E.G. & LINCOLN Y.S. (1994) Competing Paradigms in Qualitative Research. DENZIN, N.K. & Y.S. LINCOLN (eds) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Sage Publications.

JEHU, D. (1988) *Beyond Sexual Abuse. Therapy with Women who were Childhood Victims*. Chichester, John Wiley & Sons

KVALE, S. (1996) *Interviews: an Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, Sage Publications.

NEUMAN, W.K. (2000) *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston, Allyn & Bacon.

OPDEBEECK, S. (1993) *Afhankelijkheid en het beëindigen van partnergeweld*. Leuven, Garant

SCHEPERS, R.M.J. & A.C. NIEVAARD (1995). *Ziekte en zorg*. Houten, Stenfert Kroese

STRAUS, M., R. GELLES & S.K. STEINMETZ (1979) *Behind Closed Doors. Violence in the American Family*. Garden City, Doubleday/Anchor

Vandewege, R. B., R.; Opdebeeck, S. (1988). *Ervaringen van vrouwen met fysiek en sexueel geweld. Prevalentie en gevolgen*. Brussel: Inbel.

VAN SAN, M. (1997) Schaamte, schande en gezichtsverlies. Hoe Curaçaose moeders aankijken tegen het delinquente gedrag van hun zonen. *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*. 24, 3-4, 464-495.

WAKEFIELD, H. & R. UNDERWAGER (1998) The Application of Images in Child Abuse Investigations. PROSSER, J. (ed.) *Image-based Research. A Sourcebook for Qualitative Researchers*. London, Falmer Press.

(faire) DIRE LES
« VIOLENCES »
Analyse qualitative

PLAN

- I. PROBLEMATIQUE
- II. METHODE DE TRAVAIL
 - i) Les apports de la littérature scientifique
 - ii) Les étapes de l'analyse qualitative
- III. L'ANALYSE QUALITATIVE
 - i) Violences à définir
 - ii) Violences à identifier
 - iii) Violences à intervenir
- IV. RESULTATS
 - i) Un champ sémantique des représentations et des pratiques sur les violences
 - ii) Le schème cognitif de base
 - iii) La "dernière" image ... *no comment*
- V. CONCLUSION
- VI. BIBLIOGRAPHIE
- VII. ANNEXE

I. - PROBLEMATIQUE

L'analyse qualitative d'entretiens est quelque part un « inventaire » de données sur la société quotidienne. En quelque sorte, une somme de mots, de sens, et d'images imaginées. L'objectif de cette méthodologie est en effet, au plus proche de cette étymologie, *invenire*, de faire venir à jour ce qui existe déjà, mais ce que nos habitudes de penser nous empêchent de voir, et qui pourtant est largement vécu dans la vie courante.

L'ambiguïté du mot « violence(s) » en lui même, invite à cette démarche. Tout un discours se construit alors, mais peut-être avec une distinction ... le poids du vécu.

Cette partie (2. «(faire) Dire la (les) violence(s)») se veut un préliminaire à l'enquête par questionnaire. Il se lit à la suite de l'étude concernant la littérature scientifique (1. « Lire la (les) violences(s)») et en complément de l'étude qualitative réalisée par le Centre Universitaire du Limbourg. Il présente succinctement la démarche de la recherche et surtout la méthode, mais également les résultats de l'enquête. Enfin, il se veut une ouverture pour compléter l'étude entière en offrant une boîte d'outils pour élaborer le questionnaire au plus proche des réalités sociales, au plus proche des sensibilités de la personne.

II. - METHODE DE TRAVAIL

1. Apports de la littérature scientifique

L'analyse de la littérature scientifique francophone (France, Canada, Suisse) n' a pas été une simple compilation donnant à voir l' « état des connaissances » sur les violences.

Au-delà des faits, nous avons pu articuler trois axes de recherche qu'il faut considérer au regard de cette analyse qualitative.

- ⇒ Le premier considérant la notion de « personnalité de base » dans le champ d'études des violences envers les femmes, a mis en évidence certains de ces traits personnels violents, dont ceux influant les (jeunes) hommes violents, voire d'une « culture de base » (machisme ordinaire). Cette première orientation théorique, nous a permis de saisir au mieux la conceptualisation des *violences sexuées* et des *violences expressives*.
- ⇒ Le second infère aux « théories de l'interaction », nous interpellant à considérer le cadre relationnel, c'est-à-dire les situations, les motivations et les symboliques qui interfèrent avec les violences. Il s'agit d'un axe primordial à l'analyse qualitative. Un détour par l'actionisme a également souligné pour notre travail le rôle de l'acte en lui-même.
- ⇒ Enfin, le troisième étant le « rapport à l'institutionnel », axe de questionnement des représentations et des pratiques sociales, non pas seulement déviantes, mais intégrant la notion d'exclusion. Les apports sont à considérer dans le cadre des organisations (et notamment celle de la police) amenées à gérer des violences, conceptualisées entre *micro violences* et *violences urbaines*.

2. Apports de l'analyse qualitative

La collecte des données

L'entretien a été le principal outil de recueil des données. « *Un entretien est un speech event (événement de parole) dans lequel une personne A extrait une information d'une personne B, information qui était contenue dans la biographie de B.* » [A. Blanchet et A. Gotman, 1992, p.19]. Mais ces faits de paroles sont surtout des faits expérimentés, l'interviewer demandant à l'interviewé de « parler sur ... » à partir de son vécu, de sa propre expérience cognitive. Si ces dires sont parfois multiples pour une même question, voire contradictoire, ils sont d'abord et avant tout des représentations et des pratiques sociales. Aussi, nous parlerons d'entretien compréhensif [Jean-Claude Kaufmann, 1989, 1995, 1996].

Le guide d'entretien a suivi scrupuleusement les quatre volets élaborés en collaboration avec l'équipe du professeur Rosemie Bruynooghe du Centre Universitaire du Limbourg (voir partie *infra*). Seules deux photos ont été ajoutées : l'une concernant une bagarre entre enfants dont l'un est d'origine étrangère, l'autre représentant une intervention de la police dans un domicile privé.

Vingt six entretiens ont été effectués auprès d'un échantillon sélectionné au sein d'une population d'individus ayant d'une façon ou d'une autre un « rapport avec ... » des faits de violence (éducateurs, assistants sociaux, policiers, magistrats, délinquants, etc.). Cette orientation volontaire dans la sélection avait pour objectif d'optimiser la richesse du vocabulaire recueilli afin d'éviter de trop fréquentes réponses « à la normande ». Les caractéristiques socio-démographiques (sexe, âge, nationalité, profession, lieu en Wallonie), quant à elles, sont illustrées proportionnellement par des graphes en annexe. Des extraits d'entretiens sont cités tout en assurant une totale confidentialité.

Le traitement des données

La première phase a consisté à codifier le discours des vingt-six entretiens recueillis. Nous avons aussi procédé à la compilation des fiches d'identification et des entretiens individuels après une transcription soignée. Par la suite, nous avons analysé le discours de chacun des entretiens en fonction d'une catégorisation cumulée. Puis, dans une deuxième phase, nous avons bonifié l'analyse de la démarche en rapport à la littérature scientifique, à l'interview de personnes ressources et d'observations directes.

Le traitement des données a été effectué à l'aide du logiciel N.U.D.I.S.T. Les lettres de l'anagramme N.U.D.I.S.T. signifient respectivement *Non Numerical Unstructured Data Indexing and Theorizing*. Il s'agit d'un logiciel servant à coder des données qualitatives non organisées. Il est utile pour stocker des documents, élaborer des structures de classification, effectuer des recherches mécanisées et produire des rapports. N.U.D.I.S.T. nous a servi notamment pour codifier les entretiens, recouper des données traitées, produire ces rapports.

Afin de rendre le plus pertinent possible les apports de la méthode, nous présenterons sous forme succincte d'un tableau, les catégories (majeures et mineures) des mots qui ont structurés l'analyse. Enfin, dans la mesure du possible, nous restituerons l'une ou l'autre phrase des entretiens qui ont été intégrée par la méthode NUDIST. Enfin, en dernière partie nous présenterons par un exemple les possibilités qui nous ont été offertes pour "nouer" différentes catégories entre elles et former les « schèmes cognitifs de base ».

III. – ANALYSE QUALITATIVE

Une fois les entretiens retranscrits et structurés, notamment au travers de l’outil informatique N.U.D.I.S.T., nous nous retrouvons devant un champ sémantique composé essentiellement de mots (les *signifiés*) et de compositions linguistiques complémentaires (les *signifiants*). Autour de la thématique centrale des « violences », nous avons organisé notre champ sémantique en trois catégories :

- 1) les VIOLENCE(s) à définir
- 2) les VIOLENCE(s) à identifier
- 3) les VIOLENCE(s) à intervenir

VIOLENCE(s) à définir

La plupart, sinon la totalité des entretiens, ont fait référence d’une manière ou d’une autre à une définition des violences. On peut faire référence ici à certaines définitions dénotatives. Elles soulignent la connaissance des thématiques sur les violences, que cette dénotation soit explicite (selon les répartitions entre violences physiques, psychologiques, verbales, etc.) ou plutôt (dé-)nominative (se faire battre, les maltraitements, les privations, etc.). La liste est assez longue et témoigne d’une capacité à dénoter, préciser ses perceptions et ses représentations.

« Comment te dire. Etre violent pour moi, c’est pas mettre une main dans la poche ... même si le gars tu vois, il est furieux. Le problème, il faut le bousculer, le chahuter, ou sinon t’as rien. Tu comprends. » (entretien n°19)

Le vol avec violence se fait alors chahut, bousculade, ...

Mais les violences peuvent se faire aussi connotatives. Si la connotation renvoie effectivement à des chemins de causalité séquentielle, à des processus d’enchaînements ou de repositionnement dans un contexte. Il peut également renvoyer à un univers de relations intersubjectives fortes. C’est particulièrement le cas lorsque intervient dans l’entretien une allusion à l’étranger en rapport aux violences.

« Directement quand vous quittez votre mari, la première chose qu’on fait c’est de vous mettre une étiquette. En plus, ici, sur la photo, on voit bien qu’il a un petit sourire. Il a l’air un peu macho. Si on pouvait mettre une petite bulle, il dirait : « ben oui, tu l’as cherché ». (...) Mais on risque de se retrouver très vite dans un cercle vicieux. On peut très vite croire que « ben oui, regarde c’est par ce qu’elle a une mini jupe ». Il faut voir dans quel contexte on est. Si la fille est jolie ou si vous avez un boudin de 150kg. Si vous avez une pin up, alors on dira : « vous voyez celle-là, elle provoque ». (entretien n° 02)

« Celui-ci m’a l’air d’être Noir. Est-ce que c’est une question raciste ? Je ne suis pas raciste, mais je me dis que des Africains, n’ont pas toujours la même façon de vivre que des Belges. » (entretien n°25)

« Et au niveau du sport. Parce qu’en général, ils sont bons en sport. Les Africains sont bons en sport et par là, on peut les intégrer dans des études, des métiers, un apprentissage. » (entretien n° 25)

« Il est un manque de respect vis-à-vis de l’Autre, vis-à-vis de la société. » (entretien n° 16)

« Maltraiter un enfant, c’est ne pas respecter la vie. » (entretien n° 17)

Le vocabulaire en rapport avec l’une ou l’autre définition des violences, nous souligne deux éléments importants dans l’élaboration de la *dénotation* ou de la *connotation*, à savoir l’information et l’attitude.

Définitions dénotatives

Définitions connotatives

<p>VIOLENCES PHYSIQUES</p> <p style="text-align: center;">« crimes »</p> <ul style="list-style-type: none"> - avec des armes - avec des objets <p style="text-align: center;">« coups et blessures »</p> <ul style="list-style-type: none"> - coup de poing - gifles, taloches et baffes - cicatrices <p style="text-align: center;">« vol avec violence »</p> <p>VIOLENCES SEXUELLES</p> <p style="text-align: center;">« viols »</p> <ul style="list-style-type: none"> - tentatives de viol <p style="text-align: center;">« agressions sexuelles »</p> <ul style="list-style-type: none"> - attouchements - abus sexuels <p style="text-align: center;">« harcèlement sexuel »</p> <p style="text-align: center;">« inceste »</p> <p>VIOLENCES VERBALES & GESTUELLES</p> <p style="text-align: center;">« agressions »</p> <p style="text-align: center;">« menaces orales »</p> <ul style="list-style-type: none"> - intimidations - injures - calomnies - communication téléphonique <p style="text-align: center;">« menaces écrites »</p> <p style="text-align: center;">« harcèlement »</p> <p>NON – VIOLENCES</p> <p style="text-align: center;">« vol »</p> <ul style="list-style-type: none"> - avec effraction - le vol ludique 	<p>AGRESSIVITE</p> <p style="text-align: center;">« se battre, se taper dessus »</p> <p>RACISME</p> <p style="text-align: center;">« bonne/mauvaise intégration »</p> <p style="text-align: center;">« personne d'une autre culture »</p> <p style="text-align: center;">« personne d'une autre couleur de peau »</p> <p>INSECURITE</p> <p style="text-align: center;">« l'illicite »</p> <ul style="list-style-type: none"> - drogue - alcoolisme - prostitution <p style="text-align: center;">« "petites" violences »</p> <ul style="list-style-type: none"> - méfaits - petit graffiti dans le coin - attitudes injustifiées et inacceptables - aller trop loin, dépasser les bornes <p style="text-align: center;">« conduite routière »</p> <p>MACHISME</p> <p style="text-align: center;">« abus de la force physique »</p> <p style="text-align: center;">« jalousie »</p> <p style="text-align: center;">« domination masculine »</p>
--	---

(dés-)Information

L'information est l'un des éléments constitutifs d'une définition des violences. Comment et dans quelle mesure les personnes interviewées sont-elles informées sur les violences ? Ici encore, les entretiens nous apportent différents renseignements. Deux types d'information semblent prédominants. Le premier semble dénoter une **connaissance (inter-) personnelle des violences** (d'expériences et vécus personnels, des conversations avec des personnes violentées, des conversations avec la famille et les amis, ...). Le second, par une **connaissance didactique de type scolaire** (la formation personnelle, les campagnes de prévention, les livres, les journaux, les revues, ...). Il va sans conteste que le premier type de connaissance est beaucoup plus présent dans l'échantillon que le second.

« On croit toujours qu'il n'y a personne. Même à l'école. Même étant petit. On est mal orienté peut-être. Vis-à-vis des enfants, il faut quand même leur dire. Si ça tombe, il y a des enfants qui vont à l'école et qui pensent que ça ne sert à rien d'aller à l'école. » (entretien n° 02)

« On apprend toujours énormément à discuter avec les différents membres d'une même famille. On constate que la connaissance des faits repose souvent sur de discussions entre les individus. Entre

voisins. *Entre amis et amies. Bref, le bouche à oreille fonctionne particulièrement bien.* » (entretien n° 22)

« *La violence comme il se passe en Afghanistan ... comme c'était le 11 septembre. C'est une violence au paroxysme. Les guerres c'est de la violence. Moi j'ai vécu la guerre, parce que j'étais adolescente au moment de la guerre. Mais c'est de la violence, quand on vous empêche de sortir le soir, quand on n'a pas à manger, c'est une violence aussi. Alors tous ces enfants qui souffrent de la famine, c'est une violence. Pourquoi ? Parce que les pays riches n'aident pas suffisamment les pays pauvres. De quelle façon peut-on agir ? Nous, ici en Belgique, je crois qu'il est important d'être attentif, qu'on fasse attention quand achète des produits qui ne viennent pas d'endroits où se sont les enfants qui sont exploités. Je crois que là, c'est petit, mais c'est tout de même quelque chose.* » (entretien n° 25)

Connaissance (inter-)personnelle	Connaissance didactique
RESEAUX SOCIAUX « famille » « ami(e)s	L'INSTITUTIONNEL « l'école » « sport » L'ACTUALITE « événementielle » - la presse à sensation - l'Afghanistan, le 11 septembre

Attitudes (ré-)actives

L'attitude est aussi l'un des éléments constitutifs d'une définition des violences. A chacun des entretiens, après une description, une observation ou un avis sur un fait de violences, il était fréquemment demandé de réagir, de dire quelle attitude adoptée face à ces différentes violences préalablement définies. L'attitude représente bien une bonne condensation de la façon de sentir, penser et agir par rapport aux violences. L'attitude ainsi mise en évidence se présente d'une implication totale à l'égard des faits de violences jusqu'aux diverses modalités de détachements envers ceux-ci.

De façon très simplifiée et par l'analyse qualitative des entretiens, ressortent quelques types d'attitudes.

Une **attitude positive implicative**. Les entretiens révèlent ainsi une volonté d'agir selon une multitudes de catégories, allant de l'information (simplement communiquer des renseignements) à la formation (s'informer, questionner, etc.), et de l'intervention (l'un ou l'autre actes violents demande une réaction immédiate allant de l'interpellation verbale à celle physique).

« *D'abord apprendre aux jeunes filles à se défendre, à savoir certains mouvements à faire pour se défendre. (...) Il faut leur apprendre jeune à savoir se défendre. Mais il faut apprendre aussi à la jeune fille à ne pas vouloir. De ne pas faire confiance à tout le monde, leur apprendre à être attentive. (...) Il faut que les jeunes filles ne fassent pas confiance à quelqu'un qui veut l'emmener dans une chambre. Mais on est attiré physiologiquement, puis on s'étonne qu'après il y ait des viols, des tentatives de viol. Mais surtout apprendre aux jeunes à dire non. Moi je pense que c'est important.* » (entretien n° 25)

Une **attitude positive non implicative**. La volonté d'agir s'affirme encore mais par un élément interposé, que celui-ci soit une personne, une institution, etc. L'interviewé(e) ne s'implique plus directement avançant différentes justifications, explications, ..., à son attitude.

« *En tout cas faire quelque chose. Intervenir. Vous, vous êtes jeunes. Vous pouvez intervenir. Que dis-je. Vous devez intervenir.* » (entretien n° 26)

« Il faut agir. Il ne faut pas ne rien faire. » (entretien n°21)

Une **indifférence associée à un détachement**. Enfin, des attitudes d'indifférence se révèlent et peuvent prendre différentes figurations allant du désintérêt énoncé à une justification expliquée selon différents critères.

« Alors un type un peu plus détraqué ... et bien, il prend la même attitude avec n'importe qui et les gens, et bien, ils regardent leurs pieds » (entretien n° 26)

Attitude positive implicative	Attitude positive non implicative
<p>JUDICIAIRE</p> <p style="text-align: right;">« porter plainte »</p> <ul style="list-style-type: none"> - témoigner en justice - dénoncer <p style="text-align: right;">« punir »</p> <ul style="list-style-type: none"> - condamner - interdire certaines pratiques <p>CURATIVE</p> <p style="text-align: right;">« aider »</p> <ul style="list-style-type: none"> - aider la personne victime <p style="text-align: right;">« soigner »</p> <p>AGRESSIVE</p> <p style="text-align: right;">« se défendre »</p> <ul style="list-style-type: none"> - apprendre à se défendre - se battre - crier, appeler au secours <p>PREVENTIVE</p> <p style="text-align: right;">« écouter »</p> <p style="text-align: right;">« prendre en charge »</p> <p>« développer des informations, des conseils »</p> <p>« ne pas faire confiance à tout le monde »</p>	<p>MORALISANTE</p> <p style="text-align: right;">« devoir »</p> <ul style="list-style-type: none"> - il faut intervenir - apprendre le respect de l'autre <p style="text-align: right;">« courage »</p> <ul style="list-style-type: none"> - ne jamais abandonner - montrer que l'on a pas peur <p>FIGURATIVE</p> <ul style="list-style-type: none"> - balayer, nettoyer
Attitude indifférenciée	
<p>« tout le monde regarde ses pieds »</p> <p>« les gens sont amorphes »</p> <p>« préférer se taire »</p>	

VIOLENCE(s) à identifier

Des champs de représentations des violences ont été présentés lors des entretiens selon différentes méthodes (l'image, les vignettes, etc.). Ils ont dans la plupart des cas abouti à l'attribution d'identités aux violences perçues. C'est ce processus d'identification qu'il convient maintenant de cerner. Il semble que deux dynamiques s'imposent dans cette logique d'entretien. D'une part, un travail de catégorisation de l'interviewé par rapport à des situations, des manifestations, des faits d'expériences, toutes vécues. D'autre part, ce travail d'identification s'est fait investi d'affects à tonalité fondamentalement négative (même les personnes en situation d'agresseur se perçoivent quelque part aussi en terme de victime). On peut partir de la fragilisation du moi (par des coups et blessures, mais également au plus profond de sa propre image de Soi) et tendre vers un élargissement en intégrant l'analyse de la société (tant par le quotidien que les voies de la politique, des communications médiatisées, etc.).

Essai de catégorisation des situations

A travers ces entretiens, catégoriser ne signifie nullement classer. L'aléatoire, souvent l'absence de rigueur, identifie ces catégories. Mais pour l'interviewé, elles n'ont pas à se justifier. Elles côtoient une nécessaire superfluité

Le discours catégorisants'articule autour de trois éléments probants :

(1) les sentiments, émergeant des violences, très souvent négatifs et forts, mais parfois ludiques ;

« On se sent plus en sécurité à l'extérieur, qu'à l'intérieur de chez soi, quand on voit cela. Quand je partais travailler, je me sentais plus en sécurité, que lorsque j'étais chez moi. Car chez moi, je me disais qu'est-ce qui va m'arriver encore. Je ne dormais plus. Donc quand je vois ça, j'ai pas l'impression qu'on est en insécurité dans la rue, parce qu'une fois que je quittais la maison, j'étais plus en sécurité à l'extérieur. » (entretien n° 02)

(2) la notion d'altérité, parce que les situations de violences introduisent majoritairement une mis en scène avec au moins une autre personne, souvent acteur de violences mais parfois témoin de celles-ci ;

« En plus, on reflète, on reproduit sur ce qu'on a vu étant petit. Avec mon mari, j'ai découvert plein de chose. Mon mari est comme ça. Je vais dire mon ex-mari. Je suis certaine ... parce qu'il a vu des choses étant petit, il les reproduit maintenant. C'est pas une raison. Sa maman a été battue. Etant dépressive, sa maman a eu des coups. Quelqu'un venait à la maison tous les jours pour la battre. Elle n'a pas subvenu affectivement et matériellement à ses enfants. Il a eu un manque d'affection. Ce manque d'affection matérielle, mon ex mari (son fils) l'a retrouvé en moi, quand on s'est marié. Et puis du jour au lendemain, quand il y a eu Florentin, ça a commencé. C'était des coups quand j'étais enceinte. Quand Florentin était petit, je lui achetais quelque chose. Maintenant avec le recul, je me rends compte. Ma maman me disait : « mais enfin quand tu achetais quelque chose à Florentin, tu achetais quelque chose à ton mari parce que tu disais toujours il va encore être jaloux ». Donc, c'était chaque fois cette jalousie ». (entretien n° 02)

(3) enfin, l'ambiance générale, une atmosphère particulière, sont peut-être plus difficilement déterminé, et certainement plus diffus mais propre à un espace/temps.

Sentiments

SOLITUDE		« seul(e) »	
		« abandonné(e), délaissé(e) »	
SOUFFRANCE		« dépression nerveuse »	
		« violé dans son propre intérieur »	
		« peur »	
		« détresse, tristesse, pleurer »	
COLERE		« on rage »	
		« furieux »	
		« haine »	
(in-)SECURITE			
Altérité			
ACTEURS		ACTANTS	
	« femmes »		« injurieux »
- femme battue		- imbécile	
- jeune fille		- paumé	
- pin up		- racaille	
	« hommes »	- lavette	
- mari		- lâche	
- compagnon			« déviant »
- amant		- irrécupérables	
	« jeunes »	- irresponsables	
- jeunes hommes		- bourreaux	
- garçons		- fou, détraqué	
- bandes			« délaissé »
- délinquants		- ceux qui décrochent au point de vue scolaire	
- petits casseurs		- ceux abandonnés par leurs parents	
- enfant		- pauvreté	
	« entourage »		
- parents			
- voisinage			
- professeurs			
- supporters			
Ambiance générale			
DRAME			
« ambiance d'abandon »			
« chaos »			
« laisser faire »			

Les indices de sensibilisation

Les sensibilisations exposées nous montrent que les situations vécues, expérimentées ou bien encore, simplement commentées, ne déterminent pas au même titre tous les aspects de la représentation. Certaines s'affirment davantage et différencient les catégories de représentations. La différenciation introduite par **le sexe** est parmi les variables de catégorisation, celle qui différencie le plus les représentations. **L'âge** et tout particulièrement la jeunesse, mais aussi **les référents socioculturels**, et notamment celui autochtone versus allochtone, sont les autres indices de sensibilisation qui ont eu une influence certaine dans cette catégorisation des violences.

On peut citer ici à titre d'exemple, celui au féminin dans son rapport aux hommes.

« L'union du couple est pour moi sacrée et toucher à cette union, et de plus d'une manière très violente, est pour ma part quelque chose d'inadmissible, d'intolérable ». (entretien n°26)

VIOLENCE(s) à intervenir

Si la majorité des actes violents demandaient une réaction, pour l'intervention, la question est tout autre parce qu'elle demande *ex ante* une évaluation et *ex post* l'intervenant.

L'évaluation

L'évaluation de la violence des faits dépend de leur gravité dans la plupart des entretiens. Mais la gravité elle-même est estimée sur différent critère et donc va varier d'un entretien à l'autre.

« *Non. Pas dans ce cadre là. Ça dépend comment. Il lui tire l'oreille. Je pense que c'est quelque chose de ponctuel et qui plus de la réprimande. Cela fait partie de l'éducation.* » (entretien n°10)

« *On ne peut pas tirer l'oreille peu importe la situation* » (entretien n°02)

« *Il ne faut pas tirer les oreilles pour si peu. Il ne faut pas exagérer. Il y a des choses plus graves dans la vie* » (entretien n° 26)

Il y a tout un travail subjectif pour l'essentiel que nous regrouperons en trois échelons, à savoir :

(1) la **(non) visibilité** des faits va être déterminant pour en estimer la gravité ;

« *Mais j'étais soulagée car ils ont vu mes blessures.* » (entretien n° 02)

(2) l'aspect **public et privé** intervient dans une moindre mesure, mais semble déterminant et révélateur de l'intimité de Soi ;

« *Là, c'est très violent quand même. Elle est dévisagée. Ça à l'air d'aller très loin. C'est manifeste. Ça dépasse la sphère privée.* » (entretien n° 11)

(3) enfin, la notion de **fort** versus **faible** englobant toutes les notions d'éthique et de civisme qui motivent à leur tour une intervention.

« *Je dis ceci parce que j'ai accompagné un couple de parents en assise, il y a trois semaines, au procès pour leur fille. Je trouvais d'abord que cette semaine a été l'illustration d'une scène de théâtre, où les décisions prises à la fin, au niveau de la culpabilité étaient correctes, mais étaient complètement à côté de la peine infligée. Quand on reconnaît quelqu'un coupable de viol, de torture physique, de séquestration et de meurtre. Que l'on sait cette personne a déjà été emprisonnée plusieurs fois pour des faits de viol et non de meurtre. Que cette même personne écope de vingt cinq années de prison en ne tenant compte que du meurtre et non du viol pour déterminer la durée de la peine. On sait pertinemment bien qu'au bout d'un tiers de cette peine, il pourra demander à être libéré. Ce jugement me paraît aberrant. Sachant qu'il avait déjà fait deux ans de préventive, je me dis : « sept ou huit ans pour tout ce qu'il a fait à cette femme et tout ce qu'il a fait avant ». Il a toujours été libéré en préventive. C'est vraiment révoltant.* » (entretien n° 10)

Visible	(non) Visible
« constat »	« opinion publique »
<ul style="list-style-type: none"> - la déclaration - le procès verbal « coups et blessures »	<ul style="list-style-type: none"> - il y en a marre - intolérable
Public	Privé

<p style="text-align: center;">« lieux publics »</p> <ul style="list-style-type: none"> - centre sportif - rue - école - transports en commun - au travail 	<p style="text-align: center;">« lieux privés »</p> <ul style="list-style-type: none"> - chambre - auberge de jeunesse - famille - foyers
Fort	Faible
<p style="text-align: center;">« répression »</p> <ul style="list-style-type: none"> - plus de police - justice exemplaire 	<p style="text-align: center;">« facteurs socio-économiques »</p> <ul style="list-style-type: none"> - milieu de vie - les antécédents

L'image de la police et des autres services

Principal actant volontairement introduit dans l'entretien, ce « rapport à ... » la police, aux services d'assistance social, à la justice, etc., suggère à nouveau l'idée que l'on se fait du cheminement, le « recours à ... ». Cette idée de cheminement, plus ou moins long, se réfère toujours à un aspect d'étapes à réaliser avec plus ou moins de difficultés. La notion de motivations va donc jouer un rôle important (secours, soutien, nécessité économique, ...). Encore faut-il avoir une bonne « image » du service auquel on s'adresse, et cette image *imaginée* s'inscrit elle-même dans constitution de l'intervention. Nous avons volontairement accentué l'image de la police auxquels trois catégories d'intervenants font suite :

- (1) les **attributions** que l'on donne en connaissance de cause ou non, mais ce processus d'attribution est revenu à maintes reprises dans les entretiens ;

« Il ne faut pas confondre la police et la justice. On s'étonne de dysfonctionnement. Mais s'ils font du boulot ensemble, ils ont des jobs différents. Trop de gens portent à confusion. » (entretien n° 21)

- (2) un niveau que nous qualifierons **d'éthique au sens d'attentes** (positives ou non) vis-à-vis des attitudes de la police ;

« Et à la police, on est mal encadré. « Alors ma p'tite dame, on a peur de téléphoner » ... le type quand il m'a dit ça, j'aurai bien explosé. D'abord, j'ai appelé le médecin qui m'a répondu : « Muriel, tu ne peux plus rester comme cela. Tantôt, on pourrait te retrouver dans un bain de sang avec Florentin (car le plus grand était chez sa mamy). Va à la police, je ne veux pas me mêler de ce qui ne me regarde pas, mais enfin, dans l'état où tu te trouves, vas-y ». (...) Quand je suis arrivée là, premièrement, c'est une double porte, ensuite, vous avez un guichet, et là, d'autres personnes portaient plaintes pour un vol de portefeuille, etc. Moi, déjà j'étais pas très belle. Florentin était avec moi. Je ne savais plus où aller, ni quoi faire. Je n'avais plus de repères. Quand il a pris ma déposition, la porte était grande ouverte. Les gens nous voyaient. Je devais faire mon .P.V. devant tout le monde. (...) Le policier me disait : « mais enfin, Madame, la première chose qu'il faut faire c'est décrocher votre téléphone et appeler le service d'urgence ». Et je lui ai répondu : « oui Monsieur, mais quand vous avez quelqu'un de 85 kilos sur vous, qui vous plaque la tête par terre, comment voulez-vous que je fasse ? ». « A oui », dit-il, « je n'avais pas pensé à cela ». « Ben non, mais vous voyez dans quel état je suis ! Vous voulez voir les traces qu'il y a sur mon corps ? ». Je lui ai encore dit « c'est comme ça et quand on vous arrache le téléphone alors que vous n'avez encore rien dit ... ou alors, vous sortez dans la rue ». Cela m'a vraiment refroidi. » (entretien n° 02)

« C'est une question d'attitude. Les policiers doivent être corrects et la personne doit être un citoyen. Il y a une obligation mutuelle. » (entretien n° 26)

- (3) le troisième niveau, ici qualifié d'**esthétique**, en raison d'une allusion (le « retour du bleu ») et qui intègre toute une dimension visuelle, idéale ou idéelle, de l'intervention de la police.

« On dit que c'est nous les délinquants qui provoquons un sentiment de peur et un climat d'insécurité. Mais leurs nouvelles politiques ... c'est le retour du bleu et de la matraque. Tout ces hommes en armes, c'est pas bon du tout. Ca vous fiche les triques. » (entretien n° 19)

Attributs	Ethique	Esthétique
POLICE		
« intervenir (devoir) » - patrouiller -	« outputs » - pas toujours très bien - amélioration ces dernières années « déposition » - dossier classé « moyens » - inadéquats - inexpérimentés	« uniforme » - le retour du "bleu"

JUSTICE		
<ul style="list-style-type: none"> - « jugement » - donner une bonne leçon - « sanction » - prison - peines (très) lourdes 	<ul style="list-style-type: none"> - « moyens » - manque de compétences 	<ul style="list-style-type: none"> - « lourdeur » - bureaucrate - administrateur
SERVICES D'ASSISTANCE SOCIALE		
<ul style="list-style-type: none"> - « accueil » - de l'enfant (s'occuper des petits) 	<ul style="list-style-type: none"> - « moyens » - gens bien - « résultats » - ils font bien leur travail - les enfants peuvent être sauvés 	
PERSONNES RESSOURCES		
<ul style="list-style-type: none"> - « parents » - travaillent / pas de travail - « médiateurs » - l'entourage familial - les gens qui habitent à côté - les quartiers - « mouvements » - de jeunesse - de sport 	<ul style="list-style-type: none"> - « devoirs parentaux » - savoir se déplacer - aller à la rencontre de leurs enfants 	
ETAT / SERVICES PUBLICS		
<ul style="list-style-type: none"> - « école » - « public » - tout le monde 	<ul style="list-style-type: none"> - « outputs » - enseigne mais n'éduque pas - groupes de professeurs soient formés à l'écoute des jeunes 	<ul style="list-style-type: none"> - « les 'bons' citoyens »

IV. - RESULTATS

1. Un champ sémantique des représentations et des pratiques sur les « violences »

Afin de baliser notre champ sémantique, nous proposons trois axes de réflexions qui nous seront utiles à certaines finalités du questionnaire, à savoir :

- 1) la « stéréotypie » *versus* la « connaissance du milieu »
- 2) la « projection » *versus* la « décentration aux valeurs d'une culture dominante »
- 3) la « dramatisation » *versus* la « dédramatisation »

i) « stéréotypie » ← → « connaissance du milieu »

C'est un point important que les entretiens nous ont apporté. Il existe une capacité à élaborer un discours sur les violences, et de fait, de posséder une certaine connaissance des situations, des lieux et des milieux, des violences. Bien entendu, et c'est ici qu'intervient l'importance de son analyse, la connaissance est souvent truffée de stéréotypes, ce qui ne veut pas dire pour autant une méconnaissance.

Les entretiens sont des énoncés assertifs. Plus explicitement, ils nous font un état de la situation (en l'occurrence celle des violences) par des dire, des conceptions et des représentations sociales. Quant à nous, deux niveaux d'analyse nous interpellent ici.

Tout d'abord, les stéréotypes qu'il nous faut prendre en considération sur les violences. Ils se composent soit d'idées reçues, soit d'idées fausses. Mais certains s'imposent dans les entretiens en termes de récurrences. Par exemple, autour des femmes battues ou bien concernant l'image que l'on se fait de la police.

Ensuite, il faut garder à l'esprit que ces énoncés assertifs amènent à une prise de position. Prise de position qui s'élabore selon trois référents discursifs :

- ⇒ le *narratif*, où plus que les faits il s'agit de la manière à se (re-)présenter ces réalités, au travers des petites histoires, en mettant des noms, une identité sur les faits de violence (par exemple, « *je n'ai pas fait moi-même l'expérience d'un vol mais Catherine ma meilleure amie, ...* ») ;
- ⇒ l'*informatif* tente, quant à lui, d'apporter un optimum d'informations, d'éléments très précis, notamment une référence chiffrée ou une citation d'un illustre savant sur telle ou telle question ;
- ⇒ l'*argumentatif*, expose un raisonnement, toujours construit, jamais allusif ou diffus ... la précision est de rigueur car l'objectif est de convaincre l'autre.

ii) « projection » ← → « décentration en rapport aux valeurs de la culture dominante »

Cet axe sémantique s'est constitué sur ce rapport entre une projection, essentiellement de Soi (son expérience, son vécu ou celui de l'un de ses proches, dans son voisinage, etc.), et les mots se référant aux modèles culturels dominants, ceux des médias, des politiques,

La « projection » fait fort allusion au psychisme des individus, aux sensibilités individuelles et est souvent révélateur de pertinences, d'altérité, ... qui sortent des modèles tout donnés par la télévision, la rubrique des faits divers et autres "grands" communicateurs. L'analyse fait ici

particulièrement attention aux conceptions, aux raisonnements et toutes logiques subjectives qui nous ont été avancées. En l'occurrence, un des points forts de l'analyse a été l'attention aux récurrences et aux oppositions au sein du discours, notamment, les opposés hommes/femmes, jeunes/aînés, autochtones/allochtones, etc.

D'autre part, certains discours sont à dominante référentielle. Ils marquent à ce niveau un degré certain de connaissance, mais celle-ci peut-être « ordinaire » ou « savante ». « Ordinaire », le discours se fait alors plus narratif, plus descriptif, du genre ... il sait pour l'avoir éprouvé. « Savante », et alors, il y a une allusion directe à l'une ou l'autre émission télévisée, à l'une ou l'autre enquête sur la question.

iii) « dramatisation » ← → « dédramatisation »

Plusieurs entretiens avaient une forte connotation émotive, par rapport aux victimes, en réaction à la brutalité de certaines violences, etc. Cette émotion s'est traduite fréquemment soit par un processus d'identification, soit de comparaison.

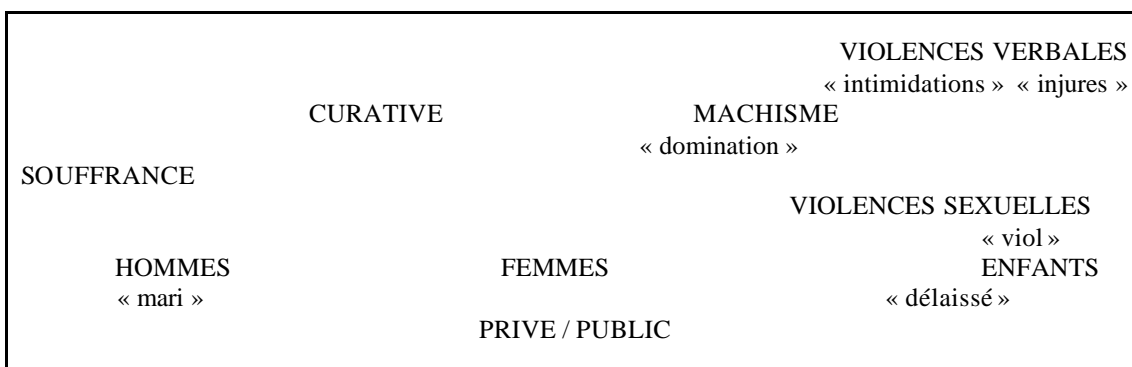
« Cette photo. Oui. Elle me fait penser à ma mère qui a été une femme battue par mon beau-père. Elle me rappelle mon enfance. J'ai quasi vu ma mère dans cet état là. » (entretien n°03)

A l'inverse, d'autres entretiens tendaient à une « dédramatisation ».

Dans un premier temps, c'est une volonté immédiate de chercher « à faire quelque chose », d'élaborer des logiques d'action. Celles-ci ont été constituées le plus souvent sur la suggestibilité, pour d'autres par le bon sens, ... Mais cette « dédramatisation » se fait pour certains entretiens aussi avec une certaine banalisation envers les « violences », soit par l'agressivité (le jeune délinquant avouant que volé même violemment un homme aisé est bien fait pour sa "tronbine"), soit par la passivité (« que faire ? » m'ai souvent retourné comme question), ou bien encore, via l'expression de l'égoïsme (« j'ai déjà suffisamment de problèmes à ce sujet, ... »).

2. Le schème cognitif de base

Le programme NUDIST permet également de mettre en évidence des "nœuds" entre les catégories de mots et d'établir ainsi des relations d'affinités. Ainsi s'élabore un cadre de référence décrivant les traits essentiels d'une catégorie de mots. Par exemple, si nous prenons le mot « femmes », il est particulièrement lié aux définitions dénotatives des « violences sexuelles » et via la catégorie connotative du « machisme », aux « violences verbales ». Quant à l'attitude majeure, elle est curative. Les sentiments sont essentiellement ceux de la souffrance avec pour altérité les hommes comme maris et les jeunes enfants. L'action est particulièrement "nouée" aux services d'assistance sociale.

3.La « dernière » image ... *no comment*

Enfin, à titre de comparaison, nous reprendrons des extraits répondants à la dernière question demandant de juger l'une ou l'autre des photos la plus représentative des violences.

Photo n°1 (deux hommes)

« Ceci. C'est de la violence. On se bat. » (entretien n° 25)

Photo n°3 (l'enfant)

« Celle du petit garçon. Par l'expression de son visage. Oui, son regard. » (entretien n° 12)

« Je choisirais celle-ci. Bien quand la voyant la première fois, je n'ai pas eu l'impression que ce gamin était victime de violences. Je trouve qu'aujourd'hui, on entend beaucoup parler de violences faites aux enfants, du moins dans les situations que je rencontre professionnellement. Je suis frappée du nombre d'enfants qui sont témoins inévitablement de scènes de violences familiales. Et quand on pose la question aux parents, la plupart répondent par la négation : « non les enfants étaient au lit », etc. Comme si un enfant ne sentait rien, ne voyait rien. Comme si l'atmosphère avant et après une dispute, la maison restait calme, etc. Je suis vraiment étonnée du nombre de situations de violences auxquelles les enfants doivent faire face alors qu'ils ne sont pas là pour ça. Déjà, ils ne sont pas armés pour se défendre, pour comprendre et pour décoder les problèmes de leurs parents. Il suffit de voir l'impact qui reste sur les enfants. Il ne s'agit pas d'un impact physique qui resterait visible sur l'enfant. Mais ils ont été les témoins de toute une série de choses sans pouvoir pour autant les décoder. » (entretien n° 13)

« Celle-ci. Le garçon avec son sandwich parce qu'il est déjà très tôt dans sa vie, semble-t-il, livré à lui-même. Je crois que les solutions pouvant être préconisées par rapport à cette situation-là ... je pense à tous les services qui sont mis en place. Mais ils ne parviendront pas à lui permettre de vivre une vie normale, sereine et dépourvue d'un maximum de soucis. Oui de mener une qualité de vie. Une vie de famille. » (entretien n° 18)

« Celle-là me touche très fort. Cet enfant abandonné. Pour moi, c'est une violence terrible. Un enfant qui n'a pas d'amour, dont personne ne s'occupe. Qu'est-ce qu'il va devenir ? Pour moi, je dirai même que cette violence est plus forte dans ce sens où elle amène à cela [la violence physique]. Donc, il faut commencé chez les tous petits. » (entretien n°25)

Photo n°4 (femme)

« C'est affreux de battre une femme. Cela laisse des traces. » (entretien n° 01)

« Je reprendrais la photo de la femme battue. Là, c'est clair. Cette femme, je sais qu'elle subit toutes les formes de violence. Une violence physique grave et qui est encore trop souvent banalisée. C'est clair. Une fois que vous vivez la violence physique, toutes les autres sont là, en permanence. Qu'elle puisse aller si loin sans la moindre intervention. Je ne sais pas, si les voisins ont bougé ... des voisins qui bougent, qui font appel à la police, qui disent : « voilà, ma voisine est frappée ». Et que la police l'interpelle pour qu'il n'aille pas dire : « hein, tu as porté plainte, tu as fait ci, tu as fait ça ». On a vu que ... et voilà, on a appelé la police. Parce que bon ... quand on est une victime, quand on se trouve

dans ce genre de situation, agir n'est pas toujours évident. Donc, il faut donner un petit coup de pouce aux victimes. » (entretien n° 06)

« Instinctivement, je dirais vers la violence physique. C'est la phase visible de l'iceberg. Intellectuellement, je dirais que ce qui représente le plus la violence, pour moi, dans mon contexte, c'est celle-ci dans le sens où c'est une femme qui vient de se faire maltraiter. Elle a peut-être des coups ou non. Il vient de lui faire des menaces ou elle s'est faite humilier, insulter. Elle cherche de l'aide parce qu'elle se sent mal, parce que pour moi la violence ... quand je vous ai dit que cela représentait les coups, c'est ce qui vient à l'esprit immédiatement, mais ce n'est pas que des coups. » (entretien n° 08)

« Les coups, le visage amoché et cette sensation de personne vide et morte. Cette personne me fait vraiment penser à quelqu'un de mort. A la mort en elle-même. Quelqu'un qui n'est plus des nôtres à la limite. Ça va peut-être faire sourire, mais c'est comme l'âme en peine qui erre, dépourvue de sentiment, et qui ne sent plus rien. » (entretien n° 13)

« La première, qui explique le plus fort la violence. Pour moi, en tant que femme ... aussi. » (entretien n° 24)

« Certainement la femme battue. La violence est ici visible. Elle a des coups. La photo est en noir et blanc mais il y sûrement du sang. Ici, elle est visible. On voit directement des coups, des blessures. Mais toutes ces photos expriment d'une certaine manière la violence. Un bien triste aperçu de la réalité. » (entretien n° 26)

Photo n°5 (deux hommes et une femme)

« Cette photo exprime toute la barbarie de l'acte violent. La domination par la force. La lâcheté puisqu'ils faut être deux pour une seule femme ... donc le combat inégale. Et puis la souffrance de la victime. La photo n'exprime pas suffisamment cet aspect. Peut-être parce qu'il s'agit d'une mise en scène. Mais c'est un aspect indéniable du fait que cette photo nous montre. La souffrance par le désarroi ... la victime ne peut rien faire. Elle ne peut que subir l'agression. L'aspect inhumain de la violence ... les deux hommes ne voient pas la détresse d'un être humain mais seulement un corps pour assouvir leurs bas instincts. » (entretien n° 05)

V. – CONCLUSION(s)

Où peut-être devrions-nous davantage parler d' « ouverture(s) ?

Dans le parcours de toutes recherches, la problématique sociale étudiée est un constant va-et-vient entre la réflexion théorique, l'empirie avec sa gestion analytique (qualitative et/ou quantitative), et les constats nécessaires à des fins utilitaires.

Aussi, à ce stade de l'étude, nous ne nous risquons qu'à l'une ou l'autre des hypothèses.

Hypothèse(s)

Cette démarche préliminaire de l'analyse qualitative souligne déjà l'importance des mots choisis pour l'élaboration du questionnaire. On pourrait dire crûment que la question influe la réponse. L'analyse présente semble pousser la réflexion plus loin.

En raison du sujet même de la recherche qui touche le plus profond de l'intégralité de la personne humaine, non seulement le *signifié* du mot intervient, mais il semble que le *signifiant* n'est pas sans interpellation. En d'autres termes, le sens des mots à une variance avec certains déterminants sociaux. Le questionnement peut se dire ouvertement pour les femmes violentées, mais il semble également avoir une portée vis-à-vis des jeunes et des populations allochtones.

Dans un registre parallèle, nous avons pu notifier, aux côtés des expériences vécues, l'importance accordée à l' « image » *réelle* (telles les photos) ou *idéelle* (recomposée par le travail mental). C'est une donnée importante qui semble en relation, au même titre que le vécu, avec l'état de préoccupation du moment (en quelque sorte, nous pouvons reprendre l'adage du choc des photos, ...).

Orientations plausibles

Ces réflexions hypothétiques peuvent néanmoins orienter quelques pistes pour l'élaboration du questionnaire.

Ce dernier doit-il être formulé sur un échantillonnage représentatif de la population belge ou davantage cibler ses questions en fonction de sensibilités différentes. A titre d'exemple, vers une population féminine, jeune et / ou allochtone ... Il est évident que le type de renseignements en terme de victimation variera.

L'extrême spécificité des « violences » et des significations qui leur sont accordées, n'est pas sans effets concernant les méthodo-logiques, à savoir ... l'autonomisation de ses questions dans le registre globale de victimation, le recours à des outils plus adapté comme par exemple le visuel, etc.

Autant de questions afin d'éviter le « rétrécissement de la perspective sociologique » et de l' « étiolement de l'imagination » selon les propos de Norbert Elias.

V. - BIBLIOGRAPHIE

ENCYCLOPÉDIE ET DICTIONNAIRES

« Encyclopedia Universalis »

ARNAUD André Jean, ss. la dir. (1988) Dictionnaire encyclopédique de théorie et de sociologie du droit. Librairie générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, et E. Story-Scientia, Bruxelles, 488 p., index, lexicque.

BOUDON Raymond et al. (1999) Dictionnaire de sociologie. Paris : Larousse, 279 p.

Ouvrages de méthodologie

- **Méthodes d'approche qualitative**

BERGER Peter et Thomas LUCKMAN (1986) La construction sociale de la réalité. Paris : Méridiens – Klincksieck.

DENZIN Norman K. et LINCOLN Yvonna S. (1994) Handbook of qualitative research. Thousand Oaks, California : Sage, 643 p.

NEUMAN W. Lawrence, Social Research Methods, qualitative and quantitative approaches, London : Allyn and Bacon, 558p.

- **L'entretien**

KVALE Steinar (1996) Interviews : an introduction to qualitative research interviewing, Thousand Oaks, California : Sage, 326 p.

BLANCHET Alain et Anne GOTMAN (1992) L'Enquête et ses méthodes, Paris : Nathan, coll.

« 128 », 128p.

- **L'entretien dit « compréhensif »**

KAUFMANN Jean-Claude (1989) La vie ordinaire. Voyage au cœur du quotidien, Paris :
Edition

Greco, 157p.

(1995) Corps de femmes, regards d'hommes. Sociologie des seins nus,
Paris : Nathan, coll. « Essais et Recherches », 294p.

(1996) L'entretien compréhensif, Paris, Nathan, coll. « 128 », 128p.

- **Analyse iconique**

JOLY Martine (1993) Introduction à l'analyse de l'image, Paris : Nathan, coll. « 128 », 128p.

PROSSER Jon (1998) Image-based research. A sourcebook for Qualitative Researchers,
London : Falmer, 328 p.

VETTRAINO-SOULARD Marie-Claude (1993) Lire une image, Armand Colin, coll.
« Communication », 191p.

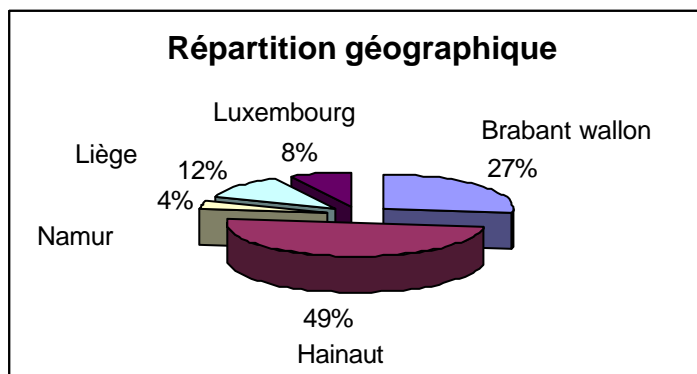
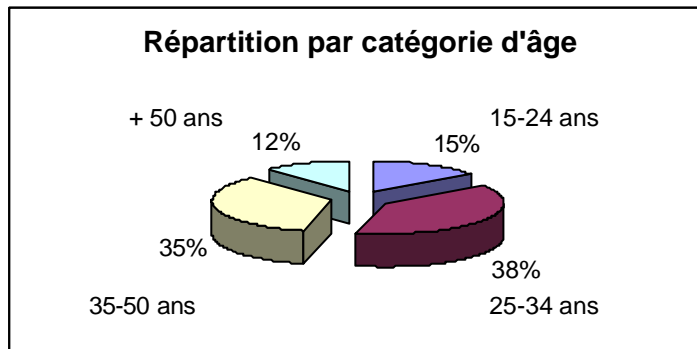
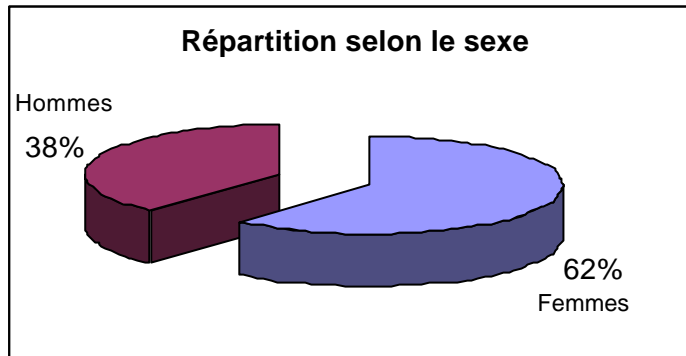
Etude empirique de référence

Raymond H. et N. Haumont (1966) Les pavillonnaires, Paris : CRU.

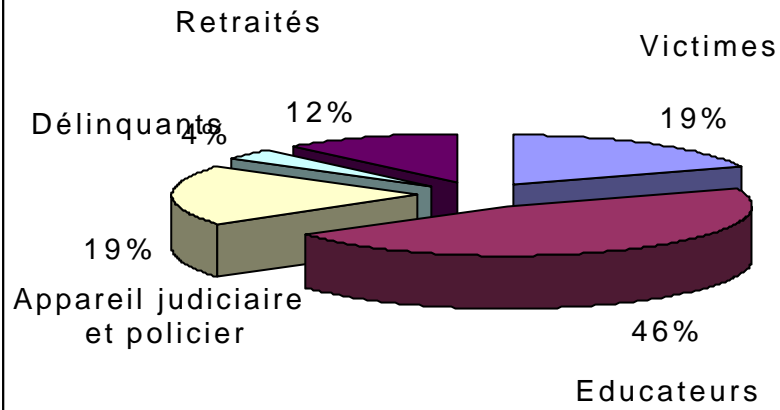
VI. - ANNEXE

PROFIL DES INTERVIEWS

(26 INTERVIEWS)

Répartition selon le profil des interviewés

Répartition selon les thématiques "violences"

